

172686

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BARİCCO’NUN SETA ADLI ESERİNİN İTALYANCA ASLINDAN
YOLA ÇIKARAK FRANSIZCA VE TÜRKÇE ÇEVİRİLERİNİN
KARŞILAŞTIRMALI ELEŞTİRİSİ**

Ar. Gör. Selin KAYHAN

**SBE Fransızca Mütercim Tercümanlık Programı
Tezli Yüksek Lisans Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Füsun ATASEVEN (Yıldız Teknik Üniversitesi)

İSTANBUL, 2006

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....4 -5

GİRİŞ.....6 - 13

1. BARICCO’NUN HAYATI VE ESERLERİ.....6 - 7

2. ÇEVİRİ TARİHİ VE KURAMLARINA KISA BİR BAKIŞ.....8 - 13

İNCELEME.....14 - 49

SONUÇ.....50 - 51

KAYNAKÇA.....52 – 57

EKLER.....58 - 342

ARAŞTIRMACININ NOTU

*Il y a plus de différence entre un homme
et un autre homme qu'entre deux animaux
d'espèces différente.*

Michel de Montaigne.

Bildiğim dillerin arasında konuşmaktan ve dinlemekten en çok mutlu olduğum dilin ülkesinde, İtalya'da, Alessandro Baricco çıktı karşıma. Hemen aldım ve surlarla çevrili bir şehrin deniz kabuğu şeklindeki meydanında, güneşin altında bir solukta okudum. Daha ilk sayfadan biliyordum bir defa okuduktan sonra kütüphaneme kaldıracağım bir kitap olmadığını. Haklıydım. Bu kitabı çevirmek istiyordum. Fakat küçük bir araştırmadan sonra “keşke daha önce karşılaşsaydık” dedirtti *Seta* bana. Ben geç kalmıştım. *Seta* çoktan *İpek* olmuştu.

Türkiye'ye döner dönmez önce *Seta*'nın Fransızca çevirisi olan *Soie*'yı, ardından da *İpek*'i okudum. Bu iki çevirinin karşılaştırmasını yaparak Baricco'nun engin denizinde daha derinlerde yüzebilirdim. Son derece yalın bir dille yazılmış ve başarılı çevirileri olan bu kitabı tez konusu olarak seçmemin nedeni ise çeviri etkinliğinin halen tam olarak kavranamamış olan zorluğunu ve önemini bir kez de böyle bir yolla vurgulamak istememden kaynaklanmaktadır. Çünkü söz konusu olan edebi bir eser olduğunda, ne denli kolay anlaşılır olursa olsun, çevirmenin alması gereken kararlar dolayısıyla altına girmesi gereken ağır bir sorumluluk vardır. Ben burada kolay çevrilebilir olarak görülmesi olası bir kitabın bile ne denli ince elenip sık dokunarak çevrilmesi gerektiğini ortaya koymaya çalışacağım. Her kitap bir diğerinden farklıdır, hiçbir yazarın bir eşi daha yoktur; o halde çeviri esnasında alınan her karar da o kitaba, o yazara özgü olmalıdır.

Yaşamdaki her yolculuk sevgi ve anlayışla yapılmamışsa sıkıcıdır. Benim yolculuğum da işte böyle başladı.

ÖNSÖZ

Yeryüzünün en eski mesleklerinden olan çevirmenliğin önemi henüz tam olarak kavranmamış olsa da bu yolda yavaş yavaş ama sevindirici adımlar atılmaktadır. Ülkemizde daha çok ‘mütercim-tercümanlık’ olarak bilinen çevirmenliğin bir bilim dalı olduğu artık kabul edilmiş ve günümüzde çeviribilim bağımsız bir disiplin olarak büyük ölçüde rüştünü ispatlamıştır. Çeviribilim doğası gereği çok dilli bir alandır, ben de bu çok dillilikten yola çıkarak Yıldız Teknik Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fransızca Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı’nda gerçekleştirmekte olduğum yüksek lisans tezime, ana çalışma dillerimiz olan Fransızca ve Türkçe’nin yanı sıra, İtalyanca’yı da dahil etme düşüncesiyle yola çıktım. Çeviri eleştirisi/inceleme alanında yapılan çalışmaların genellikle iki dilli olduğunu gördükten sonra, bu üç dilli tez çalışması başlamış oldu.

Güncel ve sevilen bir yazar olan Baricco’nun *İpek* adlı eserini tamamen bir tesadüf sonucu seçtim. Kitabın önce İtalyanca aslını, sonra Fransızca çevirisini ve son olarak da Umberto Eco çevirilerinden tanıdığımız Şemsa Gezgin tarafından gerçekleştirilmiş olan Türkçe çevirisini okuduktan, ve bir çeviri incelemesinin hata avcılığına kaçmadan nasıl yapılması gerektiğini iyice kavradıktan sonra koyuldum işe.

İlk aşamada fazla zorluk çıkartmayacak olan bir roman gibi görünen *İpek*, Baricco’nun masalsı anlatımı ve bir şarkı gibi zaman zaman değişen ama aslında kusursuz bir uyum içinde olan ritimleriyle ilk izlenimin her zaman gerçek olmadığını kanıtlar gibiydi. Şaşırtıcı olan ise, yazarın anlatımı ve metnin ritmi dışında, Eco çevirilerine imzasını atmış bir çevirmenden beklenmeyen ve çoğu yerde nedeni anlaşılamayan basit hatalardı. Bu çalışmayı hazırlarken çeviribilim alanında dört yıllık lisans ve bir yıllık yüksek lisans derslerim sırasında edinmiş olduğum kuramsal bilgilerin uygulamada nasıl kullanılacağını ve daha da önemlisi neden kullanılması gerektiğini öğrendim. *İpek* yüz sayfayı aşmayan, altmış beş bölümden oluşan, dönemsel, yerel ve kültürel öğelerin ve dil düzeyinin çeviri açısından sorun çıkartmadığı - daha doğrusu ‘çevirmenim’ diyen için çıkartmaması gereken - bir kitap. Buna rağmen bahsi

geçen altmış beş bölümün istisnasız altmış beşinde de incelenmeye değer en az bir cümle bulmak mümkün.

Bu tez çalışmasının ilk bölümünde yer alan, dört sütun ve altmış altı satırdan oluşan tabloda incelemek üzere seçilen cümlelerin İtalyanca, Fransızca ve Türkçe'leri yer almaktadır. Tablonun bitiminde başlayan bir diğer tablo J.P. Vinay ve J. Darbelnet'nin *Stylistique comparée du français et de l'anglais*¹ adlı eserlerinde yer alan inceleme ölçütlerinden yararlanarak hazırlanmıştır. Ölçütlerden hangilerinin kullanılacağına *İpek*'te yer alan sorunlar doğrultusunda karar verilmiştir ve ilk tabloda yer alan her cümlenin hangi ölçüt kapsamında inceleneceğinin görülmesi, ve bazı cümlelerin birçok ölçüt kapsamında sorunlu olduklarının anlaşılması için hazırlanmıştır ikinci tablo. Tabloların ardından incelemeye geçilmiştir. Seçilmiş olan yedi ölçüt doğrultusunda her cümle birer birer incelenmiştir. Çalışmanın, iki dil bilen herkesin çeviri yapabileceği yanılığısına düştüğü bir ortamda, çevirinin şakaya gelmeyen, son derece ciddi bir iş olduğu konusundaki yapılanmaya küçük de olsa bir taş ekleyeceğini umarım.

Son olarak da, bu çalışmayı gerçekleştirmeme yardımcı olan tüm Hocalarıma ve çalışma arkadaşlarıma, hayatta attığım her adımda yanımda olan aileme, ve eşime, ve özellikle de benden desteğini, güvenini ve sevgisini esirgemeyen çok değerli Hocam Prof. Dr. Füsun Ataseven'e sonsuz teşekkürler ediyorum.

¹ VINAY, J.P. – DARBELNET, J., *Stylistique comparée du français et de l'anglais*, Les Éditions Didier, Paris, 1958

GİRİŞ

BARICCO'NUN HAYATI VE ESERLERİ

Alessandro Baricco, 1958'de İtalya'nın Torino kentinde doğdu. Yazarlık uğraşına, *La Repubblica* gazetesinde müzik eleştirmeni olarak başladı. Daha sonra *La Stampa* gazetesinde kültür gazeteciliği yaptı. Denemeler ve kısa öyküler yazdı. RAI televizyonuna sanat programları hazırladı. Torino'da anlatım tekniklerinin öğretildiği bir okul kurdu. İlk romanı *Öfke Şatoları*², 1995 yılında, Fransa'da Médicis Etranger Ödülü'ne değer görüldü. İkinci romanı *Oceano Mare*³ ile İtalya'da Viareggio Ödülü'nü aldı. *İpek*⁴ adlı yapıtı yaygın bir okur kitlesiyle buluştu, otuza yakın dile çevrildi ve İtalya'da uzun süre çok okunan kitaplar listesinin başında kaldı. Daha sonra, *Senza Sangue*⁵, *Kent*⁶ ve *Homeros, İlyada*⁷ adlı yapıtları yayınlandı. Henüz kırk iki yaşında olan Alessandro Baricco bugün tüm dünyada ve özellikle ülkesi İtalya'da sevilen ve yapıtları çok satan bir yazar. *Okyanus Denizi* adlı kitabıyla İtalya'nın en prestijli edebiyat ödülü 'Viareggio'yu ve *Öfke Şatoları*yla 1995 yılında Fransa'da 'Medicis Etranger' ödülünü almış olması da bunun bir göstergesi.

Türk okurlarının daha önce yine Can Yayınları'ndan çıkan *İpek* adlı romanıyla tanıyıp sevdikleri Baricco tam bir anlatı ustası, seslerin de kelimeler kadar anlamlı olduğunu ifade eden bir söz cambazı. Durmadan hiçbir şeyi kurgulamadığını iddia eden yazar romanlarını senaryoları andırır bir üslupta, hızlı ve akıcı bir ritimle, çağdaş okuyucunun 'zap' yapmaya alışık gözlerine hitaben yazıyor ve 'başta biraz karmaşık gibi görünseler de, anlattığı öykülerin Windows kullanıcıları için çok basit olduğunu' ifade ediyor. Uçucu, hafif, doğaçlamayı andırır anlatı tarzıyla Boris Vian'ı andıran Baricco da okurunu tıpkı Boris Vian gibi gerçeküstü bir dünyaya götürüyor. Her iki yazarın dünyasında da hayaller bitince kendini

² BARICCO, A., Çev: SAYIT, Semin, *Öfke Şatoları*, Can Yayınları, İstanbul, 2001

³ a.g.y., *Oceano Mare*, Biblioteca Universale Rizzoli, Milano, 1997

⁴ a.g.y., Çev: GEZGİN, Şemsa, *İpek*, Can Yayınları, İstanbul, 1997

⁵ a.g.y., *Senza Sangue*, Biblioteca Universale Rizzoli, Milano, 2002

⁶ a.g.y., Çev: GEZGİN, Şemsa, *Kent*, Can Yayınları, İstanbul, 2001

⁷ a.g.y., Çev: CENDEY, Eren, *Homeros, İlyada*, Can Yayınları, İstanbul, 2004

gösteren gerçek bir karabasan aslında, tüm uygarlığa, uygarlığın getirdiği inceltilmişliğe (yontulmuşluğa mı demeli) karşın bir kabus; ancak Barrico'nun dünyası Vian'inkinden biraz daha yumuşak, karakterleri daha masalsı.

İpek, genç İtalyan yazar Alessandro Baricco'nun Türkçedeki ilk kitabı. Yıl 1861; Güney Fransa'nın Lavilledieu kasabasından Hervé Joncour, karısı H       ile mutlu bir yaşam sürmekte, geçimini de ipekb       alım satımıyla sağlamaktadır. Günün birinde hastalıksız ipekb       satın almak için uzaklara, dünyanın öbür ucuna, Japonya'ya gitmesi gerekir. Bu yolculukta Joncour i  in asıl tehlike haydutlar ya da Japonya'da süren i   sava   değil, Japon ipek kralının gözdesi olan müthiş güzel bir   ocuk-kadına tutulmak olur. Kız, onunla hiç konuşmasa da, bakı  lılarıyla, davranı  lılarıyla genç adamı baştan çıkarır. Bir a  k öyküsü olan *İpek*, klasik bir masal üslubunda anlatılmış. Laytmotifler ve yinelemelerde ayrıntıya ka  ılmamı  , bunları tıpkı porselene vurulan hafif fir  a darbeleri gibi süslemişler anlatımı. *İpek*, arzunun karanlık doğasının hızını bir incelemesi. Joncour genç kadının egzotik cazibesiyle karısının bencillikten uzak aşkı arasında bocalar. Bu iki niteliğin aynı anda, aynı kişide var olabileceğini anladığında ise artık hayatı eskisi gibi değildir. İtalya'da bir buçuk yıl içinde 250.000'den fazla satılan, 17 dile çevrilen *İpek*,   iirimsi bir anlatımla insanın en büyük sorunlarından biri olan mutluluk arayışını da irdeliyor.

ÇEVİRİ TARİHİ VE KURAMLARINA KISA BİR BAKIŞ

*'Haydi aşağı inelim de dillerini karıştıralım,
birbirlerinin sözlerini anlamasınlar.'*

Tekvin, XI. 7

İnsanoğlunun yaklaşık dört milyon yıl önce başlayan tarihinde yazının altı bin yıllık bir yeri vardır. Yazı, Mezopotamya'da Sümer çiviyazıları ile ortaya çıkmış, Mısır ve Çin alfabeleri ile devam etmiştir. Yazı ile tarih, tarih ile de doğal olarak çeviri doğmuştur. 'Dillerin şekillenmesinde ve alfabelerin bulunuşunda çevirmenler çok önemli roller üstlenmişlerdir. Jean Delisle ve Judith Woodsworth, tarih içinde alfabeleri bulan kişilerin dört tane çevirmen olduğunu yazarlar. Bunlar sırasıyla; Gothic alfabetesini bulan Ulfilo (Bulgaristan, 4. yüzyıl) Ermeni, Arnavut ve Gürcü alfabetesini bulan Mesrop Mashots (Ermenistan, 5. yüzyıl), Glogolithic alfabetesini bulan Cyril (Moraviya, 9. yüzyıl) ve Kanada'da yerliler için 19. yüzyılda heceli yazma sistemini bulan James Evans'tır⁸. İnsanoğlunun düşünmek için sözcüklere ihtiyaç duyduğu ve bu sözcüklerin şekillenmesi için yazının ve alfabelerin gerektiğini düşünürsek, çevirmenlerin insanlık tarihine ne denli katkıda bulunduklarını da göz ardı etmememiz gerektiğini anlayabiliriz.

Tarihte, çeviri etkinliğinin düzenli bir biçimde gerçekleştirildiği zamanların Romalılar dönemine ait olduğu ve çeviri olgusu üzerinde ilk görüş bildiren düşünürlerin Horace ve Cicero olduğu bilinmektedir. Cicero çevirinin sözcükleri değil anlamı birebir aktarmanın doğrulundan yanadır (*non verbum de verbo, sed sensum exprimere de sensu*). İncil'in çevrilmesi ve matbaanın bulunması çeviri tarihindeki önemli noktaların başında gelmektedir. Tarihteki ilk çeviri kuramı ise Fransız düşünür Etienne Dolet'nin (1509-46) adıyla anılmaktadır. Dolet'nin çevirmenlere önerdiği beş ilke vardır:

⁸ DELISLE, J. & WOODSWORTH, J., *Translators Through History*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, 1995, p.7

1. Çevirmen, anlaşılmaz noktalara açıklık getirmekte özgür olmasına karşın, özgün yazarın kastettiği anlamı çok iyi kavramalı,
2. Kaynak ve hedef dili çok iyi bilmeli,
3. Sözcüğü sözcüğüne çevirmemeli,
4. Çevirisinde günlük dil kullanımlarına yer vermeli,
5. Doğru tonu yakalayabilecek sözcük seçimi ve düzeni belirlemelidir⁹.

Çevirinin rolü 17. yüzyılda büyük ölçüde değişir. Klasikler artık daha çok çevriliyordur ve Fransızca ve İngilizce arasındaki çevirilerde de artış görülmektedir. Sir John Denham'ın (1615-69) da belirttiği gibi bir sanat eserinin hem biçimini hem de ruhunu içeren bir çeviri anlayışı yaygınlaşır. Denham'a göre çevirmen ve özgün yazar eşit olup farklı sosyal ve zamansal kapsamlar içinde yer alırlar. Çevirmen metin içinde kendince en önemli olarak gördüğü şeyi hedef dilde yaratmakla yükümlüdür.

Diğer taraftan, John Dryden'a (1631-1700) göre çeviri üçe ayrılmaktadır:

1. Sözcüğü sözcüğüne, satırı satırına ya da bir dilden diğerine,
2. Açıklama, anlamı anlamına,
3. Öykünme (gerekirse özgün metinden sapabilme).

Dryden bu yöntemlerden en doğrusunun açıklama olduğunu, sözcüğü sözcüğüne yapılan bir çevirinin yetersiz bir çeviri olmaya mahkum olduğunu söyler¹⁰.

18. Yüzyılda da çeviri anlayışı Dryden'ın doğrularından çok uzak değildir. Alexandre Pope (1688-1744) bir yazarın asıl amacının okunmak olduğunu, ve çevirmenin görevinin de eserini çevirdiği yazarın okunmasını sağlamak olduğunu söyler. Bu dönemde metinlerin okunabilir ve anlaşılabilir olmaları için Racine ve Shakespeare gibi çok önemli yazarların eserleri yeniden çevrilmiştir.

⁹ BASSNETT, Susan, *Translation Studies*, Methuen, London & New York, 1980, p.45

¹⁰ AKSOY, Berrin, *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara/İstanbul, 2002, s.18

18. Yüzyılın sonlarına gelindiğinde Alexander Tytler (1742-1813) çeviri tarihine aşağıdaki ilkelerle katkıda bulunur:

1. Çeviri, özgün metinde yer alan düşüncenin aynısını vermelidir.
2. Çevirinin biçem ve nitelik olarak özgün yapıya birebir sadık kalması gerekir.
3. Çeviri, özgün yapının akıcılığına ve okunabilirliğine sahip olmalıdır¹¹.

Tytler bu ilkelerde açıkça belirtmemişse de, çevirinin sözcüğü sözcüğüne yapılmaması gerektiğini düşündüğünü anlayabiliriz. Çünkü bu ilkeler doğrultusunda yapılmış bir çevirinin sözcüğü sözcüğüne çevrilmiş olması pek de mümkün değildir.

Susan Bassnett 19. yüzyıldan 1910'lara uzanan süre içinde çeviri anlayışını aşağıdaki şekilde sınıflandırır:

1. Kaynak metnin tartışmasız öncül olduğu ve bilim adamlarınca yürütülen çeviriler.
2. Aydın okuyucunun özgün metne yönelmesini destekleyen çeviriler.
3. Hedef okuyucunun, metnin 'yabancı' özellikleri sayesinde kaynak okuyucu konumuna yükselmesini sağlayan çeviriler.
4. Büyütlü dehlizlerde kendini bulan Alaaddin benzeri, çevirmenin kendi uygulanabilir seçimini hedef okuyucuya sunduğu çeviriler.
5. Daha düşük düzeyde olduğu varsayılan kaynak metni yüceltmeye çalışan çeviriler¹².

Hans Vermeer'in Skopos kuramı 70'li yıllardan sonra ortaya çıkmış bir kuramdır. Skopos Grekçe kökenli bir sözcüktür. Bu sözcük 'amaç, erek' anlamına gelir. Geniş anlamıyla, bir amaç doğrultusunda çeviri yapmaktır¹³. Vermeer'in kuramında bu sözcüğün 'çevirmenin niyeti' (intention), çeviri metnin amacı (skopos), çevirinin işlevi (function)' olarak genişletildiği görülür. Vermeer'e göre 'amaç', çevirmenin hedeflediği son noktaya,

¹¹ a.g.e.

¹² BASSNETT, Susan, *Translation Studies*, Methuen, London & New York, 1980, p. 71

¹³ VERMEER, Hans J., *A Skopos Theory of Translation*, Heidelberg, 1996, p. 7 - 8

hedefe, varmak üzere bir eylemler dizisinin yerine getirilmesidir. Skopos kuramına daha geniş bir açıdan bakıldığında çevirmenin eşzamanlı olarak hem 'iş', hem 'işveren' hem de 'uzman' konumuna getirildiğini görürüz. (Mine Yazıcı, s. 147)

Skopos kuramında kültür kavramı en çok vurgulanan öğelerden biridir. Vermeer'e göre çeviri eylemi bir iletişimsel gereklilik sonucu ortaya çıkar ve söz konusu 'iletişim' iki farklı kültür arasındadır.

Dilbilim yöntemlerinin gelecek yıllarda yazın çevirisi sorunlarına yönelik düşünceleri de temelden etkileyebileceğini savunan Jiri Levy, çeviri sürecinde aşağıdaki aşamaları sıartar:

1. Metnin, yazınsal, biçimsel yönden bir sanat eseri olarak bütünüyle kavranması.
2. Metnin anlam çekirdeğinin bulunarak yorumlanması.
3. Metnin birtakım dilsel, biçimsel dizgeler arasında karşılıklı bir uygunluk gözetilerek, sanatsal bir biçimde aktarılması. (ag40)

Görüşlerini temelde Levy ve Popovic'e dayandıran Toury, kurallarını belirleme ve sınıflandırmada uygulanabilir yollar bulur. Toury'ye göre kurallar (norms) yetenek (competence) ve edim (performance) arasında orta bir düzeyde yer alır.

Yetenek, çevirmenin seçenekleri anlamına gelirken edim gerçekte seçilmiş olan seçeneklerdir. Toury'ye göre üç tür çeviri kuralı vardır:

1. Öncül kural: Bu kural, çevrilecek olan metnin seçimini, birinci dilden ya da ikinci dilden mi çevrileceğini belirler.
2. Başlangıç kuralı: Bu kural çevirmenin kaynak metne mi, çevrilecek kültüre mi yaklaşması ile ilgili kararlarını yönlendirir.
3. İşlerlik kuralı: Bu kurallar gerçekte anlamda çeviri ediminde karar verme sürecini yönlendiren kurallardır ki Toury bunları yapısal kurallar ve metinsel – dilbilimsel kurallar olarak ikiye ayırır. (ba48)

Yapısal kurallar metnin makro yapısını (paragraf, bölüm, sayfa düzeni gibi) saptamaya ve bununla ilgili kararları etkilemeye yönelikken metinsel – dilbilimsel kurallar metnin mikro

düzeydeki tümce yapılarının ayrıntılarını, sözcük seçimlerini, italik ve büyük harf kullanımlarını ve benzer faaliyetleri içerir.

Toury'nin kuramının çeviri alanına katkılarını ünlü çeviribilimci Edwin Gentzler şöyle özetler:

1. Birebir benzerlik ve yazınsal/dilbilimsel eşdeğerlik olasılığı ile ilgili düşüncelerin terk edilmesi.
2. Herhangi bir çeviri metin üretiminde hedef kültürel dizgedeki yazınsal eğilimlerin etkisinin tanınması.
3. Sabit bir kimliği olan özgün ileti kavramından vazgeçilmesi.
4. Kesişen kültürel dizgelerin göstergesel ağında yer alan özgün metnin ve çeviri metnin bütünleşmesi¹⁴.

Toury ve Vermeer erek odaklı kuramların öncüleri olmakla birlikte, her ikisinin de yolu daha çeviri tanımı konusunda birbirinden ayrılır. Toury, erek kültürde çeviri sayılan her metni çeviri olarak tanımlarken, Vermeer, çeviriyi daha dar kapsamlı bir biçimde çeviri eylemi sonucu elde edilen ürün şeklinde tanımlamıştır.

Buraya kadar söz edilen kuramların hepsi çeviriyi genel hatlarıyla ele alırlar ve daha çok çevirinin nasıl yapılması gerektiği sorusuyla ilgilenirler. Söz konusu kuramları çeviri eleştirisi alanında da kullanabiliriz. Ancak özellikle çeviri eleştirisi sırasında göz önünde bulundurulmak ve uygulanmak için var olan kuramlar da unutulmamalıdır.

A. Popovic, biraz değişik bir sıralama ile, çeviri eleştirisinin, yapıta temel yaklaşım yollarını şöyle niteler:

1. Okur bakış açısından çevirinin değerlendirilmesi.
2. Çevirinin özgünüyle, özgün metindeki düşünsel estetik değerlerin çeviride gerçekleşip gerçekleşmediği açısından karşılaştırılması.

¹⁴ GENTZLER, Edwin, *Contemporary Translations Theories*, Routledge, London, 1993, p. 130

düzeydeki tümce yapılarının ayrıntılarını, sözcük seçimlerini, italik ve büyük harf kullanımlarını ve benzer faaliyetleri içerir.

Toury'nin kuramının çeviri alanına katkılarını ünlü çeviribilimci Edwin Gentzler şöyle özetler:

1. Birebir benzerlik ve yazınsal/dilbilimsel eşdeğerlik olasılığı ile ilgili düşüncelerin terk edilmesi.
2. Herhangi bir çeviri metin üretiminde hedef kültürel dizgedeki yazınsal eğilimlerin etkisinin tanınması.
3. Sabit bir kimliği olan özgün ileti kavramından vazgeçilmesi.
4. Kesişen kültürel dizgelerin göstergesel ağında yer alan özgün metnin ve çeviri metnin bütünleşmesi¹⁴.

Toury ve Vermeer erek odaklı kuramların öncüleri olmakla birlikte, her ikisinin de yolu daha çeviri tanımı konusunda birbirinden ayrılır. Toury, erek kültürde çeviri sayılan her metni çeviri olarak tanımlarken, Vermeer, çeviriyi daha dar kapsamlı bir biçimde çeviri eylemi sonucu elde edilen ürün şeklinde tanımlamıştır.

Buraya kadar söz edilen kuramların hepsi çeviriyi genel hatlarıyla ele alırlar ve daha çok çevirinin nasıl yapılması gerektiği sorusuyla ilgilenirler. Söz konusu kuramları çeviri eleştirisi alanında da kullanabiliriz. Ancak özellikle çeviri eleştirisi sırasında göz önünde bulundurulmak ve uygulanmak için var olan kuramlar da unutulmamalıdır.

A. Popovic, biraz değişik bir sıralama ile, çeviri eleştirisinin, yapıta temel yaklaşım yollarını şöyle niteler:

1. Okur bakış açısından çevirinin değerlendirilmesi.
2. Çevirinin özgünüyle, özgün metindeki düşünsel estetik değerlerin çeviride gerçekleşip gerçekleşmediği açısından karşılaştırılması.

¹⁴ GENTZLER, Edwin, *Contemporary Translations Theories*, Routledge, London, 1993, p. 130

3. Çevirinin, alıcı dil yazını bağlamındaki düşünsel estetik yerinin saptanması¹⁵

A. Popovic'in görüşlerinde, genel çeviri eleştirisine önemli katkı sayılabilecek yönleri W. Koller şöyle saptar:

1. Eleştirinin, çeviri metni, hem kaynak dil yazını hem de çeviri dil yazını içindeki konumuna yerleştirerek, çeviri okuru açısından da ele alması.
2. Kaynak metin ile çeviri metnin biçimsel açıdan çözümlenerek, dilsel biçimsel açıdan karşılaştırılması.
3. Yanlışları saptamanın, çeviri eleştirisinin ancak tek bir yönünü oluşturması¹⁶.

Çeviri tarihinin oluşmasını sağlayan tüm bu kuramların ışığında, söz konusu çeviri karşılaştırması çalışmasını hazırlarken Skopos kuramından fazlasıyla yararlanılmıştır. Özellikle Skopos kuramının seçilmesinin nedeni ise işlevselliğin kuram içindeki önemli rolüdür. Ayrıca, inceleme bölümünde yer alan yedi ölçüt ve bu ölçütlerin tanımları için, J. P. Vinay ve J. Darbelnet'nin *Stylistique comparée du français et de l'anglais* adlı eserlerinden yararlanılmıştır.

¹⁵ POPOVIC, A., *Dictionary for the Analysis of Literary Translation*, Edmonton, Alberta, 1976, p. 2

¹⁶ GÖKTÜRK, Akşit, *Çeviri: Dillerin Dili*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1994, s. 83

SETA – SOIE – IPEK

Aşağıda yer alan dört sütunlu tablo toplam altmış beş bölümden oluşan *İpek*'in incelenmek üzere seçilen bölümlerinden oluşmaktadır. Her bölümü, istisnalar dışında, bir ya da iki sayfa süren ve İtalyanca orijinal metnin yüz sayfadan oluştuğu kitabın her bölümünden bir ya da iki tümce seçilmiştir. Tablonun ilk sütununda yer alan numaralar bölüm numaralarıdır; ikinci sütunda seçilen tümcenin İtalyancası; üçüncü sütunda Fransızca çevirisi; ve dördüncü sütunda da Türkçe çevirisi yer almaktadır. Tabloda yer alan İtalyanca, Fransızca ve Türkçe tümcelerin sayfa numaralarının belirtilmemiş olmasının nedeni ilk sütunda yer alan 1'den 65'e kadar olan numaraların kitaptaki bölüm numaralarını işaret etmesi ve her bölümün yaklaşık bir sayfa sürüyor olmasındandır.

TABLO 1

	ITALIANO	FRANÇAIS	TÜRKÇE
1	.., per singolare ironia,.. Comprava e vendeva. Bachi da seta.	.., par une singulière ironie,.. Il achetait, et il vendait. Des vers à soie.	Talihin cilvesine bakın ki,.. İpekböceği. Alıp satıyordu.
2	'Quel che si dice avere in mano una fortuna.' Hélène quello di sua moglie.	'Ce qui s'appelle avoir une fortune entre les mains.' Hélène, celui de sa femme.	'Kismetini elinde tutuyorsun denir buna.' Hélène ise karısının adı.
3	Per il resto dell'anno, riposava.	Le reste de l'année, il se reposait.	Yılın geri kalan bölümünde de dinleniyordu.
4	- Stanca. Si sarà notato che..	- Fatiguée. On aura remarqué que..	- Yorgun, derdi. ..bilirsiniz.
5	Se gliel'avessero chiesto.. - Quasi tutto il mondo -, disse piano Baldabio. -- Quasi -, versando due dita di acqua nel suo Pernod.	Si on lui avait demandé.. - Pas toute la tere, dit doucement Baldabio, pas toute, en versant deux doigts d'eau dans son verre	Sorsalardı.. - Hemen hemen bütün dünya, dedi yavaşça Baldabio. -- Hemen hemen-; ve Pernod'una iki parmak su kattı.

		d'anisette.	
6	Il sindaco lo fece sbattere fuori. Lui..	Le maire le fit jeter dehors. Lui..	Belediye başkanı onu kapı dışarı etmişti o zaman. Bunun üzerine Baldabiou..
7	Nessuno sapeva quanti anni avesse.	Personne ne savait quel âge il pouvait avoir.	Kaç yaşında olduğunu bilen yoktu.
8	- <i>Quasi</i> tutto il mondo -, disse piano Baldabiou. – <i>Quasi</i> -, versando due dita di acqua nel suo Pernod. Notte d'agosto, dopo mezzanotte. Baldabiou parlava. ..prima di dire.. - Sempre diritto di là.	- <i>Pas toute</i> la terre, dit doucement Baldabiou, <i>pas toute</i> , en versant deux doigts d'eau dans son verre d'anisette. Nuit d'août, passé minuit. Baldabiou était en train de parler. ..avant de dire.. - Par là, toujours tout droit.	- <i>Hemen hemen</i> bütün dünya, dedi yavaşça Baldabiou. – <i>Hemen hemen</i> ;- ve Pernod'una iki parmak su kattı. Bir ağustos gecesiydi, geceyarısından sonraydı. Baldabiou konuşuyordu. ..şöyle dedi. - Şuradan öteye dümdüz gideceksin.
9	Il mare intorno a quest'isola – dichiarò il commodoro con una certa solennità – è da oggi molto meno profondo.	La mer autour de cette île – déclara le commodore avec une certaine solennité – est désormais beaucoup moins profonde.	Bu adayı çevreleyen deniz – diye açıkladı komodor törensel bir havayla – bugünden sonra daha az derin olacaktır.
10	Diceva.. Quel che Baldabiou pensava era che.. Una volta aveva tenuto tra le dita un velo tessuto con filo di seta giapponese. Ma le ouva, quelle no. Se le tengono strette. E se provi a portarle fuori da quell'isola, quel che fai è un crimine.	Ils disaient.. Baldabiou, lui, pensait que.. Un jour, il avait tenu dans sa main un voile tissé avec un fil de soie japonais. Mais leurs œufs, non. Ils les gardent pour eux. Et celui qui essaie d'en faire sortir de l'île commet un crime.	..anlatılıyordu. ... düşünüyordu Baldabiou. Bir keresinde Japon ipliğiyle dokunmuş bir kumaş geçmişti eline. Ama yumurtaları satmıyorlar. Satmaya da hiç niyetleri yok. Yumurtaları adadan dışarı çıkarmak ağır suç sayılıyor.
11	Alle porte di Lavilledieu..	Aux portes de Lavilledieu..	Lavilledieu'den ayrılmadan önce..

12	Hervé Joncour partì con ottantamila franchi in oro e i nomi di tre uomini, procuratigli da Baldabiou: un cinese, un olandese e un giapponese.	Hervé Joncour partit avec quatre-vingt mille francs-or, et les noms de trois hommes que Baldabiou lui avait procurés: un Chinois, un Hollandais et un Japonais.	Hervé Joncour yanında seksen bin franklık altın ve Baldabiou'nun verdiği, biri Çinli, biri Hollandalı, biri de Japon üç kişinin adıyla yola çıktı.
13	Unico segno visibile del suo potere, una donna sdraiata accanto a lui, immobile, la testa appoggiata sul suo grembo, gli occhi chiusi, le braccia nascoste sotto l'ampio vestito rosso che si allargava tutt'intorno, come una fiamma, sulla stuoia color cenere. Hara Kei si interrompe,.. ..con una voce rauca, vera.	Seul signe visible de son pouvoir, une femme étendue près de lui, la tête posée sur ses genoux, les yeux fermés, les bras cachés sous un ample vêtement rouge qui se déployait autour d'elle, comme une flamme, sur la natte couleur de cendre. Hara Kei s'interrompt,.. ..avec une voix rauque, vraie.	Gücünün gözle görülebilen tek belirtisi, yanında uzanıp yatmış olan kadındı. Başını Hara Kei'nin kucağına koymuş, hareketsiz, gözleri kapalı yatıyordu, kül rengi hasır üzerinde bir alev gibi duran bol kırmızı elbisesinin altına saklamıştı kollarını. Hara Kei konuşmasına ara verip.. ..sesi boğuktu, pürüzsüzdü.
14	Lo fece nella propria lingua, parlando lentamente, senza sapere con precisione se Hara Kei fosse in grado di capire. quella ragazzina, aprì gli occhi.	Il le fit dans sa propre langue, en parlant lentemnt, sans savoir exactement si Hara Kei pouvait le comprendre. cette jeune fille ouvrit les yeux.	Kendi dilinde, yavaş yavaş konuşmaya başladı, Hara Kei'nin söylediklerini anlayıp anlamadığını bilmiyordu. gözlerini açtı küçük kız.
15	Per la prima volta staccò gli occhi da Hervé Joncour e li posò sulla tazza. ---- Gli occhi aperti, fissi in quelli di Hervé Joncour.	Pour la première fois, elle détacha son regard d'Hervé Joncour, et le posa sur la tasse. ---- Les yeux ouverts, fixés dans ceux d' Hervé Joncour.	Gözlerini ilk kez Hervé Joncour'dan ayırıp fincana baktı. Sonra – ve – sonra Gözleri açıldı, Hervé Joncour'un gözlerine dikilmişti.

16	Si interruppe solo quando Hara Kei staccò gli occhi da lui e accennò un inchino, col capo. - Se vorrete, mi piacerà vedervi tornare.	Il ne s'interrompit que lorsque Hara Kei détacha ses yeux de lui et le salua, en inclinant le buste. - Si vous le désirez, ce sera un plaisir pour moi de vous voir revenir.	Hara Kei gözlerini gözlerinden ayırıp başıyla hafifçe bir işaret yaptığında konuşmasını kesti. - Geri dönecek olursanız, sizi yeniden görmek isterim.
17	- Invisible. Alla moglie Hélène portò in dono una tunica di seta che ella, per pudore, non indossò mai. Se la tenevi tra le dita, era come stringere il nulla.	- Invisible. À sa femme Hélène, il offrit en cadeau une tunique de soie que, par pudeur, elle ne porta jamais. Si tu la serrais dans ton poing, tu avais l'impression de ne rien tenir entre les doigts.	- Görülmez. Armağan olarak karısı Hélène'e ipek bir giysi getirmişti ama o utandığı için hiçbir zaman giyemedi onu. Eline aldığıda hiçliğe dokunmuş gibi oluyordu insan.
18	- ¿ Delfino, señor? - Hai presente il pesce, Benitez? Lei leggeva un libro, ad alta voce, e questo lo rendeva felice perché pensava non ci fosse voce più bella di quella, al mondo. Pioveva la sua vita, davanti ai suoi occhi, spettacolo quieto.	- ¿ Dauphin, señor? - Enfin, Benitez, le poisson! Elle lisait un livre, à voix haute, et il était heureux car il se disait qu'il n'y avait pas de voix plus belle que la sienne, au monde. Elle pleuvait, sa vie, devant ses yeux, spectacle tranquille.	- Yunus mu, señor? -Balık, balık nedir biliyorsun değil mi, Benitez? Hélène'in yüksek sesle kitap okuması onu çok mutlu ediyordu, çünkü dünyada onunkinden daha güzel bir ses olmadığını düşünüyordu. Yaşamı yağmur olmuş yağıyordu gözlerinin önünde, sessiz bir gösteriydi bu.
19	Poiché Baldabiou aveva deciso così,.. Passarono ore, seduti uno accanto all'altro, a parlare e a tacere. Arrivarono al paese che era	Puisque Baldabiou en avait décidé ainsi,.. Ils restèrent des heures, assis l'un près de l'autre, à parler et à se taire. Ils arrivèrent au village	Baldabiou karar vermişti bir kez, bu yüzden.. Yan yana oturarak saatlerce konuştular, saatlerce sustular. Kente vardıklarında akşam

	già sera.	quand déjà le soir tombait.	olmuştu.
20	Hervé Joncour rimase ospite di Hara Kei quattro giorni. Era come vivere alla corte di un re. - Armi, <i>monsieur</i>. E voi? - Io compro. Bachi da seta. Partì il giorno dopo, carico d'oro.	Hervé Joncour resta l'hôte d'Hara Kei pendant quatre jour. C'était comme vivre à la cour d'un roi. - Des armes, <i>monsieur</i>. Et vous? - Moi, j'achète. Des vers à soie. L'Anglais repartit le lendemain, chargé d'or.	Hervé Joncour dört gün Hara Kei'nin evinde konuk oldu. Sanki bir saraydaydı. - Silah, mösyö. Ya siz? - Ben alıcıyım. İpek böceği alıyorum. Ertesi gün araba dolusu altınla oradan ayrıldı.
21	- La gente di qui li guarda volare, e nel loro volo legge il futuro. - quando ero un ragazzo mio padre mi portò.. Io lo feci, e un grande uccello, dalle ali azzurre, piombò a terra, come una pietra morta.	- Les gens d'ici les regardent voler, et dans leur vol lisent le futur. - Quand j'étais un jeune garçon, mon père m'emmena.. Je tirai, et un grand oiseau, aux ailes bleues, tomba à terre, comme une pierre morte.	- Buranın insanları kuşları izleyerek, uçuşlarında geleceği görürler. - Gençken, bir keresinde, babam beni böyle bir yere getirmiş.. Dediğini yapmış ve büyük, mavi kanatlı bir kuşun cansız, kurşun gibi yere düştüğünü görmüştüm.
22	Col capo chino, guardava i suoi passi, giacché questo lo aiutava a non pensare.	La tête penchée, il regardait ses pas, s'aidant ainsi à ne pas penser.	Başı önünde, attığı adımları sayıyordu, bu yaptığı düşünmemesine yardımcı oluyordu.
23	Poi si lasciò portare nella grande stanza lastricata di pietra, per il rito del bagno. Gli posarono sugli occhi un panno bagnato. Non lo avevano mai fatto prima.	Puis il se laissa conduire dans la grande pièce dallée de pierre, pour le rituel du bain. On posa sur ses yeux un linge mouillé. Cela n'était jamais arrivée, avant.	Sonra, banyo yapması için onu, her zamanki gibi yerleri taş döşeli büyük odaya götürdüler. Gözlerinin üzerine ıslak bir bez koyduklarını duydu. Hiç böyle yapmamışlardı o güne dek. Yaşlı bir kadının yaşlanmış eli değildi bu.

	Non era la mano vecchia di una vecchia. Fu un nulla, poi, aprire la mano, e vedere quel foglio. Piccolo. Pochi ideogrammi disegnati uno sotto l'altro. Inchiostro nero.	Ce n'était pas la main vieille d'une vieille femme. Ce ne fut rien, ensuite, d'ouvrir la main, et de voir ce billet. Petit. Quelques idéogrammes dessinés l'un en dessous de l'autre. Encre noire.	Sonra avucunu açmak ve o kâğıdı görmek kolay oldu. Küçüktü. Alt alta birkaç harf yazılıydı. Siyah mürekkeple.
24	.. e il velluto della sua voce quando gli disse - Sei tornato. Dolcemente. - Sei tornato.	.. et le velours dans sa voix quand elle lui dit - Tu es revenu. Avec douceur. - Tu es revenu.	ve – Döndün -, dediğinde kadife sesini duydu. Yumuşacıktı. - Döndün.
25	A Lavilledieu la vita scorreva semplice, ordinata da una metodica normalità. Il monco staccò un due sponde con effetto a rientrare. - Io non ne capisco niente. - Ma non ci capisco niente lo stesso.	À Lavilledieu, la vie filait simplement, réglée par une méthodique normalité. Le manchot décocha un deux bandes avec effet rétro. - Moi? Je n'y comprends rien. - Peut-être, mais je n'y comprends rien.	Lavilledieu'de yaşam sade ve düzenli bir biçimde akıp gidiyordu. Çolak, topu iki banda vurdurarak yolladı. - Tek sözcük bile anlamıyorum. - Evet ama hiçbir şey anlamıyorum dedim.
26	C'era un pianista che suonava, con la sordina, motivi che sapevano di Russia. - Voilà.	Il y avait un pianiste qui jouait, en sourdine, des aires aux senteurs de Russie. - Voilà.	Bir de piyanist vardı, Rusya'yı anımsatan yumuşak ezgiler çalıyordu. - Voilà.
27	Hervé Joncour attese per un paio d'ore. Lui l'aprì, ed entrò. - Non parlo dei soldi.	Hervé Joncour attendit près de deux heures. Il l'ouvrit, et entra. - Je ne parle pas d'argent.	Hervé Joncour birkaç saat bekledi. Kapıyı açıp içeri girdi. - Parayı demek istemedim.
28	Tornati nella capitale,	De retour dans la capitale, ils	Başkente geri döndüklerinde de,

	sfoggiavano sul bavero della giacca da sera alcuni piccoli fiori blu, quelli che lei portava sempre tra le dita, come se fossero anelli.	abordaient au revers de leur habit de soirée quelques petites fleurs bleues, comme autant de bagues.	onun yüzük gibi parmağına taktığı koyu mavi küçük çiçekleri akşamları ceketlerinin yakalarına takıyorlardı.
29	La notte prima di partire, accade a Hervé Joncour di svegliarsi, quando ancora era buio, e di alzarsi, e di avvicinarsi al letto di Hélène.	La nuit précédant leur départ, Hervé Joncour se trouva réveillé, alors qu'il faisait encore nuit, et se leva, puis s'approcha du lit d'Hélène.	Son gece Hervé Joncour gün ağarmadan uyandı, kalkıp Hélène'nin yatağına yanaştı.
30	..e custodiva la ragionevole illusione di diventare presto padre.	..et caressait l'illusion raisonnable de devenir bientôt père.	..ve haklı olarak çok yakında baba olacağı umudunu taşıyordu içinde.
31	..la gente del luogo chiamava: l'ultimo.	..les gens de l'endroit appelaient: le dernier.	Orada yaşayanlar 'sonuncu' göl diyorlardı bu göle.
32	All'estremo opposto del villaggio si intravedeva il palazzo di Hara Kei, poco più grande delle altre case, ma circondato da enormi cedri che ne difendevano la solitudine.	À l'extrémité opposée du village on apercevait le palais d'Hara Kei, à peine plus haut que les autres maisons mais entouré de cèdres énormes qui en défendaient la solitude.	Köyün öbür ucunda Hara Kei'nin evi görünüyordu, öteki evlerden biraz daha büyüktü, yalnızlığını koruyan dağ selvileriyle çevriliydi.
33	..e guardando davanti a sé con una calma infinita.	..et regardant devant lui avec un calme infini.	..büyük bir dinginlik içinde önüne bakıyordu.
34	In un vestito da seta, splendido, la donna con il volto da ragazzina gli sedeva accanto.	Dans une robe de soie, splendide, la femme au visage de jeune fille était assise à côté de lui.	Nefis, ipek bir elbise giymiş olan çocuk yüzlü kadın da yanındaydı.
35	Nel buio, era un nulla amarla e non amare lei.	Dans le noir, ce n'était rien l'aimer, et de ne pas l'aimer, elle.	Karanlıkta, bu yavaşlığı sevmek, kızı sevmekten daha kolaydı.
36	Di fronte alla sua casa, ad attenderlo, Hervé Joncour	En face de chez lui, à l'attendre, Hervé Joncour	Sabah olduğunda Hervé Joncour, Hara Kei'nin bir adamının

	trovò, al mattino, un uomo di Hara Kei.	trouva, au matin, un homme d'Hara Kei.	kapının önünde kendisini beklediğini gördü.
37	Poi partì.	Puis il partit.	Sonra yola çıktı.
38	- Non quella che mi aspettavo -, rispose. - È solo che sono tanto felice..	- Pas celle que j'attendais, répondit-il. - C'est seulement que je suis tellement heureuse..	- Göreceğimi sandığım savaşı görmedim, diye yanıt verdi. - Yalnızca mutluluktan ağlıyorum..
39	- Più niente, per sempre.	- Plus rien. Plus jamais.	- Sonsuza dek söyleyecek hiçbir şey kalmıyor.
40	Così aveva voluto Hélène, convinta che la serenità di un rifugio appartato sarebbe riuscita a stemperare l'umore malinconico che sembrava essersi ipossessato del marito.	C'était Hélène qui l'avait voulu, persuadée que la tranquillité d'un refuge isolé réussirait à tempérer l'humeur mélancolique qui semblait s'être emparée de son mari.	Hélène, herkesten uzakta bir yere sığınmanın getireceği huzurun, kocasının üzerine çöken hüznü dağıtacağından emindi.
41	- Non è un granché come parco. - Non ho ancora iniziato a costruirlo, Baldabiou. - Ah, ecco.	- Il n'est pas extraordinaire, ce parc. - Je n'ai pas encore commencé à le construire, Baldabiou. - Ah c'est pour ça.	- Park olarak burası pek bir şeye benzemiyor. - Daha düzenlemeye başlamadım, Baldabiou. - Ah, anladım.
42	..e che Sant'Agnese, in sogno, gli aveva chiesto se non erano tutti quanti un branco di cagasotto. Con voce ferma, senza dolcezza.	..et que sainte Agnès, en rêve, lui avait demandé s'ils n'étaient pas tous une armée de trouille-au-cul. D'une voix ferme, sans douceur.	..ve Azize Agnese'nin rüyasına girip, ona hepsinin ödleklere ordusu olduğunu söylediğini anlattı. Sesi yumuşak değil kararlıydı.
43	..che la gente del luogo chiamava: il santo.	..que les gens de l'endroit appelaient: le saint.	Orada yaşayanlar 'ermiş' diyorlardı bu göle.

	Non c'era più niente. Non c'era anima viva.	Il n'y avait plus rien. Pas âme qui vive.	Geriye hiçbir şey kalmamıştı. Bir tek canlı bile yoktu.
44	Verso il bosco, dietro il ragazzino, oltre la fine del mondo.	En direction du bois, derrière le garçon, de l'autre côté de la fin du monde.	Ormana doğru, çocuğun arkasından, dünyanın sonunun ötesine doğru ilerledi.
45	Viaggiarono per giorni, verso nord, sulle montagne. Le donne scappavano via. Dietro di lui oscillava una portantina chiusa ai quattro lati da stoffe dai colori sgargianti.	Ils voyagèrent pendant plusieurs jours, remontant vers le Nord, à travers les montagnes. Les femmes se sauvaient. Derrière lui se balançait une chaise à porteurs fermée sur les quatre côtés par des pièces d'étoffe aux couleurs éclatantes.	Dağlarda günlerce, kuzeye doğru yol aldılar. Kadınlar hızla uzaklaşıyorlardı. Arkasında da, dört yanı göz alıcı renklerde kumaşlarla örtülü, sallana sallana ilerleyen bir tahterevan vardı.
46	Quando la vide fermarsi per la notte, continuò lungo la strada finché gli vennero incontro due uomini armati che gli presero il cavallo e i bagagli e lo condussero in una tenda.	Quand il la vit s'arrêter pour la nuit, il continua d'avancer sur la route, jusqu'à ce que deux hommes armés viennent à sa rencontre, qui prirent son cheval et ses bagages, et l'emmenèrent dans une tente.	Kervanın geceleme için durduğunu görünce durmayıp yoluna devam etti. Sonunda iki silahlı adam gelip, atını ve bavullarını alarak onu bir çadıra götürdü.
47	Suonavano, leggeri, nella brezza della notte.	Elles tintaient, légères, dans la brise de la nuit.	Gecenin melteminde hafifçe çınlıyorlardı.
48	- Il Giappone è un paese antico, sapete? La sua legge è antica. - Lui era un messaggio d'amore.	- Le Japon est un très ancien pays, le saviez-vous? Sa loi est très ancienne. - C'est lui qui était un message d'amour.	- Japonya eski kafalı bir ülkedir, biliyor musunuz? Yasaları da eski kafalıdır. - Aşk mektubu kendisiydi.
49	-	-	-
50	Fece lo stesso con le altre tre.	Il procéda de même avec	Öteki kutuları da açtı..

		chacune des trois autres.	
51	Quando Hervé Joncour le arrivò vicino, sorrise. Lui, abbracciandola, le disse piano..	Quand Hervé Joncour arriva près d'elle, elle sourit. Il la serra dans ses bras, et lui dit doucement..	Hervé Joncour yanına geldiğinde gülümsedi. O, karısına sarılarak yavaşça şöyle dedi..
52	- Una -, rispose Hervé Joncour. Qualcuno diceva..	- Une, répondit Hervé Joncour. Certains disaient..	- Evet, var, dedi Hervé Joncour. Bazıları ise şöyle diyordu..
53	- Ma perché diavolo fa questo freddo porco? Lo disse a un certo punto.	- Mais pourquoi diable fait-il ce froid de canard? Dit-il, à un moment.	- Bu lanet olası soğuk da nereden çıktı? Durup dururken söylemişti bunu.
54	La seta artificiale sarebbe stata brevettata, nel 1884, da un francese che si chiamava Chardonnet.	La soie artificielle serait brevetée en 1884 par un Français nommé Chardonnet.	1884 yılında Chardonnet adlı bir Fransız suni ipeğin patentini aldı.
55	Hervé Joncour la sfogliò e la osservò a lungo.	Hervé Joncour la feuilleta, et l'examina longtemps.	Hervé Joncour sayfaları karıştırarak, uzun uzadıya inceledi mektubu.
56	Per giorni e giorni Hervé Joncour si tenne la lettera addosso, piegata in due, messa in tasca. Non la aprì mai per guardarla.	Pendant des semaines, Hervé Joncour garda la lettre sur lui, pliée en deux, glissée dans sa poche. Jamais il ne l'ouvrit pour la regarder.	Hervé Joncour mektubu ikiye katlayıp cebine koydu ve günlerce yanında taşıdı. Bakmak için bir daha açmadı.
57	..non mormorava, piano, - Voilà. Rimaneva muto, a guardarsi sconcertato le mani.	..ne murmurait plus, doucement, - Voilà. Il restait muet, regardant ses mains, déconcerté.	..alçak sesle <i>Voilà</i> diye mırıldanmıyordu. Sesini çıkartmadan durdu ve şaşkın şaşkın ellerine baktı.
58	- Io leggerò per voi questa lettera. Io lo farò. E non voglio denaro. Ma voglio	- Je lirai cette lettre pour vous. Je le ferai. Et je ne veux pas d'argent. Mais je	- Ama sizin için okuyacağım bu mektubu. Evet bunu yapacağım. Karşılığında para da

	una promessa: non tornate mai più a chiedermi questo. Lei lo guardò fisso negli occhi.	veux une promesse: ne reprenez plus jamais me demander cela. Elle le regarda bien dans les yeux.	istemiyorum. Ama bir söz istiyorum sizden: bir daha benden böyle bir şey istemeyin. Kadın onun gözlerinin içine dik dik baktı.
59			
60	Uno spettacolo. Lieve e inspiegabile.	Un spectacle. Inexplicable et léger.	Müthiş bir gösteri. Ağırbaşlı ve anlaşılır.
61	..poco prima di mezzogiorno, il monco azzecò un quattro sponde irragionevole, effetto a rientrare. Non era molto tagliato, per i discorsi seri. Lo videro allontanarsi, lui e la sua valigia, per sempre. Ma la terza: Agnese.	..peu avant midi, le manchot réussit un quatre bandes absurde, avec effet rétro. Les conversations sérieuses, il n'était pas vraiment taillé pour. Ils le virent s'éloigner, sa valise et lui, pour toujours. Mais la troisième: Agnès.	..öğlen saat on ikiden önce, çolak, topu dört banda vurdurup deliğe soktu. Ciddi konuşmalara fazla yatkın değildi. Bir daha geri dönmek üzere, elinde bavulu uzaklaşırken arkasından baktılar. Üçüncüsününse Agnese.
62	Ad accompagnarla, in silenzio, su per il viale del cimitero, venne tutta Lavilledieu: perché era una donna lieta, che non aveva seminato dolore. <i>Hélas!</i>	Pour l'accompagner en silence, dans l'avenue qui montait au cimetière, tout Lavilledieu fut là: parce que c'était une femme délicate, qui n'avait pas répandu la souffrance autour d'elle. <i>Hélas!</i>	Tüm Lavilledieu mezarlığa giden yolda sessizce eşlik etti ona: çünkü çevresine kötülük etmemiş, mutlu olmuş bir kadındı o. <i>Heyhat!</i>
63	Non fece altro, per giorni. Pensare.	Il ne fit rien d'autre, pendant plusieurs jours. Réfléchir.	Günlerce başka hiçbir şey yapmadı. Yalnızca düşündü.
64	Ci mise sei giorni a scoprire	Il mit cinq jour à découvrir	Altı gün uğraştıktan sonra

	dove viveva. Io so che è così. - Addiò, <i>madame</i> .	où elle habitait. Je sais que c'est vrai. - Adieu, <i>madame</i> .	Madam Blanche'in nerede yaşadığını öğrendi. Onun için, öyle olduğunu iyi biliyorum. - Elveda, <i>madam</i> .
65	Non si allontanò più da Lavilledieu, né abbandonò, mai, la sua casa. Ogni tanto, nelle giornate di vento, scendeva fino al lago e passava ore a guardarlo, giacché, disegnato sull'acqua, gli pareva di vedere l'inspiegabile spettacolo, lieve, che era stata la sua vita.	Il ne s'éloigna plus de Lavilledieu et ne quitta pas, jamais sa maison. Parfois, les jours de vent Hervé Joncour descendait jusqu'au lac et passait des heures à le regarder, parce qu'il lui semblait voir, dessiné sur l'eau, le spectacle léger, et inexplicable, qu'avait été sa vie.	Ne Lavilledieu'den ayrıldı, ne de evinden. Bazen, rüzgârlı günlerde göle iniyor ve saatlerce suyu izliyordu, çünkü suyun yüzünde, anlaşılmaz ama hoş bir gösteri gibi geçip itmiş olan yaşamını görür gibi oluyordu.

Aşağıda yer alan ikinci tablo J.-P. Vinay ve J. Darbelnet'nin *Stylistique comparé du français et de l'anglais*¹⁷ adlı eserlerinde tanımlamış ve açıklamış oldukları ölçütler kapsamında hazırlanmıştır. Bu tablodaki numaralar yukarıdaki tabloda yer alan bölüm numaralarıdır. Örneğin yukarıdaki tabloda ikinci bölümde yer alan tümce eşdeğerlik göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Bazı numaraların yanında yer alan ‘ (fr)’ ibaresi ise tümcenin Fransızca çevirisinin de inceleneceği anlamına gelmektedir.

TABLO 2

Eşdeğerlik	Eksikler	Değişmeler	Açıklamalar	Müziksellik	Deyimler	Uyarlamalar
				1	1	
2						
	3					
	4	4				
				5		
	6					
		8		8		
			9			
10 (fr)						
11						
				12		
13				13		
				14		
						15
16						
17						
		18		18		
19		19		19		

¹⁷ VINAY, J.P. – DARBELNET, J., *Stylistique comparée du français et de l'anglais*, Les Éditions Didier, Paris, 1958

		20		20		
21	21				21	
				22 (fr)		
						23
				24		24
25 (fr)			25			
				26		
				27		
28						
			29	29		
						30
				31		
32			32			
33						
34			34			
35						
				36		
37						
	38	38				
39		39		39		
				40		
41					41	
				42		
				43 (fr) 43		
44						
		45		45 (fr)		
Eşdeğerlik	Eksikler	Değişmeler	Açıklamalar	Müziksellik	Deyimler	Uyarlamalar
				46		
						47
		48		48		
50		50				

52 (fr) 52						
		53				53
54						
				55		
56						
		57		57		
58						
	60					
		61				61
62					62	
	63	63		63		
64 (fr)	64	64				
			65	65		

Bir sonraki sayfada yer alan inceleme bölümüne geçmeden yukarıdaki iki sayfalık tabloya yalnızca bir göz atıldığında neredeyse tüm bölümlerin birden çok ölçüt kapsamında incelenecek olduğu görülmektedir.

Eşdeğerlik

Eşdeğerlik, çıkış metnindeki mesajın varış metnine aynı sözcüklerle veya aynı cümle kalıplarıyla çevrilmese de, varış kültüründe aynı etkiyi yaratacak şekilde aktarılmasıdır. Eşdeğerlikten sözcük, dizi, tümce ve metin düzeyinde söz edilebilir.¹⁸

2. Türkçe'ye "kısmetini elinde tutuyorsun" şeklinde çevrilen tümcenin sözcüğü söcütüne çevirisi: "ellerinin arasında bir servet olmak"tır. Dolayısıyla burada, Türkçe çevirinin düzanlamsal boyutunda sorun olduğunu görüyoruz; çünkü kastedilen kavram "kısmet" değil "servet"tir. Çevirinin bütününde göze çarpan "eklemelerin", yani Türk çevirmenin daha aydınlatıcı ve açıklayıcı olma çabasıyla orijinal metinde var olmayan, ancak okurun kendi çabasıyla netleştirdiği tümcelerin ilki bu bölümde çıkıyor karşımıza; "Hélène ise karısının adı." şeklinde çevrilen tümcenin orijinalinde (ve fransızca çevirisinde) "ise" sözcüğü bulunmuyor. Orijinalinde var olan olan "virgül" de Türkçe çeviride yok. Çevirmen "virgül" ile kesilen yere "ise" sözcüğünü uygun görmüş. Oysa ki metnin aslına sadık kalarak 'ise' sözcüğünü eklemek yerine 'virgül'ü bırakılsaydı metnin ritmi bozulmamış olurdu.
9. "Törensel bir havayla" şeklinde Türkçeleştirilen cümleciğin aslında tam da "törensel" olmadığını, törensel nağmeler taşıdığını anlıyoruz kitabın orijinalinde ve Fransızca çevirisinde. Çevirmenin, bu sözcüğü (certa; certaine) çevirmediğini görüyoruz. Çevirmen bunun yerine "törensel nağmeler taşıyan bir havayla" demeyi tercih etmiş olsaydı anlamı bütünüyle verebilcekti ancak söylemi uzatmış olacaktı. Dolayısıyla çevirmenin tercihinin yerinde olduğu söylenebilir.
10. "Bir keresinde Japon ipliğiyle dokunmuş bir kumaş geçmişti eline." Cümlesini okuyan Türk okuyucu, kastedilenin bu kumaşın parmakların arasında, somut olarak, tutulduğu, dokusunun hissedildiği anlamını çıkartamayabilir, oysa söylenen tam da budur. Çevirmen, yaptığı seçimle bir anlam daralması yaratmıştır. "Japon ipliğiyle dokunmuş bir kumaşa dokunmuştum" daha doğru olabilirdi.

¹⁸ a.g.e.,s: 8

11. “Lavilledieu’den ayrılmadan önce” şeklinde yapılan çevirinin çıkış metninde söylenen “Lavilledieu’den ayrılırken”dir ve bu şekilde bir çeviri daha uygun olabilir. Sözcüğü sözcüğüne çevrildiğinde “Lavilledieu’nün kapılarında” anlamına gelir “Alle porte di Lavilledieu” cümlesi. “Lavilledieu’den ayrılmadan önce” ile “Lavilledieu’den ayrılırken” aynı anlama gelmemektedir. Çeviri etkinliği sırasında hedef kitle düşünülüyor ve Türk okuyucunun metni okurken gözünde canlanan olası sahnenin İtalyan okurunki ile ‘hemen hemen’ aynı olması isteniyorsa anlamın tam olarak aktarılması gerekmektedir.
13. “sesi boğuktu, pürüzsüzdü” cümlesine bakıldığında orijinalini görmeden bile bir sorun olduğu anlaşılıyor. Bir sesin aynı anda hem boğuk hem de pürüzsüz olması pek de mümkün görünmüyor. Nitekim Türkçe’ye “pürüzsüz” olarak çevrilen sözcük (vera) aslında “gerçek” anlamına geliyor. “boğuk ama gerçek bir sesi vardı” çevirisi önerilebilir.
16. “Eğer isterseniz, geri döndüğünüzü görmek benim için zevk olacaktır” anlamına gelen cümle “geri dönecek olursanız, sizi yeniden görmek isterim” şeklinde çevrilmiş ve cümle yapısının değişmesine rağmen anlam korunmuş.
17. Türkçe’de birçok karşılığı olan ancak tam olarak Fransızca ve İtalyanca’daki işlevlerine denk olmayan “que” “che” adılı (ve bağlacı) sayesinde çok sayıda cümleyi birbirine bağlayarak uzun cümleler kurmak mümkün. Fakat Türkçe’de bunu yapamıyoruz. Burada da aynı sorun var; çevirmen “que” “che” sözcüğünü “ama” ile karşılamak istemiş ve bunu yaparken cümleyi karmaşık bir hale getirmedığı için de bu tercih yerinde olmuş.
19. “Madem ki Baldabiau böyle karar vermişti” anlamına gelen cümle “Baldabiau karar vermişti bir kez, bu yüzden..” şeklinde, cümle yapısı değiştirilerek çevrilmiş. Oysa cümle sonuna ‘bu yüzden’i eklemek yerine başına ‘madem ki’ konulsaydı anlam ve yapı aynı anda korunmuş olurdu. “Yan yana oturarak saatlerce konuştular, saatlerce sustular” olarak çevrilen cümle İtalyancası kesik kesik bir cümle. Fransızcaya olduğu gibi, sorunsuzca aktarılabilmiş ancak Türkçe için bu pek de mümkün olmamış.
- “Kente vardıklarında akşam olmuştu.” cümlesinde “bile” (“già”) sözcüğü eksik. Metnin bazı bölümleri, çevirmenin sözcüğü sözcüğüne bir çeviri yapmamak

pahasına aslında Türkçe’de de çok şık duracak olan ifadelerden kaçındığını ya da (bu örnekte de görüldüğü üzere) İtalyanca nasıl deniyorsa Türkçe de aynı şekilde, aynı kelimelerle söylenen cümleleri bozup yeniden yaptığını düşündürüyor.

21.“Buranın insanları kuşları izleyerek, uçuşlarında geleceği görürler.” cümlesinin aslında “volare” (uçmak) ve “vol” (uçuş) sözcükleri yer alıyor. Ancak, sözcük tekrarından kaçınmak istemiş olsa gerek, çevirmen yalnızca “uçuş” sözcüğünü çevirmekle yetinmiş ve “uçmak” fiilini kullanmamak için “e” (ve) sözcüğünü de çıkartarak iki cümleyi “izleyerek” fiiliyle bağlamış. “Gençken, bir keresinde, babam beni böyle bir yere getirmiş..” cümlesinin orijinalinde “bir keresinde” kalıbının kullanımını gerektiren hiçbir sözcük/kalıp bulunmuyor ve çevirmenin bu eklemeyi ne düşünerek yaptığını kestirebilmek de gerçekten zor.

25. “Çolak topu iki banda vurdurarak yolladı” cümlesinde çevrilmemiş olan bir bilardo terimi bulunuyor (“effetto a rientrare”). “Tek sözcük bile anlamıyorum” cümlesinde “ben” sözcüğü yer almıyor. Biliyoruz ki Türkçe’de kullanılan fiilin sonundan kişi anlaşılıyor ve “ben anlamıyorum” dendiğinde “ben”in kullanım amacı vurguyu güçlendirmekten ibaret oluyor. Aynı şey İtalyanca için de geçerli ancak bu cümlelerin İtalyancasında, çeviride olmayan “ben” (io) sözcüğü yer alıyor. “Evet ama hiçbir şey anlamıyorum dedim” cümlesinin aslında “Ama yine de hiçbir şey anlamıyorum” deniyor.

29. “Son gece Hervé Joncour gün ağarmadan uyandı, kalkıp Hélène’nin yatağına yanaştı.” cümlesinin İtalyancası çok daha uzun ve daha önce de örneklerini gördüğümüz gibi kesik kesik bir biçimde ifade edilmiş. Ancak Türkçesinde bu yapıya uyulmamış ve cümle kısaldı bazı sözcükler de ister istemez kaybolmuş. Bu tür örneklere şahit oldukça Milan Kundera’nın eserlerini ‘çevirmen’lere teslim etmek yerine bizzat çevirmesini haklı görmek gerekiyor galiba. Çeviri ciddi bir iştir. İkna gücüne sahip olan her insan nasıl ‘ben avukatım, bu davayı alabilirim’ diyerek ortalara çıkmıyorsa her dil bilen de çevirmen olmamalıdır, her dil bilene çeviri yaptırılmamalıdır.

32. Burada Türkçeye “ev” olarak çevrilmiş “palazzo” sözcüğü İtalyancada saray ya da apartman anlamına geliyor. Metindeki anlamı ise saray ve Fransızcaya da aynı

kökten gelen “palais” (saray) söcüğü ile çevrilmiş. Dolayısıyla Türkçeye de “saray” olarak çevrilmeliydi. Bu cümleinin yer aldığı bağlamda sözü edilen kişiye (Hara Kei) Japonya’nın sahibi muamelesi yapılmaktadır. Ve Hara Kei bir sarayda oturmaktadır, bir evde değil.

33. Sonsuz bir dinginlik anlamına gelen “con una calma infinita” ibaresi “büyük bir dinginlik” şeklinde Türkçeleştirilmiş ve sonsuzluk anlamını kaybetmiş. “Sonsuz bir dinginlik” olarak çevrilmeliydi.

34. Burada yine bazı sözcüklerin çevrilmediği bir cümleyle karşı karşıyayız; yanında oturuyordu yerine “yanındaydı” demeyi uygun görmüş çevirmen. “İpek bir elbise giymiş olan” yerine de ipek bir elbisenin içindeki aslına daha yakın görünüyor.

35. “Karanlıkta, bu yavaşlığı sevmek, kızı sevmekten daha kolaydı.” Olarak çevrilmiş olan bu cümleinin gerek İtalyanca’sında gerek ise Fransızca çevirisinde bir anlam karmaşası var ancak bu karmaşa Türkçe’ye yansımamış. Türkçe’de kullanılmayan bir tanımlığın yerine konmuş “yavaşlık” sözcüğü. Oysa “kızı” sözcüğü yerine “onu” sözcüğünü kullansaydı çevirmen, aynı karmaşayı Türkçeye de yansıtabilirdi ve yansıtmalıydı da. Baricco bu cümleyi basit, kolay anlaşılır bir cümle olarak yazmak isteseydi zaten öyle yazardı ve ne kendini ne çevirmenleri ne de okurları yorardı. Çevirmenin bu cümleyi basitleştirmesinin iki nedeni olabilir gibi görünüyor: ya kendi uğraşmak istemedi, ‘bu karmaşayı Türkçe’ye nasıl yansıtabilirim’e kafa yormamayı seçti; ya da Türk okurun bu kafa karıştırıcı cümleyi anlayamayacağını düşündü.

37. “Sonra yola çıktı.” cümlesi çok basit bir cümle gibi görünüyor ancak burada da kastedilen “yola çıkmak” değil gitmektir. “Sonra, gitti.”: budur söylenen.

39. “Sonsuza dek söyleyecek hiçbir şey kalmıyor.” cümlesinin orijinalinde fiil yoktur. Hiçbir şey, sonsuza dek anlamına gelen bu cümleyi, daha anlaşılır olması kaygısıyla, öznesiyle yüklemiyle tam bir cümle haline dönüştürmüş çevirmen.

41. “Park olarak burası pek bir şeye benzemiyor.” olarak çevrilen cümleinin İtalyancasında “non è un granché” kalıbı geçiyor. Bu kalıp “çok da müthiş

(olağanüstü, büyük..) değil” anlamına geliyor. Üç cümlelik bir diyalogun ilki olan bu cümleyi “Daha düzenlemeye başlamadım, Baldabio.” şeklinde çevrilen cümle izliyor ki bu cümlelerin de asıl anlamı bahçenin henüz yapımına başlanmadığıdır. Son cümle olan “Ah, anladım.”daki “Ah” ünlemi İtalyanca’dan olduğu gibi aktarılmış ancak Türkçe’de bu ünlemin kullanımı İtalyanca’daki gibi değil.

50. “Öteki kutuları da açtı..” şeklinde Türkçe’ye çevrilen cümlelerin aslı “diğer üçüyle de aynı şeyi yaptı” anlamına geliyor. Çevirmen cümleyi açıklamayı tercih etmiş. Metnin anlam bütününde ve/veya biçimsel ölçütlere göre bu tercih bir sorun oluşturmuyor.

54. “1884 yılında Chardonnet adlı bir Fransız suni ipeğin patentini aldı.” cümlesinin orijinalinde “aldı” değil “alacaktı” deniyor. ‘Aldı’ yerine ‘alacaktı’ denmesinin nedeni ise hikayenin 1860’larda geçmesi ve o zamana göre 1884 yılının henüz yaşanmamış bir gelecek olmasıdır.

56. “Hervé Joncour mektubu ikiye katlayıp cebine koydu ve günlerce yanında taşıdı.” cümlesinde anlam doğru aktarılmış ancak cümleyi oluşturan eylemlerde bir aksilik var. Hervé Joncour ikiye katlı bir halde cebinde duran mektubu günlerce yanında taşımıştır. “Bakmak için bir daha açmadı.” şeklinde çevrilen cümlede ise anlamı güçlendiren “asla” sözcüğü eksik.

58. “Bir daha benden böyle bir şey istemeyin.” cümlesinde yukarıda olduğu gibi, orijinal metinde yer alan “asla” sözcüğü çeviride yok. Ayrıca İtalyanca metinde “Bir daha asla benden bunu istemeye gelmeyin.” denmektedir. Çevirmenin kaleminden çıkan her bir harfe olduğu gibi, metnin orijinalinde yer alan ve ifadeyi güçlendiren ‘asla’ sözcüğünü yok etmek, anlamı değiştiren yüklemi ortadan kaldırıp fiili ‘istemek’e dönüştürmek gibi eylemlere de ‘çevirmenin seçimi’ diyoruz. Ancak, şu an incelemekte olduğumuz örnekteki gibi durumlara ‘seçim’ değil, net bir biçimde yanlış demeliyiz.

62. “Tüm Lavilledieu mezarlığına giden yolda sessizce eşlik etti ona: çünkü çevresine kötülük etmemiş, mutlu olmuş bir kadındı o.” cümlesinin iki noktadan önceki

bölümünde, orijinal metinde olmasına rağmen kullanılmamış olan virgüller nedeniyle cümlelerin dilbilgisel yapısı değişmiştir.

63. “Günlerce başka hiçbir şey yapmadı. Yalnızca düşündü durdu.” cümlesinin İtalyanca aslında ve Fransızca çevirisinde “yalnızca düşündü durdu” cümlesi “Düşünmek” olarak yer almaktadır (“Pensare.” “Réfléchir.”). Fakat Türkçe’de böyle bir kullanım mümkün olamayacağı için çevirmen, küçük eklemelerle, bu bölümü anlaşılır kılmış. Oysa “yalnızca düşündü durdu” yerine en azından sadece “düşündü” deseydi aslına daha yakın bir çeviri olurdu.

65. “Ne Lavilledieu’den ayrıldı, ne de evinden” cümlesinin aslında bir daha Lavilledieu’den hiç uzaklaşmadı ve evini asla terk etmedi denmektedir.

Eksikler

Çıkış metnindeki bazı sözcük ve/veya sözcük gruplarının varış metninde yer almaması durumu.¹⁹

3. “Yılın geri kalan bölümünde de dinleniyordu” şeklinde çevrilen tümcenin orijinalinde (ve Fransızca çevirisinde) “de” sözcüğü bulunmuyor. Orijinalinde var olan “virgül” de Türkçe çeviride yok. Çevirmen, ikinci bölümde olduğu gibi, “virgül” ile kesilen yerde “de” sözcüğünü kullanmış.

4. İki tümcelik bir diyalogun ikinci ve son tümcesini oluşturan “yorgun” sözcüğünün sonuna çevirmen “derdi” ibaresini eklemiş. Böyle bir eklemeye, herhangi bir nedenden, gerek var mıdır? Hayır yoktur. Peki o halde çevirmen neden eklemiş ‘derdi’ sözcüğünü? Öyle uygun görmüş. Bu durumun başka bir açıklaması yoktur ne yazık ki.

6. “Belediye başkanı onu kapı dışarı etmişti o zaman.” Şeklinde çevrilen cümlelerin orijinalinde “o zaman” sözcüğünün eklenmesini gerektirecek hiçbir şey bulunmuyor; yine keyfi bir durum söz konusu.

21. “Buranın insanları kuşları izleyerek, uçuşlarında geleceği görürler.” cümlesinin aslında “volare” (uçmak) ve “vol” (uçuş) sözcükleri yer alıyor. Ancak, sözcük tekrarından kaçınmak istemiş olsa gerek, çevirmen yalnızca “uçuş” sözcüğünü çevirmekle yetinmiş ve “uçmak” fiilini kullanmamak için “e” (ve) sözcüğünü de çıkartarak iki cümleyi “izleyerek” fiiliyle bağlamış. “Gençken, bir keresinde, babam beni böyle bir yere getirmiş..” cümlesinin orijinalinde “bir keresinde” kalıbının kullanımını gerektiren hiçbir sözcük/kalıp bulunmuyor.

¹⁹ a.g.e., s:12

38. “Göreceğimi sandığım savaşı görmedim” şeklinde çevrilen cümlenin İtalyanca’sında “savaş” sözcüğü bulunmuyor. “Beni bekleyeni değil” anlamına gelen cümleyi çevirmen yine açıklama gereği duymuş. “Yalnızca mutluluktan ağlıyorum..” cümlesini de aynı şekilde değerlendirebiliriz. “Yalnızca çok mutlu olduğumdan..” deniyor ,İtalyancasında.

63. “Günlerce başka hiçbir şey yapmadı. Yalnızca düşündü durdu.” cümlesinin İtalyanca aslında ve Fransızca çevirisinde “yalnızca düşündü durdu” cümlesi “Düşünmek” olarak yer almaktadır (“Pensare.” “Réfléchir.”). Fakat Türkçe’de böyle bir kullanım mümkün olamayacağı için çevirmen, küçük eklemelerle, bu bölümü anlaşılır kılmış. Oysa “yalnızca düşündü durdu” yerine en azından sadece “düşündü” deseydi aslına ve aslının yarattığı etkiye daha yakın bir çeviri olurdu.

Açıklamalar

Çıkış metninde üstü kapalı olarak verilen, ancak bağlama bakıldığında anlaşılabilir kavramların varış dilinde tüm açıklığıyla belirtilmesi durumu.²⁰

1. Türkçe'ye "talihin cilvesine bakın ki" şeklinde çevrilen ifadenin italyanca orijinalinde ve fransızca çevirisinde "ironi" ("ironia", "ironie") sözcüğü kullanılmış. Çevirmen, Türkçe'de de kullanılıyor olmasına rağmen, bu sözcüğü bir deyimle çevirmeyi tercih etmiş. Aynı bölümün son iki cümlesine baktığımızda italyanca'daki ses uyumunun ne fransızca ne de türkçe çevirilerde yakalanamış olduğunu görüyoruz. Ayrıca türkçe'de "böcek" sözcüğünün çağrıştırdığı olumsuz yananlam İtalyanca'da yok.

4.İki tümcelik bir diyalogun ikinci ve son tümcesini oluşturan "yorgun" sözcüğünün sonuna çevirmen "derdi" ibaresini eklemiş. Böyle bir eklemeye, herhangi bir nedenden, gerek var mıdır? Hayır yoktur. Peki o halde çevirmen neden eklemiş 'derdi' sözcüğünü? Öyle uygun görmüş. Bu durumun başka bir açıklaması yoktur ne yazık ki.

8. "Bir ağustos gecesi, geceyarısından sonraydı." cümlesinin aslında yüklem bulunmuyor. Ancak çevirmen Türkçe'de fazla fiilsiz cümle kullanılmadığını düşünmüş olsa gerek, "Bir ağustos gecesi, geceyarısından sonra" anlamına gelen bu cümleyi bu şekilde düzenlemiş.

18. "Hélène'in yüksek sesle kitap okuması onu çok mutlu ediyordu, çünkü dünyada onunkinden daha güzel bir ses olmadığını düşünüyordu. Yaşamı yağmur olmuş yağıyordu gözlerinin önünde, sessiz bir gösteriydi bu." Bu cümlelerin anlamının az da olsa çeviride değişmiş olduğunu görüyoruz. Çevirmenin birçok yerde olduğu gibi burada da orijinalinde ayrı ayrı verilmiş olan bilgileri birbirine bağlamış. "Hélène kitap okuyordu, yüksek sesle, ve bu onu mutlu ediyordu...".

²⁰ a.g.e., s:9

19. “Madem ki Baldabiau böyle karar vermişti” anlamına gelen cümle “Baldabiau karar vermişti bir kez, bu yüzden..” şeklinde, cümle yapısı değiştirilerek çevrilmiş. Oysa cümle sonuna ‘bu yüzden’i eklemek yerine başına ‘madem ki’ konulsaydı anlam ve yapı aynı anda korunmuş olurdu. “Yan yana oturarak saatlerce konuştular, saatlerce sustular” olarak çevrilen cümle İtalyancası kesik kesik bir cümle. Fransızca’ya olduğu gibi, sorunsuzca aktarılabilmiş ancak Türkçe için bu pek de mümkün olmamış. “Kente vardıklarında akşam olmuştu.” cümlesinde “bile” (“già”) sözcüğü eksik. Metnin bazı bölümleri, çevirmenin sözcüğü sözcüğüne bir çeviri yapmamak pahasına aslında Türkçe’de de çok sık duracak olan ifadelerden kaçındığını ya da (bu örnekte de görüldüğü üzere) İtalyanca nasıl deniyorsa Türkçe de aynı şekilde, aynı kelimelerle söylenen cümleleri bozup yeniden yaptığını düşündürüyor.

21. “Buranın insanları kuşları izleyerek, uçuşlarında geleceği görürler.” Cümlesinin aslında “volare” (uçmak) ve “vol” (uçuş) sözcükleri yer alıyor. Ancak, sözcük tekrardan kaçınmak istemiş olsa gerek, çevirmen yalnızca “uçuş” sözcüğünü çevirmekle yetinmiş ve “uçmak” fiilini kullanmamak için “e” (ve) sözcüğünü de çıkartarak iki cümleyi “izleyerek” fiiliyle bağlamış. “Gençken, bir keresinde, babam beni böyle bir yere getirmiş..” cümlesinin orijinalinde “bir keresinde” kalıbının kullanımını gerektiren hiçbir sözcük/kalıp bulunmuyor. ve çevirmenin bu eklemeyi ne düşünerek yaptığını kestirebilmek de gerçekten zor.

38. “Göreceğimi sandığım savaşı görmedim” şeklinde çevrilen cümle İtalyanca’da “savaş” sözcüğü bulunmuyor. “Beklediğimi değil” anlamına gelen cümleyi çevirmen yine açıklama gereği duymuş ve yine hiç iyi etmemiş. Baldabiau’nun savaşı görüp görmediğini sormasını üzerine Hervé Joncour bu cevabı verir. Metnin İtalyanca’da cümle çok açık olmadığından arkasında başka bir şey aramaya yöneliyor okur. Ancak Türkçe çeviride durum gayet açıktır, H. J. savaşı göreceğini zannederek gitmiştir ancak görmemiştir. Satır aralarını okumayı gerektirecek hiç bir şey yoktur. “Yalnızca mutluluktan ağlıyorum..” cümlesini de aynı

şekilde değerlendirebiliriz. “Yalnızca çok mutlu olduğumdan..” deniyor, İtalyanca’sında.

39. “Sonsuza dek söyleyecek hiçbir şey kalmıyor.” cümlesinin orijinalinde fiil yoktur. ‘Hiçbir şey, sonsuza dek’ anlamına gelen bu cümleyi, daha anlaşılır olması kaygısıyla olsa gerek, öznesiyle yüklemiyle tam bir cümle haline dönüştürmüş çevirmen. Böyle bir durumda akla şu sorular geliyor: a) acaba çevirmen bu cümlenin İtalyanca’da özneli yüklemli bütün bir cümle olarak ifade edilemiyor olduğunu düşünüp Türkçe’mizin nimetlerinden faydalanarak Türk okura kolaylık mı sağlamıştır? b) çevirmen yakında yazarlığa adım atacaktır da ilk cümlesini bu kitapta mı kurmak istemiştir? Bu yorumlar akademik bir çalışmanın içinde ne denli anlamsız ise bu cümleyi bu hale getirmek de o denli anlamsızdır.

41. “Park olarak burası pek bir şeye benzemiyor.” olarak çevrilen cümlenin İtalyancasında “non è un granché” kalıbı geçiyor. Bu kalıp “çok da müthiş (olağanüstü, büyük..) değil” anlamına geliyor. Üç cümlelik bir diyalogun ilki olan bu cümleyi “Daha düzenlemeye başlamadım, Baldabio.” şeklinde çevrilen cümle izliyor ki bu cümlenin de asıl anlamı bahçenin henüz yapımına başlanmadığıdır. Son cümle olan “Ah, anladım.”daki “Ah” ünlemi İtalyanca’dan olduğu gibi aktarılmış ancak Türkçe’de bu ünlemin kullanımı İtalyanca’daki gibi değil.

45. “Kadınlar hızla uzaklaşıyorlardı.” cümlesinin aslında “Kadınlar kaçıyorlardı.” denmektedir.

48. “Japonya eski kafalı bir ülkedir, biliyor musunuz? Yasaları da eski kafalıdır.” Bu iki cümledeki “eski kafalı” ifadesi çevirmenin bir yorumudur. Aslında yalnızca “Japonya eski bir ülkedir, biliyor musunuz? Yasaları da eskidir.” denmektedir.

50. “Öteki kutuları da açtı..” şeklinde Türkçe’ye çevrilen cümlenin aslı “diğer üçüyle de aynı şeyi yaptı” anlamına geliyor. Çevirmen cümleyi açıklamayı tercih etmiş.

53. “Bu lanet olası soğuk da nereden çıktı?” şeklinde çevrilen cümlelerin İtalyanca’sında şeytan ve domuz; Fransızca çevirisinde de şeytan ve ördek sözcükleri geçmektedir. Ancak Türkçe’de herhangi bir hayvanla “soğuk” kavramının yer aldıkları bir deyiş olmadığından çevirmenin kararının yerinde olduğu düşünülebilir.

61. “Öğlen saat on ikiden önce, çolak, topu dört banda vurdurup deliğe soktu.” cümlesinde sık rastlanan bir yanlış kullanım var; “öğle(n)” sözcüğü İtalyanca’daki “mezzogiorno” ve Fransızca’daki “midi” sözcükleriyle aynı anlamı taşımaktadır; gün ortası olan 12:00. Yani bu cümlede içinde ard arda yer alan “öğlen” ve “saat on iki” aynı anlama gelmektedir ki bu da doğru kurulmamış bir cümle özelliğidir. Cümlelerin İtalyanca aslı “poco prima di mezzogiorno”dur (öğleden az önce) ve çevirirken “poco” (az) sözcüğü atlanmıştır.

62. “Tüm Lavilledieu mezarlığı giden yolda sessizce eşlik etti ona: çünkü çevresine kötülük etmemiş, mutlu olmuş bir kadındı o.” cümlesinin iki noktadan önceki bölümünde, orijinal metinde olmasına rağmen kullanılmamış olan virgüller nedeniyle cümlelerin dilbilgisel yapısı değişmiştir.

63. “Günlerce başka hiçbir şey yapmadı. Yalnızca düşündü durdu.” cümlesinin İtalyanca aslında ve Fransızca çevirisinde “yalnızca düşündü durdu” cümlesi “Düşünmek” olarak yer almaktadır (“Pensare.” “Réfléchir.”). Fakat Türkçe’de böyle bir kullanım mümkün olamayacağı için çevirmen, küçük eklemelerle, bu bölümü anlaşılır kılmış. Oysa “yalnızca düşündü durdu” yerine en azından sadece “düşündü” deseydi aslına ve aslının yarattığı etkiye daha yakın bir çeviri olurdu.

64. “Günlerce başka hiçbir şey yapmadı. Yalnızca düşündü durdu.” cümlesinin İtalyanca aslında ve Fransızca çevirisinde “yalnızca düşündü durdu” cümlesi “Düşünmek” olarak yer almaktadır (“Pensare.” “Réfléchir.”). Fakat Türkçe’de böyle bir kullanım mümkün olamayacağı için çevirmen, küçük eklemelerle, bu bölümü anlaşılır kılmış.

Değişmeler

Çıkış metnindeki bakış açısının, düşünce şeklinin ve vurgulanmak istenen öğelerin değişmesi sonucu varış metninde oluşan durum.²¹

15. “Gözlerini ilk kez Hervé Joncour’dan ayırıp fincana baktı” cümlesini okurken, Türk okuyucu ile İtalyan okuyucunun gözlerinde canlanan sahnenin tümüyle aynı olması biraz zor görünüyor. Cümlelerin İtalyancasını okurken kızın gözlerini kendisinden bağımsız birer nesneymiş gibi Hervé Joncour’dan alıp, fincana koyduğu hissine kapılmıyor ancak Türkçesinde bu nüans yok.

23. “Sonra, banyo yapması için onu, her zamanki gibi yerleri taş döşeli büyük odaya götürdüler.” cümlesinin İtalyancasında bir banyo seremonisinden bahsediliyor; buradan anlaşıldığı gibi “O”nun büyük bir odada tek başına banyo yapmak üzere götürüldüğünden değil. “Gözlerinin üzerine ıslak bir bez koyduklarını duydu.” cümlesinin orijinalinde kimse hiçbir şey “duymuyor”, gözlerinin üstüne ıslak bir bez koydular deniyor yalnızca. Çeviri de bu şekilde olabilirdi.

24. “ve – Döndün -, dediğinde kadife sesini duydu. Yumuşacıktı.” Burada görsel anlamda bir değişiklik bulunuyor. Metnin aslında konuşma çizgileriyle alt alta verilen cümleler Türkçe çeviriye böyle yansıyor.

30. “..ve haklı olarak çok yakında baba olacağı umudunu taşıyordu içinde.” Olarak Türkçeleştirilen bu cümle İtalyanca’da daha şiirsel bir dille yazılmış. .. ve çok yakında

²¹ a.g.e., s:11

baba olacağına dair mantıklı bir düşü (yanılsamayı) okşuyordu (kucaklıyordu) anlamına geliyor bu cümle.

47. “Gecenin melteminde hafifçe çnlıyorlardı.” cümlesinin çevirisinde, İtalyanca aslında var olan iki virgül kullanılmamış. “Hafif” sözcüğünü virgüller arasına alan ve cümlelerin akışkanlığında bir farklılık yaratan yazarın kaleminin izleri görünmüyor bu çeviride.

53. “Bu lanet olası soğuk da nereden çıktı?” şeklinde çevrilen cümlelerin İtalyanca’sında şeytan ve domuz; Fransızca çevirisinde de şeytan ve ördek sözcükleri geçmektedir. Ancak Türkçe’de herhangi bir hayvanla “soğuk” kavramının yer aldıkları, bu bağlama uygun düşecek bir deyiş olmadığından (“it gibi titremek” deyişi buraya pek uygun düşmüyor) çevirmenin kararının yerinde olduğu düşünülebilir.

61. “öğlen saat on ikiden önce, çolak, topu dört banda vurdurup deliğe soktu.” cümlesinde sık rastlanan bir yanlış kullanım var; “öğle(n)” sözcüğü İtalyanca’daki “mezzogiorno” ve Fransızca’daki “midi” sözcükleriyle aynı anlamı taşımaktadır; gün ortası olan 12:00. Yani bu cümlelerin içinde ard arda yer alan “öğlen” ve “saat on iki” aynı anlama gelmektedir ki bu da doğru kurulmamış bir cümle özelliğidir. Cümlelerin İtalyanca aslı “poco prima di mezzogiorno”dur (öğleden az önce) ve çevirirken “poco” (az) sözcüğü atlanmıştır.

Müziksellik

Özgün metin yalnız iletişimsel içeriğinin değil, sözdizimi, biçim özellikleri ile kendine özgü anlatımını, çeviride ve benzer bir estetik etki sağlayabilecek biçimde aktarmak, biçimsel eşdeğerliliğin kurulması yönünde bir çabadır. Yazın yapıtlarının söylemini oluşturan deyimler, söz oyunları, uyak, ölçü, imgeler, eğretilmeler, bu tür eşdeğerliliğin kurulmasında göz önünde tutulmayı gerektiren noktalardır.²²

1. Türkçe'ye "talihin cilvesine bakın ki" şeklinde çevrilen ifadenin italyanca orijinalinde ve fransızca çevirisinde "ironi" ("ironia", "ironie") sözcüğü kullanılmış. Çevirmen, Türkçe'de de kullanılıyor olmasına rağmen, bu sözcüğü bir deyimle çevirmeyi tercih etmiş. Aynı bölümün son iki cümlesine baktığımızda İtalyanca'daki ses uyumunun ne Fransızca ne de Türkçe çevirilerde yakalanamamış olduğunu görüyoruz. Ayrıca Türkçe'de "böcek" sözcüğünün çağrıştırdığı olumsuz yananlam İtalyanca'da yok.

5. "Eğer ona sormuş olsalardı" anlamına gelen bu bölüm "sorsalardı" diye çevrilip kısaltılmış. "Pernod"una iki parmak su kattı." cümlesindeki "Pernod" rakıya benzeyen anasonlu bir içkidir. Görüldüğü gibi Türkçe çeviride içkinin ismi olduğu gibi bırakılırken Fransızca çeviride "Pernod" yerine marka adı olmayan ancak aynı anlama gelen "anissette" sözcüğü kullanılmıştır.

8. "Bir ağustos gecesi idi, geceyarısından sonraydı." cümlesinin aslında yüklem bulunmuyor. Ancak çevirmen Türkçe'de fazla fiilsiz cümle kullanılmadığını düşünmüş olsa gerek, "Bir ağustos gecesi, geceyarısından sonra" anlamına gelen bu cümleyi bu şekilde düzenlemiş.

²² a.g.e., s:11

13. “sesi boğuktu, pürüzsüzdü” cümlesine bakıldığında orijinalini görmeden bile bir sorun olduğu anlaşılıyor. Bir sesin aynı anda hem boğuk hem de pürüzsüz olması pek de mümkün görünmüyor. Nitekim Türkçe’ye “pürüzsüz” olarak çevrilen sözcük (vera) aslında “gerçek” anlamına geliyor. “boğuk ama gerçek bir sesi vardı” çevirisi önerilebilir.

14. “Kendi dilinde, yavaş yavaş konuşmaya başladı, Hara Kei’nin söylediklerini anlayıp anlamadığını bilmiyordu. gözlerini açtı küçük kız.”

18. “Hélène’in yüksek sesle kitap okuması onu çok mutlu ediyordu, çünkü dünyada onunkinden daha güzel bir ses olmadığını düşünüyordu. Yaşamı yağmur olmuş yağıyordu gözlerinin önünde, sessiz bir gösteriydi bu.” Bu cümlemin anlamının az da olsa çeviride değişmiş olduğunu görüyoruz. Çevirmenin birçok yerde olduğu gibi burada da orijinalinde ayrı ayrı verilmiş olan bilgileri birbirine bağlamış. “Hélène kitap okuyordu, yüksek sesle, ve bu onu mutlu ediyordu...”

19. “Madem ki Baldabiau böyle karar vermişti” anlamına gelen cümle “Baldabiau karar vermişti bir kez, bu yüzden..” şeklinde, cümlemin yapısı değiştirilerek çevrilmiş. “Yan yana oturarak saatlerce konuştular, saatlerce sustular” olarak çevrilen cümlemin İtalyancası kesik kesik bir cümle. Fransızcaya olduğu gibi, sorunsuzca aktarılabilmiş ancak Türkçe için bu pek de mümkün olmamış. “Kente vardıklarında akşam olmuştu.” cümlesinde “bile” (“già”) sözcüğü eksik.

24. “ve – Döndün -, dediğinde kadife sesini duydu. Yumuşacıktı.” Burada görsel anlamda bir değişiklik bulunuyor. Metnin aslında konuşma çizgileriyle alt alta verilen cümleler Türkçe çeviriye böyle yansıyor.

26. “Bir de piyanist vardı, Rusya’yı anımsatan yumuşak ezgiler çalıyordu.” Cümlesinin aslında piyanist “yumuşak ezgiler” çalmaz; ezgileri sessizce çalar. “Bir de piyanist vardı, sessizce Rusya’yı anımsatan ezgiler çalıyordu.” çevirisi önerilebilir.

27. “Hervé Joncour birkaç saat bekledi. Kapıyı açıp içeri girdi.” Cümlesinde kast edilen “birkaç saat” değil bir-iki saattir. “Hervé Joncour bir iki saat bekledi. Kapıyı açıp içeri girdi.” daha doğru olacaktır.

29. “Son gece Hervé Joncour gün ağarmadan uyandı, kalkıp Hélène’nin yatağına yanaştı.” cümlesinin İtalyancası çok daha uzun ve daha önce de örneklerini gördüğümüz gibi kesik kesik bir biçimde ifade edilmiş. Ancak Türkçesinde bu yapıya uyulmamış ve cümle kısalınca bazı sözcükler de ister istemez kaybolmuş.

36. “Sabah olduğunda Hervé Joncour, Hara Kei’nin bir adamının kapının önünde kendisini beklediğini gördü.” Bu cümledeki gerilimi oluşturan, İtalyanca aslında cümlelerin sonuna dek görmediğimiz “Hara Kei’in adamı” Türkçe çeviride cümlelerin ortasına bile gelmeden çıkıyor karşımıza. Metnin geneline baktığımızda çevirmenin çok da gerekli olmayan bölümlere bile eklemeler yaptığını görürken, burada cümlelerin gerilimini korumak adına dahi olsa küçük bir ekleme yapmaktan kaçınmış olduğu görülüyor. “Sabah olduğunda Hervé Joncour, kapının önünde kendisini bekleyen birini gördü; bu Hara Kei’nin bir adamıydı.” şeklinde çevrilebilirdi.

39. “Sonsuza dek söyleyecek hiçbir şey kalmıyor.” cümlesinin orijinalinde fiil yoktur. “Hiçbir şey, sonsuza dek” anlamına gelen bu cümleyi, daha anlaşılır olması kaygısıyla, öznesiyle yüklemiyle tam bir cümle haline dönüştürmüş çevirmen.

40. “Hélène, herkesten uzakta bir yere sığınmanın getireceği huzurun, kocasının üzerine çöken hüznü dağıtacağından emindi.” Bu cümlelerin İtalyanca aslının başında yer alan “Hélène böyle istemişti” ifadesi çeviride yer almıyor.

42. “..ve Azize Agnese’nin rüyasına girip, ona hepsinin ödleler ordusu olduğunu söylediğini anlattı.” Bu cümlemin orijinalinde Azize Agnèse hepsinin ödleler ordusu olup olmadığını sorar; söylemez. Yine çevirmenin yorumu ile karşı karşıyayız.

43. “Orada yaşayanlar ‘ermiş’ diyorlardı bu göle. Geriye hiçbir şey kalmamıştı. Bir tek canlı bile yoktu.” Bu cümlemin müzikselliliği İtalyanca aslında olduğu gibi değildir. İtalyanca’da olumsuzluk belirten sözcüklerin çift kullanımının yarattığı şiirsellik Türkçe’de ve hatta Fransızca’da da yakalanamamıştır.

45. “Kadınlar hızla uzaklaşıyorlardı.” cümlesinin aslında “Kadınlar kaçıyorlardı.” denmektedir. Hızla uzaklaşmak her zaman kaçmak anlamına gelmediğinden “kadınlar kaçıyorlardı” şeklinde bir çeviri daha uygun olurdu.

46. “Kervanın geceleme için durduğunu görünce durmayıp yoluna devam etti. Sonunda iki silahlı adam gelip, atını ve bavullarını alarak onu bir çadıra götürdü.” Burada gördüğümüz iki cümle metnin orijinalinde tek cümledir ve “kervan” sözcüğü bir zamirle belirtilmiştir.

48. “Japonya eski kafalı bir ülkedir, biliyor musunuz? Yasaları da eski kafalıdır.” Bu iki cümledeki “eski kafalı” ifadesi çevirmenin bir yorumudur. Aslında yalnızca “eski” denmektedir; “Japonya eski bir ülkedir, biliyor musunuz? Yasaları da eskidir.”

55. “Hervé Joncour sayfaları karıştırarak, uzun uzadıya inceledi mektubu.” Cümlesinin aslında zamirlerle ifade edilen “mektup” sözcüğü çeviride açıkça yer alıyor. “mektubu” sözcüğü yerine “onu” zamiri kullanılabilirdi.

57. “Sesini çıkartmadan durdu ve şaşkın şaşkın ellerine baktı.” Bu cümlede anlam aktarımı yönünden bir sorun yok. Ancak orijinal metinde virgüllerle kesilmiş olan cümle çeviride virgüllerden arınmış ve dolayısıyla da farklılaşmış.

63. “Günlerce başka hiçbir şey yapmadı. Yalnızca düşündü durdu.” cümlesinin İtalyanca aslında ve Fransızca çevirisinde “yalnızca düşündü durdu” cümlesi “Düşünmek” olarak yer almaktadır (“Pensare.” “Réfléchir.”). Fakat Türkçe’de böyle bir kullanım mümkün olamayacağı için çevirmen, küçük eklemelerle, bu bölümü anlaşılır kılmış. Oysa “yalnızca düşündü durdu” yerine en azından sadece “düşündü” deseydi aslına ve aslının yarattığı etkiye daha yakın bir çeviri olurdu.

65. “Ne Lavilledieu’den ayrıldı, ne de evinden” cümlesinin aslında “bir daha Lavilledieu’den hiç uzaklaşmadı ve evini asla terk etmedi” denmektedir.

Uyarlamalar

Çıkış metninde yer kültürel öğelerin veya çıkış diline özgü kullanımların varış diline (dolayısıyla hedef kitleye) uygun hale getirilerek okuyucunun herhangi bir yabancılik hissi duymasını engelleme durumu.²³

15. “Gözlerini ilk kez Hervé Joncour’dan ayırıp fincana baktı” cümlesini okurken, Türk okuyucu ile İtalyan okuyucunun gözlerinde canlanan sahnenin tümüyle aynı olması biraz zor görünüyor. Cümlenin İtalyancasını okurken kızın gözlerini kendisinden bağımsız birer nesneymiş gibi Hervé Joncour’dan alıp, fincana koyduğu hissine kapılıyor ancak Türkçesinde bu nüans yok. Belki “bakışlarını ilk kez Hervé Joncour’dan kopardı, fincana bıraktı.” denilebilirdi.

23. “Sonra, banyo yapması için onu, her zamanki gibi yerleri taş döşeli büyük odaya götürdüler.” cümlesinin İtalyancasında bir banyo seremonisinden bahsediliyor; buradan anlaşıldığı gibi “O”nun büyük bir odada tek başına banyo yapmak üzere götürüldüğünden değil. “Gözlerinin üzerine ıslak bir bez koyduklarını duydu.” cümlesinin orijinalinde kimse hiçbir şey “duymuyor”, “gözlerinin üstüne ıslak bir bez koydular” deniyor yalnızca, çeviride bu şekilde olabilirdi.

24. “ve – Döndün -, dediğinde kadife sesini duydu. Yumuşacıktı.” Burada görsel anlamda bir değişiklik bulunuyor. Metnin aslında konuşma çizgileriyle alt alta verilen cümleler Türkçe çeviriye böyle yansıyor.

30. “..ve haklı olarak çok yakında baba olacağı umudunu taşıyordu içinde.” Olarak Türkçeleştirilen bu cümle İtalyanca’da daha şiirsel bir dille yazılmış. .. ve çok yakında

²³ a.g.e., s:15

baba olacağına dair mantıklı bir düşü (yanılsamayı) okşuyordu (kucaklıyordu) anlamına geliyor bu cümle.

47. “Gecenin melteminde hafifçe çınıyorlardı.” cümlesinin çevirisinde, İtalyanca aslında var olan iki virgül kullanılmamış. “Hafif” sözcüğünü virgüller arasına alan ve cümlelerin akışkanlığında bir farklılık yaratan yazarın kaleminin izleri görünmüyor bu çeviride.

53. “Bu lanet olası soğuk da nereden çıktı?” şeklinde çevrilen cümlelerin İtalyanca’sında şeytan ve domuz; Fransızca çevirisinde de şeytan ve ördek sözcükleri geçmektedir. Ancak Türkçe’de herhangi bir hayvanla “soğuk” kavramının yer aldıkları, bu bağlama uygun düşecek bir deyiş olmadığından (“it gibi titremek” deyişi buraya pek uygun düşmüyor) çevirmenin kararının yerinde olduğu düşünülebilir.

61. “Öğlen saat on ikiden önce, çolak, topu dört banda vurdurup deliğe soktu.” Cümlesinde sık rastlanan bir yanlış kullanım var; “öğle(n)” sözcüğü İtalyanca’daki “mezzogiorno” ve Fransızca’daki “midi” sözcükleriyle aynı anlamı taşımaktadır; gün ortası olan 12:00. Yani bu cümlelerin içinde ard arda yer alan “öğlen” ve “saat on iki” aynı anlama gelmektedir ki bu da doğru kurulmamış bir cümle özelliğidir. Cümlelerin İtalyanca aslı “poco prima di mezzogiorno”dur (öğleden az önce) ve çevirirken “poco” (az) sözcüğü atlanmıştır.

SONUÇ

Hazırlanmış olan *Alessandro Baricco'nun Seta Adlı Eserinin Türkçe ve Fransızca Çevirilerinin Karşılaştırılması* başlıklı tez çalışmasında gözetilen öncelikli hedef, Türkiye’de önemi henüz tam olarak kavranamamış olan yazın çevirisi eleştirisi alanında küçük de olsa bir rol oynamaktır.

Bu nedenle çeviribilim çalışmalarının tarihsel sürecinden yola çıkarak gelişimi ele alınmıştır. Geçmişte çeviri cenneti olarak anılan ülkemizde çevirinin ve çeviri kuramlarının olmazsa olmazlığını anlamakta bu denli geç kalınmış olmasının başlıca nedenlerinden biri de, çevirinin neden ve nasıl yapılması gerektiği sorularına yanıt aramaksızın çeviriyor olmamızdan kaynaklanmaktadır.

Ayrıca, Prof. Dr. Berrin Aksoy’un da *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*²⁴ adlı eserinde belirttiği gibi ‘sağlam ve kapsamlı bir çeviri kuramının oluşumundaki en önemli engellerden biri, farklı alanlarda çalışan bilim adamlarının birbirleriyle iletişim kuramamış olmasıdır. Dilbilimciler ve yazın araştırmacıları farklı söylemlerle çeviribilim içinde yer alırken, öte yandan da çeviri eylemi içinde yer alan çevirmenlerin çeviri faaliyeti ile ilgili deneyimleri ve görüşleri dikkate alınmadan farklı ve ayrı boyutlarda çeviribilim irdelenmeye çalışılmıştır. Yazın çevirisi yüzyıllardır araştırmacıların üzerinde kafa yorduğu bir konu olmasına karşın, her zaman ‘daha üstün ve önemli’ bir amaca ulaşmak için bir araç olarak görülmekten öteye gidememiştir.’

Dilek Dizdar’ın *Varlık Dergisi*’nin Haziran sayısında yer alan ‘Çevirinin Sınırları ve Çevirmenin Sorumlulukları’²⁵ başlıklı makalesinde belirttiği gibi ‘[...] bir kitap üzerine tanıtıcı bir yazı yazan yayınlayan eleştirmen yazısında yazarın dilini göklere çıkarırken çevirmenin adını dahi geçirmiyorsa, dilin akıcılığını, biçim özelliklerini doğrudan yazara mal edebiliyorsa bu, çevirmenle birlikte çeviriyi yok saydığı anlamına gelir. Bu ve benzeri örnekler, çevirinin işleyişiyle ilgili farkındalık şöyle dursun çeviri olgusunun süreciyle,

²⁴ AKSOY, Berrin, *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara/İstanbul, 2002, s.185

²⁵ DİZDAR, Dilek, ‘*Çevirinin Sınırları ve Çevirmenin Sorumlulukları*’, *Varlık Dergisi*, sayı 1185, Varlık Yayınları, İstanbul, Haziran 2006, s:6

çevirmeniyle tümden unutulduğunu gösterir. Çeviriyi unutmak yalnızca emeğe saygı açısından değil, pek çok başka nedenle de sakıncalı hatta tehlikeli olabilir. Önümüze konan, okuduğumuz, dinlediğimiz, izlediğimiz haberler, televizyon programları (dizilerden yarışma programı formatlarına), bilgisayar yazılımları vs., özetle her gün kendi dilimizde algıladığımız, kimi zaman istesek de istemesek de okuduğumuz, dinleyip izlediğimiz pek çok ürünün ardında bir eviri sürecinin olduğunu unutursak, beğenilerimizin, politik görüşlerimizin başka yerlerden geliyor olabileceğini, arada bir okuma, bir yorum sürecinin daha bulunduğunu gözden kaçırıyoruz demektir. Bir okurun, bilinçli bir bireyin eleştirel bir bakış açısı geliştirebilmesi için eviri konusunun farkında olması gerekir.’

Söz konusu Yüksek Lisans tezi kapsamında ele alınmış olan *İpek* rneğinde de grldğı gibi, çevrilecek olan eserin sayfa sayısı, konusu, dil düzeyi nasıl olursa olsun, çevirmenin yazara, esere ve okura saygı duyması, ve yaptığı işin farkında olması gerekmektedir. Çünkü eviri şakaya gelmez.

KAYNAKÇA

AKSOY, Berrin, *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara/İstanbul, 2002, s.18

AKSOY, Bülent. *Çeviriyi Düşünenler*, İstanbul. Dünya Yayıncılık. 2003

ARROJO, Rosemary: “The Death of the Author and the Limits of the Translator’s Visibility”. Translation as Intercultural Communication (ed. M. Snell-Hornby, Z. Jettmarova, K. Kaindl). Amsterdam. John Benjamins. 2003

BAHADIR, Şebnem: “Çeviriyorum, Öyleyse Tek Kültürün Ötesinde, İki Kültürün Arasında, Üçüncü Kültürün Ortasındayım”. Varlık. Sayı: 1155. 24-29. 2004

BAKER, Mona: “Translation Studies”. Routledge Encyclopedia of Translation Studies (ed. M. Baker) (I. Basım: 1998). Londra/New York. Routledge. 277-280. 2001

BAKER, Mona: *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (ed.) (I. Basım: 1998). Londra/New York. Routledge. 2001

BARICCO, A., Çev: CENDEY, Eren, *Homeros, İlyada*, Can Yayınları, İstanbul, 2004

BARICCO, A., Çev: GEZGİN, Şemsa, *İpek*, Can Yayınları, İstanbul, 1997

BARICCO, A., Çev: GEZGİN, Şemsa, *Kent*, Can Yayınları, İstanbul, 2001

BARICCO, A., Çev: SAYIT, Semin, *Öfke Şatoları*, Can Yayınları, İstanbul, 2001

BARICCO, A., *Oceano Mare*, Biblioteca Universale Rizzoli, Milano, 1997

BARICCO, A., *Senza Sangue*, Biblioteca Universale Rizzoli, Milano, 2002

BASSNETT-McGUIRE, Susan: “Gözle Görülebilir Çevirmen” (çev. Y. Salman). *Kuram*. Sayı: 15. 79-82. 1997

BASSNETT-McGUIRE, Susan: “The Visible Translator”. *In Other Words*. Sayı: 4. 11-15. 1994

BASSNETT, Susan, *Translation Studies*, Methuen, London & New York, 1980, p. 71

BASSNETT, Susan, *Translation Studies*, Methuen, London & New York, 1980, p.45

BENGİ-ÖNER, Işın: “Çeviri Bir Süreçtir... Ya Çeviribilim?” (1988). *Çeviri Bir Süreçtir... Ya Çeviribilim?* İstanbul. Sel Yayıncılık. 13-24. 1999

BENGİ-ÖNER, Işın: “Çeviri Eleştirisi Bağlamında Eleştirel Bilincin Oluşması ve Eleştiri, Üst-Eleştiri, Çeviribilim İlişkileri”. *Çeviri Bir Süreçtir... Ya Çeviribilim?* İstanbul. Sel Yayıncılık. 111-135. 1999

BERK, Özlem: “Batılılaşma ve Çeviri”. *Modernleşme ve Batıcılık* (ed. U. Kocabaşoğlu) (I. Basım: 2002). İstanbul. İletişim Yayınları. 511-520. 2004

BERMAN, Antoine: “La Traduction et ses Discours” (1989). *La Traduction dans le Développement des Littératures* (ed. J. Lambert ve A. Lefevre). Bern. Peter Lang. Leuven University Press, 39-48. 1993

BERMAN, Antoine: “Çeviri ve Çeviri Üstüne Söylemler” (çev. M. Rifat). *Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı* (haz. M. Rifat). İstanbul. Dünya Yayıncılık. 15-29. 2004

BOGENÇ DEMİREL, Emine ve Hülya YILMAZ: “Tercüme Dergisinde Çeviri Eleştirisi”. *Çeviribilim ve Uygulamaları*. Ankara. Hacettepe Üniversitesi. 93-106. 1998

DELISLE, J. & WOODSWORTH, J., *Translators Through History*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, 1995, p.7

DİZDAR, Dilek: “Çeviribilim: Konular, Sorunlar, Arayışlar”. *Varlık*. Sayı: 1155. 3-8. 2004

DİZDAR, Dilek, ‘ Çevirinin Sınırları ve Çevirmenin Sorumlulukları’, *Varlık*, Sayı: 1185, Varlık Yayınları, İstanbul, Haziran 2006

DİZDAR, Dilek: “Hans J. Vermeer’le Söyleşi” (çev. D. Dizdar). *Varlık*. Sayı: 1155. 30-33. 2004

ECE, Ayşe: “Yapısalcılık Sonrası Yaklaşımlar ve Çeviribilim”. *Litera*. Sayı: 16. İstanbul. İstanbul Üniversitesi. 135-152. 2004

EVEN-ZOHAR, Itamar: “The Making of Culture Repertoire and The Role of Transfer”. *Translations: (Re)Shaping of Literature and Culture* (ed. S. Paker). İstanbul. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. 166-174. 2002

EVEN-ZOHAR, Itamar: “The Position of Translated Literature Within The Literary System”. *The Translation Studies Reader* (yay. haz. L. Venuti). Londra/New York. Routledge. 192-197. (I. Basım: *Literature and Translation: New Perspectives in Literary Studies* (1979) (ed. J. S. Holmes, J. Lambert ve R. Van den Broeck). Leuven. ACCO. 117-127) 2000

EVEN-ZOHAR, Itamar: “Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazının Durumu” (çev. S. Paker) (1985). *Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı* (haz. M. Rifat). İstanbul. Dünya Yayıncılık. 191-201. 2004

GENTZLER, Edwin, *Contemporary Translations Theories*, Routledge, London, 1993, p. 130

GÖKTÜRK, Akşit, *Çeviri: Dillerin Dili*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1994, s. 83

GÖKTÜRK, Akşit: “Çeviri Eleştirisi”. *Çeviri: Dillerin Dili* (I. Basım: 1998). İstanbul. Yapı Kredi Yayınları. 80-91. 2000

HERMANS, Theo: “Çeviri Anlatıda Çevirmenin Sesi” (çev. A. Bulut). *Kuram*. Sayı: 15. 63-68. 1997

HERMANS, Theo: "The Production and Reproduction of Translation: System Theory and Historical Context". *Translations: (Re)Shaping of Literature and Culture* (ed. S. Paker). İstanbul. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. 175-194. 2002

HERMANS, Theo: "The Translator's Voice in Translated Narrative". *Target*. Sayı: 8:1, 23-48. 1996

HOLMES, James S: "Çeviribilimin Adı ve Doğası" (çev. A. Koş). *Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı* (haz. M. Rifat). İstanbul. Dünya Yayıncılık. 165-182. 2004

HOLMES, James S: "The Name and Nature of Translation Studies". *The Translation Studies Reader* (yay. haz. L. Venuti). Londra/New York. Routledge. 172-185. (I. Basım: Translated!: Papers on Literary Translation and Translation Studies (1988). Amsterdam. Rodopi. 66-88). 2000

KARADAĞ, Ayşe Banu: "Çeviri ve Çevirmenin Edebiyat ve Kültür Dizgesini Şekillendirmedeki Rolü". *Varlık*. Sayı: 1155. 9-15. 2004

KOSKINEN, Koisa: "(Mis)Translating the Untranslatable -The Impact of Deconstruction and Post-Structuralism on Translation Theory". *Meta*. Sayı: XXXIX: 3. 446-450. 1994

KOSKINEN, Koisa: "Çevrilmez Olanı (Yanlış) Çevirme -Yapıbozuculuğun ve Yapısalcılık Sonrasının Çeviri Kuramları Üzerindeki Etkisi" (çev. Ö. Kabakçıoğlu). *Kuram*. Sayı: 15. 63-68. 1997

LADMIRAL, Jean-René: "Genel Çeviribilim Sorunları" (çev. M. Rifat ve S. Rifat). *Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı* (haz. M. Rifat). İstanbul. Dünya Yayıncılık. 213-229. 2004

LADMIRAL, Jean-René: "Préface à la Seconde Édition" (*Traduire: Théorèmes pour la Traduction*). I. Basım: 1979). Paris. Gallimard. v-xx. 1994

LEDERER, Marianne: “De l’interdépendance de la Théorie et de la Pratique en Traduction”. *Hommage à Hasan Âli Yücel Anma Kitabı. Çeviri: Ekinler ve Zamanlar Kavşağı* (H. Anamur yönetiminde). İstanbul. Yıldız Teknik Üniversitesi. 161-172. 1997

PAKER, Saliha: “Turkish Tradition”. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (ed. M. Baker) (I. Basım: 1998). Londra/New York. Routledge. 571-582. 2001

PAKER, Saliha: *Translations: (Re)Shaping of Literature and Culture* (ed.). İstanbul. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. 2002

POPOVIC, A., *Dictionary for the Analysis of Literary Translation*, Edmonton, Alberta, 1976, p. 2

RİFAT, Mehmet (haz.): *Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı*. İstanbul. Dünya Yayıncılık. 2004

RİFAT, Mehmet (haz.): *Çeviriyi Düşünenler*. İstanbul. Dünya Yayıncılık. 2003

SALAMA-CARR, Myriam: “French Tradition”. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (ed. M. Baker) (I. Basım: 1998). Londra/New York. Routledge. 409-417. 2001

SCHÄFFNER, Christina: “Skopos Theory”. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (ed. M. Baker) (I. Basım: 1998). Londra/New York. Routledge. 235-238. 2001

TAHİR GÜRÇAĞLAR, Şehnaz: “Tercüme Bürosu Nasıl Doğdu. Birinci Türk Neşriyat Kongresi ve Çeviri Planlaması” (1997). *Çeviriyi Düşünenler* (haz. M. Rifat). İstanbul. Dünya Yayıncılık. 48-58. 2003

TELLİOĞLU, Banu: “Hans Vermeer’in Skopos Kuramında Görecelik Kavramının Yeri ve Bu Kavramın Çeviri Eleştirisine Yansımaları: “Görece Görecelik”. *Çeviribilim ve Uygulamaları*. Ankara. Hacettepe Üniversitesi. 159-167. 1998

TOURY, Gideon: “Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü” (çev. A. Eker). *Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı* (haz. M. Rifat). İstanbul. Dünya Yayıncılık. 233-254. 2004

TOURY, Gideon: “The Nature and Role of Norms in Translation”. *The Translation Studies Reader* (yay. haz. L. Venuti). Londra/New York. Routledge. 198-211. (I. Basım: *Descriptive Translation Studies and Beyond* (1995). Amsterdam. John Benjamins. 53-69). 2000

TOURY, Gideon: “Translation as a Means of Planning and The Planning of Translation: A Theoretical Framework and an Exemplary Case”. *Translations: (Re)Shaping of Literature and Culture* (ed. S. Paker). İstanbul. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. 148-165. 2002

VENUTI, Lawrence: “The Translator’s Invisibility: The Evidence of Reviews”. In *Other Words*. Sayı: 4. 16-22. 1994

VENUTI, Lawrence: *The Translation Studies Reader* (ed.). Londra/New York. Routledge. 2000

VERMEER, Hans J., *A Skopos Theory of Translation*, Heidelberg, 1996, p. 7 - 8

VERMEER, Hans J.: “Çevirinin Doğası- Bir Özet” (çev. D. Dizdar ve Ş. Bahadır). “The Nature of Translating –A Summary (30.5.2003’te Boğaziçi Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü’nde İngilizce sunulan bildiri). *Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı* (haz. M. Rifat). İstanbul. Dünya Yayıncılık. 257-267. 2004

VERMEER, Hans J.: “Skopos and Commission in Translational Action”. *The Translation Studies Reader* (yay. haz. L. Venuti). Londra/New York. Routledge. 221-232. (I. Basım: *Readings in Translation Theory* (1989) (yay. haz. A. Chesterman). Oy Finn Lectura Ab.. 173-200). 2000

<http://www.weblebi.com/Default.aspx?Pt=36&Kiid=evoFh7hGHhrDcpc9PLY9Sg&Sid=2>

http://www.canyayinlari.com/kitap_ayrinti.asp?id=251

<http://biografie.leonardo.it/biografia.htm?BioID=36&biografia=Alessandro+Baricco>

The book cover features a light-colored background with a large, faint pink 'X' pattern. Scattered across the cover are several dark, stylized leaves and floral motifs. Some leaves are solid black, while others are outlined in black. The overall aesthetic is minimalist and artistic.

Alessandro Baricco

Seta

SCRITTORI CONTEMPORANEI

BUR

BUR

Biblioteca Universale Rizzoli

Alessandro Baricco in BUR

Castelli di rabbia

City

Oceano mare

Senza sangue

Seta

Alessandro Baricco

Seta

BUR

SCRITTORI CONTEMPORANEI

Proprietà letteraria riservata

© 1996 R.C.S. Libri & Grandi Opere S.p.A., Milano

© 1999 RCS Libri S.p.A., Milano

ISBN 88-17-10625-9

Prima edizione BUR La Scala: febbraio 1999

Sedicesima edizione BUR Scrittori Contemporanei: gennaio 2005

Per conoscere il mondo BUR visita il sito www.bur.rcslibri.it e iscriviti alla nostra newsletter (per ulteriori informazioni: infopoint@rcs.it).

Proprietà letteraria riservata

© 1996 R.C.S. Libri & Grandi Opere S.p.A., Milano

© 1999 RCS Libri S.p.A., Milano

ISBN 88-17-10625-9

Prima edizione BUR La Scala: febbraio 1999

Sedicesima edizione BUR Scrittori Contemporanei: gennaio 2005

Per conoscere il mondo BUR visita il sito www.bur.rcslibri.it e iscriviti
alla nostra newsletter (per ulteriori informazioni: infopoint@rcs.it).

Seta

1.

Benché suo padre avesse immaginato per lui un brillante avvenire nell'esercito, Hervé Joncour aveva finito per guadagnarsi da vivere con un mestiere insolito, cui non era estraneo, per singolare ironia, un tratto a tal punto amabile da tradire una vaga intonazione *femminile*.

Per vivere, Hervé Joncour comprava e vendeva bachi da seta.

Era il 1861. Flaubert stava scrivendo *Salammbô*, l'illuminazione elettrica era ancora un'ipotesi e Abramo Lincoln, dall'altra parte dell'Oceano, stava combattendo una guerra di cui non avrebbe mai visto la fine.

Hervé Joncour aveva 32 anni.

Comprava e vendeva.

Bachi da seta.

Per la precisione, Hervé Joncour comprava e vendeva i bachi quando il loro essere bachi consisteva nell'essere minuscole uova, di color giallo o grigio, immobili e apparentemente morte. Solo sul palmo di una mano se ne potevano tenere a migliaia.

“Quel che si dice averè in mano una fortuna.”

Ai primi di maggio le uova si schiudevano, liberando una larva che dopo trenta giorni di forsennata alimentazione a base di foglie di gelso, provvedeva a rinchiudersi nuovamente in un bozzolo, per poi evaderne in via definitiva due settimane più tardi lasciando dietro di sé un patrimonio che in seta faceva mille metri di filo grezzo e in denaro un bel numero di franchi francesi: ammesso che tutto ciò accadesse nel rispetto delle regole e, come nel caso di Hervé Joncour, in una qualche regione della Francia meridionale.

Lavilledieu era il nome del paese in cui Hervé Joncour viveva.

Hélène quello di sua moglie.

Non avevano figli.

Per evitare i danni delle epidemie che sempre più spesso affliggevano gli allevamenti europei, Hervé Joncour si spingeva ad acquistare le uova di baco oltre il Mediterraneo, in Siria e in Egitto. In ciò dimorava il tratto più squisitamente avventuroso del suo lavoro. Ogni anno, ai primi di gennaio, partiva. Attraversava milleseicento miglia di mare e ottocento chilometri di terra. Sceglieva le uova, trattava sul prezzo, le acquistava. Poi si voltava, attraversava ottocento chilometri di terra e milleseicento miglia di mare e rientrava a Lavilledieu, di solito la prima domenica di aprile, di solito in tempo per la Messa grande.

Lavorava ancora due settimane per confezionare le uova e venderle.

Per il resto dell'anno, riposava.

– Com'è l'Africa? –, gli chiedevano.

– Stanca.

Aveva una grande casa subito fuori del paese e un piccolo laboratorio, in centro, proprio di fronte alla casa abbandonata di Jean Berbeck.

Jean Berbeck aveva deciso un giorno che non avrebbe parlato mai più. Mantenne la promessa. La moglie e le due figlie lo abbandonarono. Lui morì. La sua casa non la volle nessuno, così adesso era una casa abbandonata.

Comprando e vendendo bachi da seta, Hervé Joncour guadagnava ogni anno una cifra sufficiente per assicurare a sé e a sua moglie quelle comodità che in provincia si è inclini a considerare lussi. Godeva con discrezione dei suoi averi e la prospettiva, verosimile, di diventare realmente ricco lo lasciava del tutto indifferente. Era d'altronde uno di quegli uomini che amano *assistere* alla propria vita, ritenendo impropria qualsiasi ambizione a *viverla*.

Si sarà notato che essi osservano il loro destino nel modo in cui, i più, sono soliti osservare una giornata di pioggia.

Se gliel'avessero chiesto, Hervé Joncour avrebbe risposto che la sua vita sarebbe continuata così per sempre. All'inizio degli anni Sessanta, tuttavia, l'epidemia di pebrina che aveva reso ormai inservibili le uova degli allevamenti europei si diffuse oltre il mare, raggiungendo l'Africa e, secondo alcuni, perfino l'India. Hervé Joncour tornò dal suo abituale viaggio, nel 1861, con una scorta di uova che si rivelò, due mesi dopo, quasi totalmente infetta. Per Lavilledieu, come per tante altre città che fondavano la propria ricchezza sulla produzione della seta, quell'anno sembrò rappresentare l'inizio della fine. La scienza si dimostrava incapace di comprendere le cause delle epidemie. E tutto il mondo, fin nelle sue regioni più lontane, sembrava prigioniero di quel sortilegio senza spiegazioni.

— *Quasi* tutto il mondo —, disse piano Baldabiou. — Quasi —, versando due dita di acqua nel suo Pernod.

Baldabiou era l'uomo che vent'anni prima era entrato in paese, aveva puntato diritto all'ufficio del sindaco, era entrato senza farsi annunciare, gli aveva appoggiato sulla scrivania una sciarpa di seta color tramonto, e gli aveva chiesto

– Sapete cos'è questa?

– Roba da donna.

– Sbagliato. Roba da uomini: denaro.

Il sindaco lo fece sbattere fuori. Lui costruì una filanda, giù al fiume, un capannone per l'allevamento di bachi, a ridosso del bosco, e una chiesetta dedicata a Sant'Agnese, all'incrocio della strada per Vivier. Assunse una trentina di lavoranti, fece arrivare dall'Italia una misteriosa macchina di legno, tutta ruote e ingranaggi, e non disse più nulla per sette mesi. Poi tornò dal sindaco, appoggiandogli sulla scrivania, ben ordinati, trentamila franchi in banconote di grosso taglio.

– Sapete cosa sono questi?

– Soldi.

– Sbagliato. Sono la prova che voi siete un coglione.

Poi li riprese, li infilò nella borsa e fece per andarsene.

Il sindaco lo fermò.

– Cosa diavolo dovrei fare?

– Niente: e sarete il sindaco di un paese ricco.

Cinque anni dopo Lavilledieu aveva sette filande ed era diventato uno dei principali centri europei di bachicoltura e filatura della seta. Non era tutto proprietà di Baldabiou. Altri notabili e proprietari terrieri della

zona l'avevano seguito in quella curiosa avventura imprenditoriale. A ciascuno, Baldabiou aveva svelato, senza problemi, i segreti del mestiere. Questo lo divertiva molto più che fare soldi a palate. Insegnare. E avere segreti da raccontare. Era un uomo fatto così.

Baldabiou era, anche, l'uomo che otto anni prima aveva cambiato la vita di Hervé Joncour. Erano i tempi in cui le prime epidemie avevano iniziato a intaccare la produzione europea di uova di baco. Senza scomporsi, Baldabiou aveva studiato la situazione ed era giunto alla conclusione che il problema non andava risolto, ma aggirato. Aveva un'idea, gli mancava l'uomo giusto. Si accorse di averlo trovato quando vide Hervé Joncour passare davanti al caffè di Verdun, elegante nella sua divisa da sottotenente di fanteria e fiero nella sua andatura da militare in licenza. Aveva 24 anni, allora. Baldabiou lo invitò a casa sua, gli squadernò davanti un atlante pieno di nomi esotici e gli disse

– Congratulazioni. Hai finalmente trovato un lavoro serio, ragazzo.

Hervé Joncour stette a sentire tutta una storia che parlava di bachi, di uova, di Piramidi e di viaggi in nave. Poi disse

– Non posso.

– Perché?

– Fra due giorni mi finisce la licenza, devo tornare a Parigi.

– Carriera militare?

– Sì. Così ha voluto mio padre.

– Non è un problema.

Prese Hervé Joncour e lo portò dal padre.

– Sapete chi è questo? –, gli chiese dopo essere entrato nel suo studio senza farsi annunciare.

– Mio figlio.

– Guardate meglio.

Il sindaco si lasciò andare contro lo schienale della sua poltrona in pelle, incominciando a sudare.

– Mio figlio Hervé, che fra due giorni tornerà a Parigi, dove lo attende una brillante carriera nel nostro esercito, se Dio e Sant'Agnese vorranno.

– Esatto. Solo che Dio è occupato altrove e Sant'Agnese detesta i militari.

Un mese dopo Hervé Joncour partì per l'Egitto. Viaggiò su una nave che si chiamava *Adel*. Nelle cabine arrivava l'odore di cucina, c'era un inglese che diceva di aver combattuto a Waterloo, la sera del terzo giorno videro dei delfini luccicare all'orizzonte come onde ubriache, alla roulette veniva fuori sempre il sedici.

Tornò due mesi dopo – la prima domenica di aprile, in tempo per la Messa grande – con migliaia di uova tenute tra la bambagia in due grandi scatole di legno. Aveva un sacco di cose da raccontare. Ma quel che gli disse Baldabiou, quando rimasero soli, fu

– Dimmi dei delfini.

– Dei delfini?

– Di quando li hai visti.

Questo era Baldabiou.

Nessuno sapeva quanti anni avesse.

– *Quasi* tutto il mondo –, disse piano Baldabiou. – Quasi –, versando due dita di acqua nel suo Pernod.

Notte d'agosto, dopo mezzanotte. A quell'ora, di solito, Verdun aveva già chiuso da un pezzo. Le sedie erano rovesciate, in ordine, sui tavoli. Il bancone l'aveva pulito, e tutto il resto. Non c'era che spegnere le luci, e chiudere. Ma Verdun aspettava: Baldabiou parlava.

Seduto di fronte a lui, Hervé Joncour, con una sigaretta spenta tra le labbra, ascoltava, immobile. Come otto anni prima, lasciava che quell'uomo gli riscrisse ordinatamente il destino. La sua voce gli arrivava debole e nitida, sincopata dai periodici sorsi di Pernod. Non si fermò per minuti e minuti. L'ultima cosa che disse fu

– Non c'è scelta. Se vogliamo sopravvivere, dobbiamo arrivare laggiù.

Silenzio.

Verdun, appoggiato al bancone, alzò lo sguardo verso i due.

Baldabiou si impegnò a trovare ancora un sorso di Pernod, nel fondo del bicchiere.

Hervé Joncour posò la sigaretta sul bordo del tavolo prima di dire

– E dove sarebbe, di preciso, questo Giappone?

Baldabiou alzò la canna del suo bastone puntandola oltre i tetti di Saint-August.

– Sempre dritto di là.

Disse.

– Fino alla fine del mondo.

A quei tempi il Giappone era, in effetti, dall'altra parte del mondo. Era un'isola fatta di isole, e per duecento anni era vissuta completamente separata dal resto dell'umanità, rifiutando qualsiasi contatto con il continente e vietando l'accesso a qualsiasi straniero. La costa cinese distava quasi duecento miglia, ma un decreto imperiale aveva provveduto a renderla ancora più lontana, proibendo in tutta l'isola la costruzione di barche con più di un albero. Secondo una logica a suo modo illuminata, la legge non vietava peraltro di espatriare: ma condannava a morte quelli che tentavano di tornare. I mercanti cinesi, olandesi e inglesi avevano cercato ripetutamente di rompere quell'assurdo isolamento, ma avevano ottenuto soltanto di metter su una fragile e pericolosa rete di contrabbando. Ci avevano guadagnato pochi soldi, molti guai e alcune leggende, buone da vendere nei porti, la sera. Dove loro avevano fallito, ebbero successo, grazie alla forza delle armi, gli americani. Nel luglio del 1853 il commodoro Matthew C. Perry entrò nella baia di Yokohama con una moderna flotta di navi a vapore, e consegnò ai giapponesi un ultimatum in cui si "auspicava" l'apertura dell'isola agli stranieri.

I giapponesi non avevano mai visto prima una nave capace di risalire il mare controvento.

Quando, sette mesi dopo, Perry tornò per ricevere la risposta al suo ultimatum, il governo militare dell'isola si piegò a firmare un accordo in cui si sanciva l'apertura agli stranieri di due porti nel nord del Paese, e l'av-

vio di alcuni primi, misurati, rapporti commerciali. Il mare intorno a quest'isola – dichiarò il commodoro con una certa solennità – è da oggi molto meno profondo.

Baldabiou conosceva tutte queste storie. Soprattutto conosceva una leggenda che ripetutamente tornava nei racconti di chi, laggiù, era stato. Diceva che in quell'isola producevano la più bella seta del mondo. Lo facevano da più di mille anni, secondo riti e segreti che avevano raggiunto una mistica esattezza. Quel che Baldabiou pensava era che non si trattasse di una leggenda, ma della pura e semplice verità. Una volta aveva tenuto tra le dita un velo tessuto con filo di seta giapponese. Era come tenere tra le dita il nulla. Così, quando tutto sembrò andare al diavolo per quella storia della pebrina e delle uova malate, quel che pensò fu:

– Quell'isola è piena di bachi. E un'isola in cui per duecento anni non è riuscito ad arrivare un mercante cinese o un assicuratore inglese è un'isola in cui nessuna malattia arriverà mai.

Non si limitò a pensarlo: lo disse a tutti i produttori di seta di Lavilledieu, dopo averli convocati al caffè di Verdun. Nessuno di loro aveva mai sentito parlare del Giappone.

– Dovremmo attraversare il mondo per andarci a comprare delle uova come dio comanda in un posto in cui se vedono uno straniero lo impiccano?

– Lo impiccavano –, chiarì Baldabiou.

Non sapevano cosa pensare. A qualcuno venne in mente un'obiezione.

– Ci sarà una ragione se nessuno al mondo ha pensato di andare a comprare le uova laggiù.

Baldabiou poteva bluffare ricordando che nel resto

del mondo non c'era nessun altro Baldabiou. Ma preferì dire le cose come stavano.

— I giapponesi si sono rassegnati a vendere la loro seta. Ma le uova, quelle no. Se le tengono strette. E se provi a portarle fuori da quell'isola, quel che fai è un crimine.

I produttori di seta di Lavilledieu erano, chi più chi meno, dei gentiluomini, e mai avrebbero pensato di infrangere una qualsiasi legge nel loro Paese. L'ipotesi di farlo dall'altra parte del mondo, tuttavia, risultò loro ragionevolmente sensata.

Era il 1861. Flaubert stava finendo *Salammbô*, l'illuminazione elettrica era ancora un'ipotesi e Abramo Lincoln, dall'altra parte dell'Oceano, stava combattendo una guerra di cui non avrebbe mai visto la fine. I bachicultori di Lavilledieu si unirono in consorzio e raccolsero la cifra, considerevole, necessaria alla spedizione. A tutti sembrò logico affidarla a Hervé Joncour. Quando Baldabiau gli chiese di accettare, lui rispose con una domanda.

– E dove sarebbe, di preciso, questo Giappone?

Sempre dritto di là. Fino alla fine del mondo.

Partì il 6 ottobre. Da solo.

Alle porte di Lavilledieu strinse a sé la moglie Hélène e le disse semplicemente

– Non devi avere paura di nulla.

Era una donna alta, si muoveva con lentezza, aveva lunghi capelli neri che non raccoglieva mai sul capo. Aveva una voce bellissima.

Hervé Joncour partì con ottantamila franchi in oro e i nomi di tre uomini, procuratigli da Baldabiou: un cinese, un olandese e un giapponese. Varcò il confine vicino a Metz, attraversò il Württemberg e la Baviera, entrò in Austria, raggiunse in treno Vienna e Budapest per poi proseguire fino a Kiev. Percorse a cavallo duemila chilometri di steppa russa, superò gli Urali, entrò in Siberia, viaggiò per quaranta giorni fino a raggiungere il lago Bajkal, che la gente del luogo chiamava: mare. Ridiscese il corso del fiume Amur, costeggiando il confine cinese fino all'Oceano, e quando arrivò all'Oceano si fermò nel porto di Sabirk per undici giorni, finché una nave di contrabbandieri olandesi non lo portò a Capo Teraya, sulla costa ovest del Giappone. A piedi, percorrendo strade secondarie, attraversò le province di Ishikawa, Toyama, Niigata, entrò in quella di Fukushima e raggiunse la città di Shirakawa, la aggirò sul lato est, aspettò due giorni un uomo vestito di nero che lo bendò e lo portò in un villaggio sulle colline dove trascorse una notte e il mattino dopo trattò l'acquisto delle uova con un uomo che non parlava e che aveva il volto coperto da un velo di seta. Nera. Al tramonto nascose le uova tra i bagagli, voltò le spalle al Giappone, e si accinse a prendere la via del ritorno.

Aveva appena lasciato le ultime case del paese quando un uomo lo raggiunse, correndo, e lo fermò. Gli disse qualcosa in tono concitato e perentorio, poi lo riaccompagnò indietro, con cortese fermezza.

Hervé Joncour non parlava giapponese, né era in grado di comprenderlo. Ma capì che Hara Kei voleva vederlo.

Fecero scorrere un pannello di carta di riso, e Hervé Joncour entrò. Hara Kei era seduto a gambe incrociate, per terra, nell'angolo più lontano della stanza. Indossava una tunica scura, non portava gioielli. Unico segno visibile del suo potere, una donna sdraiata accanto a lui, immobile, la testa appoggiata sul suo grembo, gli occhi chiusi, le braccia nascoste sotto l'ampio vestito rosso che si allargava tutt'intorno, come una fiamma, sulla stuoia color cenere. Lui le passava lentamente una mano nei capelli: sembrava accarezzasse il manto di un animale prezioso, e addormentato.

Hervé Joncour attraversò la stanza, aspettò un cenno dell'ospite, e si sedette di fronte a lui. Rimasero in silenzio, a guardarsi negli occhi. Arrivò un servo, impercettibile, e posò davanti a loro due tazze di tè. Poi sparì nel nulla. Allora Hara Kei iniziò a parlare, nella sua lingua, con una voce cantilenante, disciolta in una sorta di falsetto fastidiosamente artificioso. Hervé Joncour ascoltava. Teneva gli occhi fissi in quelli di Hara Kei e solo per un istante, quasi senza accorgersene, li abbassò sul volto della donna.

Era il volto di una ragazzina.

Li rialzò.

Hara Kei si interruppe, sollevò una delle tazze di tè, la portò alle labbra, lasciò passare qualche istante e disse

– Provate a dirmi chi siete.

Lo disse in francese, strascicando un po' le vocali, con una voce rauca, vera.

All'uomo più imprevedibile del Giappone, al padrone di tutto ciò che il mondo riusciva a portare via da quell'isola, Hervé Joncour provò a raccontare chi era. Lo fece nella propria lingua, parlando lentamente, senza sapere con precisione se Hara Kei fosse in grado di capire. Istintivamente rinunciò a qualsiasi prudenza, riferendo senza invenzioni e senza omissioni tutto ciò che era vero, semplicemente. Allineava piccoli particolari e cruciali eventi con voce uguale e gesti appena accennati, mimando l'ipnotica andatura, malinconica e neutrale, di un catalogo di oggetti scampati a un incendio. Hara Kei ascoltava, senza che l'ombra di un'espressione scomponesse i tratti del suo volto. Teneva gli occhi fissi sulle labbra di Hervé Joncour, come se fossero le ultime righe di una lettera d'addio. Nella stanza era tutto così silenzioso e immobile che parve un evento immane ciò che accadde all'improvviso, e che pure fu un nulla.

D'un tratto,
senza muoversi minimamente,
quella ragazzina,
aprì gli occhi.

Hervé Joncour non smise di parlare ma abbassò istintivamente lo sguardo su di lei e quel che vide, senza smettere di parlare, fu che quegli occhi *non avevano un taglio orientale*, e che erano puntati, *con un'intensità sconcertante*, su di lui: come se fin dall'inizio non avessero fatto altro, da sotto le palpebre. Hervé Joncour girò lo sguardo altrove, con tutta la naturalezza di cui

fu capace, cercando di continuare il suo racconto senza che nulla, nella sua voce, apparisse differente. Si interruppe solo quando gli occhi gli caddero sulla tazza di tè, posata per terra, davanti a lui. La prese con una mano, la portò alle labbra, e bevve lentamente. Ricominciò a parlare, mentre la posava di nuovo davanti a sé.

La Francia, i viaggi per mare, il profumo dei gelsi a Lavilledieu, i treni a vapore, la voce di Hélène. Hervé Joncour continuò a raccontare la sua vita, come mai, nella sua vita, aveva fatto. Quella ragazzina continuava a fissarlo, con una violenza che strappava a ogni sua parola l'obbligo di suonare memorabile. La stanza sembrava ormai essere scivolata in un'immobilità senza ritorno quando d'improvviso, e in modo assolutamente silenzioso, lei spinse una mano fuori dal vestito, facendola scivolare sulla stuoia, davanti a sé. Hervé Joncour vide arrivare quella macchia pallida ai margini del suo campo visivo, la vide sfiorare la tazza di tè di Hara Kei e poi, assurdamente, continuare a scivolare fino a stringere senza esitazioni l'altra tazza, che era inesorabilmente la tazza in cui *lui* aveva bevuto, sollevarla leggermente e portarla via con sé. Hara Kei non aveva smesso per un attimo di fissare senza espressione le labbra di Hervé Joncour.

La ragazzina sollevò leggermente il capo.

Per la prima volta staccò gli occhi da Hervé Joncour e li posò sulla tazza.

Lentamente, la ruotò fino ad avere sulle labbra il punto preciso in cui aveva bevuto lui.

Socchiudendo gli occhi, bevve un sorso di tè.

Allontanò la tazza dalle labbra.

La fece riscivolare dove l'aveva raccolta.

Fece sparire la mano sotto il vestito.

Tornò ad appoggiare la testa sul grembo di Hara Kei.

Gli occhi aperti, fissi in quelli di Hervé Joncour.

Hervé Joncour parlò ancora a lungo. Si interruppe solo quando Hara Kei staccò gli occhi da lui e accennò un inchino, col capo.

Silenzio.

In francese, strascicando un po' le vocali, con voce rauca, vera, Hara Kei disse

– Se vorrete, mi piacerà vedervi tornare.

Per la prima volta sorrise.

– Le uova che avete con voi sono uova di pesce, valgono poco più di niente.

Hervé Joncour abbassò lo sguardo. C'era la sua tazza di tè, di fronte a lui. La prese e incominciò a girarla, e a osservarla, come se stesse cercando qualcosa, sul filo colorato del suo bordo. Quando trovò ciò che cercava, vi appoggiò le labbra, e bevve fino in fondo. Poi ripose la tazza davanti a sé e disse

– Lo so.

Hara Kei rise divertito.

– È per questo che avete pagato con dell'oro falso?

– Ho pagato quello che ho comprato.

Hara Kei ridiventò serio.

– Quando uscirete di qui avrete ciò che volete.

– Quando uscirò da quest'isola, vivo, riceverete l'oro che vi spetta. Avete la mia parola.

Hervé Joncour non aspettò nemmeno la risposta. Si alzò, fece qualche passo indietro, poi si inchinò.

L'ultima cosa che vide, prima di uscire, furono gli occhi di lei, fissi nei suoi, perfettamente muti.

Sei giorni dopo Hervé Joncour si imbarcò, a Takaoka, su una nave di contrabbandieri olandesi che lo portò a Sabirk. Da lì risalì il confine cinese fino al lago Bajkal, attraversò quattromila chilometri di terra siberiana, superò gli Urali, raggiunse Kiev e in treno percorse tutta l'Europa, da est a ovest, fino ad arrivare, dopo tre mesi di viaggio, in Francia. La prima domenica di aprile – in tempo per la Messa grande – giunse alle porte di Lavilledieu. Si fermò, ringraziò Iddio, ed entrò nel paese a piedi, contando i suoi passi, perché ciascuno avesse un nome, e per non dimenticarli mai più.

– Com'è la fine del mondo? –, gli chiese Baldabiou.

– Invisibile.

Alla moglie Hélène portò in dono una tunica di seta che ella, per pudore, non indossò mai. Se la tenevi tra le dita, era come stringere il nulla.

Le uova che Hervé Joncour aveva portato dal Giappone – attaccate a centinaia su piccoli fogli di corteccia di gelso – si rivelarono perfettamente sane. La produzione di seta, nella zona di Lavilledieu, fu quell'anno straordinaria, per quantità e qualità. Si decise l'apertura di altre due filande, e Baldabiou fece erigere un chiostro di fianco alla chiesetta di Sant'Agnese. Non è chiaro perché, ma lo aveva immaginato rotondo, così ne affidò il progetto a un architetto spagnolo che si chiamava Juan Benitez, e che godeva di una certa notorietà nel ramo *Plazas de Toros*.

– Naturalmente niente sabbia, in mezzo, ma un giardino. E se fosse possibile teste di delfino, al posto di quelle di toro, all'entrata.

– ¿Delfino, *señor*?

– Hai presente il pesce, Benitez?

Hervé Joncour fece due conti e si scoprì ricco. Acquistò trenta acri di terra, a sud della sua proprietà, e occupò i mesi dell'estate a disegnare un parco dove sarebbe stato lieve, e silenzioso, passeggiare. Lo immaginava invisibile come la fine del mondo. Ogni mattina si spingeva fin da Verdun, dove ascoltava le storie del paese e sfogliava le gazzette arrivate da Parigi. La sera rimaneva a lungo, sotto il portico della sua casa, seduto accanto alla moglie Hélène. Lei leggeva un libro, ad alta voce, e questo lo rendeva felice perché pensava non ci fosse voce più bella di quella, al mondo.

Compì 33 anni il 4 settembre 1862. Pioveva la sua vita, davanti ai suoi occhi, spettacolo quieto.

– Non devi avere paura di nulla.

Poiché Baldabiou aveva deciso così, Hervé Joncour ripartì per il Giappone il primo giorno d'ottobre. Varcò il confine francese vicino a Metz, attraversò il Württemberg e la Baviera, entrò in Austria, raggiunse in treno Vienna e Budapest per poi proseguire fino a Kiev. Percorse a cavallo duemila chilometri di steppa russa, superò gli Urali, entrò in Siberia, viaggiò per quaranta giorni fino a raggiungere il lago Bajkal, che la gente del luogo chiamava: il demonio. Ridiscese il corso del fiume Amur, costeggiando il confine cinese fino all'Oceano, e quando arrivò all'Oceano si fermò nel porto di Sabirk per undici giorni, finché una nave di contrabbandieri olandesi non lo portò a Capo Teraya, sulla costa ovest del Giappone. A piedi, percorrendo strade secondarie, attraversò le province di Ishikawa, Toyama, Niigata, entrò in quella di Fukushima e raggiunse la città di Shirakawa, la aggirò sul lato est e aspettò due giorni un uomo vestito di nero che lo bendò e lo portò al villaggio di Hara Kei. Quando poté riaprire gli occhi si trovò davanti due servi che gli presero il bagaglio e lo condussero fino ai margini di un bosco dove gli indicarono un sentiero e lo lasciarono solo. Hervé Joncour prese a camminare nell'ombra che gli alberi, intorno e sopra di lui, tagliavano via dalla luce del giorno. Si fermò soltanto quando d'improvviso la vegetazione si aprì, per un istante, come una finestra, sul bordo del sentiero. Si vedeva un lago, una trentina di metri più in basso. E sulla riva del lago, accovacciati per terra, di

spalle, Hara Kei e una donna in un abito color arancio, i capelli sciolti sulle spalle. Nell'istante in cui Hervé Joncour la vide, lei si voltò, lentamente e per un attimo, giusto il tempo di incrociare il suo sguardo.

I suoi occhi non avevano un taglio orientale, e il suo volto era il volto di una ragazzina.

Hervé Joncour riprese a camminare, nel folto del bosco, e quando ne uscì si trovò sul bordo del lago. Pochi passi davanti a lui, Hara Kei, solo, di spalle, sedeva immobile, vestito di nero. Accanto a lui c'era un abito color arancio, abbandonato in terra, e due sandali di paglia. Hervé Joncour si avvicinò. Minuscole onde circolari posavano l'acqua del lago sulla riva, come spedite, lì, da lontano.

— Il mio amico francese —, mormorò Hara Kei, senza voltarsi.

Passarono ore, seduti uno accanto all'altro, a parlare e a tacere. Poi Hara Kei si alzò e Hervé Joncour lo seguì. Con un gesto impercettibile, prima di avviarsi al sentiero lasciò cadere uno dei suoi guanti accanto all'abito color arancio, abbandonato sulla riva. Arrivarono al paese che era già sera.

Hervé Joncour rimase ospite di Hara Kei per quattro giorni. Era come vivere alla corte di un re. Tutto il paese esisteva per quell'uomo, e non c'era quasi gesto, su quelle colline, che non fosse compiuto in sua difesa e per il suo piacere. La vita brulicava sottovoce, si muoveva con una lentezza astuta, come un animale braccato nella tana. Il mondo sembrava lontano secoli.

Hervé Joncour aveva una casa per sé, e cinque servitori che lo seguivano ovunque. Mangiava da solo, all'ombra di un albero colorato di fiori che non aveva mai visto. Due volte al giorno gli servivano con una certa solennità il tè. La sera, lo accompagnavano nella sala più grande della casa, dove il pavimento era di pietra, e dove consumava il rito del bagno. Tre donne, anziane, il volto coperto da una sorta di cerone bianco, facevano colare l'acqua sul suo corpo e lo asciugavano con panni di seta, tiepidi. Avevano mani legnose, ma leggerissime.

Il mattino del secondo giorno, Hervé Joncour vide arrivare nel paese un bianco: accompagnato da due carri pieni di grandi casse di legno. Era un inglese. Non era lì per comprare. Era lì per vendere.

– Armi, *monsieur*. E voi?

– Io compro. Bachì da seta.

Cenarono insieme. L'inglese aveva molte storie da raccontare: erano otto anni che andava avanti e indietro dall'Europa al Giappone. Hervé Joncour lo stette ad ascoltare e solo alla fine gli chiese

– Voi conoscete una donna, giovane, europea credo, bianca, che vive qui?

L'inglese continuò a mangiare, impassibile.

– Non esistono donne bianche in Giappone. Non c'è una sola donna bianca, in Giappone.

Partì il giorno dopo, carico d'oro.

Hervé Joncour rivide Hara Kei solo il mattino del terzo giorno. Si accorse che i suoi cinque servitori erano improvvisamente spariti, come d'incanto, e dopo qualche istante lo vide arrivare. Quell'uomo per cui tutti, in quel paese, esistevano, si muoveva sempre in una bolla di vuoto. Come se un tacito precetto ordinasse al mondo di lasciarlo vivere solo.

— Salirono insieme il fianco della collina, fino ad arrivare in una radura dove il cielo era rigato dal volo di decine di uccelli dalle grandi ali azzurre.

— La gente di qui li guarda volare, e nel loro volo legge il futuro.

Disse Hara Kei.

— Quando ero un ragazzo mio padre mi portò in un posto come questo, mi mise in mano il suo arco e mi ordinò di tirare a uno di loro. Io lo feci, e un grande uccello, dalle ali azzurre, piombò a terra, come una pietra morta. Leggi il volo della tua freccia se vuoi sapere il tuo futuro, mi disse mio padre.

Volavano lenti, salendo e scendendo nel cielo, come se volessero cancellarlo, meticolosamente, con le loro ali.

Tornarono al paese camminando nella luce strana di un pomeriggio che sembrava sera. Arrivati alla casa di Hervé Joncour, si salutarono. Hara Kei si voltò e prese a camminare lento, scendendo per la strada che costeggiava il fiume. Hervé Joncour rimase in piedi, sulla soglia, a guardarlo: aspettò che fosse distante una ventina di passi, poi disse

– Quando mi direte chi è quella ragazzina?

Hara Kei continuò a camminare, con un passo lento a cui non apparteneva alcuna stanchezza. Intorno era il silenzio più assoluto, e il vuoto. Come per un singolare precetto, ovunque andasse, quell'uomo andava in una solitudine incondizionata, e perfetta.

Il mattino dell'ultimo giorno, Hervé Joncour uscì dalla sua casa e si mise a vagabondare per il villaggio. Incrociava uomini che si inchinavano al suo passaggio e donne che, abbassando lo sguardo, gli sorridevano. Capì di essere arrivato vicino alla dimora di Hara Kei quando vide un'immane voliera che custodiva un numero incredibile di uccelli, di ogni tipo: uno spettacolo. Hara Kei gli aveva raccontato che se li era fatti portare da tutte le parti del mondo. Ce n'erano alcuni che valevano più di tutta la seta che Lavilledieu poteva produrre in un anno. Hervé Joncour si fermò a guardare quella magnifica follia. Si ricordò di aver letto in un libro che gli uomini orientali, per onorare la fedeltà delle loro amanti, non erano soliti regalar loro gioielli: ma uccelli raffinati, e bellissimi.

La dimora di Hara Kei sembrava annegata in un lago di silenzio. Hervé Joncour si avvicinò e si fermò a pochi metri dall'ingresso. Non c'erano porte, e sulle pareti di carta comparivano e scomparivano ombre che non seminavano alcun rumore. Non sembrava vita: se c'era un nome per tutto quello, era: teatro. Senza sapere cosa, Hervé Joncour si fermò ad aspettare: immobile, in piedi, a pochi metri dalla casa. Per tutto il tempo che concesse al destino, solo ombre e silenzi furono ciò che quel singolare palcoscenico lasciò filtrare. Così si voltò, Hervé Joncour, alla fine, e riprese a camminare, veloce, verso casa. Col capo chino, guardava i suoi passi, giacché questo lo aiutava a non pensare.

La sera Hervé Joncour preparò i bagagli. Poi si lasciò portare nella grande stanza lastricata di pietra, per il rito del bagno. Si sdraiò, chiuse gli occhi, e pensò alla grande voliera, folle pegno d'amore. Gli posarono sugli occhi un panno bagnato. Non lo avevano mai fatto prima. Istintivamente fece per toglierselo ma una mano prese la sua e la fermò. Non era la mano vecchia di una vecchia.

Hervé Joncour sentì l'acqua colare sul suo corpo, sulle gambe prima, e poi lungo le braccia, e sul petto. Acqua come olio. E un silenzio strano, intorno. Sentì la leggerezza di un velo di seta che scendeva su di lui. E le mani di una donna – di una donna – che lo asciugavano accarezzando la sua pelle, ovunque: quelle mani e quel tessuto filato di nulla. Lui non si mosse mai, neppure quando sentì le mani salire dalle spalle al collo e le dita – la seta e le dita – salire fino alle sue labbra, e sfiorarle, una volta, lentamente, e sparire.

Hervé Joncour sentì ancora il velo di seta alzarsi e staccarsi da lui. L'ultima cosa fu una mano che apriva la sua e nel suo palmo posava qualcosa.

Aspettò a lungo, nel silenzio, senza muoversi. Poi lentamente si tolse il panno bagnato dagli occhi. Non c'era quasi più luce, nella stanza. Non c'era nessuno, intorno. Si alzò, prese la tunica che giaceva piegata per terra, se la appoggiò sulle spalle, uscì dalla stanza, attraversò la casa, arrivò davanti alla sua stuoia, e si sdraiò. Si mise a osservare la fiamma che tremava, mi-

nuta, nella lanterna. E, con cura, fermò il Tempo, per tutto il tempo che desiderò.

Fu un nulla, poi, aprire la mano, e vedere quel foglio. Piccolo. Pochi ideogrammi disegnati uno sotto l'altro. Inchiostro nero.

Il giorno dopo, presto, al mattino, Hervé Joncour partì. Nascoste tra i bagagli, portava con sé migliaia di uova di baco, e cioè il futuro di Lavilledieu, e il lavoro per centinaia di persone, e la ricchezza per una decina di loro. Dove la strada curvava a sinistra, nascondendo per sempre dietro il profilo della collina la vista del villaggio, si fermò, senza badare ai due uomini che lo accompagnavano. Scese da cavallo e rimase per un po' sul bordo della strada, con lo sguardo fisso a quelle case, arrampicate sul dorso della collina.

Sei giorni dopo Hervé Joncour si imbarcò, a Takao-ka, su una nave di contrabbandieri olandesi che lo portò a Sabirk. Da lì risalì il confine cinese fino al lago Bajkal, attraversò quattromila chilometri di terra siberiana, superò gli Urali, raggiunse Kiev e in treno percorse tutta l'Europa, da est a ovest, fino ad arrivare, dopo tre mesi di viaggio, in Francia. La prima domenica di aprile – in tempo per la Messa grande – giunse alle porte di Lavilledieu. Vide sua moglie Hélène correrli incontro, e sentì il profumo della sua pelle quando la strinse a sé, e il velluto della sua voce quando gli disse

– Sei tornato.

Dolcemente.

– Sei tornato.

A Lavilledieu la vita scorreva semplice, ordinata da una metodica normalità. Hervé Joncour se la lasciò scivolare addosso per quarantun giorni. Il quarantaduesimo si arrese, aprì un cassetto del suo baule da viaggio, tirò fuori una mappa del Giappone, la aprì e prese il foglietto che vi aveva nascosto dentro, mesi prima. Pochi ideogrammi disegnati uno sotto l'altro. Inchiostro nero. Si sedette alla scrivania, e a lungo rimase a osservarlo.

Trovò Baldabiou da Verdun, al biliardo. Giocava sempre da solo, contro se stesso. Partite strane. Il sano contro il monco, le chiamava. Faceva un colpo normalmente, e quello dopo con una mano sola. Il giorno che vincerà il monco – diceva – me ne andrò da questa città. Da anni, il monco perdeva.

– Baldabiou, devo trovare qualcuno, qui, che sappia leggere il giapponese.

Il monco staccò un due sponde con effetto a rientrare.

– Chiedi a Hervé Joncour, lui sa tutto.

– Io non ne capisco niente.

– Sei tu il giapponese, qui.

– Ma non ci capisco niente lo stesso.

Il sano si chinò sulla stecca e fece partire una candela da sei punti.

– Allora non resta che Madame Blanche. Ha un negozio di tessuti, a Nîmes. Sopra il negozio c'è un bordello. Roba sua anche quella. È ricca. Ed è giapponese.

– Giapponese? E come ci è arrivata qui?

– Non chiederglielo, se vuoi avere qualcosa da lei.
Merda.

Il monco aveva appena sbagliato un tre sponde da quattordici punti.

A sua moglie Hélène, Hervé Joncour disse che doveva andare a Nîmes, per affari. E che sarebbe tornato il giorno stesso.

Salì al primo piano, sopra il negozio di tessuti, al 12 di rue Moscat, e chiese di Madame Blanche. Lo fecero aspettare a lungo. Il salone era arredato come per una festa iniziata da anni e finita mai più. Le ragazze erano tutte giovani e francesi. C'era un pianista che suonava, con la sordina, motivi che sapevano di Russia. Alla fine di ogni pezzo si passava la mano destra tra i capelli e mormorava piano

– Voilà.

Hervé Joncour attese per un paio d'ore. Poi lo accompagnarono lungo il corridoio, fino all'ultima porta. Lui l'aprì, ed entrò.

Madame Blanche era seduta su una grande poltrona, accanto alla finestra. Indossava un kimono di stoffa leggera: completamente bianco. Alle dita, come fossero anelli, portava dei piccoli fiori di color blu intenso. I capelli neri, lucidi, il volto orientale, perfetto.

— Cosa vi fa pensare di essere così ricco da poter venire a letto con me?

Hervé Joncour rimase in piedi, davanti a lei, con il cappello in mano.

— Ho bisogno di un favore da voi. Non importa a che prezzo.

Poi prese nella tasca interna della giacca un piccolo foglio, piegato in quattro, e glielo porse.

— Devo sapere cosa c'è scritto.

Madame Blanche non si mosse di un millimetro. Teneva le labbra socchiuse, sembravano la preistoria di un sorriso.

— Vi prego, *madame*.

Non aveva nessuna ragione al mondo per farlo. Eppure prese il foglio, lo aprì, lo guardò. Alzò gli occhi su Hervé Joncour, li riabbassò. Richiuse il foglio, lentamente. Quando si sporse in avanti, per restituirlo, il kimono le si aprì di un nulla, sul petto. Hervé Joncour vide che non aveva niente, sotto, e che la sua pelle era giovane e candida.

— Tornate, o morirò.

Lo disse con voce fredda, guardando Hervé Joncour negli occhi, e senza farsi sfuggire la minima espressione.

Tornate, o morirò.

Hervé Joncour rimise il foglietto nella tasca interna della giacca.

– Grazie.

Accennò un inchino, poi si voltò, andò verso la porta e fece per posare alcune banconote sul tavolo.

– Lasciate perdere.

Hervé Joncour esitò un attimo.

– Non parlo dei soldi. Parlo di quella donna. Lasciate perdere. Non morirà e voi lo sapete.

Senza voltarsi, Hervé Joncour appoggiò le banconote sul tavolo, aprì la porta e se ne andò.

Diceva Baldabiou che venivano da Parigi, talvolta, per fare l'amore con Madame Blanche. Tornati nella capitale, sfoggiavano sul bavero della giacca da sera alcuni piccoli fiori blu, quelli che lei portava sempre tra le dita, come se fossero anelli.

Per la prima volta nella sua vita, Hervé Joncour portò la moglie, quell'estate, in Riviera. Si stabilirono per due settimane in un albergo di Nizza, frequentato per lo più da inglesi e noto per le serate musicali che offriva ai clienti. Hélène si era convinta che in un posto così bello sarebbero riusciti a concepire il figlio che, invano, avevano aspettato per anni. Insieme decisero che sarebbe stato maschio. E che si sarebbe chiamato Philippe. Partecipavano con discrezione alla vita mondana della stazione balneare, divertendosi poi, chiusi nella loro stanza, a ridere dei tipi strani che avevano incontrato. A concerto, una sera, conobbero un commerciante di pelli, polacco: diceva che era stato in Giappone.

La notte prima di partire, accadde a Hervé Joncour di svegliarsi, quando ancora era buio, e di alzarsi, e di avvicinarsi al letto di Hélène. Quando lei aprì gli occhi lui sentì la propria voce dire piano:

— Io ti amerò per sempre.

Agli inizi di settembre i bachicultori di Lavilledieu si riunirono per stabilire cosa fare. Il governo aveva mandato a Nîmes un giovane biologo incaricato di studiare la malattia che rendeva inutilizzabili le uova prodotte in Francia. Si chiamava Louis Pasteur: lavorava con dei microscopi capaci di vedere l'invisibile: dicevano che avesse già ottenuto risultati straordinari. Dal Giappone arrivavano notizie di un'imminente guerra civile, fomentata dalle forze che si opponevano all'ingresso degli stranieri nel Paese. Il consolato francese, da poco installato a Yokohama, mandava dispacci che sconsigliavano per il momento di intraprendere rapporti commerciali con l'isola, invitando ad aspettare tempi migliori. Inclini alla prudenza e sensibili ai costi enormi che ogni spedizione clandestina in Giappone comportava, molti dei notabili di Lavilledieu avanzarono l'ipotesi di sospendere i viaggi di Hervé Joncour e di affidarsi per quell'anno alle partite di uova, blandamente affidabili, che arrivavano dai grandi importatori del Medio Oriente. Baldabiau stette ad ascoltare tutti, senza dire una parola. Quando alla fine toccò a lui parlare, quel che fece fu posare il suo bastone di canna sul tavolo e alzare lo sguardo sull'uomo che sedeva di fronte a lui. E aspettare.

Hervé Joncour sapeva delle ricerche di Pasteur e aveva letto le notizie che arrivavano dal Giappone: ma si era sempre rifiutato di commentarle. Preferiva spendere il suo tempo a ritoccare il progetto del parco che voleva costruire intorno alla sua casa. In un angolo na-

scosto dello studio conservava un foglio piegato in quattro, con pochi ideogrammi disegnati uno sotto l'altro, inchiostro nero. Aveva un considerevole conto in banca, conduceva una vita tranquilla e custodiva la ragionevole illusione di diventare presto padre. Quando Baldabiou alzò lo sguardo verso di lui quel che disse fu
– Decidi tu, Baldabiou.

Hervé Joncour partì per il Giappone ai primi di ottobre. Varcò il confine francese vicino a Metz, attraversò il Württemberg e la Baviera, entrò in Austria, raggiunse in treno Vienna e Budapest per poi proseguire fino a Kiev. Percorse a cavallo duemila chilometri di steppa russa, superò gli Urali, entrò in Siberia, viaggiò per quaranta giorni fino a raggiungere il lago Bajkal, che la gente del luogo chiamava: l'ultimo. Ridiscese il corso del fiume Amur, costeggiando il confine cinese fino all'Oceano, e quando arrivò all'Oceano si fermò nel porto di Sabirk per dieci giorni, finché una nave di contrabbandieri olandesi non lo portò a Capo Teraya, sulla costa ovest del Giappone. Quel che trovò fu un Paese in disordinata attesa di una guerra che non riusciva a scoppiare. Viaggiò per giorni senza dover ricorrere alla consueta prudenza, giacché intorno a lui la mappa dei poteri e la rete dei controlli sembravano essersi dissolte nell'imminenza di un'esplosione che le avrebbe totalmente ridisegnate. A Shirakawa incontrò l'uomo che doveva portarlo da Hara Kei. In due giorni, a cavallo, giunsero in vista del villaggio. Hervé Joncour vi entrò a piedi perché la notizia del suo arrivo potesse arrivare prima di lui.

Lo portarono in una delle ultime case del villaggio, in alto, a ridosso del bosco. Cinque servitori lo aspettavano. Affidò loro i bagagli e uscì sulla veranda. All'estremo opposto del villaggio si intravedeva il palazzo di Hara Kei, poco più grande delle altre case, ma circondato da enormi cedri che ne difendevano la solitudine. Hervé Joncour rimase a osservarlo, come se non ci fosse null'altro, da lì all'orizzonte. Così vide,

alla fine,

all'improvviso,

il cielo sopra il palazzo macchiarsi del volo di centinaia d'uccelli, come esplosi via dalla terra, uccelli d'ogni tipo, stupefatti, fuggire ovunque, impazziti, cantando e gridando, pirotecnica esplosione di ali, e nube di colori sparata nella luce, e di suoni, impauriti, musica in fuga, nel cielo a volare.

Hervé Joncour sorrise.

Il villaggio incominciò a brulicare come un formicaio impazzito: tutti correvano e gridavano, guardavano in alto e inseguivano quegli uccelli scappati, per anni fievolezza del loro Signore, e ora beffa volante nel cielo. Hervé Joncour uscì dalla sua casa e ridiscese il villaggio, camminando lentamente, e guardando davanti a sé con una calma infinita. Nessuno sembrava vederlo, e nulla lui sembrava vedere. Era un filo d'oro che correva diritto nella trama di un tappeto tessuto da un folle. Superò il ponte sul fiume, scese fino ai grandi cedri, entrò nella loro ombra e ne uscì. Di fronte a sé vide l'enorme voliera, con le porte spalancate, completamente vuota. E davanti ad essa, una donna. Hervé Joncour non si guardò intorno, continuò semplicemente a camminare, lento, e si fermò solo quando arrivò davanti a lei.

I suoi occhi non avevano un taglio orientale, e il suo volto era il volto di una ragazzina.

Hervé Joncour fece un passo verso di lei, allungò una mano e l'aprì. Sul palmo aveva un piccolo foglio, piegato in quattro. Lei lo vide e ogni angolo del suo volto sorrise. Appoggiò la sua mano su quella di Hervé Joncour, la strinse con dolcezza, indugiò un attimo, poi la ritrasse stringendo fra le dita quel foglio che aveva fatto il giro del mondo. L'aveva appena nascosto in una piega dell'abito, quando si sentì la voce di Hara Kei.

— Siate il benvenuto, mio amico francese.

Era a pochi passi da lì. Il kimono scuro, i capelli, ne-

ri, perfettamente raccolti sulla nuca. Si avvicinò. Si mise a osservare la voliera, guardando una a una le porte spalancate.

– Torneranno. È sempre difficile resistere alla tentazione di tornare, non è vero?

Hervé Joncour non rispose. Hara Kei lo guardò negli occhi, e mitemente gli disse

– Venite.

Hervé Joncour lo seguì. Fece qualche passo poi si girò verso la ragazza e accennò un inchino.

– Spero di rivedervi presto.

Hara Kei continuò a camminare.

– Non conosce la vostra lingua.

Disse.

– Venite.

Quella sera Hara Kei invitò Hervé Joncour nella sua casa. C'erano alcuni uomini del villaggio, e donne vestite con grande eleganza, il volto dipinto di bianco e di colori sgargianti. Si beveva sakè, si fumava in lunghe pipe di legno un tabacco dall'aroma aspro e stordente. Arrivarono dei saltimbanchi e un uomo che strappava risate imitando uomini e animali. Tre vecchie donne suonavano degli strumenti a corda, senza mai smettere di sorridere. Hara Kei stava seduto al posto d'onore, vestito di scuro, i piedi scalzi. In un vestito di seta, splendido, la donna con il volto da ragazzina gli sedeva accanto. Hervé Joncour era all'estremo opposto della stanza: era assediato dal profumo dolciastro delle donne che gli stavano attorno e sorrideva imbarazzato agli uomini che si divertivano a raccontargli storie che lui non poteva capire. Per mille volte cercò gli occhi di lei, e per mille volte lei trovò i suoi. Era una specie di triste danza, segreta e impotente. Hervé Joncour la ballò fino a tarda notte, poi si alzò, disse qualcosa in francese per scusarsi, si liberò in qualche modo di una donna che aveva deciso di accompagnarlo e facendosi largo tra nuvole di fumo e uomini che lo apostrofavano in quella loro lingua incomprensibile, se ne andò. Prima di uscire dalla stanza, guardò un'ultima volta verso di lei. Lo stava guardando, con occhi perfettamente muti, lontani secoli.

Hervé Joncour vagabondò per il villaggio respirando l'aria fresca della notte e perdendosi tra i vicoli che risalivano il fianco della collina. Quando arrivò alla sua

casa vide una lanterna, accesa, oscillare dietro alla parete di carta. Entrò, e trovò due donne, in piedi, davanti a lui. Una ragazza orientale, giovane, vestita di un semplice kimono bianco. E lei. Aveva negli occhi una specie di febbrile allegria. Non gli lasciò il tempo di fare nulla. Si avvicinò, gli prese una mano, se la portò al volto, la sfiorò con le labbra, e poi stringendola forte la posò sulle mani della ragazza che le era accanto, e la tenne lì, per un istante, perché non potesse scappare. Staccò la sua mano, infine, fece due passi indietro, prese la lanterna, guardò per un istante negli occhi Hervé Joncour e corse via. Era una lanterna arancione. Scompare nella notte, piccola luce in fuga.

Hervé Joncour non aveva mai visto quella ragazza, né, veramente, la vide mai, quella notte. Nella stanza senza luci sentì la bellezza del suo corpo, e conobbe le sue mani e la sua bocca. La amò per ore, con gesti che non aveva mai fatto, lasciandosi insegnare una lentezza che non conosceva. Nel buio, era un nulla amarla e non amare lei.

Poco prima dell'alba, la ragazza si alzò, indossò il kimono bianco, e se ne andò.

Di fronte alla sua casa, ad attenderlo, Hervé Joncour trovò, al mattino, un uomo di Hara Kei. Aveva con sé quindici fogli di corteccia di gelso, completamente coperti di uova: minuscole, color avorio. Hervé Joncour esaminò ogni foglio, con cura, poi trattò sul prezzo e pagò in scaglie d'oro. Prima che l'uomo se ne andasse gli fece capire che voleva vedere Hara Kei. L'uomo scosse la testa. Hervé Joncour comprese, dai suoi gesti, che Hara Kei era partito quella mattina, presto, con il suo seguito, e che nessuno sapeva quando sarebbe tornato.

Hervé Joncour attraversò il villaggio di corsa, fino alla dimora di Hara Kei. Trovò solo dei servi che a ogni domanda rispondevano scuotendo la testa. La casa sembrava deserta. E per quanto cercasse intorno a sé, e nelle cose più insignificanti, non vide nulla che assomigliasse a un messaggio per lui. Lasciò la casa, e tornando verso il villaggio, passò davanti all'immane voliera. Le porte erano di nuovo chiuse. Dentro, centinaia di uccelli volavano al riparo dal cielo.

Hervé Joncour aspettò ancora due giorni un segno qualsiasi. Poi partì.

Gli accadde, a non più di mezz'ora dal villaggio, di passare accanto a un bosco da cui arrivava un singolare, argenteo frastuono. Nascoste tra le foglie, si riconoscevano le mille macchie scure di uno stormo d'uccelli fermo a riposare. Senza spiegar nulla ai due uomini che lo accompagnavano, Hervé Joncour fermò il suo cavallo, estrasse la rivoltella dalla cintura e sparò sei colpi in aria. Lo stormo, terrorizzato, si alzò in cielo, come una nube di fumo sprigionata da un incendio. Era così grande che avresti potuto vederla a giorni e giorni di cammino da lì. Scura nel cielo, senz'altra meta che il proprio smarrimento.

Sei giorni dopo Hervé Joncour si imbarcò, a Takaoka, su una nave di contrabbandieri olandesi che lo portò a Sabirk. Da lì risalì il confine cinese fino al lago Bajkal, attraversò quattromila chilometri di terra siberiana, superò gli Urali, raggiunse Kiev e in treno percorse tutta l'Europa, da est a ovest, fino ad arrivare, dopo tre mesi di viaggio, in Francia. La prima domenica di aprile – in tempo per la Messa grande – giunse alle porte di Lavilledieu. Fece fermare la carrozza, e per alcuni minuti rimase seduto, immobile, dietro alle tendine tirate. Poi scese, e continuò a piedi, passo dopo passo, con una stanchezza infinita.

Baldabiou gli chiese se aveva visto la guerra.

– Non quella che mi aspettavo –, rispose.

La notte entrò nel letto di Hélène e la amò con tanta impazienza che ella si spaventò e non riuscì a trattenere le lacrime. Quando lui se ne accorse, lei si sforzò di sorridergli.

– È solo che sono tanto felice –, gli disse piano.

Hervé Joncour consegnò le uova ai bachicultori di Lavilledieu. Poi, per giorni, non comparve più in paese, trascurando perfino l'abituale, quotidiana gita da Verdun. Ai primi di maggio, suscitando lo stupore generale, comprò la casa abbandonata di Jean Berbeck, quello che un giorno aveva smesso di parlare, e fino alla morte non aveva parlato più. Tutti pensarono che avesse in mente di farne il suo nuovo laboratorio. Lui non iniziò nemmeno a sgomberarla. Ci andava, di tanto in tanto, e rimaneva, solo, in quelle stanze, nessuno sapeva a fare cosa. Un giorno ci portò Baldabiou.

– Ma tu lo sai perché Jean Berbeck smise di parlare? –, gli chiese.

– È una delle tante cose che non disse mai.

Erano passati anni, ma c'erano ancora i quadri appesi alle pareti e le pentole sull'asciugatoio, di fianco al lavandino. Non era una cosa allegra, e Baldabiou, di suo, se ne sarebbe andato volentieri. Ma Hervé Joncour continuava a guardare affascinato quelle pareti ammuffite e morte. Era evidente: cercava qualcosa, lì dentro.

– Forse è che la vita, alle volte, ti gira in un modo che non c'è proprio più niente da dire.

Disse.

– Più niente, per sempre.

Baldabiou non era molto tagliato per i discorsi seri. Stava fissando il letto di Jean Berbeck.

– Forse chiunque sarebbe ammutolito, con una casa così orrenda.

Hervé Joncour continuò per giorni a condurre una vita ritirata, facendosi vedere poco, in paese, e passando il suo tempo a lavorare al progetto del parco che prima o poi avrebbe costruito. Riempiva fogli e fogli di disegni strani, sembravano macchine. Una sera Hélène gli chiese

– Cosa sono?

– È una voliera.

– Una voliera?

– Sì.

– E a cosa serve?

Hervé Joncour teneva fissi gli occhi su quei disegni.

– Tu la riempi di uccelli, più che puoi, poi un giorno che ti succede qualcosa di felice la spalanchi, e li guardi volar via.

Alla fine di luglio Hervé Joncour partì, con la moglie, per Nizza. Si stabilirono in una piccola villa, in riva al mare. Così aveva voluto Hélène, convinta che la serenità di un rifugio appartato sarebbe riuscita a stemperare l'umore malinconico che sembrava essersi impossessato del marito. Aveva avuto l'accortezza, nondimeno, di farlo passare per un suo capriccio personale, regalando all'uomo che amava il piacere di perdonarglielo.

Trascorsero insieme tre settimane di piccola, inattaccabile felicità. Nelle giornate in cui il caldo si faceva più mite, noleggiavano una carrozza e si divertivano a scoprire i paesi nascosti sulle colline, dove il mare sembrava un fondale di carta colorata. Di tanto in tanto, si spingevano in città per un concerto o un'occasione mondana. Una sera accettarono l'invito di un barone italiano che festeggiava il suo sessantesimo compleanno con una solenne cena all'Hôtel Suisse. Erano al dessert quando accadde a Hervé Joncour di alzare lo sguardo verso Hélène. Era seduta dall'altra parte del tavolo, accanto a un seducente gentiluomo inglese che, curiosamente, sfoggiava sul risvolto del tight una coroncina di piccoli fiori blu. Hervé Joncour lo vide chinarsi verso Hélène e sussurrarle qualcosa all'orecchio. Hélène si mise a ridere, in un modo bellissimo, e ridendo si piegò leggermente verso il gentiluomo inglese arrivando a sfiorarne, coi suoi capelli, la spalla, in un gesto che non aveva nessun imbarazzo, ma solo una sconcertante esattezza. Hervé Joncour abbassò lo sguardo sul piatto.

Non poté fare a meno di notare che la propria mano, stretta su un cucchiaino d'argento, stava indubitabilmente tremando.

Più tardi, nel fumoir, Hervé Joncour si avvicinò, barcollando per il troppo alcool bevuto, a un uomo che seduto, solo, al tavolo, guardava davanti a sé, con una vaga espressione ebete sul volto. Si chinò verso di lui e gli disse lentamente

— Devo comunicarvi una cosa molto importante, *monsieur*. Facciamo tutti schifo. Siamo tutti meravigliosi, e facciamo tutti schifo.

L'uomo veniva da Dresda. Trafficcava in vitelli e capiva poco il francese. Scoppiò in una fragorosa risata facendo segno di sì col capo, ripetutamente: sembrava non la smettesse più.

Hervé Joncour e la moglie si trattennero in Riviera fino all'inizio di settembre. Lasciarono la piccola villa con rimpianto, giacché avevano sentito lieve, tra quelle mura, la sorte di amarsi.

Baldabiou arrivò alla casa di Hervé Joncour di primo mattino. Si sedettero sotto il porticato.

– Non è un granché come parco.

– Non ho ancora iniziato a costruirlo, Baldabiou.

– Ah, ecco.

Baldabiou non fumava mai, al mattino. Tirò fuori la pipa, la caricò e la accese.

– Ho conosciuto quel Pasteur. È uno in gamba. Mi ha fatto vedere. È in grado di riconoscere le uova malse da quelle sane. Non le sa curare, certo. Ma può isolare quelle sane. E dice che probabilmente un trenta per cento di quelle che produciamo lo sono.

Pausa.

– Dicono che in Giappone sia scoppiata la guerra, questa volta davvero. Gli inglesi danno le armi al governo, gli olandesi ai ribelli. Pare che siano d'accordo. Li fanno sfogare per bene e poi si prendono tutto e se lo dividono. Il consolato francese sta a guardare, quelli stanno sempre a guardare. Buoni solo a mandare dispacci che raccontano di massacri e di stranieri sgozzati come pecore.

Pausa.

– Ce n'è ancora di caffè?

Hervé Joncour gli versò del caffè.

Pausa.

– Quei due italiani, Ferreri e l'altro, quelli che sono andati in Cina, l'anno scorso... se ne sono tornati indietro con quindicimila once di uova, merce buona, l'hanno comprata anche quelli di Bollet, dicono che era ro-

ba di prima qualità. Fra un mese ripartono... ci hanno proposto un buon affare, fanno prezzi onesti, undici franchi l'oncia, tutto coperto da assicurazione. È gente seria, hanno un'organizzazione alle spalle, vendono uova a mezza Europa. Gente seria, ti dico.

Pausa.

– Io non so. Ma forse ce la potremmo fare. Con le nostre uova, col lavoro di Pasteur, e poi quel che possiamo comprare dai due italiani... ce la potremmo fare. Gli altri in paese dicono che è una follia mandarti ancora laggiù... con tutto quel che costa... dicono che è troppo rischioso, e in questo hanno ragione, le altre volte era diverso, ma adesso... adesso è difficile tornare vivi da laggiù.

Pausa.

– Il fatto è che loro non vogliono perdere le uova. E io non voglio perdere te.

Hervé Joncour stette per un po' con lo sguardo puntato verso il parco che non c'era. Poi fece una cosa che non aveva mai fatto.

– Io andrò in Giappone, Baldabiou.

Disse.

– Io comprerò quelle uova, e se è necessario lo farò col mio denaro. Tu devi solo decidere se le venderò a voi, o a qualcun altro.

Baldabiou non se l'aspettava. Era come vedere vincere il monco, all'ultimo colpo, quattro sponde, una geometria impossibile.

Baldabiou comunicò agli allevatori di Lavilledieu che Pasteur era inattendibile, che quei due italiani avevano già truffato mezza Europa, che in Giappone la guerra sarebbe finita prima dell'inverno e che Sant'Agnese, in sogno, gli aveva chiesto se non erano tutti quanti un branco di cagasotto. Solo a Hélène non riusc   a mentire.

–    proprio necessario che parta, Baldabiou?

– No.

– E allora perch  ?

– Io non posso fermarlo. E se lui vuole andare laggi  , io posso solo dargli una ragione in pi   per tornare.

Tutti gli allevatori di Lavilledieu versarono, pur contro voglia, la loro quota per finanziare la spedizione. Herv   Joncour inizi   i preparativi, e ai primi di ottobre fu pronto per partire. Hélène, come tutti gli anni, lo aiut  , senza chiedergli niente, e nascondendogli qualsiasi sua inquietudine. Solo l'ultima sera, dopo aver spento la lampada, trov   la forza per dirgli

– Promettimi che tornerai.

Con voce ferma, senza dolcezza.

– Promettimi che tornerai.

Nel buio, Herv   Joncour rispose

– Te lo prometto.

Il 10 ottobre 1864, Hervé Joncour partì per il suo quarto viaggio in Giappone. Varcò il confine francese vicino a Metz, attraversò il Württemberg e la Baviera, entrò in Austria, raggiunse in treno Vienna e Budapest per poi proseguire fino a Kiev. Percorse a cavallo duemila chilometri di steppa russa, superò gli Urali, entrò in Siberia, viaggiò per quaranta giorni fino a raggiungere il lago Bajkal, che la gente del luogo chiamava: il santo. Ridiscese il corso del fiume Amur, costeggiando il confine cinese fino all'Oceano, e quando arrivò all'Oceano si fermò nel porto di Sabirk per otto giorni, finché una nave di contrabbandieri olandesi non lo portò a Capo Teraya, sulla costa ovest del Giappone. A cavallo, percorrendo strade secondarie, attraversò le province di Ishikawa, Toyama, Niigata, ed entrò in quella di Fukushima. Quando giunse a Shirakawa trovò la città semidistrutta, e una guarnigione di soldati governativi accampata tra le macerie. Aggirò la città dal lato est e attese invano per cinque giorni l'emissario di Hara Kei. All'alba del sesto giorno partì verso le colline, in direzione nord. Aveva poche carte, approssimative, e quel che gli rimaneva dei suoi ricordi. Vagò per giorni, fino a quando non riconobbe un fiume, e poi un bosco, e poi una strada. Alla fine della strada trovò il villaggio di Hara Kei: completamente bruciato: case, alberi, tutto.

Non c'era più niente.

Non c'era anima viva.

Hervé Joncour rimase immobile, a guardare quel-

l'enorme braciere spento. Aveva dietro di sé una strada lunga ottomila chilometri. E davanti a sé il nulla. Improvvisamente vide ciò che pensava invisibile.

La fine del mondo.

Hervé Joncour rimase per ore tra le rovine del villaggio. Non riusciva ad andarsene benché sapesse che ogni ora, persa lì, poteva significare il disastro per lui, e per tutta Lavilledieu: non aveva uova di baco, con sé, e anche se le avesse trovate non gli restavano che un paio di mesi per attraversare il mondo prima che si schiudessero, per strada, trasformandosi in un cumulo di inutili larve. Anche un solo giorno di ritardo poteva significare la fine. Lo sapeva, eppure non riusciva ad andarsene. Così rimase lì finché non accadde una cosa sorprendente e irragionevole: dal nulla, tutt'a un tratto, comparve un ragazzino. Vestito di stracci, camminava lento, fissando lo straniero con la paura negli occhi. Hervé Joncour non si mosse. Il ragazzino fece ancora qualche passo avanti, e si fermò. Rimasero a guardarsi, a pochi metri uno dall'altro. Poi il ragazzino prese qualcosa da sotto gli stracci e tremando di paura si avvicinò a Hervé Joncour e glielo porse. Un guanto. Hervé Joncour rivide la riva di un lago, e un vestito arancione abbandonato per terra, e le piccole onde che posavano l'acqua sulla sponda, come spedite, lì, da lontano. Prese il guanto e sorrise al ragazzino.

— Sono io, il francese... l'uomo della seta, il francese, mi capisci?... sono io.

Il ragazzino smise di tremare.

— Francese...

Aveva gli occhi lucidi, ma rideva. Iniziò a parlare, veloce, quasi gridando, e a correre, facendo segno a

Hervé Joncour di seguirlo. Sparì in un sentiero che entrava nel bosco, in direzione delle montagne.

Hervé Joncour non si mosse. Rigidava tra le mani quel guanto, come se fosse l'unica cosa rimastagli di un mondo sparito. Sapeva che era troppo tardi ormai. E che non aveva scelta.

Si alzò. Lentamente si avvicinò al cavallo. Salì in sella. Poi fece una cosa strana. Strinse i talloni contro il ventre dell'animale. E partì. Verso il bosco, dietro il ragazzino, oltre la fine del mondo.

Viaggiarono per giorni, verso nord, sulle montagne. Hervé Joncour non sapeva dove stessero andando: ma lasciò che il ragazzino lo guidasse, senza provare a chiedergli niente. Incontrarono due villaggi. La gente si nascondeva nelle case. Le donne scappavano via. Il ragazzino si divertiva come un matto a gridargli dietro cose incomprensibili. Non aveva più di quattordici anni. Soffiava in continuazione dentro un piccolo strumento di canna, da cui tirava fuori i versi di tutti gli uccelli del mondo. Aveva l'aria di fare la cosa più bella della sua vita.

Il quinto giorno arrivarono sulla cima di un colle. Il ragazzino indicò un punto, davanti a loro, sulla strada che scendeva a valle. Hervé Joncour prese il cannocchiale e quel che vide fu una specie di corteo: uomini armati, donne e bambini, carri, animali. Un intero villaggio: in cammino. A cavallo, vestito di nero, Hervé Joncour vide Hara Kei. Dietro di lui oscillava una portantina chiusa ai quattro lati da stoffe dai colori sgarbanti.

Il ragazzino scese da cavallo, disse qualcosa e se ne scappò via. Prima di sparire tra gli alberi si voltò e per un attimo rimase lì, cercando un gesto per dire che era stato un viaggio bellissimo.

– È stato un viaggio bellissimo –, gli gridò Hervé Joncour.

Per tutto il giorno Hervé Joncour seguì, da lontano, la carovana. Quando la vide fermarsi per la notte, continuò lungo la strada finché gli vennero incontro due uomini armati che gli presero il cavallo e i bagagli e lo condussero in una tenda. Attese a lungo, poi Hara Kei arrivò. Non fece un cenno di saluto. Non si sedette neppure.

– Come siete arrivato qui, francese?

Hervé Joncour non rispose.

– Vi ho chiesto chi vi ha portato qui.

Silenzio.

– Qui non c'è niente per voi. C'è solo guerra. E non è la vostra guerra. Andatevene.

Hervé Joncour tirò fuori una piccola borsa di pelle, la aprì e la svuotò per terra. Scaglie d'oro.

– La guerra è un gioco caro. Voi avete bisogno di me. Io ho bisogno di voi.

Hara Kei non guardò neppure l'oro sparso per terra. Si voltò e se ne andò.

Hervé Joncour passò la notte ai margini del campo. Nessuno gli parlò, nessuno sembrava vederlo. Dormivano tutti per terra, accanto ai fuochi. C'erano solo due tende. Di fianco a una, Hervé Joncour vide la portantina, vuota: appese ai quattro angoli c'erano delle piccole gabbie: uccelli. Dalle maglie delle gabbie pendevano minuscoli campanelli d'oro. Suonavano, leggeri, nella brezza della notte.

Quando si svegliò, vide attorno a sé il villaggio che stava per rimettersi in cammino. Non c'erano più tende. La portantina era ancora là, aperta. La gente saliva sui carri, silenziosa. Si alzò, e si guardò intorno a lungo, ma erano solo occhi dal taglio orientale quelli che incrociavano i suoi, e subito si abbassavano. Vide uomini armati e bambini che non piangevano. Vide le facce mute che ha la gente quando è gente in fuga. E vide un albero, sul bordo della strada. E appeso a un ramo, impiccato, il ragazzino che lo aveva portato fin lì.

Hervé Joncour si avvicinò e per un po' rimase a guardarlo, come ipnotizzato. Poi sciolse la corda legata all'albero, raccolse il corpo del ragazzino, lo posò a terra e gli si inginocchiò accanto. Non riusciva a staccare gli occhi da quel volto. Così non vide il villaggio mettersi in cammino, ma solo sentì, come lontano, il rumore di quella processione che lo sfiorava, risalendo la strada. Non alzò lo sguardo neppure quando sentì la voce di Hara Kei, a un passo da lui, che diceva

– Il Giappone è un Paese antico, sapete? La sua legge è antica: dice che ci sono dodici crimini per cui è lecito condannare a morte un uomo. E uno è portare un messaggio d'amore della propria padrona.

Hervé Joncour non staccò gli occhi da quel ragazzino ammazzato.

– Non aveva messaggi d'amore con sé.

– Lui *era* un messaggio d'amore.

Hervé Joncour sentì qualcosa premere sulla sua testa, e piegargli il capo verso terra.

– È un fucile, francese. Non alzate lo sguardo, vi prego.

Hervé Joncour non capì subito. Poi sentì, nel fruscio di quella processione in fuga, il suono dorato di mille minuscoli campanelli che si avvicinava, a poco a poco, risaliva la strada verso di lui, passo dopo passo, e benché nei suoi occhi ci fosse soltanto quella terra scura, poteva immaginarla, la portantina, oscillare come un pendolo, e quasi vederla, risalire la via, metro dopo metro, avvicinarsi, lenta ma implacabile, portata da quel suono che diventava sempre più forte, intollerabilmente forte, sempre più vicino, così vicino da sfiorarlo, un dorato frastuono, proprio davanti a lui, ormai, esattamente davanti a lui – in quel momento – quella donna – davanti a lui.

Hervé Joncour alzò il capo.

Stoffe meravigliose, seta, tutt'intorno alla portantina, mille colori, arancio, bianco, ocra, argento, non una feritoia in quel nido meraviglioso, solo il fruscio di quei colori a ondeggiare nell'aria, impenetrabili, più leggeri del nulla.

Hervé Joncour non sentì un'esplosione sfasciargli la vita. Sentì quel suono allontanarsi, la canna del fucile staccarsi da lui e la voce di Hara Kei dire piano

– Andatevene, francese. E non tornate mai più.

49.

Solamente silenzio, lungo la strada. Il corpo di un ragazzino, per terra. Un uomo inginocchiato. Fino alle ultime luci del giorno.

Hervé Joncour ci mise undici giorni a raggiungere Yokohama. Corruppe un funzionario giapponese e si procurò sedici cartoni di uova di baco, provenienti dal sud dell'isola. Li avvolse in panni di seta e li sigillò in quattro scatole di legno, rotonde. Trovò un imbarco per il continente, e ai primi di marzo giunse sulla costa russa. Scelse la via più a nord, cercando il freddo per bloccare la vita delle uova e allungare il tempo che mancava prima che si schiudessero. Attraversò a tappe forzate quattromila chilometri di Siberia, varcò gli Urali e giunse a San Pietroburgo. Comprò a peso d'oro quintali di ghiaccio e li caricò, insieme alle uova, nella stiva di un mercantile diretto ad Amburgo. Ci mise sei giorni ad arrivare. Scaricò le quattro scatole di legno, rotonde, e salì su un treno diretto al sud. Dopo undici ore di viaggio, appena usciti da un paese che si chiamava Eberfeld, il treno si fermò per fare scorta d'acqua. Hervé Joncour si guardò attorno. Picchiava un sole estivo sui campi di grano, e su tutto il mondo. Seduto di fronte a lui c'era un commerciante russo: si era tolto le scarpe e si faceva aria con l'ultima pagina di un giornale scritto in tedesco. Hervé Joncour si mise a fissarlo. Vide le macchie di sudore sulla sua camicia e le gocce che gli imperlavano la fronte e il collo. Il russo disse qualcosa, ridendo. Hervé Joncour gli sorrise, si alzò, prese i bagagli e scese dal treno. Lo risalì fino all'ultimo vagone, un carro merci che trasportava pesci e carni, conservate nel ghiaccio. Colava acqua come un catino crivellato da mille proiettili. Aprì il portellone, salì sul carro, e una

dopo l'altra prese le sue scatole di legno, rotonde, le portò fuori e le posò per terra, di fianco ai binari. Poi richiuse il portellone, e si mise ad aspettare. Quando il treno fu pronto per partire gli urlarono di sbrigarsi e di salire. Lui rispose scuotendo il capo, e accennando un gesto di saluto. Vide il treno allontanarsi, e poi sparire. Aspettò di non sentirne neppure più il rumore. Poi si chinò su una delle scatole di legno, tolse i sigilli e la aprì. Fece lo stesso con le altre tre. Lentamente, con cura.

Milioni di larve. Morte.

Era il 6 maggio 1865.

Hervé Joncour entrò a Lavilledieu nove giorni più tardi. Sua moglie Hélène vide da lontano la carrozza risalire il viale alberato della villa. Si disse che non doveva piangere e che non doveva fuggire.

Scese fino alla porta di ingresso, la aprì e si fermò sulla soglia.

Quando Hervé Joncour le arrivò vicino, sorrise. Lui, abbracciandola, le disse piano

– Resta con me, ti prego.

La notte rimasero svegli fino a tardi, seduti nel prato davanti alla casa, uno accanto all'altra. Hélène raccontò di Lavilledieu, e di tutti quei mesi passati ad aspettare, e degli ultimi giorni, orribili.

– Tu eri morto.

Disse.

– E non c'era più niente di bello, al mondo.

Nelle cascine, a Lavilledieu, la gente guardava i gelsi, carichi di foglie, e vedeva la propria rovina. Baldabiou aveva trovato alcune partite di uova, ma le larve morivano appena venivano alla luce. La seta grezza che si riuscì a ricavare dalle poche sopravvissute bastava appena a dare lavoro a due delle sette filande del paese.

– Hai qualche idea? –, chiese Baldabiou.

– Una –, rispose Hervé Joncour.

Il giorno dopo comunicò che avrebbe fatto costruire, in quei mesi d'estate, il parco della sua villa. Assoldò uomini e donne, in paese, a decine. Disboscarono la collina e ne smussarono il profilo, rendendo più mite la pendenza che portava a valle. Con alberi e siepi disegnarono sulla terra labirinti lievi e trasparenti. Con fiori di ogni tipo costruirono giardini che si aprivano come radure, a sorpresa, nel cuore di piccoli boschi di betulle. Fecero arrivare l'acqua, dal fiume, e la fecero scendere, di fontana in fontana, fino al limite occidentale del parco, dove si raccoglieva in un piccolo lago, circondato da prati. A sud, in mezzo ai limoni e agli ulivi, costruirono una grande voliera, fatta di legno e ferro, sembrava un ricamo sospeso nell'aria.

Lavorarono per quattro mesi. Alla fine di settembre il parco fu pronto. Nessuno, a Lavilledieu, aveva mai visto niente di simile. Dicevano che Hervé Joncour ci aveva speso tutto il suo capitale. Dicevano anche che era tornato diverso, forse malato, dal Giappone. Dicevano che aveva venduto le uova agli italiani e adesso aveva un patrimonio in oro che lo aspettava nelle ban-

che di Parigi. Dicevano che se non fosse stato per il suo parco sarebbero morti di fame, quell'anno. Dicevano che era un truffatore. Dicevano che era un santo. Qualcuno diceva: ha qualcosa addosso, come una specie di infelicità.

Tutto ciò che Hervé Joncour disse, sul suo viaggio, fu che le uova si erano dischiuse in un paese vicino a Colonia, e che il paese si chiamava Eberfeld.

Quattro mesi e tredici giorni dopo il suo ritorno, Baldabiou si sedette davanti a lui, sulla riva del lago, al limite occidentale del parco, e gli disse

– Tanto a qualcuno la dovrai raccontare, prima o poi, la verità.

Lo disse piano, con fatica, perché non credeva, mai, che la verità servisse a qualcosa.

Hervé Joncour alzò lo sguardo verso il parco.

C'era autunno e luce falsa, tutt'intorno.

– La prima volta che vidi Hara Kei indossava una tunica scura, stava seduto a gambe incrociate, immobile, in un angolo della stanza. Sdraiata accanto a lui, col capo appoggiato sul suo grembo, c'era una donna. I suoi occhi non avevano un taglio orientale, e il suo volto era il volto di una ragazzina.

Baldabiou stette ad ascoltare, in silenzio, fino all'ultimo, fino al treno di Eberfeld.

Non pensava nulla.

Ascoltava.

Gli fece male sentire, alla fine, Hervé Joncour dire piano

– Non ho mai sentito nemmeno la sua voce.

E dopo un po':

– È uno strano dolore.

Piano.

– Morire di nostalgia per qualcosa che non vivrai mai.

Risalirono il parco camminando uno accanto all'altro. L'unica cosa che Baldabiou disse fu

– Ma perché diavolo fa questo freddo porco?

Lo disse a un certo punto.

All'inizio del nuovo anno – 1866 – il Giappone rese ufficialmente lecita l'esportazione di uova di bachi da seta.

Nel decennio seguente la Francia, da sola, sarebbe arrivata ad importare uova giapponesi per dieci milioni di franchi.

Dal 1869, con l'apertura del Canale di Suez, arrivare in Giappone, peraltro, avrebbe comportato non più di venti giorni di viaggio. E poco meno di venti giorni, tornare.

La seta artificiale sarebbe stata brevettata, nel 1884, da un francese che si chiamava Chardonnet.

Sei mesi dopo il suo ritorno a Lavilledieu, Hervé Joncour ricevette per posta una busta color senape. Quando la aprì, vi trovò sette fogli di carta, coperti da una fitta e geometrica scrittura: inchiostro nero: ideogrammi giapponesi. A parte il nome e l'indirizzo sulla busta, non c'era una sola parola scritta in caratteri occidentali. Dai timbri, la lettera sembrava provenire da Ostenda.

Hervé Joncour la sfogliò e la osservò a lungo. Sembrava un catalogo di orme di piccoli uccelli, compilato con meticolosa follia. Era sorprendente pensare che erano invece segni, e cioè cenere di una voce bruciata.

Per giorni e giorni Hervé Joncour si tenne la lettera addosso, piegata in due, messa in tasca. Se cambiava vestito, la spostava in quello nuovo. Non la aprì mai per guardarla. Ogni tanto se la rigirava in mano, mentre parlava con un mezzadro, o aspettava che arrivasse l'ora di cena seduto sulla veranda. Una sera si mise a osservarla contro la luce della lampada, nel suo studio. In trasparenza, le orme dei minuscoli uccelli parlavano con voce sfocata. Dicevano qualcosa di assolutamente insignificante o qualcosa capace di scardinare una vita: non era possibile saperlo, e questo piaceva a Hervé Joncour. Sentì arrivare Hélène. Posò la lettera sul tavolo. Lei si avvicinò e come tutte le sere, prima di ritirarsi nella sua stanza, fece per baciargli. Quando si chinò su di lui, la camicia da notte le si aprì di un nulla, sul petto. Hervé Joncour vide che non aveva niente, sotto, e che i suoi seni erano piccoli e candidi come quelli di una ragazzina.

Per quattro giorni continuò a fare la sua vita, senza mutare nulla nei riti prudenti delle sue giornate. La mattina del quinto giorno indossò un elegante completo grigio e partì per Nîmes. Disse che sarebbe tornato prima di sera.

In rue Moscat, al 12, tutto era uguale a tre anni prima. La festa non era ancora finita. Le ragazze erano tutte giovani e francesi. Il pianista suonava, con la sordina, motivi che sapevano di Russia. Forse era la vecchiaia, forse qualche dolore vigliacco: alla fine di ogni pezzo non si passava più la mano destra tra i capelli e non mormorava, piano,

– Voilà.

Rimaneva muto, a guardarsi sconcertato le mani.

Madame Blanche lo accolse senza una parola. I capelli neri, lucidi, il volto orientale, perfetto. Piccoli fiori blu alle dita, come fossero anelli. Una veste lunga, bianca, quasi trasparente. Piedi nudi.

Hervé Joncour si sedette di fronte a lei. Sfilò da una tasca la lettera.

– Vi ricordate di me?

Madame Blanche annuì con un millimetrico cenno del capo.

– Ho di nuovo bisogno di voi.

Le porse la lettera. Lei non aveva nessuna ragione per farlo, ma la prese e la aprì. Guardò i sette fogli, uno ad uno, poi alzò lo sguardo verso Hervé Joncour.

– Io non amo questa lingua, *monsieur*. La voglio dimenticare, e voglio dimenticare quella terra, e la mia vita laggiù, e tutto.

Hervé Joncour rimase immobile, con le mani strette sui braccioli della sua poltrona.

– Io leggerò per voi questa lettera. Io lo farò. E non voglio denaro. Ma voglio una promessa: non tornate mai più a chiedermi questo.

– Ve lo prometto, *madame*.

Lei lo guardò fisso negli occhi. Poi abbassò lo sguardo sulla prima pagina della lettera, carta di riso, inchiostro nero.

– *Mio signore amato*

Disse

– *non aver paura, non muoverti, resta in silenzio, nessuno ci vedrà.*

Rimani così, ti voglio guardare, io ti ho guardato tanto ma non eri per me, adesso sei per me, non avvicinarti, ti prego, resta come sei, abbiamo una notte per noi, e io voglio guardarti, non ti ho mai visto così, il tuo corpo per me, la tua pelle, chiudi gli occhi, e accarézzati, ti prego,

disse Madame Blanche, Hervé Joncour ascoltava, non aprire gli occhi se puoi, e accarézzati, sono così belle le tue mani, le ho sognate tante volte adesso le voglio vedere, mi piace vederle sulla tua pelle, così, ti prego continua, non aprire gli occhi, io sono qui, nessuno ci può vedere e io sono vicina a te, accarézzati signore amato mio, accarezza il tuo sesso, ti prego, piano,

lei si fermò, Continue, vi prego, lui disse, è bella la tua mano sul tuo sesso, non smettere, a me piace guardarla e guardarti, signore amato mio, non aprire gli occhi, non ancora, non devi aver paura son vicina a te, mi senti? sono qui, ti posso sfiorare, è seta questa, la senti?, è la seta del mio vestito, non aprire gli occhi e avrai la mia pelle,

lei disse, leggeva piano, con una voce da donna bambina, avrai le mie labbra, quando ti toccherò per la prima volta sarà con le mie labbra, tu non saprai dove, a un certo punto sentirai il calore della mie labbra, addosso, non puoi sapere dove se non apri gli occhi, non aprirli, sentirai la mia bocca dove non sai, d'improvviso,

lui ascoltava immobile, dal taschino del completo grigio spuntava un fazzoletto bianco, candido, forse sarà nei tuoi occhi, appoggerò la mia bocca sulle pal-

pebre e le ciglia, sentirai il calore entrare nella tua testa, e le mie labbra nei tuoi occhi, dentro, o forse sarà sul tuo sesso, appoggerò le mie labbra, laggiù, e le schiuderò scendendo a poco a poco,

lei disse, aveva il capo piegato sui fogli, e una mano a sfiorarsi il collo, lentamente, lascerò che il tuo sesso socchiuda la mia bocca, entrando tra le mie labbra, e spingendo la mia lingua, la mia saliva scenderà lungo la tua pelle fin nella tua mano, il mio bacio e la tua mano, uno dentro l'altra, sul tuo sesso,

lui ascoltava, teneva lo sguardo fisso su una cornice d'argento, vuota, appesa al muro, finché alla fine ti bacerò sul cuore, perché ti voglio, morderò la pelle che batte sul tuo cuore, perché ti voglio, e con il cuore tra le mie labbra tu sarai mio, davvero, con la mia bocca nel cuore tu sarai mio, per sempre, se non mi credi apri gli occhi signore amato mio e guardami, sono io, chi potrà mai cancellare questo istante che accade, e questo mio corpo senza più seta, le tue mani che lo toccano, i tuoi occhi che lo guardano,

lei disse, si era chinata verso la lampada, la luce batteva sui fogli e passava attraverso la sua veste trasparente,

le tue dita nel mio sesso, la tua lingua sulle mie labbra, tu che scivoli sotto di me, prendi i miei fianchi, mi sollevi, mi lasci scivolare sul tuo sesso, piano, chi potrà cancellare questo, tu dentro di me a muoverti adagio, le tue mani sul mio volto, le tue dita nella mia bocca, il piacere nei tuoi occhi, la tua voce, ti muovi adagio ma fino a farmi male, il mio piacere, la mia voce,

lui ascoltava, a un certo punto si voltò a guardarla, la vide, voleva abbassare gli occhi ma non ci riuscì, il mio corpo sul tuo, la tua schiena che mi solleva, le tue

braccia che non mi lasciano andare, i colpi dentro di me, è violenza dolce, vedo i tuoi occhi cercare nei miei, vogliono sapere fino a dove farmi male, fino a dove vuoi, signore amato mio, non c'è fine, non finirà, lo vedi? nessuno potrà cancellare questo istante che accade, per sempre getterai la testa all'indietro, gridando, per sempre chiuderò gli occhi staccando le lacrime dalle mie ciglia, la mia voce dentro la tua, la tua violenza a tenermi stretta, non c'è più tempo per fuggire e forza per resistere, doveva essere questo istante, e questo istante è, credimi, signore amato mio, quest'istante sarà, da adesso in poi, sarà, fino alla fine,

lei disse, con un filo di voce, poi si fermò.

Non c'erano altri segni, sul foglio che aveva in mano: l'ultimo. Ma quando lo girò per posarlo vide sul retro alcune righe ancora, ordinate, inchiostro nero nel centro della pagina bianca. Alzò lo sguardo su Hervé Joncour. I suoi occhi la fissavano, e lei capì che erano occhi bellissimi. Riabbassò lo sguardo sul foglio.

— Noi non ci vedremo più, signore.

Disse.

— Quel che era per noi, l'abbiamo fatto, e voi lo sapete. Credetemi: l'abbiamo fatto per sempre. Serbate la vostra vita al riparo da me. E non esitate un attimo, se sarà utile per la vostra felicità, a dimenticare questa donna che ora vi dice, senza rimpianto, addìo.

Rimase per un po' a guardare il foglio, poi lo pose sugli altri, accanto a sé, su un tavolino di legno chiaro. Hervé Joncour non si mosse. Solo girò il capo e abbassò gli occhi. Si trovò a fissare la piega dei pantaloni, appena accennata ma perfetta, sulla gamba destra, dall'inguine al ginocchio, imperturbabile.

Madame Blanche si alzò, si chinò sulla lampada e la spense. Nella stanza rimase la poca luce che dal salone,

attraverso la finestra, arrivava fin lì. Si avvicinò a Hervé Joncour, si sfilò dalle dita un anello di minuscoli fiori blu e lo appoggiò accanto a lui. Poi attraversò la stanza, aprì una piccola porta dipinta, nascosta nella parete, e sparì, lasciandola socchiusa, dietro di sé.

Hervé Joncour rimase a lungo in quella strana luce, a rigirare fra le dita un anello di minuscoli fiori blu. Arrivavano dal salone le note di un pianoforte stanco: scioglievano il tempo, che quasi non lo riconoscevi più.

Alla fine si alzò, si avvicinò al tavolino di legno chiaro, raccolse i sette fogli di carta di riso. Attraversò la stanza, passò senza voltarsi davanti alla piccola porta socchiusa, e se ne andò.

Hervé Joncour trascorse gli anni che seguirono scegliendo per sé la vita limpida di un uomo senza più necessità. Passava i suoi giorni sotto la tutela di una misurata emozione. A Lavilledieu la gente tornò ad ammirarlo, perché in lui pareva loro di vedere un modo *esatto* di stare al mondo. Dicevano che era così anche da giovane, prima del Giappone.

Con sua moglie Hélène prese l'abitudine di compiere, ogni anno, un piccolo viaggio. Videro Napoli, Roma, Madrid, Monaco, Londra. Un anno si spinsero fino a Praga, dove tutto sembrava: teatro. Viaggiavano senza date e senza programmi. Tutto li stupiva: in segreto, anche la loro felicità. Quando sentivano nostalgia del silenzio, tornavano a Lavilledieu.

Se gliel'avessero chiesto, Hervé Joncour avrebbe risposto che sarebbero vissuti così, per sempre. Aveva con sé l'inattaccabile quiete degli uomini che si sentono al loro posto. Ogni tanto, nelle giornate di vento, scendeva attraverso il parco fino al lago, e si fermava per ore, sulla riva, a guardare la superficie dell'acqua incresparsi formando figure imprevedibili che luccicavano a caso, in tutte le direzioni. Era uno solo, il vento: ma su quello specchio d'acqua, sembravano mille, a soffiare. Da ogni parte. Uno spettacolo. Lieve e inspiegabile.

Ogni tanto, nelle giornate di vento, Hervé Joncour scendeva fino al lago e passava ore a guardarlo, giacché, disegnato sull'acqua, gli pareva di vedere l'inspiegabile spettacolo, lieve, che era stata la sua vita.

Il 16 giugno 1871, nel retro del caffè di Verdun, poco prima di mezzogiorno, il monco azzecò un quattro sponde irragionevole, effetto a rientrare. Baldabiou rimase chino sul tavolo, una mano dietro la schiena, l'altra a stringere la stecca, incredulo.

– Ma dàì.

Si alzò, posò la stecca e uscì senza salutare. Tre giorni dopo partì. Regalò le sue due filande a Hervé Joncour.

– Non ne voglio più sapere di seta, Baldabiou.

– Vendile, idiota.

Nessuno riuscì a scucirgli dove diavolo avesse in mente di andare. E a farci cosa, poi. Lui disse soltanto qualcosa su Sant'Agnese che nessuno capì bene.

Il mattino in cui partì, Hervé Joncour lo accompagnò, insieme a Hélène, fino alla stazione ferroviaria di Avignon. Aveva con sé una sola valigia, e anche questo era discretamente inspiegabile. Quando vide il treno, fermo al binario, posò la valigia per terra.

– Una volta ho conosciuto uno che si era fatto costruire una ferrovia tutta per lui.

Disse.

– E il bello è che se l'era fatta fare tutta diritta, centinaia di chilometri senza una curva. C'era anche un perché, ma non me lo ricordo. Non si ricordano mai i perché. Comunque: addìo.

Non era molto tagliato, per i discorsi seri. E un addìo è un discorso serio.

Allora Hélène fece una cosa strana. Si staccò da Hervé Joncour e gli corse dietro, fino a raggiungerlo, e lo abbracciò, forte, e mentre lo abbracciava scoppiò a piangere.

Hervé Joncour vendette a prezzo ridicolo le due filande a Michel Lariot, un buon uomo che per vent'anni aveva giocato a domino, ogni sabato sera, con Bal-dabiou, perdendo sempre, con granitica coerenza. Aveva tre figlie. Le prime due si chiamavano Florence e Sylvie. Ma la terza: Agnese.

Tre anni dopo, nell'inverno del 1874, Hélène si ammalò di una febbre cerebrale che nessun medico riuscì a spiegare, né a curare. Morì agli inizi di marzo, un giorno che pioveva.

Ad accompagnarla, in silenzio, su per il viale del cimitero, venne tutta Lavilledieu: perché era una donna lieta, che non aveva seminato dolore.

Hervé Joncour fece scolpire sulla sua tomba una sola parola.

Hélas.

Ringraziò tutti, disse mille volte che non gli serviva nulla, e ritornò nella sua casa. Mai gli era sembrata così grande: e mai così illogico il suo destino.

Poiché la disperazione era un eccesso che non gli apparteneva, si chinò su quanto era rimasto della sua vita, e riiniziò a prendersene cura, con l'incrollabile tenacia di un giardiniere al lavoro, il mattino dopo il temporale.

Due mesi e undici giorni dopo la morte di Hélène accadde a Hervé Joncour di recarsi al cimitero, e di trovare, accanto alle rose che ogni settimana deponeva sulla tomba della moglie, una coroncina di minuscoli fiori blu. Si chinò a osservarli, e a lungo rimase in quella posizione, che da lontano non avrebbe mancato di risultare, agli occhi di eventuali testimoni, affatto singolare, se non addirittura ridicola. Tornato a casa, non uscì a lavorare nel parco, come era sua consuetudine, ma rimase nel suo studio, a pensare. Non fece altro, per giorni. Pensare.

In rue Moscat, al 12, trovò l'atelier di un sarto. Gli dissero che Madame Blanche non viveva più lì da anni. Riuscì a sapere che si era trasferita a Parigi, dov'era diventata la mantenuta di un uomo molto importante, forse un politico.

Hervé Joncour andò a Parigi.

Ci mise sei giorni a scoprire dove viveva. Le inviò un biglietto, chiedendole di essere ricevuto. Lei gli rispose che lo aspettava, alle quattro del giorno dopo. Puntuale, lui salì al secondo piano di un elegante palazzo in boulevard des Capucines. Gli aprì la porta una cameriera. Lo introdusse nel salotto e lo pregò di accomodarsi. Madame Blanche arrivò vestita di un abito molto elegante e molto francese. Aveva i capelli che le scendevano sulle spalle, come voleva la moda parigina. Non aveva anelli di fiori blu, nelle dita. Si sedette di fronte a Hervé Joncour, senza una parola. E rimase ad aspettare.

Lui la guardò negli occhi. Ma come avrebbe potuto farlo un bambino.

– L'avete scritta voi, vero, quella lettera?

Disse.

– Hélène vi ha chiesto di scriverla e voi l'avete fatto.

Madame Blanche rimase immobile, senza abbassare lo sguardo, senza tradire il minimo stupore.

Poi quel che disse fu

– Non sono stata io, a scriverla.

Silenzio.

– Quella lettera la scrisse Hélène.

Silenzio.

– L’aveva già scritta quando venne da me. Mi chiese di copiarla, in giapponese. E io lo feci. È la verità.

Hervé Joncour capì in quell’istante che avrebbe continuato a sentire quelle parole per tutta la vita. Si alzò, ma rimase fermo, in piedi, come se avesse d’improvviso dimenticato dove stava andando. Gli arrivò come da lontano la voce di Madame Blanche.

– Volle anche leggermela, quella lettera. Aveva una voce bellissima. E leggeva quelle parole con un’emozione che non sono mai riuscita a dimenticare. Era come se fossero, davvero, sue.

Hervé Joncour stava attraversando la stanza, a passi lentissimi.

– Sapete, *monsieur*, io credo che lei avrebbe desiderato, più di ogni altra cosa, essere *quella donna*. Voi non lo potete capire. Ma io l’ho sentita leggere quella lettera. Io so che è così.

Hervé Joncour era arrivato davanti alla porta. Appoggiò la mano sulla maniglia. Senza voltarsi, disse piano

– Addìo, *madame*.

Non si videro mai più.

Hervé Joncour visse ancora ventitré anni, la maggior parte dei quali in serenità e buona salute. Non si allontanò più da Lavilledieu, né abbandonò, mai, la sua casa. Amministrava saggiamente i suoi averi, e ciò lo tene per sempre al riparo da qualsiasi lavoro che non fosse la cura del proprio parco. Col tempo iniziò a concedersi un piacere che prima si era sempre negato: a coloro che andavano a trovarlo, raccontava dei suoi viaggi. Ascoltandolo, la gente di Lavilledieu imparava il mondo e i bambini scoprivano cos'era la meraviglia. Lui raccontava piano, guardando nell'aria cose che gli altri non vedevano.

La domenica si spingeva in paese, per la Messa grande. Una volta l'anno faceva il giro delle filande, per toccare la seta appena nata. Quando la solitudine gli stringeva il cuore, saliva al cimitero, a parlare con Hélène. Il resto del suo tempo lo consumava in una liturgia di abitudini che riuscivano a difenderlo dall'infelicità. Ogni tanto, nelle giornate di vento, scendeva fino al lago e passava ore a guardarlo, giacché, disegnato sull'acqua, gli pareva di vedere l'inspiegabile spettacolo, lieve, che era stata la sua vita.

BUR

Periodico settimanale: 2 febbraio 2005

Direttore responsabile: Rosaria Carpinelli

Registr. Trib. di Milano n. 68 del 1°-3-74

Spedizione in abbonamento postale TR edit.

Aut. N. 51804 del 30-7-46 della Direzione PP.TT. di Milano

Finito di stampare nel gennaio 2005 presso

Legatoria del Sud - Via Cancelliera, 40 - Ariccia RM

Printed in Italy

Nel mattino in cui scrisse *Seta* Alessandro Baricco immaginò che tutta la letteratura del mondo fosse scomparsa... Come Flaubert, voleva scrivere “un libro fatto di niente”...

Pietro Citati, la Repubblica

“Questo non è un romanzo. E neppure un racconto. Questa è una storia. Inizia con un uomo che attraversa il mondo, e finisce con un lago che se ne sta lì, in una giornata di vento. L'uomo si chiama Hervé Joncour. Il lago non si sa. Si potrebbe dire che è una storia d'amore. Ma se fosse soltanto quello, non sarebbe valsa la pena di raccontarla. Ci sono di mezzo dei desideri, e dei dolori, che sai benissimo cosa sono, ma un nome vero, per dirli, non ce l'hai...”

Alessandro Baricco

ALESSANDRO BARICCO è nato a Torino nel 1958. Ha scritto cinque romanzi (*Castelli di rabbia*, *Oceano mare*, *Seta*, *City*, *Senza sangue*, tutti pubblicati da Rizzoli), due testi teatrali (*Novecento*, *Davila Roa*) e due libri di saggistica (*Il genio in fuga*, *L'anima di Hegel e le mucche del Wisconsin*). Ha raccolto alcuni suoi articoli in *Barnum*, *Barnum 2* e *Next*. Recenti i successi a teatro di *Totem* e *City Reading Project* (Roma Europa Festival 2002).

ISBN 88-17-10625-9

In copertina: Hoitsu Sakai, ventaglio, fine XVIII sec. (part.)

© Philadelphia Museum of Art/Corbis

Progetto grafico Mucca Design

www.bur.rcslibri.it

infopoint@rcs.it

€ 5,00

ALESSANDRO
BARICCO

SOIE

ROMAN
AL PINI MICHELI

Alessandro Baricco

Soie

roman

Les Grandes Traductions

Albin Michel

Alessandro Baricco

Soie

roman

Les Grandes Traductions

Albin Michel

Soie

Du même auteur

Aux Éditions Albin Michel

CHÂTEAUX DE LA COLÈRE
(Prix Médicis étranger, 1995)

Alessandro Baricco

Soie

ROMAN

*traduit de l'italien
par Françoise Brun*

Albin Michel

« *Les Grandes Traductions* »

Titre original :

SETA

© R.C.S. Libri & Grandi Opere S.p.A., Milan, 1996

Traduction française :

© Éditions Albin Michel S.A., 1997
22, rue Huyghens, 75014 Paris

ISBN 2-226-08881-4

ISSN 0755-1762

1.

Bien que son père eût imaginé pour lui un brillant avenir dans l'armée, Hervé Joncour avait fini par gagner sa vie grâce à une profession insolite, à laquelle n'étaient pas étrangers, par une singulière ironie, des traits à ce point aimables qu'ils trahissaient une vague inflexion *féminine*.

Pour vivre, Hervé Joncour achetait et vendait des vers à soie.

On était en 1861. Flaubert écrivait *Salammbô*, l'éclairage électrique n'était encore qu'une hypothèse et Abraham Lincoln, de l'autre côté de l'Océan, livrait une guerre dont il ne verrait pas la fin.

Hervé Joncour avait trente-deux ans.

Il achetait, et il vendait.

Des vers à soie.

2.

En réalité, Hervé Joncour achetait et vendait des vers à soie quand ces vers étaient encore sous la forme d'œufs minuscules, d'une couleur jaune ou grise, immobiles et en apparence morts. Sur la seule paume de la main, il pouvait en tenir des milliers.

« Ce qui s'appelle avoir une fortune entre les mains. »

Aux premiers jours de mai, les œufs s'ouvraient, libérant une larve qui, après trente jours d'alimentation forcenée à base de feuilles de mûrier, travaillait à se réenfermer dans un cocon, pour s'en évader ensuite définitivement deux semaines plus tard en laissant derrière elle un patrimoine équivalant en fil à mille mètres de soie grège et en argent à une quantité considérable de francs français : à la condition que tout se déroulât dans le respect des règles et, ce qui était le cas pour Hervé Joncour, dans quelque région du midi de la France.

Lavilledieu était le nom de la bourgade où vivait Hervé Joncour.

Hélène, celui de sa femme.

Ils n'avaient pas d'enfants.

3.

Pour éviter les ravages des épidémies qui affectaient de plus en plus souvent les élevages européens, Hervé Joncour allait acheter les œufs de vers à soie jusque de l'autre côté de la Méditerranée, en Syrie et en Égypte. En cela résidait l'aspect le plus spécifiquement aventureux de son travail. Chaque année, aux premiers jours de janvier, il partait. Il traversait mille six cents milles de mer et huit cents kilomètres de terre. Il choisissait les œufs, négociait le prix, achetait. Puis il faisait demi-tour, traversait huit cents kilomètres de terre et mille six cents milles de mer et s'en revenait à Lavilledieu, en général le premier dimanche d'avril, en général à temps pour la grand-messe.

Il travaillait encore deux semaines à emballer les œufs et à les vendre.

Le reste de l'année, il se reposait.

4.

– Et elle est comment, l’Afrique ? – lui demandaient les gens.

– Fatiguée.

Il avait une grande maison à la sortie du bourg et un petit atelier, dans le centre, juste en face de la maison abandonnée de Jean Berbek.

Jean Berbek avait décidé un jour de ne plus parler. Il tint promesse. Sa femme et ses deux filles le quittèrent. Il mourut. De sa maison, personne n’avait voulu, et c’était donc maintenant une maison abandonnée.

À acheter et vendre des vers à soie, Hervé Joncour gagnait chaque année une somme suffisante pour assurer à sa femme et à lui-même ce confort qu’en province on tendrait à nommer luxe. Il jouissait avec discrétion de ses biens, et la perspective, vraisemblable, de devenir réellement riche, le laissait tout à fait indifférent. C’était au reste un de ces hommes qui aiment *assister* à leur propre vie, considérant comme déplacée toute ambition de *la vivre*.

On aura remarqué que ceux-là contemplent leur destin à la façon dont la plupart des autres contemplent une journée de pluie.

5.

Si on le lui avait demandé, Hervé Joncour aurait répondu que sa vie continuerait ainsi toujours. Au début des années soixante, cependant, l'épidémie de pébrine qui avait rendu inutilisables les œufs des élevages européens se répandit au-delà des mers, jusqu'en Afrique et même, selon certains, jusqu'en Inde. Hervé Joncour rentra de son voyage habituel, en 1861, avec un approvisionnement en œufs qui se révéla, deux mois plus tard, presque totalement infecté. Pour Lavilledieu, comme pour tant d'autres villes qui fondaient leur richesse sur la production de la soie, cette année-là parut représenter le début de la fin. La science se montrait incapable de comprendre les causes des épidémies. Et la terre entière, jusque dans ses régions les plus reculées, paraissait prisonnière de ce sortilège sans explication.

— Pas *toute* la terre, dit doucement Baldaïou, pas *toute*, en versant deux doigts d'eau dans son verre d'anisette.

6.

Baldabiou était l'homme qui, vingt ans plus tôt, était arrivé dans le bourg, s'était dirigé droit sur le cabinet du maire, y était entré sans se faire annoncer, avait posé sur son bureau une écharpe en soie couleur de crépuscule et lui avait demandé

– Savez-vous ce que c'est ?

– Affaires de femme.

– Erreur. Affaires d'homme : de l'argent.

Le maire le fit jeter dehors. Lui, il construisit une filature, en bas, près de la rivière, un hangar pour l'élevage des vers à soie, accolé à la forêt, et une petite église consacrée à sainte Agnès, au croisement de la route pour Viviers. Il engagea une dizaine d'ouvriers, fit venir d'Italie une mystérieuse machine en bois, toute en engrenages et en roues, et ne dit plus rien pendant sept mois. Puis il revint chez le maire et posa sur son bureau, bien alignés, trente mille francs en grosses coupures.

– Savez-vous ce que c'est ?

– De l'argent.

– Erreur. C'est la preuve que vous êtes un con.

Puis il reprit les billets, les glissa dans son portefeuille et fit mine de partir.

Le maire l'arrêta.

– Que diable devrais-je faire ?

– Rien : et vous serez le maire d'une petite ville riche.

Cinq ans plus tard, Lavilledieu avait sept filatures et était devenu l'un des principaux centres européens de sériciculture et de filage de la soie. Tout n'appartenait pas à Baldabiou. D'autres notables et propriétaires terriens locaux l'avaient suivi dans cette curieuse aventure industrielle. À chacun d'eux, Baldabiou avait dévoilé, sans difficultés, les secrets du métier. C'était bien plus amusant pour lui que faire de l'argent à la pelle. Enseigner. Et avoir des secrets à raconter. Il était comme ça, cet homme.

7.

Baldabiou était aussi l'homme qui, huit ans plus tôt, avait changé la vie d'Hervé Joncour. C'était à l'époque où les premières épidémies commençaient à attaquer la production européenne de vers à soie. Sans se troubler, Baldabiou avait étudié la situation et était parvenu à la conclusion que le problème n'était pas à résoudre mais à contourner. Il avait l'idée, il ne lui manquait que l'homme. Il sut l'avoir trouvé quand il vit Hervé Joncour passer devant le café de Verdun, élégant dans son uniforme de sous-lieutenant d'infanterie et fier avec son allure de militaire en permission. Hervé Joncour avait vingt-quatre ans, alors. Baldabiou l'invita chez lui, étala sous ses yeux un atlas rempli de noms exotiques et lui dit

– Félicitations. Tu as enfin trouvé un travail sérieux, mon garçon.

Hervé Joncour écouta toute une histoire qui parlait de vers à soie, d'œufs, de Pyramides et de voyages en bateau. Puis il dit

– Je ne peux pas.

– Pourquoi ?

– Parce que dans deux jours ma permission est terminée, je dois rentrer à Paris.

- Carrière militaire ?
- Oui. C'est ce que mon père a décidé.
- Ce n'est pas un problème.

Il prit Hervé Joncour avec lui et l'emmena chez son père.

- Savez-vous qui c'est ?
- Mon fils.
- Regardez mieux.

Le maire se laissa aller contre le dossier de son fauteuil de cuir, et commença à transpirer.

– Mon fils Hervé, qui dans deux jours remontera à Paris, où l'attend une brillante carrière dans notre armée, si Dieu et sainte Agnès le veulent.

– Exact. Sauf que Dieu est occupé ailleurs et sainte Agnès déteste les militaires.

Un mois plus tard, Hervé Joncour partit pour l'Égypte. Il voyagea sur un bateau qui s'appelait l'*Adel*. Dans les cabines arrivait l'odeur des cuisines, il y avait un Anglais qui disait s'être battu à Waterloo, le soir du troisième jour on vit des dauphins luire à l'horizon comme des vagues ivres, à la roulette le seize n'arrêtait pas de sortir.

Il revint deux mois plus tard – le premier dimanche d'avril, à temps pour la grand-messe – avec des milliers d'œufs maintenus par de la ouate dans deux grandes boîtes en bois. Il avait des tas des choses à raconter. Mais ce que Bal-

dabiou lui dit, quand ils se retrouvèrent seuls,
ce fut

– Parle-moi des dauphins.

– Les dauphins ?

– La fois où tu les as vus.

C'était ça, Baldabiou.

Personne ne savait quel âge il pouvait avoir.

8.

– Pas *toute* la terre, dit doucement Baldabiou, pas *toute*, en versant deux doigts d'eau dans son verre d'anisette.

Nuit d'août, passé minuit. À cette heure-là, d'habitude, Verdun avait déjà fermé depuis longtemps. Les chaises étaient renversées, alignées, sur les tables. Son comptoir, il l'avait nettoyé, et le reste aussi. Il n'y avait plus qu'à éteindre les lumières, et à fermer. Mais Verdun attendait : Baldabiou était en train de parler.

Assis en face de lui, Hervé Joncour, une cigarette éteinte aux lèvres, écoutait, immobile. Comme huit ans plus tôt, il laissait cet homme lui réécrire posément son destin. Sa voix lui arrivait faible et claire, rythmée par les gorgées périodiques d'anisette. Sans s'interrompre, pendant de longues minutes. La dernière chose qu'elle dit fut

– Il n'y a pas le choix. Si nous voulons survivre, il faut aller là-bas.

Silence.

Verdun, accoudé à son comptoir, leva les yeux vers les deux autres.

Baldabiou tenta de trouver encore une gorgée d'anisette, dans le fond de son verre.

Hervé Joncour posa sa cigarette sur le bord de la table avant de dire

– Et il est où, exactement, ce Japon ?

Baldabiou leva sa canne de jonc en l'air et la pointa par-delà les toits de Saint-Auguste.

– Par là, toujours tout droit.

Dit-il.

– Jusqu'à la fin du monde.

9.

En ce temps-là, le Japon était, effectivement, à l'autre bout du monde. C'était une île faite d'îles et qui avait vécu pendant deux cents ans complètement séparée du reste de l'humanité, refusant tout contact avec le continent et interdisant l'accès à tous les étrangers. La côte chinoise était à près de deux cents milles, mais un décret impérial avait veillé à la rendre plus éloignée encore, empêchant sur toute l'île la construction de bateaux à plus d'un mât. Selon une logique à sa manière éclairée, la loi n'interdisait pas, d'ailleurs, de s'expatrier : mais elle condamnait à mort ceux qui tentaient de revenir. Les commerçants chinois, hollandais et anglais avaient essayé maintes fois de rompre cet isolement absurde, mais ils n'étaient parvenus qu'à mettre en place un réseau de contrebande périlleux et fragile. Ils y avaient gagné peu d'argent, beaucoup d'ennuis et quelques légendes, bonnes à vendre dans les ports, le soir. Là où ils avaient échoué, allaient réussir, par la force des armes, les Américains. En juillet 1853, le commodore Matthew C. Perry entra dans la rade de Yokohama à la tête d'une flotte moderne de bateaux à vapeur et remit aux Japonais un ultimatum qui « souhaitait » l'ouverture de l'île aux étrangers.

Les Japonais n'avaient jamais vu jusque-là de navire capable de remonter la mer contre le vent.

Lorsque, sept mois plus tard, Perry fut de retour pour recevoir la réponse à son ultimatum, le gouvernement militaire de l'île se plia à la signature d'un accord qui acceptait l'ouverture aux étrangers de deux ports dans le nord du pays, et l'établissement de quelques premières, prudentes, relations commerciales. La mer autour de cette île – déclara le commodore avec une certaine solennité – est désormais beaucoup moins profonde.

10.

Baldabiou connaissait toutes ces histoires. Surtout, il connaissait une légende qui revenait très souvent dans les récits de ceux qui y étaient allés, là-bas. Ils disaient que dans cette île on produisait la plus belle soie du monde. Et cela depuis plus de mille ans, selon des rites et des secrets qui avaient atteint une exactitude mystique. Baldabiou, lui, pensait que ce n'était pas une légende mais la pure et simple vérité. Un jour, il avait tenu dans sa main un voile tissé avec un fil de soie japonais. C'était comme ne rien tenir entre ses doigts. Aussi, quand tout parut s'en aller à vau-l'eau à cause de cette histoire de pébrine et des œufs malades, il pensa ceci :

– Cette île est pleine de vers à soie. Et une île où pendant deux cents ans aucun commerçant chinois et aucun assureur anglais n'est parvenu à entrer est une île où aucune maladie n'entrera jamais.

Il ne se contenta pas de le penser : il le dit à tous les producteurs de soie de Lavilledieu, après les avoir convoqués dans le café de Verdun. Aucun d'eux n'avait jamais entendu parler du Japon.

– Nous devrions traverser le monde pour aller nous acheter des œufs tels que Dieu les voudrait, dans un endroit où quand on voit un étranger on le pend ?

– Le pendait, précisa Baldabiou.

Ils ne savaient qu'en penser. À l'esprit de l'un d'eux, une objection se présenta.

– Il doit bien y avoir une raison pour que personne au monde n'ait eu l'idée d'aller acheter ses œufs là-bas.

Baldabiou aurait pu bluffer en rappelant que nulle part au monde il n'y avait un autre Baldabiou. Mais il préféra dire les choses comme elles étaient.

– Les Japonais se sont résignés à vendre leur soie. Mais leurs œufs, non. Ils les gardent pour eux. Et celui qui essaie d'en faire sortir de l'île commet un crime.

Les producteurs de soie de Lavilledieu étaient, à des degrés variables, des gentlemen, jamais ils n'auraient songé à enfreindre une quelconque loi dans leur pays. L'hypothèse de le faire à l'autre bout du monde leur parut, cependant, raisonnablement sensée.

11.

On était en 1861. Flaubert finissait *Salammbô*, l'éclairage électrique n'était encore qu'une hypothèse et Abraham Lincoln, de l'autre côté de l'Océan, livrait une guerre dont il ne verrait pas la fin. Les sériciculteurs de Lavilledieu se mirent en société et rassemblèrent la somme, considérable, nécessaire à l'expédition. Il parut à tous logique de la confier à Hervé Joncour. Quand Baldabiou lui demanda s'il acceptait, il répondit par une question.

– Et il est où, exactement, ce Japon ?

Par là, toujours tout droit. Jusqu'à la fin du monde.

Il partit le 6 octobre. Seul.

Aux portes de Lavilledieu, il serra contre lui sa femme Hélène et lui dit simplement

– Tu ne dois avoir peur de rien.

C'était une femme grande, aux gestes lents, elle portait de longs cheveux noirs qu'elle ne rassemblait jamais sur sa tête. Elle avait une voix superbe.

12.

Hervé Joncour partit avec quatre-vingt mille francs-or, et les noms de trois hommes que Baldabiou lui avait procurés : un Chinois, un Hollandais et un Japonais. Il passa la frontière près de Metz, traversa le Wurtemberg et la Bavière, pénétra en Autriche, atteignit par le train Vienne puis Budapest et poursuivit jusqu'à Kiev. Il parcourut à cheval deux mille kilomètres de steppe russe, franchit les monts Oural, entra en Sibérie, voyagea pendant quarante jours avant d'atteindre le lac Baïkal, que les gens de l'endroit appelaient : mer. Il redescendit le cours du fleuve Amour, longeant la frontière chinoise jusqu'à l'Océan, et quand il fut à l'Océan, resta onze jours dans le port de Sabirk en attendant qu'un navire de contrebandiers hollandais l'amène à Capo Teraya, sur la côte ouest du Japon. À pied, en empruntant des routes secondaires, il traversa les provinces d'Ishikawa, Toyama, Niigata, pénétra dans celle de Fukushima et arriva près de la ville de Shirakawa, qu'il contourna par l'est, puis attendit pendant deux jours un homme vêtu de noir qui lui banda les yeux et qui le conduisit jusqu'à un village dans les collines où il passa la

1
nuit, et le lendemain matin négocia l'achat des œufs avec un homme qui ne parlait pas et dont le visage était recouvert d'un voile de soie. Noire. Au coucher du soleil, il cacha les œufs dans ses bagages, tourna le dos au Japon, et s'apprêta à prendre le chemin du retour.

Il avait à peine laissé les dernières maisons du village derrière lui qu'un homme le rejoignit, en courant, et l'arrêta. Il lui dit quelque chose sur un ton excité et péremptoire, puis le fit revenir sur ses pas, avec courtoisie et fermeté.

Hervé Joncour ne parlait pas japonais et ne l'entendait pas non plus. Mais il comprit qu'Hara Kei voulait le voir.

Un panneau de papier de riz glissa, et Hervé Joncour entra dans la pièce. Hara Kei était assis sur le sol, les jambes croisées, dans le coin le plus éloigné de la pièce. Il était vêtu d'une tunique sombre, et il ne portait aucun bijou. Seul signe visible de son pouvoir, une femme étendue près de lui, la tête posée sur ses genoux, les yeux fermés, les bras cachés sous un ample vêtement rouge qui se déployait autour d'elle, comme une flamme, sur la natte couleur de cendre. Hara Kei lui passait lentement la main sur les cheveux : on aurait dit qu'il caressait le pelage d'un animal précieux, et endormi.

Hervé Joncour traversa la pièce, attendit un signe de son hôte, et s'assit en face de lui. Ils restèrent silencieux, se regardant dans les yeux. Survint, imperceptible, un serviteur, qui posa devant eux deux tasses de thé. Puis disparut. Alors Hara Kei commença à parler, dans sa langue, d'une voix monotone, diluée en une sorte de fausset désagréablement artificiel. Hervé Joncour écoutait. Il gardait les yeux fixés dans ceux d'Hara Kei, et pendant un court instant, sans même s'en rendre compte, les baissa sur le visage de la femme.

C'était le visage d'une jeune fille.

Il releva les yeux.

Hara Kei s'interrompit, prit une des deux tasses de thé, la porta à ses lèvres, laissa passer quelques instants et dit

– Essayez de me raconter qui vous êtes.

Il le dit en français, en traînant un peu sur les voyelles, avec une voix rauque, vraie.

14.

À l'homme le plus imprenable du Japon, maître de tout ce que le monde réussissait à faire sortir de cette île, Hervé Joncour essaya de raconter qui il était. Il le fit dans sa propre langue, en parlant lentement, sans savoir exactement si Hara Kei pouvait le comprendre. Instinctivement, il renonça à toute prudence, rapportant, sans rien inventer ni omettre, tout ce qui était vrai, simplement. Il alignait les petits détails et les événements cruciaux d'une même voix, avec des gestes à peine esquissés, mimant le parcours hypnotique, neutre et mélancolique d'un catalogue d'objets réchappés d'un incendie. Hara Kei écoutait, sans que l'ombre d'une expression décomposât les traits de son visage. Ses yeux restaient fixés sur les lèvres d'Hervé Joncour comme si elles étaient les dernières lignes d'une lettre d'adieu. Dans la pièce, tout était tellement silencieux et immobile que ce qui arriva soudain parut un événement immense, et pourtant ce n'était rien.

Tout à coup,
sans bouger le moins du monde,
cette jeune fille
ouvrit les yeux.

Hervé Joncour ne s'arrêta pas de parler mais baissa instinctivement les yeux vers elle, et ce qu'il vit, sans s'arrêter de parler, c'était que ces yeux-là *n'avaient pas une forme orientale*, et qu'ils étaient, *avec une intensité déconcertante*, pointés sur lui : comme s'ils n'avaient rien fait d'autre depuis le début, sous les paupières. Hervé Joncour tourna le regard ailleurs, avec tout le naturel dont il fut capable, essayant de continuer son récit sans que rien, dans sa voix, ne paraisse différent. Il ne s'interrompit que lorsque ses yeux tombèrent sur la tasse de thé, posée sur le sol, en face de lui. Il la prit, la porta à ses lèvres, et but lentement. Puis il recommença à parler, en la remplaçant devant lui.

La France, les voyages en mer, le parfum des mûriers dans Lavilledieu, les trains à vapeur, la voix d'Hélène. Hervé Joncour continua à raconter sa vie comme jamais, de sa vie, il ne l'avait racontée. La jeune fille continuait à le fixer, avec une violence qui arrachait à chacune de ses paroles l'obligation de sonner comme mémorable. La pièce semblait désormais avoir glissé dans une immobilité sans retour quand, tout à coup, et de façon absolument silencieuse, la jeune fille glissa une main hors de son vêtement, et la fit avancer sur la natte, devant elle. Hervé Joncour vit arriver cette tache claire en marge de son champ de vision, il la vit effleurer la tasse de thé d'Hara Kei puis, absurdement, continuer sa progression pour aller s'emparer sans hésitation de l'autre tasse, celle *dans laquelle il avait bu*, la soulever avec légèreté et l'emporter. Hara Kei n'avait pas un seul instant cessé de fixer, sans expression aucune, les lèvres d'Hervé Joncour.

La jeune fille souleva légèrement la tête.

Pour la première fois, elle détacha son regard d'Hervé Joncour, et le posa sur la tasse.

Lentement, elle la tourna jusqu'à avoir sous ses lèvres l'endroit exact où il avait bu.

En fermant à demi les yeux, elle but une gorgée de thé.

Elle écarta la tasse de ses lèvres.

La remplaça doucement là où elle l'avait prise.

Fit disparaître sa main sous son vêtement.

Reposa sa tête sur les genoux d'Hara Kei.

Les yeux ouverts, fixés dans ceux d'Hervé Joncour.

Hervé Joncour parla encore longtemps. Il ne s'interrompit que lorsque Hara Kei détacha ses yeux de lui et le salua, en inclinant le buste.

Silence.

En français, traînant un peu sur les voyelles, avec une voix rauque, vraie, Hara Kei dit

– Si vous le désirez, ce sera un plaisir pour moi de vous voir revenir.

Pour la première fois, il sourit.

– Les œufs que vous avez sont des œufs de poisson, ils n'ont à peu près aucune valeur.

Hervé Joncour baissa les yeux. Devant lui, il y avait sa tasse de thé. Il la prit et commença à la faire tourner et à l'examiner, comme s'il cherchait quelque chose, sur le fil coloré de son bord. Quand il eut trouvé ce qu'il cherchait, il y posa ses lèvres, et but jusqu'au fond. Puis il reposa la tasse devant lui et dit

– Je sais.

Hara Kei se mit à rire, amusé.

– C'est pour cette raison que vous les avez payés avec de l'or faux ?

– J'ai payé ce que j'ai acheté.

Hara Kei redevint sérieux.

– Quand vous sortirez d’ici, vous aurez ce que vous voulez.

– Quand je sortirai de cette île, vivant, vous recevrez l’or qui vous revient. Vous avez ma parole.

Hervé Joncour n’attendit pas de réponse. Il se leva, recula de quelques pas, puis s’inclina.

La dernière chose qu’il vit, avant de sortir, ce fut les yeux de la jeune fille, fixés dans les siens, parfaitement muets.

17.

Six jours plus tard, Hervé Joncour s'embarqua, à Takaoka, sur un navire de contrebandiers hollandais qui le déposa à Sabirk. De là, il remonta la frontière chinoise jusqu'au lac Baïkal, traversa quatre mille kilomètres de terre sibérienne, franchit les monts Oural, atteignit Kiev et parcourut en train toute l'Europe, d'est en ouest, avant d'arriver, après trois mois de voyage, en France. Le premier dimanche d'avril – à temps pour la grand-messe – il était aux portes de Lavilledieu. Il s'arrêta, remercia le bon Dieu, et entra dans le bourg à pied, comptant ses pas, pour que chacun eût un nom, et pour ne plus jamais les oublier.

– Elle est comment la fin du monde ? lui demanda Baldabiou.

– Invisible.

À sa femme Hélène, il offrit en cadeau une tunique de soie que, par pudeur, elle ne porta jamais. Si tu la serrais dans ton poing, tu avais l'impression de ne rien tenir entre les doigts.

Les œufs qu'Hervé Joncour avait rapportés du Japon – accrochés par centaines sur de petites feuilles d'écorce de mûrier – se révélèrent parfaitement sains. La production de soie, dans la région de Lavilledieu, fut cette année-là extraordinaire, en quantité et en qualité. Deux autres filatures s'ouvrirent, et Baldabiou fit construire un cloître contre la petite église de Sainte-Agnès. Sans qu'on sache bien pourquoi, il l'avait imaginé rond, et il confia donc le projet à un architecte espagnol qui s'appelait Juan Benitez, et qui jouissait d'une certaine renommée dans le secteur *Plaza de Toros*.

– Naturellement, pas de sable, au milieu, mais un jardin. Et si c'était possible, des têtes de dauphin, à la place des têtes de taureau, à l'entrée.

– ¿ Dauphin, *señor* ?

– Enfin, Benitez, le poisson !

Hervé Joncour fit quelques comptes et se découvrit riche. Il acheta trente acres de terre, au sud de sa propriété, et occupa les mois de l'été à dessiner un parc où ce serait léger, et silencieux, de se promener. Il l'imaginait invisible comme la fin du monde. Chaque matin, il

poussait jusque chez Verdun, où il écoutait les histoires de la petite ville et feuilletait les gazettes arrivées de Paris. Le soir, il restait longtemps assis, sous le porche de sa maison, près de sa femme Hélène. Elle lisait un livre, à voix haute, et il était heureux car il se disait qu'il n'y avait pas de voix plus belle que la sienne, au monde.

Il eut trente-trois ans le 4 septembre 1862. Elle pleuvait, sa vie, devant ses yeux, spectacle tranquille.

– Tu ne dois avoir peur de rien.

Puisque Baldabiou en avait décidé ainsi, Hervé Joncour repartit pour le Japon le premier jour d'octobre. Il passa la frontière française près de Metz, traversa le Wurtemberg et la Bavière, pénétra en Autriche, atteignit par le train Vienne puis Budapest et poursuivit jusqu'à Kiev. Il parcourut à cheval deux mille kilomètres de steppe russe, franchit les monts Oural, entra en Sibérie, voyagea pendant quarante jours avant d'atteindre le lac Baïkal, que les gens de l'endroit appelaient : le démon. Il redescendit le cours du fleuve Amour, longeant la frontière chinoise jusqu'à l'Océan, et quand il fut à l'Océan, resta onze jours dans le port de Sabirk en attendant qu'un navire de contrebandiers hollandais l'amène à Capo Teraya, sur la côte ouest du Japon. À pied, en empruntant des routes secondaires, il traversa les provinces d'Ishikawa, Toyama, Niigata, pénétra dans celle de Fukushima et arriva près de la ville de Shirakawa, qu'il contourna par l'est, puis attendit pendant deux jours un homme vêtu de noir qui lui banda les yeux et le conduisit au village d'Hara Kei. Quand il put rouvrir les yeux, il

trouva devant lui deux serviteurs qui prirent ses bagages et l'emmenèrent à la lisière d'un bois, où ils lui indiquèrent un sentier puis le laissèrent seul. Hervé Joncour commença à marcher dans l'ombre que les arbres, autour de lui, découpaient dans la lumière du jour. Il ne s'arrêta que lorsque la végétation s'ouvrit soudain, un court instant, comme une fenêtre, sur le bord du sentier. On voyait un lac, une trentaine de mètres plus bas. Et sur la rive de ce lac, accroupis sur le sol, dos tourné, Hara Kei et une femme vêtue d'une robe orange, les cheveux dénoués aux épaules. À l'instant où Hervé Joncour l'aperçut, elle se retourna, lentement, un court instant, le temps de croiser son regard.

Ses yeux n'avaient pas une forme orientale, et son visage était celui d'une jeune fille.

Hervé Joncour recommença à marcher, dans l'épaisseur des fourrés, et quand il en sortit se retrouva au bord du lac. À quelques pas de lui, Hara Kei, seul, dos tourné, était assis, immobile, vêtu de noir. Près de lui, il y avait une robe orange, abandonnée sur le sol, et deux sandales de paille. Hervé Joncour s'approcha. De minuscules ondes concentriques déposaient l'eau du lac sur le rivage, comme envoyées là, de très loin.

— Mon ami français, murmura Hara Kei, sans se retourner.

Ils restèrent des heures, assis l'un près de l'autre, à parler et à se taire. Puis Hara Kei se leva, et Hervé Joncour le suivit. Dans un geste imperceptible, avant de regagner le sentier, il laissa tomber un de ses gants à côté de la robe orange, abandonnée sur le rivage. Ils arrivèrent au village quand déjà le soir tombait.

Hervé Joncour resta l'hôte d'Hara Kei pendant quatre jours. C'était comme vivre à la cour d'un roi. Le village tout entier existait autour de cet homme, et il n'y avait guère de geste, dans ces collines, qui ne fût accompli pour sa défense ou pour son plaisir. La vie bourdonnait à mi-voix, elle bougeait avec une lenteur pleine de ruse, comme un animal traqué dans sa tanière. Le monde semblait à des siècles de là.

Hervé Joncour avait une maison pour lui, et cinq serviteurs qui le suivaient partout. Il mangeait seul, à l'ombre d'un arbre coloré de fleurs qu'il n'avait jamais vues. Deux fois par jour, on lui servait le thé avec une certaine solennité. Le soir, on l'accompagnait dans la salle la plus grande de la maison, où le sol était en pierre, et où il se prêtait au rituel du bain. Trois femmes, âgées, le visage recouvert d'une sorte de fard blanc, faisaient couler l'eau sur son corps et l'essuyaient à l'aide de linges de soie, tièdes. Elles avaient des mains rêches, mais très légères.

Le matin du second jour, Hervé Joncour vit arriver dans le village un Blanc : accompagné de deux chariots remplis de grandes caisses en

bois. C'était un Anglais. Il n'était pas là pour acheter. Il était là pour vendre.

– Des armes, *monsieur*¹. Et vous ?

– Moi, j'achète. Des vers à soie.

Ils dînèrent ensemble. L'Anglais avait beaucoup d'histoires à raconter : depuis huit ans, il faisait l'aller-retour entre l'Europe et le Japon. Hervé Joncour l'écouta et à la fin seulement lui demanda

– Connaissez-vous une femme, jeune, européenne, je crois, blanche, qui vit ici ?

L'Anglais continua de manger, impassible.

– Il n'y a pas de femmes blanches au Japon. Il n'existe pas une seule femme blanche dans tout le Japon.

L'Anglais repartit le lendemain, chargé d'or.

1. En français dans le texte. (N.d.T.)

21.

Hervé Joncour ne revit Hara Kei que le matin du troisième jour. Il s'aperçut que ses cinq serviteurs avaient soudain disparu, comme par enchantement, et quelques instants plus tard il le vit arriver. Cet homme autour duquel tous, dans ce village, existaient, se déplaçait toujours dans une bulle de vide. Comme si quelque injonction tacite ordonnait au monde de le laisser vivre seul.

➤ Ils gravirent ensemble le flanc de la colline, avant d'arriver dans une clairière où le ciel était comme sillonné par le vol de dizaines d'oiseaux aux grandes ailes bleues.

✍ Les gens d'ici les regardent voler, et dans leur vol lisent le futur.

Dit Hara Kei.

— Quand j'étais un jeune garçon, mon père m'emmena dans un endroit comme celui-ci, il me mit son arc entre les mains et m'ordonna de tirer sur un de ces oiseaux. Je tirai, et un grand oiseau, aux ailes bleues, tomba à terre, comme une pierre morte. Lis le vol de ta flèche, si tu veux savoir ton futur, me dit alors mon père.

Les oiseaux volaient avec lenteur, montant dans le ciel puis redescendant, comme s'ils

avaient voulu l'effacer, méticuleusement, avec leurs ailes.

Ils revinrent au village en marchant dans la lumière étrange d'un après-midi qui ressemblait à un soir. Arrivés devant la maison d'Hervé Joncour, ils se saluèrent. Hara Kei se tourna et commença à marcher, lentement, descendant par la route qui longeait la rivière. Hervé Joncour resta debout, sur le seuil, à le regarder : il attendit qu'il fût à une vingtaine de pas, puis il dit

– Quand me direz-vous qui est cette jeune fille ?

Hara Kei continua de marcher, d'un pas lent auquel ne s'attachait aucune fatigue. Autour de lui, il y avait le silence le plus absolu, et le vide. Comme par une injonction particulière, où qu'il aille, cet homme allait dans une solitude inconditionnelle, et parfaite.

Le matin du dernier jour, Hervé Joncour sortit de sa maison et se mit à errer à travers le village. Il croisait des hommes qui s'inclinaient sur son passage et des femmes qui, en baissant les yeux, lui souriaient. Il comprit qu'il était arrivé non loin de la demeure d'Hara Kei quand il vit une immense volière qui abritait un nombre incroyable d'oiseaux, de toutes sortes : un spectacle. Hara Kei lui avait raconté qu'il les faisait venir de tous les endroits du monde. Quelques-uns d'entre eux valaient plus que toute la soie produite par Lavilledieu en une année. Hervé Joncour s'arrêta pour regarder cette folie magnifique. Il se souvint d'avoir lu dans un livre que les Orientaux, pour honorer la fidélité de leurs maîtresses, n'avaient pas coutume de leur offrir des bijoux : mais des oiseaux raffinés, et superbes.

La demeure d'Hara Kei semblait noyée dans un lac de silence. Hervé Joncour s'approcha et s'arrêta à quelques mètres de l'entrée. Il n'y avait pas de portes, et sur les murs de papier apparaissaient et disparaissaient des ombres qui derrière elles ne semaient aucun bruit. Ça ne ressemblait pas à la vie : s'il y avait un nom

pour tout ceci, c'était : théâtre. Sans savoir quoi, Hervé Joncour s'arrêta pour attendre : immobile, debout, à quelques mètres de la maison. Pendant tout le temps qu'il laissa au destin, les ombres et le silence furent tout ce qui filtra de cette scène singulière. Alors il tourna le dos et se remit à marcher, d'un pas rapide, vers chez lui. La tête penchée, il regardait ses pas, s'aidant ainsi à ne pas penser.

Le soir, Hervé Joncour prépara ses bagages. Puis il se laissa conduire dans la grande pièce dallée de pierre, pour le rituel du bain. Il s'étendit, ferma les yeux, et pensa à la grande volière, gage extravagant d'amour. On posa sur ses yeux un linge mouillé. Cela n'était jamais arrivé, avant. Instinctivement, il voulut l'enlever, mais une main s'empara de la sienne et l'immobilisa. Ce n'était pas la main vieille d'une vieille femme.

Hervé Joncour sentit l'eau couler sur son corps, d'abord sur ses jambes, puis le long de ses bras, et sur sa poitrine. De l'eau comme de l'huile. Et un étrange silence, tout autour. Il sentit la légèreté d'un voile de soie venir se poser sur lui. Et les mains d'une femme – d'une femme – qui l'essuyaient en caressant sa peau, partout : ces mains, et cette étoffe tissée de rien. Pas un instant il ne bougea, pas même quand il sentit les mains remonter de ses épaules à son cou, et les doigts – la soie, les doigts – monter jusqu'à ses lèvres, les effleurer, une fois, lentement, puis disparaître.

Hervé Joncour sentit encore le voile de soie se soulever et s'éloigner de lui. La dernière sen-

sation, ce fut une main qui ouvrait la sienne et dans sa paume déposait quelque chose.

Il attendit longtemps, dans le silence, ne bougeant pas. Puis, lentement, il ôta de ses yeux le linge mouillé. Presque plus de lumière dans la pièce. Personne autour de lui. Il se releva, prit sa tunique qui gisait, pliée, sur le sol, la jeta sur ses épaules, sortit de la pièce, traversa la maison, arriva devant sa natte, et se coucha. Il se mit à observer la flamme qui tremblait, ténue, à l'intérieur de la lanterne. Et, avec application, il arrêta le Temps, pendant tout le temps qu'il le désira.

Ce ne fut rien, ensuite, d'ouvrir la main, et de voir ce billet. Petit. Quelques idéogrammes dessinés l'un en dessous de l'autre. Encre noire.

Le lendemain, tôt, le matin, Hervé Joncour partit. Cachés parmi ses bagages, il emportait avec lui des milliers d'œufs de vers à soie, autrement dit l'avenir de Lavilledieu, du travail pour des centaines de personnes, et la richesse pour une dizaine d'autres. À l'endroit où la route tournait vers la gauche, cachant à jamais la vue du village derrière la silhouette de la colline, il s'arrêta, sans s'occuper des deux hommes qui l'accompagnaient. Il descendit de cheval et resta quelques moments sur le bord de la route, le regard sur ces maisons, qui s'agrippaient au dos de la colline.

Six jours plus tard, Hervé Joncour s'embarqua, à Takaoka, sur un navire de contrebandiers hollandais qui l'amena à Sabirk. De là, il remonta la frontière chinoise jusqu'au lac Baïkal, traversa quatre mille kilomètres de terre sibérienne, franchit les monts Oural, atteignit Kiev, et parcourut en train toute l'Europe, d'est en ouest, avant d'arriver, après trois mois de voyage, en France. Le premier dimanche d'avril – à temps pour la grand-messe – il était aux portes de Lavilledieu. Il vit sa femme Hélène accourir à sa rencontre, et sentit le parfum de

sa peau quand il la serra contre lui, et le velours
dans sa voix quand elle lui dit

– Tu es revenu.

Avec douceur.

– Tu es revenu.

À Lavilledieu, la vie filait simplement, réglée par une méthodique normalité. Hervé Joncour la laissa glisser sur lui pendant quarante et un jours. Le quarante-deuxième, il capitula, ouvrit un tiroir de sa malle de voyage, en sortit une carte du Japon, la déplia, et prit la petite feuille qu'il y avait cachée, des mois plus tôt. Quelques idéogrammes dessinés l'un en dessous de l'autre. Encre noire. Il s'assit à son bureau, et resta longtemps à la regarder.

Il trouva Baldabiou chez Verdun, au billard. Baldabiou jouait toujours seul, contre lui-même. Des parties bizarres. Le valide contre le manchot, il les appelait. Il faisait un coup normalement, et le coup suivant d'une seule main. Le jour où le manchot gagnera – disait-il –, je m'en irai de cette ville. Depuis des années, le manchot perdait.

– Baldabiou, il faut que je trouve quelqu'un, ici, qui sache lire le japonais.

Le manchot décocha un deux bandes avec effet rétro.

– Demande à Hervé Joncour, il sait tout.

– Moi ? Je n'y comprends rien.

– C'est toi le Japonais, ici.

– Peut-être, mais je n’y comprends rien.

Le valide se pencha sur le billard et envoya une chandelle à six points.

– Alors il ne reste plus que Madame Blanche. Elle a un magasin de tissus, à Nîmes.

Au-dessus du magasin, il y a un bordel. C’est à elle, aussi. Elle est riche. Et elle est japonaise.

– Japonaise ? Et comment est-elle arrivée ici ?

– Ne lui pose pas la question, si tu veux obtenir quelque chose d’elle. Merde.

Le manchot venait de rater un trois bandes à quatorze points.

À sa femme Hélène, Hervé Joncour dit qu'il lui fallait se rendre à Nîmes, pour affaires. Et qu'il serait de retour le jour même.

Il monta au premier étage, au-dessus du magasin de tissus, au 12 de la rue Moscat, et demanda Madame Blanche. On le fit attendre longtemps. Le salon était meublé comme pour une fête commencée des années plus tôt et jamais terminée. Les filles étaient toutes jeunes et françaises. Il y avait un pianiste qui jouait, en sourdine, des airs aux senteurs de Russie. À la fin de chaque morceau, il passait la main droite dans ses cheveux et murmurait doucement

– Voilà.

27.

Hervé Joncour attendit près de deux heures. Puis on l'accompagna dans le couloir, jusqu'à la dernière porte. Il l'ouvrit, et entra.

Madame Blanche était assise dans un grand fauteuil, non loin de la fenêtre. Elle était vêtue d'un kimono fait d'une étoffe légère : entièrement blanc. À ses doigts, comme autant de bagues, elle portait des petites fleurs d'un bleu intense.

– Qu'est-ce qui vous fait croire que vous êtes assez riche pour pouvoir coucher avec moi ?

Hervé Joncour resta debout, face à elle, son chapeau à la main.

– J'ai besoin que vous me rendiez un service. Peu importe le prix.

Puis il tira de la poche intérieure de sa veste une petite feuille, pliée en quatre, et la lui tendit.

– Il faut que je sache ce qui est écrit là.

Madame Blanche ne bougea pas d'un millimètre. Elle gardait les lèvres entrouvertes, on aurait dit la préhistoire d'un sourire.

– Je vous le demande, madame.

Elle n'avait aucune raison au monde de le faire. Pourtant elle prit la feuille, l'ouvrit, la

regarda. Elle leva les yeux sur Hervé Joncour, puis les baissa. Elle replia la feuille, lentement. Quand elle se pencha en avant, pour la lui redonner, son kimono s'entrouvrit légèrement, sur sa poitrine. Hervé Joncour vit qu'elle ne portait rien, dessous, et que sa peau était jeune et d'un blanc immaculé.

– Revenez, ou je mourrai.

Elle dit cela d'une voix froide, en regardant Hervé Joncour dans les yeux, et sans laisser échapper la moindre expression.

Revenez, ou je mourrai.

Hervé Joncour replaça la feuille dans la poche intérieure de sa veste.

– Merci.

Il fit un salut de la tête, pivota, marcha vers la porte et s'apprêta à poser quelques billets sur la table.

– Laissez tomber.

Hervé Joncour hésita un instant.

– Je ne parle pas de l'argent. Je parle de cette femme. Laissez tomber. Elle ne mourra pas et vous le savez.

Sans se retourner, Hervé Joncour posa les billets sur la table, ouvrit la porte et s'en alla.

28.

Baldabiou disait que des hommes venaient de Paris, quelquefois, pour faire l'amour avec Madame Blanche. De retour dans la capitale, ils arboraient au revers de leur habit de soirée quelques petites fleurs bleues, de celles qu'elle portait toujours entre les doigts, comme autant de bagues.

Pour la première fois de sa vie, Hervé Joncour emmena sa femme, cet été-là, sur la Riviera. Ils s'installèrent pour deux semaines dans un hôtel de Nice, fréquenté surtout par des Anglais et connu pour les soirées musicales qu'il offrait à ses clients. Hélène était persuadée que dans un endroit aussi beau, ils réussiraient à concevoir cet enfant qu'ils attendaient en vain depuis des années. Ensemble, ils décidèrent que ce serait un fils. Et qu'il s'appellerait Philippe. Ils se mêlaient discrètement à la vie mondaine de la station balnéaire, s'amusant ensuite, enfermés dans leur chambre, à rire des personnages bizarres qu'ils avaient rencontrés. Au concert, un soir, ils firent la connaissance d'un négociant en fourrures, un Polonais : il disait qu'il était allé au Japon.

La nuit précédant leur départ, Hervé Joncour se trouva réveillé, alors qu'il faisait encore nuit, et se leva, puis s'approcha du lit d'Hélène. Au moment où elle ouvrit les yeux, il entendit sa propre voix dire doucement :

— Je t'aimerai toujours.

Au début de septembre, les sériciculteurs de Lavilledieu se réunirent pour décider de ce qu'il fallait faire. Le gouvernement avait envoyé à Nîmes un jeune biologiste chargé d'étudier la maladie qui rendait inutilisables les œufs produits en France. Il s'appelait Louis Pasteur : il travaillait avec des microscopes capables de voir l'invisible : on disait qu'il avait déjà obtenu des résultats extraordinaires. Du Japon arrivaient des nouvelles sur l'imminence d'une guerre civile, fomentée par les forces qui s'opposaient à l'entrée des étrangers dans le pays. Le consulat français, installé depuis peu à Yokohama, envoyait des dépêches qui déconseillaient pour le moment de nouer avec l'île des relations commerciales et invitaient à l'attente d'une période plus favorable. Enclins à la prudence, et sensibles à l'énorme dépense que comportait toute expédition clandestine au Japon, de nombreux notables de Lavilledieu firent l'hypothèse qu'on pouvait suspendre les voyages d'Hervé Joncour et se contenter pour cette année-là des approvisionnements en œufs, à peu près fiables, qui transitaient par les grands importateurs du Moyen-Orient. Balda-

biou les écouta tous, sans dire un mot. À la fin, quand ce fut son tour de parler, il se contenta de poser sa canne de jonc sur la table et de lever les yeux vers l'homme qui était assis en face de lui. Et il attendit.

Hervé Joncour était au courant des recherches de Pasteur, et il avait lu les nouvelles qui arrivaient du Japon : mais il s'était toujours refusé à les commenter. Il préférait employer son temps à revoir le projet du parc qu'il voulait construire autour de sa maison. En un endroit caché de son bureau, il gardait une petite feuille pliée en quatre, avec quelques idéogrammes dessinés l'un en dessous de l'autre, encre noire. Il avait un compte en banque substantiel, menait une vie tranquille et caressait l'illusion raisonnable de devenir bientôt père. Quand Baldabiou leva les yeux vers lui, il dit

– C'est à toi de décider, Baldabiou.

Hervé Joncour partit pour le Japon aux premiers jours d'octobre. Il passa la frontière près de Metz, traversa le Wurtemberg et la Bavière, pénétra en Autriche, atteignit par le train Vienne puis Budapest et poursuivit jusqu'à Kiev. Il parcourut à cheval deux mille kilomètres de steppe russe, franchit les monts Oural, entra en Sibérie, voyagea pendant quarante jours avant d'atteindre le lac Baïkal, que les gens de l'endroit appelaient : le dernier. Il redescendit le cours du fleuve Amour, longeant la frontière chinoise jusqu'à l'Océan, et quand il fut à l'Océan, resta onze jours dans le port de Sabirk en attendant qu'un navire de contrebandiers hollandais l'amène à Capo Teraya, sur la côte ouest du Japon. Ce qu'il trouva, ce fut un pays plongé dans l'attente désordonnée d'une guerre qui n'arrivait pas à éclater. Il voyagea pendant plusieurs jours sans recourir à la prudence habituelle, la carte des pouvoirs et les systèmes de contrôle semblant s'être dissous autour de lui dans l'imminence d'une explosion qui les redessinerait totalement. À Shirakawa, il rencontra l'homme qui devait le conduire chez Hara Kei. En deux jours, à cheval, ils arri-

vèrent en vue du village. Hervé Joncour y entra à pied, afin que la nouvelle de son arrivée pût le précéder.

On le conduisit dans l'une des dernières maisons du village, en haut, à la lisière des bois. Cinq serviteurs l'attendaient. Il leur confia ses bagages et sortit sur la véranda. À l'extrémité opposée du village on apercevait le palais d'Hara Kei, à peine plus haut que les autres maisons mais entouré de cèdres énormes qui en défendaient la solitude. Hervé Joncour resta quelques instants à l'observer, comme s'il n'y avait rien d'autre, jusqu'à l'horizon. Ce fut ainsi qu'il vit,

 finalément,
 tout à coup,

le ciel au-dessus du palais se noircir du vol de centaines d'oiseaux, comme explosés de la terre, des oiseaux de toutes sortes, étourdis, qui s'enfuyaient de tous côtés, affolés, et chantaient et criaient, pyrotechnie jaillissante d'ailes, nuée de couleurs et de bruits lancée dans la lumière, terrorisés, musique en fuite, là dans le ciel, à voler.

Hervé Joncour sourit.

Le village commença à s'agiter comme une fourmilière affolée : tous couraient et criaient, et regardaient en l'air pour suivre des yeux ces oiseaux échappés, orgueil de leur seigneur pendant des années, outrage à présent qui volait dans le ciel. Hervé Joncour sortit de chez lui et redescendit à travers le village, marchant lentement, et regardant devant lui avec un calme infini. Personne ne semblait le voir, et il semblait ne rien voir. Il était un fil d'or qui courait droit, dans la trame d'un tapis tissé par un fou. Il passa le pont sur la rivière, descendit jusqu'aux grands cèdres, entra dans leur ombre et en ressortit. Devant lui, il vit l'immense volière, avec ses portes grandes ouvertes, absolument vide. Et devant la volière, une femme. Il ne regarda pas autour de lui et continua simplement à marcher, lentement, ne s'arrêtant que lorsqu'il fut face à elle.

Ses yeux n'avaient pas une forme orientale, et son visage était celui d'une jeune fille.

Hervé Joncour fit un pas vers elle, tendit le bras et ouvrit la main. Sur sa paume, il y avait un billet, plié en quatre. Elle le vit et son visage tout entier se mit à sourire. Elle posa sa main

sur celle d'Hervé Joncour, serra avec douceur, s'attarda un instant, puis la retira, gardant entre ses doigts ce billet qui avait fait le tour du monde. Elle l'avait à peine caché dans un pli de son vêtement que la voix d'Hara Kei se fit entendre.

– Soyez le bienvenu, mon ami français.

Il était à quelques pas. Son kimono sombre, ses cheveux, noirs, parfaitement rassemblés sur la nuque. Il s'approcha. Il se mit à examiner la volière, regardant l'une après l'autre les portes grandes ouvertes.

– Ils reviendront. Il est toujours difficile de résister à la tentation de revenir, n'est-ce pas ?

Hervé Joncour ne répondit pas. Hara Kei le regarda dans les yeux et, très doucement, lui dit

– Venez.

Hervé Joncour le suivit. Il fit quelques pas avant de se retourner vers la jeune fille et s'inclina pour la saluer.

– J'espère vous revoir bientôt.

Hara Kei continuait de marcher.

– Elle ne connaît pas votre langue.

Dit-il.

– Venez.

Ce soir-là, Hara Kei invita Hervé Joncour dans sa demeure. Il y avait là quelques hommes du village, et des femmes vêtues avec une grande élégance, le visage fardé de blanc et de couleurs éclatantes. On buvait du saké, on fumait dans de longues pipes en bois un tabac à l'arôme étourdissant et âpre. Arrivèrent des saltimbanques, et un homme qui arrachait les rires par ses imitations d'hommes et d'animaux. Trois vieilles femmes jouaient sur des instruments à cordes, sans jamais cesser de sourire. Hara Kei était assis à la place d'honneur, vêtu de noir, les pieds nus. Dans une robe de soie, splendide, la femme au visage de jeune fille était assise à côté de lui. Hervé Joncour se tenait à l'extrémité opposée de la pièce : il était assiégé par le parfum douceâtre des femmes qui l'entouraient et il souriait avec embarras aux hommes, qui se divertissaient à lui raconter des histoires qu'il ne comprenait pas. Mille fois il chercha ses yeux, et mille fois elle trouva les siens. C'était comme une danse triste, secrète et impuissante. Hervé Joncour la dansa très avant dans la nuit puis se leva, dit quelque chose en français pour s'excuser, se débarrassa comme il

put d'une femme qui avait décidé de l'accompagner, et en s'ouvrant un chemin au milieu des nuages de fumée et des hommes qui l'apostrophaient dans leur langue incompréhensible, il partit. Avant de sortir de la pièce, il regarda une dernière fois vers elle. Elle était en train de le regarder, de ses yeux parfaitement muets, à des siècles de là.

Hervé Joncour erra à travers le village en respirant l'air frais de la nuit, s'égarant dans les ruelles qui escaladaient le flanc de la colline. Quand il arriva chez lui, il vit une lanterne, allumée, qui oscillait derrière la paroi de papier. Il entra et trouva deux femmes, debout, devant lui. Une Orientale, jeune, vêtue d'un simple kimono blanc. Et elle. Il y avait dans ses yeux une sorte de gaieté fébrile. Sans lui laisser le temps de rien, elle s'approcha, prit sa main, la porta à son visage, l'effleura des lèvres puis, en la serrant fort, la posa sur les mains de la jeune fille qui était près d'elle, et l'y maintint, un court instant, pour que cette main ne pût s'échapper. Enfin, elle la retira, fit deux pas en arrière, prit la lanterne, regarda un instant Hervé Joncour dans les yeux puis s'enfuit en courant. C'était une lanterne orange. Elle disparut dans la nuit, petite lumière qui s'enfuyait.

35.

Hervé Joncour n'avait jamais vu cette jeune fille, et en fait il ne la vit pas non plus, cette nuit-là. Dans la chambre sans lumière, il sentit la beauté de son corps, et il connut ses mains et sa bouche. Il l'aima pendant des heures, avec des gestes qu'il n'avait jamais faits, se laissant enseigner une lenteur qu'il ne connaissait pas. Dans le noir, ce n'était rien de l'aimer, et de ne pas l'aimer, elle.

Un peu avant l'aube, la jeune fille se leva, remit son kimono blanc, et partit.

En face de chez lui, à l'attendre, Hervé Joncour trouva, au matin, un homme d'Hara Kei. Il avait avec lui quinze feuilles d'écorce de mûrier, entièrement recouvertes d'œufs : minuscules, couleur d'ivoire. Hervé Joncour examina chaque feuille, avec soin, puis négocia le prix et paya en écailles d'or. Avant que l'homme ne s'en allât, il lui fit comprendre qu'il voulait voir Hara Kei. L'homme secoua la tête. Hervé Joncour comprit, à ses gestes, qu'Hara Kei était parti le matin même, tôt, avec sa suite, et que personne ne savait quand il reviendrait.

Hervé Joncour traversa le village en courant, jusqu'à la demeure d'Hara Kei. Il ne trouva que des serviteurs qui, à chacune de ses questions, répondaient en secouant la tête. La maison paraissait déserte. Et bien qu'il cherchât autour de lui, même dans les objets les plus insignifiants, il ne vit rien qui ressemblât à un message qui lui fût destiné. Il quitta la maison, et en revenant vers le village, passa devant l'immense volière. Les portes étaient à nouveau fermées. À l'intérieur, des centaines d'oiseaux volaient, à l'abri du ciel.

Hervé Joncour attendit encore deux jours un signe quelconque. Puis il partit.

À un peu plus d'une demi-heure du village, il se trouva passer non loin d'un bois d'où arrivait un singulier, et argentin vacarme. On y voyait, cachées parmi les feuilles, les milliers de taches sombres d'une bande d'oiseaux, arrêtés là pour se reposer. Sans rien expliquer aux deux hommes qui l'accompagnaient, Hervé Joncour arrêta son cheval, prit son revolver à sa ceinture et tira six coups en l'air. La bande d'oiseaux, terrorisée, s'éleva dans le ciel, comme la colonne de fumée s'échappant d'un incendie. Si haute, que tu l'aurais vue à des jours et des jours de marche. Noire dans le ciel, sans autre but que son propre égarement.

Six jours plus tard, Hervé Joncour s'embarqua, à Takaoka, sur un navire de contrebandiers hollandais qui le déposa à Sabirk. De là, il remonta la frontière chinoise jusqu'au lac Baïkal, traversa quatre mille kilomètres de terre sibérienne, franchit les monts Oural, atteignit Kiev et parcourut en train toute l'Europe, d'est en ouest, avant d'arriver, après trois mois de voyage, en France. Le premier dimanche d'avril – à temps pour la grand-messe – il était aux portes de Lavilledieu. Il fit arrêter sa voiture et, pendant quelques minutes, resta assis, immobile, derrière les rideaux tirés. Puis il descendit et continua à pied, pas après pas, avec une fatigue infinie.

Baldabiou lui demanda s'il avait vu la guerre.

– Pas celle que j'attendais, répondit-il.

La nuit, il vint dans le lit d'Hélène et l'aima avec une telle impatience qu'elle prit peur et ne put retenir ses larmes. Quand elle vit qu'il s'en apercevait, elle s'efforça de lui sourire.

– C'est seulement que je suis tellement heureuse lui dit-elle doucement.

Hervé Joncour remit les œufs aux sériciculteurs de Lavilledieu. Puis, pendant plusieurs jours, il ne se montra plus dans le pays, négligeant même son habituel et quotidien passage chez Verdun. Aux premiers jours de mai, à la stupeur générale, il acheta la maison abandonnée de Jean Berbek, celui qui s'était arrêté un jour de parler et jusqu'à sa mort n'avait plus rien dit. Tout le monde pensa qu'il avait en tête d'y faire son nouvel atelier. Il ne s'occupa même pas de la débarasser. Il y allait, de temps en temps, et il restait là, seul, dans ces pièces, à quoi faire, on n'en savait rien. Un jour, il y emmena Baldabiou.

— Tu sais, toi, pourquoi Jean Berbek s'est arrêté de parler ? lui demanda-t-il.

— C'est une des nombreuses choses qu'il n'a jamais dites.

Des années s'étaient écoulées mais il y avait encore les cadres accrochés au mur et les casseroles sur l'égouttoir, à côté de l'évier. Ce n'était pas très gai, et Baldabiou, pour sa part, serait volontiers ressorti. Mais Hervé Joncour continuait à regarder, fasciné, ces murs moisis et morts. C'était évident : il cherchait quelque chose, ici.

– Peut-être que ta vie, des fois, elle tourne d'une drôle de manière, et qu'il n'y a plus rien à ajouter.

Dit-il.

– Plus rien. Plus jamais.

Baldabiou n'était pas vraiment taillé pour les conversations sérieuses. Il regardait le lit de Jean Berbek.

– Peut-être que n'importe qui serait devenu muet, dans une maison aussi affreuse.

Hervé Joncour continua pendant des jours encore à mener une vie retirée, se montrant rarement, dans le pays, et consacrant tout son temps à travailler au projet du parc qu'un jour ou l'autre il construirait. Il noircissait des feuilles et des feuilles de dessins bizarres, on aurait dit des machines. Un soir, Hélène lui demanda

– Qu'est-ce que c'est ?

– C'est une volière.

– Une volière ?

– Oui.

– Et pour servir à quoi ?

Hervé Joncour gardait les yeux fixés sur ces dessins.

– Tu la remplis d'oiseaux, le plus que tu peux, et le jour où il t'arrive quelque chose d'heureux, tu ouvres la porte en grand et tu les regardes s'envoler.

À la fin du mois de juillet, Hervé Joncour partit, accompagné de sa femme, pour Nice. Ils s'installèrent dans une petite villa, sur le bord de la mer. C'était Hélène qui l'avait voulu, persuadée que la tranquillité d'un refuge isolé réussirait à tempérer l'humeur mélancolique qui semblait s'être emparée de son mari. Elle avait eu l'adresse, néanmoins, de faire passer ce choix pour un caprice personnel, offrant à l'homme qu'elle aimait le plaisir de le lui pardonner.

Ils vécurent ensemble trois semaines de menu et inentamable bonheur. Dans les journées où la chaleur se faisait plus clément, ils louaient un fiacre et s'amusaient de découvrir les villages cachés sur les collines, où la mer ressemblait à un décor de papier peint. Parfois, ils allaient en ville pour un concert ou une occasion mondaine. Un soir, ils acceptèrent l'invitation d'un baron italien qui fêtait son soixantième anniversaire par un dîner solennel à l'Hôtel Suisse. On en était au dessert, quand Hervé Joncour leva les yeux vers Hélène. Elle était assise de l'autre côté de la table, à côté d'un séduisant gentleman anglais qui, curieuse-

ment, arborait au revers de son habit un anneau de petites fleurs bleues. Hervé Joncour le vit se pencher vers Hélène et lui murmurer quelque chose à l'oreille. Hélène se mit à rire, d'un rire superbe, et en riant fléchit un peu la tête vers le gentleman anglais, allant jusqu'à effleurer, de ses cheveux, son épaule, en un geste qui était sans aucun embarras mais qui avait seulement une exactitude déconcertante. Hervé Joncour baissa les yeux sur son assiette. Il ne put s'empêcher de remarquer que sa propre main, serrée sur la petite cuillère en argent, s'était mise indéniablement à trembler.

Plus tard, au fumoir, Hervé Joncour, chancelant du trop d'alcool qu'il avait bu, s'approcha d'un homme qui, assis, seul, à une table, regardait devant lui, une expression vaguement ahurie sur le visage. Il se pencha vers lui et lui dit lentement

— Je dois vous communiquer quelque chose de très important, monsieur. Nous sommes tous répugnants. Nous sommes tous merveilleux, et nous sommes tous répugnants.

L'homme venait de Dresde. Il faisait du trafic de viande et ne comprenait pas bien le français. Il éclata d'un rire fracassant, secouant la tête en signe d'acquiescement, à plusieurs reprises : on aurait dit qu'il n'allait plus s'arrêter.

Hervé Joncour et sa femme demeurèrent sur la Riviera jusqu'au début du mois de septembre. Ils quittèrent à regret la petite villa, car ils avaient senti léger, entre ces murs, le lot de s'aimer.

41.

Baldabiou arriva chez Hervé Joncour de bon matin. Ils s'assirent sous le porche.

– Il n'est pas extraordinaire, ce parc.

– Je n'ai pas encore commencé à le construire, Baldabiou.

– Ah c'est pour ça.

Baldabiou ne fumait jamais, le matin. Il sortit sa pipe, la bourra et l'alluma.

– J'ai rencontré ce Pasteur. Il est bien, cet homme. Il m'a montré. Il est capable de reconnaître les œufs malades des œufs sains. Il ne sait pas les soigner, bien sûr. Mais il peut isoler ceux qui sont sains. Et il dit que probablement trente pour cent de ceux que nous produisons le sont.

Pause.

– On dit qu'au Japon la guerre a éclaté, cette fois pour de bon. Les Anglais donnent des armes au gouvernement, les Hollandais aux rebelles. Il paraît qu'ils sont d'accord entre eux. Ils vont les laisser s'étriper, et ensuite ils prendront tout et se le partageront. Le consulat français regarde, eux pour regarder ils sont toujours là. Bons qu'à envoyer des dépêches pour raconter les massacres et les étrangers égorgés comme des moutons.

Pause.

– Il y en a encore, du café ?

Hervé Joncour lui versa du café.

Pause.

– Ces deux Italiens, Ferreri et l'autre, ceux qui sont allés en Chine, l'année dernière... ils sont revenus avec quinze mille onces d'œufs, de la bonne marchandise, ceux de Bollet aussi en ont acheté, ils disent que c'est de la première qualité. Ils repartent dans un mois... ils nous ont proposé une affaire intéressante, ils font des prix honnêtes, onze francs l'once, tout couvert par les assurances. Ce sont des gens sérieux, avec une organisation derrière, ils vendent des œufs à la moitié de l'Europe. Des gens sérieux, je te dis.

Pause.

– Je ne sais pas, mais peut-être qu'on pourrait y arriver. Avec nos œufs, avec le travail que fait Pasteur, et puis ce qu'on peut acheter aux deux Italiens... on pourrait y arriver. Les autres, dans le pays, ils disent que c'est une folie de t'envoyer là-bas... avec tout ce que ça coûte... ils disent que c'est trop risqué, et ils ont raison, les autres fois c'était différent, mais maintenant... maintenant c'est difficile d'en revenir vivant, de là-bas.

Pause.

– Ce qu'il y a, c'est qu'ils ne veulent pas ris-

quer de perdre les œufs. Et moi, je ne veux pas risquer de te perdre, toi.

Hervé Joncour resta un moment les yeux fixés sur le parc qui n'existait pas. Puis il fit quelque chose qu'il n'avait jamais fait.

– J'irai au Japon, Baldabiou.

Dit-il.

– J'achèterai ces œufs, et s'il le faut, je les achèterai avec mon propre argent. Tu dois juste décider si je vous les vends, à vous ou à quelqu'un d'autre.

Baldabiou ne s'y attendait pas. C'était comme de voir gagner le manchot, au dernier coup, sur un quatre bandes, une géométrie impossible.

Baldabiou annonça aux éleveurs de Lavilledieu que Pasteur était peu crédible, que ces deux Italiens avaient déjà escroqué une bonne moitié de l'Europe, qu'au Japon la guerre serait terminée avant l'hiver et que sainte Agnès, en rêve, lui avait demandé s'ils n'étaient pas tous une armée de trouille-au-cul. À Hélène seulement il ne put mentir.

– Est-il vraiment nécessaire qu'il parte, Baldabiou ?

– Non.

– Alors, pourquoi ?

– Je ne peux pas l'en empêcher. Et s'il veut aller là-bas, je peux seulement lui donner une raison de plus pour revenir.

Tous les éleveurs de Lavilledieu versèrent, bon gré mal gré, leur quote-part pour financer l'expédition. Hervé Joncour commença ses préparatifs et, aux premiers jours d'octobre, fut prêt à partir. Hélène, comme toutes les années, l'aida, sans rien lui demander, et en lui cachant ce qui pouvait l'inquiéter. Le dernier soir seulement, après avoir éteint la lumière, elle trouva la force de lui dire

– Promets-moi que tu reviendras.

D'une voix ferme, sans douceur.
– Promets-moi que tu reviendras.
Dans le noir, Hervé Joncour répondit
– Je te le promets.

Le 10 octobre 1864, Hervé Joncour partit pour son quatrième voyage au Japon. Il passa la frontière près de Metz, traversa le Wurtemberg et la Bavière, pénétra en Autriche, atteignit par le train Vienne puis Budapest, et poursuivit jusqu'à Kiev. Il parcourut à cheval deux mille kilomètres de steppe russe, franchit les monts Oural, entra en Sibérie, voyagea pendant quarante jours avant d'atteindre le lac Baïkal, que les gens de l'endroit appelaient : le saint. Il redescendit le cours du fleuve Amour, longeant la frontière chinoise jusqu'à l'Océan, et quand il fut à l'Océan, resta onze jours dans le port de Sabirk en attendant qu'un navire de contrebandiers hollandais l'amène à Capo Teraya, sur la côte ouest du Japon. À cheval, en empruntant les routes secondaires, il traversa les provinces d'Ishikawa, Toyama, Niigata, et il pénétra dans celle de Fukushima. Quand il arriva à Shirakawa, il trouva la ville à demi détruite, et une garnison de soldats du gouvernement qui bivouaquait dans les ruines. Il contourna la ville par l'est et pendant cinq jours attendit en vain l'émissaire d'Hara Kei. À l'aube du sixième jour, il partit vers les collines, en direction du

Nord. Il n'avait que quelques cartes, approximatives, et ce qu'il lui restait de ses souvenirs. Il erra pendant plusieurs jours, jusqu'au moment où il reconnut une rivière, puis un bois, puis une route. Au bout de la route, il trouva le village d'Hara Kei : entièrement brûlé : les maisons, les arbres, tout.

Il n'y avait plus rien.

Pas âme qui vive.

Hervé Joncour resta immobile, regardant l'énorme brasier éteint. Il avait derrière lui une route longue de huit mille kilomètres. Et devant lui, rien. Brusquement, il vit ce qu'il croyait invisible.

La fin du monde.

Hervé Joncour resta pendant des heures au milieu des ruines. Il n'arrivait pas à partir, bien qu'il sût que chaque heure, perdue là, pouvait signifier le désastre, pour lui, et pour Lavilledieu tout entier : il n'avait pas les œufs et, même s'il en avait trouvé, il ne lui restait plus que deux petits mois pour traverser le monde avant qu'ils n'éclosent, se transformant en un tas de larves inutiles. Même un seul jour de retard pouvait signifier la fin. Il le savait, et pourtant il n'arrivait pas à partir. Il resta donc là, jusqu'au moment où il se passa quelque chose de surprenant et d'absurde : du néant, tout à coup, surgit un jeune garçon. Vêtu de haillons, il marchait lentement, fixant l'étranger avec la peur dans les yeux. Hervé Joncour ne bougea pas. Le garçon fit encore quelques pas, et s'arrêta. Ils restèrent là, à se regarder, à quelques mètres l'un de l'autre. Puis le garçon prit quelque chose sous ses haillons, s'approcha d'Hervé Joncour en tremblant de peur, et le lui tendit. Un gant. Hervé Joncour revit la rive d'un lac, et une robe orangée abandonnée par terre, et les petites ondes qui déposaient l'eau sur le bord,

comme envoyées là, de très loin. Il prit le gant et sourit au garçon.

– C'est moi, le Français... l'homme de la soie, le Français, tu comprends ?... c'est moi.

Le garçon cessa de trembler.

– Français...

Il avait les yeux brillants, mais il riait. Il commença à parler, criant presque, et à courir, en faisant signe à Hervé Joncour de le suivre. Il disparut dans un sentier qui pénétrait dans le bois, en direction des montagnes.

Hervé Joncour ne bougea pas. Il tournait ce gant entre ses mains, comme s'il était la seule chose qui lui fût restée d'un monde englouti. Il savait que maintenant c'était trop tard. Et qu'il n'avait pas le choix.

Il se leva. Lentement, il s'approcha de son cheval. Monta en selle. Puis fit quelque chose de bizarre. Il serra les talons contre le ventre de l'animal. Et partit. En direction du bois, derrière le garçon, de l'autre côté de la fin du monde.

Ils voyagèrent pendant plusieurs jours, remontant vers le Nord, à travers les montagnes. Hervé Joncour ignorait où ils allaient : mais il laissa le garçon le guider, sans tenter de l'interroger. Ils rencontrèrent deux villages. Les gens se cachaient dans les maisons. Les femmes se sauvaient. Le garçon s'amusait comme un fou à leur crier après des choses incompréhensibles. Il n'avait pas plus de quatorze ans. Il n'arrêtait pas de souffler dans un petit instrument en roseau dont il tirait les cris de tous les oiseaux du monde. On aurait dit qu'il vivait le plus beau moment de sa vie.

Le cinquième jour, ils arrivèrent en haut d'un col. Le garçon désigna un point, devant eux, sur la route qui descendait dans la vallée. Hervé Joncour prit sa longue-vue, et ce qu'il vit était une sorte de cortège : des hommes armés, des femmes et des enfants, des chariots, des animaux. Un village entier : sur les chemins. Il vit, à cheval, vêtu de noir, Hara Kei. Derrière lui se balançait une chaise à porteurs fermée sur les quatre côtés par des pièces d'étoffe aux couleurs éclatantes.

Le petit garçon descendit du cheval, dit quelque chose, et se sauva. Avant de disparaître parmi les arbres, il se retourna et resta là un instant, cherchant un geste pour dire que ç'avait été un très beau voyage.

– Ç'a été un très beau voyage, lui cria Hervé Joncour.

Toute la journée, Hervé Joncour suivit, de loin, la caravane. Quand il la vit s'arrêter pour la nuit, il continua d'avancer sur la route, jusqu'à ce que deux hommes armés viennent à sa rencontre, qui prirent son cheval et ses bagages, et l'emmenèrent dans une tente. Il attendit longtemps, puis Hara Kei arriva. Il ne salua pas. Ne s'assit pas non plus.

– Comment êtes-vous arrivé jusqu'ici, Français ?

Hervé Joncour ne répondit pas.

– Je vous ai demandé qui vous a amené jusqu'ici.

Silence.

– Il n'y a rien ici pour vous. Il n'y a que la guerre. Et ce n'est pas la vôtre. Allez-vous-en.

Hervé Joncour sortit une petite bourse de cuir, l'ouvrit et la vida sur le sol. Des écailles d'or.

– La guerre est un jeu qui coûte cher. Vous avez besoin de moi. Et moi j'ai besoin de vous.

Hara Kei ne regarda même pas l'or répandu sur le sol. Il tourna le dos et s'en alla.

47.

Hervé Joncour passa la nuit en bordure du camp. Personne ne lui parla, personne ne semblait le voir. Les gens dormaient par terre, près des feux. Il y avait deux tentes seulement. Près de l'une d'elles, Hervé Joncour vit la chaise à porteurs, vide : accrochées aux quatre coins, de petites cages : des oiseaux. Aux mailles des cages pendaient de petites clochettes d'or. Elles tintaient, légères, dans la brise de la nuit.

Quand il se réveilla, il vit autour de lui le village qui s'apprêtait à se remettre en route. Il n'y avait plus les tentes. La chaise à porteurs était encore là, ouverte. Les gens montaient dans les chariots, en silence. Il se leva, regarda longuement autour de lui, mais les yeux qui croisaient les siens avaient tous une forme orientale, et se baissaient aussitôt. Il vit des hommes armés, et des enfants qui ne pleuraient pas. Il vit les visages muets qu'ont les gens quand ils sont en fuite. Et il vit un arbre, au bord de la route. Et accroché à une branche, pendu, le garçon qui l'avait amené jusque-là.

Hervé Joncour s'approcha, et resta là un moment, à le regarder, comme hypnotisé. Puis il dénoua la corde attachée à l'arbre, recueillit le corps du jeune garçon, l'étendit sur le sol et s'agenouilla près de lui. Il n'arrivait pas à détacher ses yeux de ce visage. C'est ainsi qu'il ne vit pas le village se remettre en chemin mais entendit seulement, comme de très loin, le bruit de cette procession qui le frôlait, remontant la route. Il ne leva pas les yeux, même quand il entendit la voix d'Hara Kei, à deux pas de lui, qui disait

– Le Japon est un très ancien pays, le saviez-vous ? Sa loi est très ancienne : elle dit qu’il existe douze crimes pour lesquels il est permis de condamner un homme à mort. Et l’un de ces crimes est d’accepter de porter un message d’amour pour sa maîtresse.

Hervé Joncour ne quitta pas des yeux le visage du jeune garçon tué.

– Il ne portait aucun message d’amour.

– C’est *lui* qui était un message d’amour.

Hervé Joncour sentit quelque chose appuyer contre sa nuque, et lui faire courber la tête vers le sol.

– C’est un fusil, Français. Je vous demande de ne pas lever les yeux.

Hervé Joncour ne comprit pas tout de suite. Puis il entendit, dans le bruissement de cette procession en fuite, le son doré de mille clochettes minuscules qui se rapprochaient, petit à petit, et bien qu’il n’eût devant les yeux que cette terre noire, il l’imaginait, cette chaise à porteurs, oscillant comme un pendule, il la voyait, presque, remonter le chemin, mètre par mètre, et se rapprocher, lente mais implacable, portée par ces sons qui deviennent de plus en plus forts, insupportablement forts, et de plus en plus proches, proches à le frôler, un vacarme doré, là, devant lui, exactement devant lui maintenant – à cet instant précis – devant lui.

Hervé Joncour releva la tête.

Des étoffes merveilleuses, des tissus de soie, tout autour de la chaise à porteurs, mille couleurs, orange, blanc, ocre, argent, pas la moindre ouverture dans ce nid magnifique, juste le bruissement de ces couleurs ondoyant dans l'air, impénétrables, plus légères que rien.

Hervé Joncour n'entendit pas une explosion faucher sa vie. Il sentit ces sons s'éloigner, le canon du fusil s'écarter, et la voix d'Hara Kei dire doucement

– Allez-vous-en, Français. Et ne revenez plus jamais.

49.

Seulement le silence, sur la route. Le corps d'un jeune garçon, par terre. Un homme agenouillé. Jusqu'aux dernières lueurs du jour.

Hervé Joncour mit onze jours pour atteindre Yokohama. Il corrompit un fonctionnaire japonais et se procura seize cartons d'œufs, qui provenaient du sud de l'île. Il les enveloppa dans des linges de soie et les scella à l'intérieur de quatre boîtes en bois, rondes. Il réussit à s'embarquer pour le continent, et aux premiers jours de mars arriva sur la côte russe. Il choisit la voie la plus au nord, cherchant le froid pour bloquer la vie des œufs et prolonger le temps qui restait avant leur éclosion. Il traversa à marche forcée quatre mille kilomètres de Sibérie, franchit les monts Oural et arriva à Saint-Pétersbourg. À prix d'or, il acheta des quintaux de glace et les chargea, avec les œufs, dans la cale d'un cargo qui se rendait à Hambourg. Il fallut six jours pour y arriver. Il déchargea ses quatre boîtes en bois, rondes, et monta dans un train qui allait vers le Sud. Au bout de onze heures de voyage, juste à la sortie d'un village appelé Eberfeld, le train s'arrêta pour faire provision d'eau. Hervé Joncour regarda autour de lui. Un soleil estival brillait, sur le vert des champs de blé, et sur le monde entier. En face de lui était assis un négociant russe : il avait ôté

ses chaussures et s'éventait avec la dernière page d'un journal écrit en allemand. Hervé Joncour le regarda. Il vit les taches de sueur sur sa chemise et les gouttes qui perlaient à son front et sur son cou. Le Russe dit quelque chose, en riant. Hervé Joncour lui sourit, se leva, prit ses bagages et descendit du train. Il le remonta jusqu'au dernier wagon, un fourgon de marchandises qui transportait du poisson et de la viande, conservés dans la glace. L'eau dégoulinait comme d'une cuvette transpercée par des milliers de projectiles. Il ouvrit la porte du fourgon, monta sur la plate-forme, et prit l'une après l'autre ses boîtes en bois, rondes, les emporta à l'extérieur et les posa par terre, à côté des rails. Puis il referma la porte, et attendit. Quand le train fut prêt à partir, on lui hurla de faire vite et de remonter. Il répondit en hochant la tête, et en envoyant un salut. Il vit le train s'éloigner, puis disparaître. Il attendit de ne plus entendre un seul bruit. Puis il se pencha sur une des boîtes, fit sauter les cachets et l'ouvrit. Il procéda de même avec chacune des trois autres. Lentement, soigneusement.

Des millions de larves. Mortes.

On était le 6 mai 1865.

Hervé Joncour entra à Lavilledieu neuf jours plus tard. Sa femme Hélène vit de loin la voiture remonter l'allée ombragée de la maison. Elle se dit qu'elle ne devait pas pleurer, et qu'elle ne devait pas s'enfuir.

Elle descendit jusqu'à la porte d'entrée, l'ouvrit et s'arrêta sur le seuil.

Quand Hervé Joncour arriva près d'elle, elle sourit. Il la serra dans ses bras, et lui dit doucement

– Reste avec moi, je te le demande.

La nuit, ils veillèrent tard, assis sur la pelouse devant la maison, l'un près de l'autre. Hélène parla de Lavilledieu, et de tous ces mois passés à attendre, et aussi des derniers jours, horribles.

– Tu étais mort.

Dit-elle.

– Et il n'y avait plus rien de beau, au monde.

Dans les fermes, à Lavilledieu, les gens regardaient les mûriers couverts de feuilles et voyaient leur ruine. Baldabiou avait trouvé un approvisionnement en œufs, mais les larves mouraient dès qu'elles sortaient à la lumière. La soie grège obtenue à partir des rares qui avaient survécu suffisait à peine à faire travailler deux des sept filatures que comptait le pays.

– Tu n'aurais pas une idée ? demanda Baldabiou.

– Une, répondit Hervé Joncour.

Il fit savoir le lendemain qu'il avait l'intention, cet été-là, de commencer la construction du parc autour de sa maison. Il engagea des hommes et des femmes, dans le bourg, par dizaines. Ils déboisèrent la colline et en émoussèrent la forme, adoucissant la pente qui descendait vers la vallée. Avec des arbres et des haies, ils dessinèrent sur le sol des labyrinthes légers et transparents. Avec des fleurs de toutes sortes, ils créèrent des jardins qui s'ouvraient comme des clairières, par surprise, au cœur de petits bosquets de bouleaux. Ils firent venir l'eau, depuis la rivière, et la firent redescendre, de fontaine en fontaine, jusqu'à la limite occi-

dentale du parc, où elle formait un petit lac, entouré de prairies. Au sud, au milieu des citronniers et des oliviers, ils construisirent une grande volière, faite de bois et de fer, on aurait dit une broderie suspendue dans l'air.

Ils travaillèrent pendant quatre mois. À la fin de septembre, le parc fut prêt. Personne, à Lavilledieu, n'avait jamais rien vu de pareil. Les gens disaient qu'Hervé Joncour y avait dépensé tout son capital. Ils disaient aussi qu'il était revenu différent, malade peut-être, du Japon. Ils disaient qu'il avait vendu les œufs aux Italiens, et qu'il avait maintenant une fortune en or qui l'attendait dans les banques à Paris. Ils disaient que s'il n'y avait pas eu son parc, ils seraient tous morts de faim, cette année-là. Ils disaient que c'était un escroc. Ils disaient que c'était un saint. Certains disaient : il a quelque chose, comme une sorte de malheur sur lui.

Tout ce qu'Hervé Joncour dit, de son voyage, fut que les œufs avaient éclos, dans un village près de Cologne, et que ce village s'appelait Eberfeld.

Quatre mois et treize jours après son retour, Baldabiou vint s'asseoir en face de lui, au bord du lac, à la limite occidentale du parc, et lui dit – De toute façon, il faudra bien que tu la racontes à quelqu'un, un jour ou l'autre, la vérité.

Il le dit doucement, en faisant un effort, car il ne croyait pas que la vérité pût, jamais, servir à quelque chose.

Hervé Joncour porta son regard vers le parc.

Il y avait l'automne, et une fausse lumière, partout.

– La première fois que j'ai vu Hara Kei, il portait une tunique sombre, il était assis les jambes croisées, immobile, dans un coin de la pièce. Étendue près de lui, la tête posée sur ses genoux, il y avait une femme. Ses yeux n'avaient pas une forme orientale, et son visage était celui d'une jeune fille.

Baldabiou écouta, en silence, jusqu'à la fin, jusqu'au train à Eberfeld.

Il ne pensait rien.

Il écoutait.

Il eut mal d'entendre, à la fin, Hervé Joncour dire doucement

– Je n'ai même jamais entendu sa voix.

Et un instant plus tard :

– C'est une souffrance étrange.

Doucement.

– Mourir de nostalgie pour quelque chose que tu ne vivras jamais.

Ils remontèrent le parc en marchant côte à côte. La seule chose que dit Baldabiou, ce fut

– Mais pourquoi diable fait-il ce froid de canard ?

Dit-il, à un moment.

54.

Au début de la nouvelle année – 1866 – le Japon autorisa officiellement l'exportation des œufs de vers à soie.

Pendant la décennie suivante, la France irait jusqu'à importer pour dix millions de francs d'œufs japonais.

À partir de 1869, avec l'ouverture du canal de Suez, se rendre au Japon n'allait d'ailleurs plus demander que vingt jours de voyage. Et en revenir, un peu moins.

La soie artificielle serait brevetée en 1884 par un Français nommé Chardonnet.

Six mois après son retour à Lavilledieu, Hervé Joncour reçut par la poste une enveloppe de couleur moutarde. Quand il l'ouvrit, il y trouva sept feuilles de papier, couvertes d'une écriture dense et géométrique : encre noire : idéogrammes japonais. Hormis le nom et l'adresse sur l'enveloppe, il n'y avait pas un seul mot écrit en caractères occidentaux. D'après les timbres, la lettre semblait venir d'Ostende.

Hervé Joncour la feuilleta, et l'examina longtemps. On aurait dit un catalogue d'empreintes de petits oiseaux, dressé avec une méticuleuse folie. C'était surprenant de penser qu'en fait c'étaient des signes, la cendre d'une voix brûlée.

Pendant des semaines, Hervé Joncour garda la lettre sur lui, pliée en deux, glissée dans sa poche. Quand il changeait de costume, il remettait la lettre en place dans le nouveau. Jamais il ne l'ouvrit pour la regarder. De temps en temps, il la tournait entre ses doigts, pendant qu'il parlait avec un métayer, ou attendait que l'heure du dîner arrive, assis sous la véranda. Un soir, il se mit à l'examiner contre la lumière de la lampe, dans son bureau. En transparence, les empreintes de ces oiseaux minuscules parlaient, d'une voix étouffée. Elles disaient quelque chose d'absolument insignifiant, ou bien capable de bouleverser une existence : c'était impossible de le savoir, et cette idée plaisait à Hervé Joncour. Il entendit Hélène arriver. Il posa la lettre sur la table. Elle s'approcha et, comme tous les soirs, avant de se retirer dans sa chambre, voulut lui donner un baiser. Quand elle se pencha vers lui, sa chemise de nuit s'entrouvrit légèrement, sur sa poitrine. Hervé Joncour vit qu'elle ne portait rien, dessous, et que ses seins étaient petits, d'un blanc immaculé comme ceux d'une jeune fille.

Pendant quatre jours, il continua de mener

sa vie, sans rien changer aux rites prudents de ses journées. Le matin du cinquième jour, il mit un élégant complet gris et partit pour Nîmes. Il annonça qu'il serait de retour avant le soir.

57.

Rue Moscat, au numéro 12, tout était pareil que trois années plus tôt. La fête n'était toujours pas terminée. Les filles étaient toutes jeunes et françaises. Le pianiste jouait, en sourdine, des airs aux senteurs de Russie. C'était peut-être la vieillesse, peut-être quelque sale douleur : à la fin de chaque morceau, il ne se passait plus la main droite dans les cheveux, et ne murmurait plus, doucement,

– Voilà.

Il restait muet, regardant ses mains, déconcerté.

58.

Madame Blanche l'accueillit sans un mot. Ses cheveux noirs, brillants, son visage oriental, parfait. Petites fleurs bleues aux doigts, comme autant de bagues. Une robe longue, blanche, presque transparente. Pieds nus.

Hervé Joncour s'assit en face d'elle. Il sortit la lettre de sa poche.

– Vous vous souvenez de moi ?

Madame Blanche acquiesça d'un signe millimétrique de la tête.

– J'ai à nouveau besoin de vous.

Il lui tendit la lettre. Elle n'avait aucune raison de le faire mais elle la prit, et l'ouvrit. Elle regarda les sept feuillets, l'un après l'autre, puis elle leva les yeux vers Hervé Joncour.

– Je n'aime pas cette langue, monsieur. Je veux l'oublier, et je veux oublier ce pays, et ma vie là-bas, et tout le reste.

Hervé Joncour demeura immobile, les mains serrées sur les accoudoirs de son fauteuil.

– Je lirai cette lettre pour vous. Je le ferai. Et je ne veux pas d'argent. Mais je veux une promesse : ne revenez plus jamais me demander cela.

– Je vous le promets, madame.

Elle le regarda bien dans les yeux. Puis elle baissa le regard sur la première page de la lettre, papier de riz, encre noire.

– *Mon seigneur bien-aimé*

Dit-elle

– *n'aie pas peur, ne bouge pas, garde le silence, personne ne nous verra.*

Reste ainsi, je veux te regarder, je t'ai tellement regardé, mais tu n'étais pas pour moi, et à présent tu es pour moi, ne t'approche pas, je t'en prie, reste comme tu es, nous avons une nuit pour nous seuls, et je veux te regarder, jamais je ne t'ai vu ainsi, ton corps pour moi, ta peau, ferme les yeux, et caresse-toi, je t'en prie,

dit Madame Blanche, Hervé Joncour écoutait,

n'ouvre pas les yeux, si tu le peux, et caresse-toi, tes mains sont si belles, j'ai rêvé d'elles tant de fois que je veux les voir maintenant, j'aime les voir ainsi, sur ta peau, continue je t'en prie, n'ouvre pas les yeux, je suis là, personne ne peut nous voir et je suis près de toi, caresse-toi mon bien-aimé seigneur, caresse ton sexe, je t'en prie, tout doucement,

elle s'arrêta, Continuez, je vous en prie, dit-il, elle est belle, ta main sur ton sexe, ne t'arrête pas, j'aime la regarder et te regarder, mon bien-aimé seigneur, n'ouvre pas les yeux, pas encore, tu ne dois pas avoir peur, je suis près de toi, m'entends-tu ? je suis là, à te frôler, c'est de la soie, la sens-tu ? c'est la soie de ma robe, n'ouvre pas les yeux et tu auras ma peau,

dit-elle, lisant doucement, avec la voix d'une femme-enfant,

tu auras mes lèvres, quand je te toucherai pour la première fois ce sera avec mes lèvres, tu ne sauras pas où, à un certain moment tu sentiras la chaleur de mes lèvres, sur toi, tu ne sauras pas où si tu n'ouvres pas les yeux, ne les ouvre pas, tu sentiras ma bouche, tu ne sauras pas où, tout à coup,

il écoutait, immobile, de la pochette de son complet gris dépassait un mouchoir blanc, immaculé,

ce sera peut-être dans tes yeux, j'appuierai ma bouche sur tes paupières et sur tes cils, tu sentiras la chaleur pénétrer à l'intérieur de ta tête, et mes lèvres dans tes yeux, dedans, ou bien ce sera sur ton sexe, j'appuierai mes lèvres, là, et je les entrouvrirai en descendant peu à peu,

dit-elle, et sa tête était penchée sur les feuilles, et elle effleurait son cou du bout des doigts, lentement,

je laisserai ton sexe ouvrir ma bouche, pénétrer entre mes lèvres, presser contre ma langue, ma salive descendra le long de ta peau jusque dans ta main, mon baiser et ta main, l'un et l'autre mêlés, sur ton sexe,

il écoutait, il tenait son regard fixé sur un cadre d'argent, vide, accroché au mur, et puis à la fin je baiserais ton cœur, parce que je te veux, je mordrai la peau qui bat sur ton cœur,

parce que je te veux, et quand j'aurai ton cœur sous mes lèvres tu seras à moi, vraiment, avec ma bouche dans ton cœur tu seras à moi, pour toujours, si tu ne me crois pas alors ouvre les yeux mon bien-aimé seigneur et regarde-moi, je suis là, quelqu'un pourra-t-il jamais effacer cet instant, mon corps que la soie ne recouvre plus, tes mains qui le touchent, tes yeux qui le regardent,
dit-elle, et elle s'était penchée vers la lampe, la lumière éclairait les feuilles et passait à travers sa robe transparente,

tes doigts dans mon sexe, ta langue sur mes lèvres, toi qui glisses sous moi, et prends mes hanches, et me soulèves, et me laisses glisser sur ton sexe, doucement, quelqu'un pourrait-il effacer cela, toi qui en moi lentement bouges, tes mains sur mon visage, tes doigts dans ma bouche, le plaisir dans tes yeux, ta voix, tu bouges lentement et cela me fait presque mal, mon plaisir, ma voix,

il écoutait, il se tourna à un moment pour la regarder, la vit, voulut baisser les yeux mais ne le put,

mon corps sur le tien, ton dos qui me soulève, tes bras qui ne me laissent pas partir, les coups à l'intérieur de moi, la violence et la douceur, je vois tes yeux chercher les miens, ils veulent savoir jusqu'où me faire mal, jusqu'où tu veux, mon bien-aimé seigneur, il n'y a pas de fin, cela ne peut finir, ne le vois-tu pas ? personne jamais ne

pourra effacer cet instant, pour toujours tu lanceras ta tête en arrière, en criant, pour toujours je fermerai les yeux, laissant mes larmes se détacher de mes cils, ma voix dans la tienne, ta violence à me tenir serrée, il n'y a plus de temps pour fuir ni de force pour résister, cet instant-là devait être, cet instant est, crois-moi, mon bien-aimé seigneur, et cet instant sera, maintenant et à jamais, il sera, jusqu'à la fin,

dit-elle, dans un filet de voix, puis elle s'arrêta.

Il n'y avait pas d'autres signes, sur la feuille qu'elle tenait à la main : la dernière. Mais quand elle la retourna pour la poser, elle vit au verso quelques signes encore, soigneusement alignés, encre noire au centre de la page blanche. Elle leva le regard sur Hervé Joncour. Ses yeux la fixaient, et elle comprit que c'étaient des yeux magnifiques. Elle regarda à nouveau la feuille.

– Nous ne nous verrons plus, mon seigneur.

Dit-elle.

– Ce qui était pour nous, nous l'avons fait, et vous le savez. Croyez-moi : nous l'avons fait pour toujours. Gardez votre vie à l'abri de moi. Et n'hésitez pas un instant, si c'est utile à votre bonheur, à oublier cette femme qui à présent vous dit, sans regret, adieu.

Elle continua quelques instants à regarder la feuille, puis la posa sur les autres, à côté d'elle,

sur une petite table en bois clair. Hervé Joncour ne bougea pas. Mais il tourna la tête et baissa les yeux. Il regarda fixement le pli de son pantalon, à peine marqué mais parfait, sur sa jambe droite, de l'aine jusqu'au genou, impeccable.

Madame Blanche se leva, se pencha vers la lampe et l'éteignit. Il n'y eut plus dans la pièce que le peu de lumière qui, par la fenêtre, arrivait du salon. Elle s'approcha d'Hervé Joncour, fit glisser de son doigt une bague de minuscules fleurs bleues et la posa à côté de lui. Puis elle traversa la pièce, ouvrit une petite porte peinte, cachée dans le mur, et disparut en la laissant à demi fermée, derrière elle.

Hervé Joncour demeura longtemps dans cette lumière étrange, tournant dans ses doigts une bague de minuscules fleurs bleues. Du salon arrivaient les notes d'un piano fatigué : elles diluaient le temps, tu avais presque du mal à le reconnaître.

Finalement il se leva, s'approcha de la petite table en bois clair, rassembla les sept feuillets de papier de riz. Il traversa la pièce, passa sans se retourner devant la petite porte à demi fermée, et s'en alla.

Hervé Joncour passa les années qui suivirent en choisissant pour lui-même l'existence limpide d'un homme n'ayant plus de besoins. Ses journées s'écoulaient sous la tutelle d'une émotion mesurée. À Lavilledieu, les gens recommencèrent à l'admirer, parce qu'il leur semblait voir en lui une manière exacte d'être au monde. Ils disaient qu'il était ainsi même dans sa jeunesse, avant le Japon.

Avec sa femme Hélène, il prit l'habitude, chaque année, de faire un petit voyage. Ils virent Naples, Rome, Madrid, Munich, Londres. Une année, ils poussèrent jusqu'à Prague, où tout leur sembla : théâtre. Ils voyageaient sans dates ni programmes. Tout les étonnait : en secret, leur bonheur aussi. Quand ils éprouvaient la nostalgie du silence, ils revenaient à Lavilledieu.

Si on le lui avait demandé, Hervé Joncour aurait répondu qu'ils allaient continuer de vivre ainsi, toujours. Il avait en lui la quiétude inentamable des hommes qui se sentent à leur place. Parfois, les jours de vent, il descendait à travers le parc jusqu'au lac, et restait pendant des heures, sur le bord, à regarder la surface de

l'eau se rider en formant des figures imprévisibles qui brillaient au hasard, dans toutes les directions. De vent, il n'y en avait qu'un seul : mais sur ce miroir d'eau on aurait dit qu'ils étaient mille, à souffler. De partout. Un spectacle. Inexplicable et léger.

Parfois, les jours de vent, Hervé Joncour descendait jusqu'au lac et passait des heures à le regarder, parce qu'il lui semblait voir, dessiné sur l'eau, le spectacle léger, et inexplicable, qu'avait été sa vie.

61.

Le 16 juin 1871, dans l'arrière-salle du café de Verdun, peu avant midi, le manchot réussit un quatre bandes absurde, avec effet rétro. Baldabiou resta penché au-dessus de la table, une main derrière le dos, l'autre tenant sa queue de billard, incrédule.

– Ça alors.

Il se redressa, posa la queue de billard et sortit sans saluer. Trois jours plus tard, il partit. Il fit cadeau de ses deux filatures à Hervé Joncour.

– Je ne veux plus entendre parler de soie, Baldabiou.

– Vends-les, imbécile.

Personne ne réussit à lui faire cracher où diable il s'était mis en tête d'aller. Et pour faire quoi, en plus. Il dit seulement quelque chose à propos de sainte Agnès, que personne ne comprit vraiment.

Le matin où il partit, Hervé Joncour l'accompagna, avec Hélène, jusqu'à la gare du chemin de fer d'Avignon. Il avait avec lui une seule valise, ce qui était, là encore, passablement inexplicable. Quand il vit le train, arrêté le long du quai, il posa sa valise.

– Autrefois j’ai connu un type qui s’était fait construire un chemin de fer pour lui tout seul.

Dit-il.

– Et le plus beau, c’est qu’il l’avait fait tout droit, des centaines de kilomètres sans un seul virage. Il y avait une raison à ça, d’ailleurs, mais je l’ai oubliée. On oublie toujours les raisons. Quoi qu’il en soit : adieu.

Les conversations sérieuses, il n’était pas vraiment taillé pour. Et un adieu, c’est une conversation sérieuse.

Ils le virent s’éloigner, sa valise et lui, pour toujours.

Alors Hélène fit une drôle de chose. Elle s’écarta d’Hervé Joncour, et elle courut après Baldabiau, pour le rattraper, et elle le serra dans ses bras, fort, et tout en le serrant éclata en larmes.

Elle ne pleurait jamais, Hélène.

Hervé Joncour vendit les deux filatures pour un prix ridicule à Michel Lariot, un brave homme qui pendant vingt ans avait joué aux dominos, tous les samedis soir, avec Baldabiau, en perdant à chaque fois, avec une constance imperturbable. Il avait trois filles. Les deux premières s’appelaient Florence et Sylvie. Mais la troisième : Agnès.

Trois années plus tard, pendant l'hiver de 1874, Hélène tomba malade, d'une fièvre cérébrale qu'aucun médecin ne put expliquer ni soigner. Elle mourut au début du mois de mars, un jour de pluie.

Pour l'accompagner en silence, dans l'avenue qui montait au cimetière, tout Lavilledieu fut là : parce que c'était une femme délicate, qui n'avait pas répandu la souffrance autour d'elle.

Hervé Joncour fit graver sur sa tombe un seul mot.

Hélas.

Il remercia tout le monde, répéta mille fois qu'il n'avait besoin de rien, et rentra chez lui. Jamais la maison ne lui avait paru aussi grande : et jamais aussi illogique son destin.

Comme le désespoir était un excès qu'il ne connaissait pas, il se pencha sur ce qu'il lui était resté de sa vie, et recommença à en prendre soin avec la ténacité inébranlable d'un jardinier au travail, le matin qui suit l'orage.

63.

Deux mois et onze jours après la mort d'Hélène, Hervé Joncour se trouva aller au cimetière et découvrir, à côté des roses qu'il déposait chaque semaine sur la tombe de sa femme, un anneau de minuscules fleurs bleues. Il se courba pour les examiner et resta longtemps dans cette position qui, de loin, n'aurait pas manqué d'apparaître, aux yeux d'éventuels témoins, singulière sinon même ridicule. Rentré chez lui, il ne sortit pas travailler dans le parc, comme il en avait l'habitude, mais resta dans son bureau, à réfléchir. Il ne fit rien d'autre, pendant plusieurs jours. Réfléchir.

Rue Moscat, au numéro 12, il trouva l'atelier d'un tailleur. On lui dit que Madame Blanche n'était plus là depuis des années. Il réussit à savoir qu'elle avait déménagé à Paris, où elle était devenue la maîtresse d'un homme très important, peut-être même un homme politique.

Hervé Joncour alla à Paris.

Il mit cinq jours à découvrir où elle habitait. Il lui envoya un mot, en demandant à être reçu. Elle lui répondit qu'elle l'attendait le lendemain, à quatre heures. Ponctuel, il monta au deuxième étage d'un immeuble élégant du boulevard des Capucines. Une femme de chambre lui ouvrit. Elle l'introduisit dans un salon et le pria de s'asseoir. Madame Blanche arriva, dans une robe très élégante et très française. Elle avait les cheveux qui retombaient sur ses épaules, comme le voulait la mode parisienne. Elle n'avait pas de bagues de fleurs bleues, à ses doigts. Elle s'assit en face d'Hervé Joncour, sans dire un mot. Et attendit.

Il la regarda dans les yeux. Mais comme l'aurait fait un enfant.

— C'est vous qui l'avez écrite, n'est-ce pas, cette lettre ?

Dit-il.

– Hélène vous a demandé de l'écrire, et vous l'avez fait.

Madame Blanche resta immobile, sans baisser les yeux, sans trahir le moindre étonnement.

Puis elle dit

– Ce n'est pas moi qui l'ai écrite.

Silence.

– Cette lettre, c'est Hélène qui l'a écrite.

Silence.

– Elle l'avait déjà écrite quand elle est venue chez moi. Elle m'a demandé de la recopier, en japonais. Et je l'ai fait. C'est la vérité.

Hervé Joncour comprit à cet instant qu'il continuerait d'entendre ces mots sa vie entière. Il se leva mais demeura immobile, debout, comme si tout à coup il avait oublié où il devait aller. La voix de Madame Blanche lui arriva comme de très loin.

– Elle a même voulu me la lire, cette lettre. Elle avait une voix superbe. Et elle lisait ces phrases avec une émotion que je n'ai jamais pu oublier. C'était comme si elles étaient, mais vraiment, les siennes.

Hervé Joncour était en train de traverser la pièce, à pas très lents.

– Vous savez, monsieur, je crois qu'elle aurait désiré, plus que tout, *être cette femme*. Vous ne pouvez pas comprendre. Mais moi, je l'ai

entendue lire cette lettre. Je sais que c'est vrai.

Hervé Joncour était arrivé devant la porte. Il posa la main sur la poignée. Sans se retourner, il dit doucement

– Adieu, madame.

Ils ne se revirent plus jamais.

Hervé Joncour vécut encore vingt-trois années, la plupart d'entre elles serein et en bonne santé. Il ne s'éloigna plus de Lavilledieu et ne quitta pas, jamais, sa maison. Il administrait sagement ses biens, ce qui le garda pour toujours à l'abri de tout travail qui ne fût pas l'entretien de son parc. Avec le temps, il commença à s'accorder un plaisir qu'auparavant il s'était toujours refusé : à ceux qui venaient lui rendre visite, il racontait ses voyages. En l'écoutant, les gens de Lavilledieu apprenaient le monde, et les enfants découvraient l'émerveillement. Il racontait avec douceur, regardant dans l'air des choses que les autres ne voyaient pas.

Le dimanche, il allait jusqu'au bourg, pour la grand-messe. Une fois l'an, il faisait le tour des filatures, pour toucher la soie à peine née. Quand la solitude lui serrait le cœur, il montait au cimetière, parler avec Hélène. Le reste de son temps s'écoulait dans une liturgie d'habitudes qui réussissait à le défendre du malheur. Parfois, les jours de vent, Hervé Joncour descendait jusqu'au lac et passait des heures à le

regarder, parce qu'il lui semblait voir, dessiné
sur l'eau, le spectacle léger, et inexplicable,
qu'avait été sa vie.

« LES GRANDES TRADUCTIONS »

(dernières parutions)

GUIDO CERONETTI

La Patience du brûlé

traduit de l'italien

par Diane Ménard

Un voyage en Italie

traduit de l'italien

par André Maugé

SANDOR MÁRAI

Les Braises

traduit du hongrois

par Marcelle et Georges Régnier

YUKO TSUSHIMA

La femme qui court

dans la montagne

traduit du japonais

par Liana Rosi

DORIS LESSING

Rire d'Afrique

traduit de l'anglais

par Pierre-Emmanuel Dauzat

Dans ma peau Autobiographie

L'amour, encore

traduits de l'anglais

par Anne Rabinovitch

DAVID MALOUF

Je me souviens de Babylone

traduit de l'anglais (Australie)

par Robert Pépin

EDGAR HILSENATH

Le Retour au pays de

Jossel Wassermann

traduit de l'allemand

par Christian Richard

VICTOR EROFEEV

Le Jugement dernier

traduit du russe

par Wladimir Berelovitch

MIA COUTO

Terre somnambule

Les Baleines de Quissico

traduits du portugais par

Maryvonne Lapouge-Pettorelli

JOHN MCGAHERN

Les Créatures de la terre

Le Pornographe

traduits de l'anglais

par Alain Delahaye

ANTHONY TROLLOPE

Le Premier Ministre

traduit de l'anglais

par Guillaume Villeneuve

BJÖRN RANELID

La Nostalgie du paon

Mon nom sera Stig Dagerman

traduits du suédois

par Christofer Bjurström

LUXUN

Cris

traduit du chinois

par Joël Bellassen, Feng Hanjin,

ALESSANDRO BARICCO

Châteaux de la colère

traduit de l'italien

par Françoise Brun

(Prix Médicis Étranger, 1995)

JANE URQUHART
La Foudre et le Sable
traduit de l'anglais (Canada)
par Anne Rabinovitch

GIUSEPPE PONTIGGIA
Vie des hommes non illustres
traduit de l'italien
par François Bouchard

ÉLIAS CANETTI
Le Collier de mouches
traduit de l'allemand
par Walter Weideli

BOHUMIL HRABAL
Les Imposteurs
traduit du tchèque
par Marianne Canavaggio

ANDREI BITOV
L'Attente des singes
traduit du russe par
Christine Zeytounian-Beloüs

BARRY UNSWORTH
Une affaire de moralité
traduit de l'anglais
par Anne Damour

ERICO VERISSIMO
Le Temps et le Vent
traduit du portugais
par André Rougon

MARIATERESA DI LASCIA
Passage dans l'ombre
traduit de l'italien
par Thierry Laget

PATRICIA MELO
O Matador
traduit du portugais (Brésil)
par Cécile Tricoire

LE FOX-TROT DE SHANGAI
ET AUTRES NOUVELLES
CHINOISES
traduites et présentées
par Isabelle Rabut et Angel Pino

ERICH WOLFGANG SKWARA
L'île de Tristan
traduit de l'allemand
par Nicole Casanova

*La composition de cet ouvrage
a été réalisée par l'Imprimerie **BUSSIÈRE**
l'impression et le brochage ont été effectués
sur presse **Cameron**
dans les ateliers de **Bussière Camedan Imprimeries**
à Saint-Amand-Montrond (Cher),
pour le compte des Éditions Albin Michel.*

Achevé d'imprimer en mars 1997.
N° d'édition : 16549. N° d'impression : 1/815.
Dépôt légal : mars 1997.

Alessandro Baricco

Soie

traduit de l'italien par Françoise Brun

« Ceci n'est pas un roman. Ni même un récit. C'est une histoire. Elle commence avec un homme qui traverse le monde et finit avec un lac qui est là, comme ça, dans les journées du vent. L'homme s'appelle Hervé Joncour. Le lac, on ne sait pas.

On pourrait dire que c'est une histoire d'amour. Mais si c'était seulement ça, ça ne vaudrait pas la peine de la raconter. Il y a aussi dans cette histoire des désirs et des souffrances, de celles qu'on connaît parfaitement, mais le vrai nom pour les dire, on ne le trouve jamais. Et de toutes façons, ce n'est pas amour. (C'est très ancien, ça. Quand on n'a pas de nom pour dire les choses, on se sert d'une histoire. Ça fonctionne comme ça. Depuis des siècles.)

Toutes les histoires ont leur musique. Celle-ci a une musique blanche. C'est important de le dire, parce que la musique blanche est une drôle de musique, déconcertante quelquefois : elle se joue doucement, et elle se danse lentement. Quand elle est bien jouée, c'est comme si on entendait jouer le silence, et ceux qui la dansent comme des dieux, on les regarde et on a l'impression qu'ils ne bougent pas. C'est terriblement difficile, la musique blanche.

Il n'y a pas grand-chose à ajouter. Peut-être faudrait-il préciser que l'histoire se passe au XIXe siècle : juste pour que personne ne s'attende à y trouver des avions, des machines à laver et des psychanalystes. Il n'y en a pas ici.

Une autre fois, peut-être. »

Alessandro Baricco

Alessandro Baricco

İPEK

2. BASIM

İtalyanca aslından
çeviren

Alessandro Baricco

IPEK

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

1. basım: 1997

2. basım: 1998

ISBN 975-510-762-2

© 1996 R.C.S. Libri & Grandi Opere S.p.A. Milano /
Can Yayınları Ltd. Şti. (1996)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Eko Basımevinde basıldı. (1998)

Dizgi: Serap Kılıç

Alessandro Baricco

İPEK

ROMAN

İtalyanca aslından
çeviren
ŞEMSA GEZGİN

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

Özgün adı
Seta

Genç kuşak İtalyan romancılarından olan *Alessandro Baricco*, 1958 yılında Torino kentinde doğdu. Castelli di Rabbia ve Oceano Mare adlı romanları çeşitli roman ödüllerine değer görüldü. *İpek* adlı kısa romanı çeşitli dillere çevrildi, İtalya'da uzun süre çok okunan kitaplar listesinin başında kaldı.

1.

Her ne kadar babası onun için orduda parlak bir gelecek düşlemişse de, Hervé Joncour, hayatını kazanmak için alışılmışın dışında bir uğraşın içinde buluvermişti kendini. Talihin cilvesine bakın ki, bu uğraşının hoş bir özelliği, belli belirsiz de olsa kadınsı bir yanı olmasıydı.

Hervé Joncour, ipekböceği alıp satarak hayatını kazanıyordu.

1861 yılıydı. Flaubert *Salammô*'yu yazıyordu, elektrikle aydınlanma henüz bir varsayımdı, Okyanus'un öbür yanında Abraham Lincoln, sonunu hiçbir zaman göremeyeceği bir savaşın içindeydi.

Hervé Joncour otuz iki yaşındaydı.

İpekböceği.

Alıp satıyordu.

2.

Gerçekte, Hervé Joncour ipekböceklerini sarı ya da gri renkte, hareketsiz ve görünüşte cansız küçücük yumurtalar halindeyken alıp satıyordu. Binlercesi sığıyordu insanın avucuna.

"Kısmetini elinde tutuyorsun denir buna."

Mayıs ayının ilk günlerinde yumurtalar açılıp, bir tırtıl salıyorlardı dışarı. Dut yapraklarından oluşan otuz günlük çılgınca bir beslenmeden sonra, bu kez bir kozanın içine kapanıyordu tırtıl, aradan iki hafta geçince de kelebek olup deliyordu kozayı ve arkasında bin metre ham ipek iplik ve yüklüce Fransız frankından oluşan bir servet bırakarak uçup gidiyordu; bütün bunların kurallarına uygun olarak uygulanması ve Hervé Joncour örneğinde olduğu gibi Fransa'nın güneyinde bir yerde olması gerekiyordu elbette.

Lavilledieu, Hervé Joncour'un yaşadığı kasabanın adıydı.

Hélène ise karısının adı.

Çocukları yoktu.

3.

Avrupa'daki böceklikleri her geçen gün daha da sarsan salgınlar nedeniyle, Hervé Joncour ipekböceği yumurtası almak için Akdeniz'i aşp Suriye ve Mısır'a kadar gidiyordu. İşinin en güzel, serüvenlerle dolu yanını da bu yolculuklar oluşturunyordu. Her yıl, Ocak ayının başında yola çıkıyordu. Denizde bin altı yüz mil, karada sekiz yüz kilometre yol gidiyordu. Yumurtaları seçiyor, pazarlık ediyor, sonra da satın alıyordu. Geri dönmek için yeniden yola koyuluyordu, karada sekiz yüz kilometre, denizde bin altı yüz mil gidiyor, genellikle Nisan ayının ilk pazarı, Kudas Ayinine yetişecek biçimde Lavilledieu'ye ulaşlıyordu.

Döndükten sonra, yumurtaları paket edip satmak için iki hafta daha çalışlıyordu.

Yılın geri kalan bölümünde de dinleniliyordu.

4.

– Afrika nasıl? diye sorarlardı ona.

– Yorgun, derdi.

Kasabanın hemen dışında büyük bir evi, merkezde ise küçük bir laboratuvarı vardı, Jean Berbeck'in terk edilmiş evinin tam karşısına düşüyordu.

Jean Berbeck, bir gün, bir daha asla konuşmama-ya karar vermişti. Sözünü de tutmuştu. Karısı ve iki kızı onu yüzüstü bırakıp gitmişlerdi. Jean Berbeck ölmüştü. Kimse oturmak istememişti o evde, nitekim hâlâ boş duruyordu.

Hervé Joncour ipekböceği alıp satarak, her yıl kendisine ve karısına, taşrada lüks sayılan konforu sağlayacak kadar para kazanıyordu. Aşırıya kaçmadan servetinin tadını çıkarıyordu, bir gün gerçekten zengin olmak onu hiç ilgilendirmiyordu. Ne de olsa yaşamına *tanık olmayı* seven, *tam anlamıyla yaşamak* için gösterilecek hırsı yersiz bulan insanlardan biri idi o.

Bu tür insanların, yazgılarını, çoğu kişinin yağmurlu bir günü izlediği gibi izlediklerini bilirsiniz.

5.

Sorsalardı, Hervé Joncour yaşamının hep böyle süreceğini söylerdi. Ama, altmışlı yılların başında, Avrupa böcekliklerindeki yumurtaları kullanılmayacak hale getiren karataban salgını deniz ötesine yayılmış, Afrika'ya, hatta bazılarına göre Hindistan'a kadar ulaşmıştı. 1861'de Hervé Joncour, her zamanki yolculuklarının birinden yumurtalarla dönmüş, ama iki ay sonra hemen hemen hepsinin hastalıklı olduğu ortaya çıkmıştı. Varlığı ipek üretimine dayanan diğer birçok kent gibi, Lavilledieu için de, o yıl, sonun başlangıcını simgeliyordu. Bilim, salgın hastalığın nedenlerini bulamıyordu. Bütün dünya, en uzak noktasına kadar, açıklaması olmayan bir büyüünün etkisi altındaydı sanki.

— *Hemen hemen* bütün dünya, dedi yavaşça Baldabiou. —Hemen hemen—; ve Pernod'una iki parmak su kattı.

6.

Baldabiou, yirmi yıl önce kasabaya gelip, doğrucu belediye başkanının ofisine giden ve geldiğini bildirmelerine fırsat vermeden içeri dalıp, yazı masasının üzerine günbatımı rengi ipek bir eşarp koyan ve başkana şu soruyu soran adamdı:

- Bu nedir biliyor musunuz?
- Kadın işi.
- Yanıldınız. Erkek işi: para.

Belediye başkanı onu kapı dışarı etmişti o zaman. Bunun üzerine Baldabiou gidip nehir kıyısına bir ipek eğirme yeri, ormanın arkasına ipekböceği yetiştirmek için bir depo, Vivier'e giden yolun başına da Azize Agnese'ye adadığı küçük bir kilise inşa ettirmişti. Yaklaşık otuz kişiyi işe almış, İtalya'dan her yanı tekerlek ve çark dolu esrarengiz, ahşap bir makine getirtmişti; yedi ay boyunca da hiç konuşmamıştı. Sonra yeniden gitmişti belediye başkanının yanına ve tam otuz bin franklık kocaman banknotları sırayla önüne dizmişti.

- Bunlar nedir, biliyor musunuz?
- Para.

– Yanıldınız. Bunlar sizin hıyar olduğunuzun kanıtıdır.

Paraları alıp, çantasına koymuş, kapıya yönelmişti. Belediye başkanı onu durdurmuştu.

– Ne yapmam gerekiyor lanet olası?

– Hiçbir şey; zengin bir kasabanın belediye başkanı olacaksınız.

Beş yıl sonra Lavilledieu'nün beş iplikhanesi olmuştu. İpekböceği yetiştiriciliği ve ipek iplik üretimi açısından Avrupa'nın en önemli merkezlerinden biriydi artık. Her şeyin sahibi Baldabiau değildi. Yöredeki bazı hali vakti yerinde insanlar ve toprak sahipleri Baldabiau'yu bu ilginç, girişimci serüvende yalnız bırakmamışlardı. Baldabiau tek tek hepsine, hiç düşünmeden meslek sırlarını açıklamıştı. Bu onu tonla para kazanmaktan daha çok eğlendiriyordu. Öğretmek. Açıklayabileceği sırlar bilmek. Böyle bir adamdı işte o.

7.

Baldabiou, aynı zamanda, sekiz yıl önce Hervé Joncour'un yaşamını değiştiren adamdı. Salgın hastalıkların Avrupa'nın ipekböceği yumurtası üretimine zarar vermeye başladığı dönemdi. Baldabiou serinkanlılığını bozmadan, durumu değerlendirmiş ve sorunun çözülmesi değil, ondan kaçınılması gerektiği sonucuna varmıştı. Aklına bir fikir gelmişti, ancak bu işe uygun adamı bulmalıydı. Bir gün Verdun'ün kahvesinin önünden geçen Hervé Joncour'u görür görmez aradığı insanı bulduğunu anladı; sırtındaki piyade subayı üniformasıyla gayet şıktı Hervé Joncour, izinli asker olmanın verdiği gururla göğsünü gere gere yürüyordu. O sıralar yirmi dört yaşındaydı. Baldabiou onu evine davet edip, egzotik adlarla dolu bir atlas serdi önüne ve şöyle dedi

— Tebrikler. Sonunda ciddi bir iş buldun, delikanlı.

Hervé Joncour ipekböcekleri, yumurtalar, piramitler, gemi yolculukları ile dolu bir öykü dinlemeye başladı. Sonra şöyle söyledi

— Olmaz, yapamam.

— Neden?

— İki gün sonra iznim bitiyor, Paris'e dönmem gerek.

- Askerlik mesleği mi?
- Evet. Babam öyle istedi.
- Sorun değil bu.

Baldabiou alıp babasına götürdü Hervé Joncour'u.

– Bunun kim olduğunu biliyor musunuz? diye sordu, habersizce adamın bürosuna daldıktan sonra.

- Benim oğlum o.
- Daha iyi bakın ona.

Belediye başkanı deri koltuğunun sırtına yaslandı, terlemeye başlamıştı.

– O benim oğlum Hervé, ordumuzda parlak bir gelecek bekliyor onu, iki gün sonra Paris'e dönecek, Tanrı ve Azize Agnese izin verirse tabii.

– Doğru. Yalnız Tanrının başka yerlerde işi çıktı, Azize Agnese de askerlerden nefret eder.

Bir ay sonra Hervé Joncour Mısır'a hareket etti. *Adel* adlı bir gemiye bindi. Kabinlere yemek kokusu geliyordu, Waterloo'da savaştığını söyleyen bir İngiliz vardı gemide, üçüncü günün akşamı ufukta sarhoş dalgalar gibi ışıldayan yunusları gördüler, rulette hep on altı çıkıyordu.

İki ay sonra, nisanın ilk pazarı, Kudas Ayinine yetiyecek biçimde, iki büyük tahta kutu içinde, pamuklara sarılı binlerce yumurtayla geri döndü. Anlatacak çok şeyi vardı. Ama Baldabiou, yalnız kaldıklarında ona yalnızca şöyle söyledi

- Bana yunusları anlat.
- Yunusları mı?
- Onları gördüğün ânı.

Baldabiou böyle biriydi.

Kaç yaşında olduğunu bilen yoktu.

8.

– *Hemen hemen* bütün dünya, dedi yavaşça Baldabiou. –Hemen hemen–, ve Pernod’una iki parmak su kattı.

Bir ağustos gecesi idi, geceyarısından sonraydı. Genelde, o saatte Verdun dükkânını çoktan kapatmış olurdu. Sandalyeler, masaların üzerine düzgünce ters çevrilmişti. Tezgâhın üstü temiz, her şey yerli yerindeydi. Bir tek ışıkları söndürüp, dükkânı kapatmak kalmıştı. Ama Verdun bekliyordu: Baldabiou konuşuyordu.

Hervé Joncour karşısına oturmuş, ağzında sönük bir sigara, hiç kımıldamadan dinliyordu onu. Sekiz yıl öncesinde olduğu gibi, o adamın, yazgısını yeniden yazmasına hiçbir şey demiyordu. Sesi kulağına hafif ama berrak, Pernod yudumlarıyla arada bir kesilerek geliyordu. Dakikalarca hiç durmadan konuştu. Son söylediği söz şu oldu.

– Başka seçeneğimiz yok. Ayakta kalmak istiyorsak oralara gitmekten başka çare yok.

Sessizlik.

Tezgâha yaslanan Verdun, bakışlarını o ikisinden yana çevirdi.

Baldabiou bardağın dibinde bir damla Pernod daha bulmaya çalıştı.

Hervé Joncour sigarasını masanın kenarına koyup şöyle dedi.

– Peki, tam olarak nerede bulunuyor bu Japonya?

Baldabiou bastonunu kaldırıp ucuyla Saint-August damlarının ötesini gösterdi.

– Şuradan öteye dümdüz gideceksin.

Dedi.

– Dünyanın sonuna kadar.

9.

Nitekim, o zamanlar gerçekten de dünyanın öbür ucundaydı Japonya. Adalardan oluşan bir adaydı, iki yüz yıl boyunca yeryüzünün geri kalan bölümünden bütünüyle kopuk yaşamıştı; karayla hiç bir bağlantı kurmak istememiş, kim olursa olsun tüm yabancılara ülkeye girişi yasaklamıştı. Çin kıyısı aşağı yukarı iki yüz mil uzaktaydı, ama adada birden fazla direkli teknelerin yapımını yasaklayan bir imparatorluk buyruğu, bu mesafenin daha da büyümesini sağlamıştı. Akıllıca hazırlanmış bu yasa, ülkeden ayrılmayı yasaklamıyordu: ama geri dönmeyi deneyenleri ölümle cezalandırıyordu. Çinli, Hollandalı ve İngiliz tacirler bu anlamsız soyutlanmaya bir son vermek için sürekli uğraşmışlar, ama bölgede ince ve tehlikeli bir kaçakçılık ağı yaratmaktan başka bir şey gelmemişti ellerinden. Az para kazanıp, çok bela açmışlardı başlarına, bir de akşamları limanlarda satacakları birkaç öykü öğrenmişlerdi. Ama, onların başaramadığını silah gücüyle Amerikalılar başardı. 1853 yılının Temmuz ayında komodor Matthew C. Perry, buharlı gemilerden oluşan modern bir donanmayla Yokohama körfezine girdi ve adanın yabancılara açılmasını "dileyen" bir ultiatomu Japonlara ilette.

Japonlar, rüzgâra karşı yol alabilen bir gemi görmemişlerdi o güne dek.

Yedi ay sonra Perry ultiatomuna bir yanıt almaya geldiğinde, adadaki askeri yönetim, ülkenin kuzeyinde bulunan iki limanın yabancılara açılmasını ve ilk ticari ilişkilerin yavaş yavaş başlatılmasını öngören anlaşmayı imzalamaya razı oldu. Bu adayı çevreleyen deniz –diye açıkladı komodor törensel bir havayla– bugünden sonra daha az derin olacaktır.

10.

Baldabiou hepsini biliyordu bu öykülerin. Özellikle de, oralara gidip dönenlerin dillerinden düşmeyen bir efsaneyi iyi biliyordu. O adada dünyanın en güzel ipeğinin üretildiği anlatılıyordu. Bin yıldan da fazladır mistik bir kusursuzluğa ulaşmış olan belli gelenek ve yöntemlere uyularak yapılıyordu bu iş oralarda. Bu anlatılanların bir efsane değil, katıksız ve yalın gerçek olduğunu düşünüyordu Baldabiou. Bir keresinde Japon ipliğiyle dokunmuş bir kumaş geçmişti eline. Parmakları arasında hiçliği tutar gibi olmuştu. Karataban salgını ve hastalıklı yumurtalar yüzünden işler sarpa sarınca şöyle bir düşünce geldi Baldabiou'nun aklına:

– İpekböceği kaynıyor o ada. İki yüz yıl boyunca hiç kimsenin, ne Çinli bir tacirin, ne de İngiliz bir sigortacının ulaşamadığı bir yere hastalık nasıl ulaşsın ki.

Düşünmekle kalmayıp, Lavilledieu'lü ipek üreticilerini Verdun'ün kahvesinde toplayarak açıkladı kafasından geçenleri. Hiçbiri Japonya'nın adını bile duymamıştı.

– Doğru dürüst yumurta bulmak için dünyayı aşıp, yabancıların görüldükleri yerde asıldıkları bir ülkeye mi gitmemiz gerekiyor yani şimdi?

– Evet, bir zamanlar asıyorlardı, diye düzeltti Baldabiou.

Ne düşüneceklerini bilmiyorlardı. Bazılarının aklına, bu öneriye karşı çıkmak için birşeyler gelmişti.

– Bugüne kadar dünyada hiç kimse oralara gidip yumurta almayı akıl etmediğine göre bu işin içinde bir iş vardır mutlaka.

Baldabiou, dünyada başka bir Baldabiou yok da ondan diyerek blöf yapabilirdi. Ama gerçekleri olduğu gibi söylemeyi yeğledi.

– Japonlar ipeklerini satmaya razı oldular. Ama yumurtaları satmıyorlar. Satmaya da hiç niyetleri yok. Yumurtaları adadan dışarı çıkarmak ağır suç sayılıyor.

Lavilledieu'lü ipek üreticilerinin hemen hemen hepsi seçkin insanlardı ve ülkelerindeki yasalara karşı gelmek hiçbirinin aklından, hiçbir zaman geçmemişti. Ama, dünyanın başka bir yerinde yasaları çiğnemek yatıverdi hemen akıllarına.

11.

1861 yılıydı. Flaubert *Salammbô*'yu bitirmek üzereydi, elektrikle aydınlanma henüz bir varsayım-
dı, Okyanus'un öbür yanında Abraham Lincoln so-
nunu hiçbir zaman göremeyeceği bir savaşın içindeydi.
Lavilledieu'lü ipekböceği yetiştiricileri birleşip,
yolculuk için gereken yüklüce parayı aralarında top-
ladılar. Bu işi Hervé Joncour'a vermek akıllarına yat-
mıştı. Baldabiou ondan görevi kabul etmesini istedi-
ğinde Hervé Joncour bir soruyla yanıtladı onu.

– Tam olarak nerede bulunuyor bu Japonya?

– Şuradan öteye hep dümdüz gideceksin. Dün-
yanın sonuna kadar dümdüz.

6 Ekimde yola çıktı. Tek başına.

Lavilledieu'den ayrılmadan önce karısı Hélène'e
sarılıp yalnızca şöyle dedi

– Hiçbir şeyden korkmamalısın.

Uzun boylu bir kadındı Hélène, ağır hareket
eder, uzun siyah saçlarını hiç toplamazdı. Çok güzel
bir sesi vardı.

12.

Hervé Joncour yanında seksen bin franklık altın ve Baldabiou'nun verdiği, biri Çinli, biri Hollandalı, biri de Japon üç kişinin adıyla yola çıktı. Metz yakınlarında sınırı aştı, Württemberg ve Bavyera'dan geçerek Avusturya'ya girdi, trenle ilk önce Viyana'ya, sonra Budapeşte'ye, oradan da Kiev'e ulaştı. At sırtında iki bin kilometre giderek Rus bozkırlarından geçti, Ural'ları aştı, Sibirya'ya girdi, kırk gün daha yol gittikten sonra Baykal gölüne ulaştı. Orada yaşayanlar 'deniz' diyorlardı bu göle. Amur Irmağını izleyerek, Okyanus'a ulaşana dek Çin sınırı boyunca ilerledi. Okyanus'a geldiğinde Sabirk limanında on bir gün bekledi, sonra Hollandalı bir kaçakçı gemisine binip, Japonya'nın Batı kıyısındaki Capo Teraya'ya ulaştı. Yürüye yürüye, dolambaçlı yollar izleyerek, İşikava, Toyama, Niigata'dan geçti ve Fukuşima'ya gitti, oradan da Şirakava'ya vardı, kentin çevresinden dolanıp doğuya gitti, iki gün bekledi, sonunda siyahlar giymiş bir adam geldi ve gözlerini bağlayarak tepelerde bir yerde, bir köye götürdü onu, burada bir gece kaldı ve ertesi sabah, hiç konuşmayan, yüzü ipek bir eşarpla, siyah bir eşarpla örtülü bir adamla yumurta almak için pazarlık etti. Günbatımında yu-

murtaları valizlere gizledi ve Japonya'ya arkasını dönüp, yola koyuldu.

Köyün son evlerini tam geride bırakmıştı ki, koşarak bir adam geldi yanına ve onu durdurdu. Heyecanlı ve kararlı bir ses tonuyla birşeyler söyledi ve ona nazikçe eşlik ederek geri götürdü.

Hervé Joncour Japonca'yı ne konuşabiliyor ne de anlayabiliyordu. Yine de Hara Kei'nin kendisini görmek istediğini anladı.

13.

Pirinç kâğıttan pano kenara itildi ve Hervé Joncour içeri girdi. Hara Kei, odanın en uzak köşesinde, yerde bağdaş kurmuş oturuyordu. Koyu renk bir tünik vardı üstünde, mücevher takmamıştı. Gücünün gözle görülebilen tek belirtisi, yanında uzanıp yatmış olan kadındı. Başını Hara Kei'nin kucağına koymuş, hareketsiz, gözleri kapalı yatıyordu, kül rengi hasır üzerinde bir alev gibi duran bol kırmızı elbisesinin altına saklamıştı kollarını. Saçlarını okşuyordu Hara Kei yavaş yavaş, uyuyan değerli bir hayvanın tüylerini okşar gibi.

Hervé Joncour ilerledi ve ev sahibinin bir işareti ni bekleyip tam karşısına oturdu. Hiç konuşmadan göz göze baktılar. Bir uşak sessizce önlerine iki çay fincanı koydu. Sonra çekilip gitti. Ardından Hara Kei, kendi dilinde, rahatsız edici, yapay bir ses tonuyla, ninni söyler gibi mırıldanırcasına konuşmaya başladı. Hervé Joncour dinliyordu. Gözlerini Hara Kei'den hiç ayırmıyordu, ama bir an, neredeyse farkına varmaksızın, bakışları kadının yüzüne kaydı.

Küçük bir kız çocuğunun yüzüydü bu.

Bakışlarını yukarı kaldırdı yeniden.

Hara Kei konuşmasına ara verip çay fincanlarından birini aldı, dudaklarına götürdü, birkaç saniye bekleyip şöyle dedi.

– Bana kim olduğunuzu anlatmaya çalışın.
Sesli harfleri hafifçe uzatarak Fransızca konuş-
muştu, sesi boğuktu, pürüzsüzdü.

14.

Hervé Joncour, Japonya'nın en ele geçmez adamına, dünyanın o adadan alıp götürmek istediği her şeyin sahibi olan kişiye kim olduğunu anlatmaya çalıştı. Kendi dilinde, yavaş yavaş konuşmaya başladı, Hara Kei'nin söylediklerini anlayıp anlamadığını bilmiyordu. İçgüdüsel olarak, sözlerini sakınmadan, ne fazla ne eksik, her şeyi olduğu gibi, tüm gerçekliğiyle anlattı. Küçük ayrıntıları, önemli olayları hep aynı ses tonuyla ve neredeyse hiç hareket etmeden, peş peşe sıraladı, sanki bir yangından kurtarılmış malları yansız, melankonik ve tarafsız bir sesle listeden tek tek okuyordu. Hara Kei, yüz çizgilerini değiştirebilecek en ufak bir duygu belirtisi göstermeden dinliyordu onu. Gözlerini, sanki bir veda mektubunun son satırlarıymış gibi, Hervé Joncour'un dudaklarından ayırmıyordu. Odada her şey o kadar sessiz ve hareketsizdi ki, apansız meydana gelen küçücük bir olay çok büyük bir olaya dönüşüverdi.

Birdenbire,
hiç mi hiç kımıldamadan,
gözlerini açtı
küçük kız.

Hervé Joncour konuşmasına devam etti, ama içgüdüsel olarak bakışlarını kızdan yana çevirdi ve o

gözlerin *Uzakdoğulular* gibi çekik olmadıklarını ve sarsıcı bir dikkatle kendisini izlediklerini gördü: sanki ezelden beri göz kapaklarının altından ona bakmışlardı. Hervé Joncour elinden geldiğince doğal davranmaya çalışarak bakışlarını başka yere çevirdi ve sesinde herhangi bir değişiklik olmamasına özen göstererek konuşmasını sürdürmeye çalıştı. Bakışları, önünde, yerde duran çay fincanına takıldığında sözlerine ara verdi. Tek eliyle fincanı alıp, dudaklarına götürdü ve yavaş yavaş çayını içti. Fincanı yerine koyarken, yeniden konuşmaya başladı.

15.

Fransa, deniz yolculukları, Lavilledieu'deki dut ağaçlarının kokusu, buharlı trenler, H  l  ne'nin sesi. Herv   Joncour, yaşamını, o güne dek hiç anlatmadığı gibi anlatıyordu. Küçük kızın gözleri hâlâ üzerindeydi,   yle g    ly  d   ki bakışları, sanki söylediğin her sözcük unutulmaz olsun der gibiydi. Oda, d  n     ol-mayan bir hareketsizliğe gömüldüğü sırada, küçük kız, birdenbire ve sessizce, elini giysisinin altından çıkarıp, önündeki hasırın üzerine bıraktı. Herv   Joncour o beyaz lekenin g  r     alanının ucuna girdiğini, Hara Kei'nin çay fincanına değdiğini, ama sonra, garip bir biçimde, hiç duraksamadan diğer fincanı kavrayıp hafifçe kaldırarak aldığını gördü; elbette onun fincanıydı aldığı. Hara Kei ifadesiz gözlerini bir an bile Herv   Joncour'un dudaklarından ayırmamıştı.

Küçük kız yavaşça başını kaldırdı.

Gözlerini ilk kez Hervé Joncour'dan ayırıp fincana baktı.

Dudakları Hervé Joncour'un içtiği noktaya gele-
ne kadar fincanı ağır ağır çevirdi.

Gözleri hafif aralık bir yudum çay içti.

Sonra fincanı dudaklarından çekti.

Ve aldığı yere bıraktı.

Sonra elini giysisinin içine soktu.

Başını yeniden Hara Kei'nin kucağına koydu.
Gözleri açıktı, Hervé Joncour'un gözlerine dikil-
mişti.

16.

Hervé Joncour uzun bir süre daha konuştu. Hara Kei gözlerini gözlerinden ayırıp başıyla hafifçe bir işaret yaptığında konuşmasını kesti.

Sessizlik.

Hara Kei, Fransızca, sesli harfleri hafifçe uzatarak, boğuk ama pürüzsüz bir sesle şöyle dedi

– Geri dönecek olursanız, sizi yeniden görmek isterim.

İlk kez gülümsüyordu.

– Aldığınız yumurtalar balık yumurtası, hiçbir değeri yok.

Hervé Joncour bakışlarını öne eğdi. Çay fincanı önünde duruyordu. Eline alıp çevirmeye ve incelemeye başladı, kenarındaki renkli çizgide birşeyler arar gibiydi. Aradığını bulduğunda, fincanı dudaklarına götürüp sonuna kadar içti. Sonra yerine koyup şöyle dedi.

– Biliyorum.

Hara Kei keyifle güldü.

– Onun için mi sahte altınla ödediniz?

– Satın aldığım şeyi ödedim ben.

Hara Kei yeniden ciddileşti.

– Buradan çıktığınızda istediğiniz şeyi alacaksınız.

– Bu adadan sağ salim ayrıldığımda, hakkınız olan altını alacaksınız. Söz veriyorum size.

Hervé Joncour yanıt beklemeden ayağa kalktı, geriye doğru birkaç adım attıktan sonra Hara Kei'nin önünde saygıyla eğildi.

Dışarı çıkmadan önce en son gördüğü şey, küçük kızın onun gözlerine dikilmiş, anlamsız bakışları oldu.

17.

Altı gün sonra, Hervé Joncour Takaoka'dan Hollandalı bir kaçakçı gemisine binip Sabirk'e gitti. Çin sınırını izleyerek Baykal gölüne ulaştı, Sibirya topraklarında dört bin kilometre yol gitti, Ural'ları aştı ve Kiev'e vardı. Trenle tüm Avrupa'yı doğudan batıya geçerek, üç ay süren bir yolculuktan sonra, Fransa'ya ulaştı. Nisan ayının ilk pazarı, Kudas Ayinine yetişecek biçimde Lavilledieu kapılarına geldi. Durup Tanrıya şükretti ve yürüyerek, adımlarını sayaya sayıya girdi kente, unutmamak için her adımına bir ad vermek istiyordu.

- Dünyanın sonu nasıl? diye sordu Baldabiou.
- Görülmez.

Armağan olarak karısı Hélène'e ipek bir giysi getirmişti ama o utandığı için hiçbir zaman giyemedi onu. Eline aldığı anda hiçliğe dokunurmuş gibi oluyordu insan.

18.

Hervé Joncour'un Japonya'dan, küçük dut ağacı kabukları üzerinde getirdiği yumurtaların hepsi sağlıklı çıktı. O yıl Lavilledieu bölgesinde ipek üretimi, nicelik ve nitelik açısından olağanüstü oldu. İki iplikhane daha açılmasına karar verildi, ve Bardabiou Azize Agnese kilisesinin yanına bir avlu inşa ettirdi. Nedeni belli değildi, ama yuvarlak bir avlu tasarlamıştı kafasında. Projeyi Plazas de Toros¹ yapımında oldukça ünlü, Juan Benitez adlı bir İspanyol mimara verdi.

— Ortasında kum olmayacak elbette, onun yerine bir bahçe istiyorum. Bir de, mümkünse, girişte boğa başları yerine yunus başları olsun.

— Yunus mu, señor?

— Balık, balık nedir biliyorsun değil mi, Benitez?

Hervé Joncour iki hesap yapıp zengin olduğunu saptadı. Sahip olduğu toprağın güneyinde yüz yirmi bin metre kare toprak daha aldı ve yaz aylarını, hoş ve sakin gezintiler yapabileceği bir park çizerek geçirdi. Dünyanın sonu gibi görülmez olacağını düşünüyordu parkın. Her sabah Verdun'e uğruyor, kent haberlerini dinliyor ve Paris'ten gelen gazetelere göz atıyordu. Akşamları, zamanını karısı Hélène ile birlikte sundurmada geçiriyordu. Hélène'nin yüksek

¹ Boğa güreşlerinin yapıldığı arena. (Çev.)

sesle kitap okuması onu çok mutlu ediyordu, çünkü dünyada onunkinden daha güzel bir ses olmadığını düşünüyordu.

4 Eylül 1862'de otuz üç yaşını bitirdi. Yaşamı yağmur olmuş yağıyordu gözlerinin önünde, sessiz bir gösteriydi bu.

19.

– Hiçbir şeyden korkmamalısın.

Baldabiou karar vermişti bir kez, bu yüzden Hervé Joncour ekimin ilk günü yeniden Japonya'ya gitmek üzere yola çıktı. Metz yakınlarında Fransız sınırını aştı, Württemberg ve Bavyera'dan geçerek Avusturya'ya girdi, trenle ilkönce Viyana'ya, sonra Budapeşte'ye, oradan da Kiev'e ulaştı. At sırtında iki bin kilometre giderek Rus bozkırlarından geçti, Ural'ları aştı, Sibirya'ya girdi, kırk gün daha yol gittikten sonra Baykal gölüne ulaştı. Orada yaşayanlar 'şeytan' diyorlardı bu göle. Amur Irmağını izleyerek, Okyanus'a ulaşana dek Çin sınırı boyunca ilerledi. Okyanus'a geldiğinde Sabirk limanında on bir gün bekledi, sonra Hollandalı bir kaçakçı gemisine binip, Japonya'nın Batı kıyısındaki Capo Teraya'ya ulaştı. Yürüye yürüye, dolambaçlı yollar izleyerek, İşikava, Toyama, Niigata'dan geçti ve Fukuşima'ya gitti, oradan da Şirakava'ya vardı, kentin çevresinden dolanıp doğuya gitti, iki gün bekledi, sonunda siyahlar giymiş bir adam geldi ve gözlerini bağlayarak Hara Kei'nin köyüne götürdü onu. Gözlerini açtıklarında iki uşak buldu karşısında, adamlar bavullarını alıp onu bir ormanın kıyısına götürdüler, bir patika gösterdikten sonra, onu orada tek başına bırakıp gittiler. Hervé

Joncour, gün ışığını sızdırmayan, tepesindeki ve çevresindeki ağaçların gölgesinde yürümeye başladı. Bitki örtüsü yolun sonunda, birdenbire bir pencere gibi açıldığında durdu. Aşağı yukarı otuz metre ilerde bir göl vardı. Hara Kei ve turuncu elbiseli, saçlarını omuzlarına dökmüş bir kadın gölün kıyısında sırtları ona dönük, yerde oturmuşlardı. Hervé Joncour kadını gördüğü anda, o da yavaşça döndü, bir an göz göze gelecek biçimde ona baktı. Kızın gözleri Uzakdoğulular gibi çekik değildi, yüzü de bir kız çocuğunun yüzüydü.

Hervé Joncour gür bitki örtüsü arasında yeniden yürümeye başladı, orman sona erdiğinde kendini gölün kıyısında buluverdi. Hara Kei, siyah giysiler içinde, arkası dönük, birkaç adım ilerisinde hareketsiz oturuyordu. Yanında, yerde turuncu bir elbise ve bir çift hasır sandalet vardı. Hervé Joncour yaklaştı. Çok uzaklardan geliyormuş gibi, küçücük, yuvarlak dalgalar gölün suyunu kıyıya sürüklüyorlardı.

— Fransız dostum, diye mırıldandı Hara Kei, arkasına dönmeden.

Yan yana oturarak saatlerce konuştular, saatlerce sustular. Sonra Hara Kei ayağa kalktı. Hervé Joncour da onu izledi. Patikaya doğru giderken, belli belirsiz bir hareketle, kıyıda duran turuncu elbisenin yanına eldiveninin tekini bırakıverdi. Kente vardıklarında akşam olmuştu.

20.

Hervé Joncour dört gün Hara Kei'nin evinde konuk oldu. Sanki bir saraydaydı. Halk yalnızca o adam için yaşıyordu ve o tepelerde yapılan her şey, ya onu korumak ya da onu mutlu etmek içindi. Yaşam sessizce akıp gidiyor, inine gizlenmiş, yakalanmamaya çalışan bir hayvan gibi akıllıca, yavaş yavaş ilerliyordu. Dünya sanki yüzyılların ötesinde kalmıştı.

Hervé Joncour'a bir ev ve emrine, onu bir an bile yalnız bırakmayan beş uşak verilmişti. Yemeklerini tek başına, o güne kadar hiç görmediği, rengârenk çiçekli bir ağacın gölgesinde yiyordu. Günde iki kez törenle çay ikramında bulunuyorlardı. Akşamları onu, yıkanması için, evin yerleri taş döşeli en büyük odasına götürüyorlardı. Yüzleri bir tür beyaz boyayla boyalı üç yaşlı kadın başından aşağı su döküyor, sonra da ılık ipek havlularla kuruluyorlardı onu. Elleri sert ama çok hafifti.

İkinci günün sabahı, Hervé Joncour kente bir beyazın geldiğini gördü; büyük tahta sandıklarla dolu iki at arabasıyla gelmişti. İngilizdi. Satın almak için değil, satmak için oradaydı.

— Silah, mösyö. Ya siz?

— Ben alıcıyım. İpek böceği alıyorum.

Akşam yemeğini birlikte yediler. İngilizin anlatacak çok öyküsü vardı: Sekiz yıldır Avrupa ile Japonya arasında mekik dokuyordu. Hervé Joncour hiç ses çıkarmadan dinledi onu, yalnızca sonunda şöyle sordu.

– Siz burada yaşayan, genç, yanılmıyorsam Avrupalı, beyaz bir kadın tanıyor musunuz?

İngiliz, hiç aldırış etmeden, yemeğini yemeyi sürdürdü.

– Japonya’da beyaz kadın yoktur. Bir tane bile beyaz kadın yoktur Japonya’da.

Ertesi gün araba dolusu altınla oradan ayrıldı.

21.

Hervé Joncour, Hara Kei'yi ancak üçüncü günün sabahı görebildi. İlkönce uşaklarının birdenbire, esra-rengiz bir biçimde ortadan kaybolduğunu fark etti, birkaç saniye sonra da Hara Kei'yi buldu karşısında. Köydeki herkesin uğruna yaşadığı o adam, hayatını boş bir kabarcığın içinde sürdürür gibiydi. Sanki dünyaya, gizli bir emirle, onu yalnız bırakması buyurulmuştu.

— Birlikte tepeye tırmanıp ağaçsız bir düzlüğe geldiler, orada gökyüzü büyük, mavi kanatlı onlarca kuşun uçuşuyla çizgi çizgi olmuştu.

— Buranın insanları kuşları izleyerek, uçuşlarında geleceği görürler.

Dedi Hara Kei.

— Gençken, bir keresinde, babam beni böyle bir yere getirmiş, yayını elime tutuşturup, kuşlardan birini vurmamı istemişti. Dediğini yapmış ve büyük, mavi kanatlı bir kuşun cansız, kurşun gibi yere düştüğünü görmüştüm. Geleceğini öğrenmek istiyorsan okunun uçuşunu oku demişti bana o zaman babam.

Kuşlar sanki kanatlarıyla gökyüzünün her yanını özenle silmek istercesine, bir aşağı bir yukarı, ağır ağır uçuyorlardı.

Akşamüstü, akşamı andıran garip bir ışıkta, yürüye yürüye kente döndüler. Hervé Joncour'un kaldığı evin önüne geldiklerinde vedalaşıp ayrıldılar. Hara Kei dönüp, nehri izleyen yolda yavaş yavaş yürümeye başladı. Hervé Joncour eşikte durup arkasından baktı: aşağı yukarı yirmi adım uzaklaştığında şöyle dedi.

— Bana o küçük kızın kim olduğunu ne zaman söyleyeceksiniz?

Hara Kei ağır adımlarla yürümeye devam etti, ama bu ağırlık bir yorgunluk belirtisi değildi. Çevrede büyük bir sessizlik vardı, ve boşluk. Nereye gidersen gitsin, sanki özel bir kurala uyarcasına, koşulsuz ve kusursuz bir yalnızlık içinde gidiyordu bu adam.

22.

Son günün sabahı Hervé Joncour evden çıkıp köyde dolaşmaya başladı. Yolda karşılaştığı erkekler önünde saygıyla eğiliyor, kadınlar bakışlarını kaçırarak gülümsüyorlardı ona. Her türden, inanılmaz sayıda kuşu barındıran kocaman bir kafes görünce, Hara Kei'nin evinin yakınlarına geldiğini anladı: görülecek şeydi doğrusu. Hara Kei o kuşları dünyanın her köşesinden getirttiğini daha önce anlatmıştı ona. İçlerinden bazıları, Lavilledieu'de bir yılda üretilen ipekten daha değerliydi. Hervé Joncour durup o olağanüstü çılgınlığı seyretmeye başladı. Bir kitapta, doğulu erkeklerin sevgililerine bağlılıklarının karşılığı olarak mücevher değil, az bulunur ve çok güzel kuşlar armağan ettiklerini okumuştı.

Hara Kei'nin evi sanki bir sessizlik gölünde boğulup gitmişti. Hervé Joncour eve doğru yürüdü, girişten birkaç metre önce durdu. Evin kapısı yoktu, kâğıt duvarlarda gölgeler, hiçbir gürültü çıkarmadan bir belirip, bir yitiyorlardı. Bir yaşam değildi bu; bir ad vermek gerekirse, tiyatro denebilirdi. Hervé Joncour durup beklemeye başladı, ama ne beklediğini kendisi de bilmiyordu: hareketsiz, ayakta, evden birkaç metre ötede öylece duruyordu. Orada geçirdiği dakikalar boyunca o eşsiz sahneden yalnızca gölge ve

sessizlik sızdı dışarı. Hervé Joncour sonunda dönüp, hızlı adımlarla kaldığı eve doğru yürümeye başladı. Başı önünde, attığı adımları sayıyordu, bu yaptığı düşünmemesine yardımcı oluyordu.

23.

Akşam olduğunda Hervé Joncour bavullarını hazırladı. Sonra, banyo yapması için onu, her zamanki gibi yerleri taş döşeli büyük odaya götürdüler. Uzanıp gözlerini kapadı ve o kocaman kuş kafesini, aşk için rehin verilen o inanılmaz şeyi düşündü. Gözlerinin üzerine ıslak bir bez koyduklarını duydu. Hiç böyle yapmamışlardı o güne dek. İlgüdüsel olarak bezi gözlerinden çekmek istedi, ama bir el elini tuttu. Yaşlı bir kadının yaşlanmış eli değildi bu.

Hervé Joncour suyun, bedeninden aktığını hissetti, önce bacaklarına, sonra kollarına, sonra da göğsünden aşağı. Yağ gibi akıyordu su. Çevrede garip bir sessizlik vardı. Teninde bir ipek tülün hafifliğini duydu. Sonra da bir kadının, evet bir kadının ellerini hissetti; tenini, her yerini okşayarak kuruluyordu onu: o eller ve hiçlikle dokunmuş o kumaş. Hiç kıpırdamadı, ne o eller omuzlarından boynuna doğru ilerlediğinde, ne de parmaklar –ipek ve parmaklar– dudaklarına bir kez, hafifçe değip kaçtığında.

Hervé Joncour ipek tülün hafifçe üzerinden çekilerek uzaklaştığını hissetti. Son olarak bir el elini açtı, avucuna bir şey koydu.

Uzun süre, hiç kımıldamadan, sessizlikte bekledi. Sonra yavaş yavaş ıslak bezi çekti gözlerinden. He-

men hemen hiç ışık yoktu odada. evresinde hiç kimse kalmamıştı. Ayağı kalkıp yerde katlı duran tuniğini aldı ve omzuna atıp odadan çıktı, evi boydan boya geçti ve yattığı hasırın yanına geldi, üzerine uzandı. Lambanın titreyen minik alevini incelemeye koyuldu. Ve, özenle, Zamanı, istediğı zaman boyunca durdurdu.

Sonra avucunu açmak ve o kâğıdı görmek kolay oldu. Küçüktü. Alt alta birkaç harf yazılıydı. Siyah mürekkeple.

24.

Hervé Joncour ertesi gün, sabah erkenden yola çıktı. Bavullarına gizlediği binlerce yumurta da yanındaydı, Lavilledieu'nün geleceği, yüzlerce insanın geçim kaynağı ve bir düzine kişinin de serveti demekti bu. Yolun sola doğru kıvrıldığı ve köy görüntüsünün tepenin arkasında kaldığı bir noktada, kendisine eşlik eden iki adama aldırmadan durdu. Atından indi ve bir süre, yolun kenarında, tepenin sırtına yerleşmiş o evlere baktı.

Altı gün sonra Hervé Joncour, Takaoka'dan Hollandalı bir kaçakçı gemisine binip Sabirk'e gitti. Çin sınırını izleyerek Baykal gölüne ulaştı, Sibirya topraklarında dört bin kilometre yol gitti, Ural'ları aştı ve Kiev'e vardı. Trenle tüm Avrupa'yı doğudan batıya doğru geçerek, üç ay süren bir yolculuktan sonra, Fransa'ya ulaştı. Nisan ayının ilk pazarı, Kudas Ayinine yetiyecek biçimde Lavilledieu kapılarına vardı. Karısı Hélène'nin kendisine doğru koştuğunu gördü, ona sarıldığında teninin kokusunu ve –Döndün–, dediğinde kadife sesini duydu.

Yumuşacıktı.

– Döndün.

25.

Lavilledieu'de yaşam sade ve düzenli bir biçimde akıp gidiyordu. Hervé Joncour kırk bir gün boyunca normal yaşamını sürdürdü. Kırk ikinci gün dayanamayıp, bavulunun bir gözünü açtı ve içinden bir Japonya haritası çıkardı, katlarını açtı ve aylar önce sakladığı kâğıt parçasını aldı içinden. Alt alta birkaç harf yazılıydı. Siyah mürekkeple. Yazı masasına oturdu ve kâğıdı uzun uzun inceledi.

Verdun'e gidip Baldabiou'yu buldu, bilardo oynuyordu. Hep kendi kendine ve kendisine karşı oynardı bu oyunu. Tuhaf maçlardı bunlar. Sağlam adam çolağa karşı diyordu Baldabiou bu maçlara. Bir normal vuruş yapıyordu, arkasından da tek elle. Çolağın kazandığı gün –diyordu– bu kentten çekip gideceğim. Yıllardır kaybediyordu çolak.

– Baldabiou, Japonca okumayı bilen birini bulmalıyım buralarda.

Çolak, topu iki banda vurdurarak yolladı.

– Hervé Joncour'a sor, o her şeyi bilir.

– Tek sözcük bile anlamıyorum.

– Japon sensin burada.

– Evet ama hiçbir şey anlamıyorum dedim.

Sağlam adam, istekaya doğru eğilip altı puanlık bir vuruş yaptı.

– O zaman Madam Blanche’a gitmekten başka çare kalmıyor. Nîmes’de bir kumaş dükkânı var. Dükkânın üst katında da bir genelev. O da onun. Zengin kadındır. Ve Japondur.

– Japon mu? Buralara nasıl gelmiş ki?

– Ondan birşeyler elde etmek istiyorsan bunu sakın sorma ona. Lanet olsun.

Çolak, on dört puanlık üç bant vuruşu kaçırmıştı.

26.

Hervé Joncour karısı Hélène'e iş için Nîmes'e gitmesi gerektiğini söyledi. Ve akşama döneceğini.

Rue Moscat, 12 numaradaki kumaş dükkânının üst katına çıktı ve Madam Blanche'ı sordu. Uzun süre beklettiler onu. Salon, yıllar önce başlayan ve hâlâ bitmemiş olan bir parti için hazırlanmıştı sanki. Kızların hepsi genç ve Fransızdı. Bir de piyanist vardı, Rusya'yı anımsatan yumuşak ezgiler çalıyordu. Her parçanın sonunda sağ eliyle saçlarını düzeltiyor ve alçak sesle şöyle mırıldanıyordu

— Voilà.

27.

Hervé Joncour birkaç saat bekledi. Sonra, kordordaki en son kapının önüne götürdüler onu. Kapıyı açıp içeri girdi.

Madam Blanche, pencerenin yanında, büyük bir koltukta oturuyordu. İnce bir kumaştan, bembeyaz bir kimono vardı üzerinde. Parmaklarına, yüzük gibi koyu mavi küçük çiçekler takmıştı. Saçları parlak ve siyahtı, Uzakdoğulu yüz hatları kusursuzdu.

– Benimle yatabilecek kadar zengin olduğunuzu mu sanıyorsunuz siz?

Hervé Joncour, elinde şapkası, karşısında, ayakta duruyordu.

– Sizden bir ricam var. Para önemli değil.

Sonra ceketinin iç cebinden dörde katlı küçük bir kâğıt parçası çıkarıp ona uzattı.

– Ne yazdığını bilmem gerekiyor.

Madam Blanche kıpırdamadı bile. Dudakları hafif aralıktı, bir gülümsemenin başlangıcıydı sanki.

– Yalvarırım, *madam*.

Madam Blanche'ın bu dileği yerine getirmesi için hiçbir neden yoktu aslında. Yine de kâğıdı aldı, açtı ve ona baktı. Gözlerini kaldırıp Hervé Joncour'a baktı, sonra yeniden indirdi. Kâğıdı yeniden katladı, ağır ağır. Onu geri vermek için öne eğildiğinde, ki-

monosunun göğüs kısmı ansızın açıldı. Hervé Joncour onun içine bir şey giymemiş olduğunu ve teninin genç ve bembeyaz olduğunu gördü.

– Geri dönün, yoksa ölürüm.

Donuk bir sesle, Hervé Joncour'un gözlerinin içine bakarak, yüz ifadesini hiç bozmadan söyledi bu sözcükleri.

Geride dönün, yoksa ölürüm.

Hervé Joncour kâğıdı yeniden ceketinin iç cebine koydu.

– Teşekkür ederim.

Hafifçe selam verdikten sonra, dönüp kapıya doğru gitti, masanın üzerine bırakmak üzere para çıkardı.

– Boşverin.

Hervé Joncour bir an duraksadı.

– Parayı demek istemedim. O kadından söz ediyorum. Boşverin. Ölmez, siz de biliyorsunuz bunu.

Hervé Joncour arkasına bakmadan paraları masanın üzerine bıraktı, kapıyı açtı ve çıkıp gitti.

28.

Baldabiou, Madam Blanche ile yatmak için Paris'ten gelenler olduğunu söylüyordu. Başkente geri döndüklerinde de, onun yüzük gibi parmağına taktığı koyu mavi küçük çiçekleri akşamları ceketlerinin yakalarına takıyorlardı.

29.

Hervé Joncour, hayatında ilk kez o yaz karısını Riviera'ya götürdü. İki hafta Nice'de, daha çok İngilizlerin rağbet ettiği ve müşterilerine sunduğu müzikli akşamlarıyla ünlü bir otelde kaldılar. Hélène, yıllardır boş yere bekledikleri çocuğa, böyle güzel bir yerde gebe kalacağından emindi. İkisi bir olup çocuklarının erkek olacağına karar verdiler. Adının Philippe olmasına da. Bu tatil kentindeki toplumsal yaşama pek ileri gitmeden ayak uyduruyorlar, odalarına çekildiklerinde de karşılaştıkları garip tipleri konuşarak, gülüp eğleniyorlardı. Bir akşam, bir konserde, Japonya'ya gittiğini söyleyen Polonyalı bir deri tüccarıyla tanıştılar.

Son gece, Hervé Joncour gün ağarmadan uyandı, kalkıp Hélène'nin yatağına yanaştı. Karısı gözlerini açtığında Hervé Joncour kendi sesini duydu, yavaşça şöyle diyordu:

— Seni sonsuza dek seveceğim.

30.

Eylül ayının başlarında, Lavilledieu'lü ipekböceği yetiştiricileri, ne yapacaklarına karar vermek için bir araya geldiler. Hükümet, Fransa'da üretilen yumurtaları kullanılmaz duruma getiren hastalığı araştırması için Nimes'e genç bir biyolog yollamıştı. Adı Louis Pasteur'dü: Görülmezi gören mikroskoplarla çalışıyordu. Şimdiden olağanüstü sonuçlar elde ettiğini söylüyorlardı. Japonya'dan, bir iç savaşın eli kulağında olduğu haberleri geliyordu, yabancıların ülkeye girmelerine karşı olan güçler yaratıyorlardı olayları. Yokohama'da yeni açılan Fransız konsolosluğu, adayla ticari ilişkileri o dönem için tavsiye etmediğini, daha uygun bir zaman beklenmesi gerektiğini belirten resmi yazılar gönderiyordu. Sakıncı davranmaya eğilimli ve Japonya'ya kaçak girmenin getirdiği masraflara karşı duyarlı Lavilledieu'lü zenginlerin çoğu, o yıl Hervé Joncour'un yolculuklarına ara vermesini ve fazla güvenilir olmasa da, Ortadoğu'nun büyük ithalatçılarından alınabilecek yumurtalarla idare etmeyi önerdiler. Baldabiou hiç sesini çıkarmadan dinledi herkesi. Sonunda, konuşma sırası ona geldiğinde, kamıştan bastonunu masanın üzerine koyup karşısında oturan adama bakmaya başladı. Bekliyordu.

Hervé Joncour, Pasteur'ün yaptığı araştırmaları biliyordu ve Japonya'dan gelen haberleri okumuştu; ama her iki konuda da hiçbir zaman yorum yapmak istememişti. Zamanını evinin çevresinde yaptırmak istediği park projesiyle uğraşarak geçirmeyi yeğliyordu. Çalışma odasının bir köşesinde, dörde katlı, üzerinde siyah mürekkeple alt alta birkaç harf yazılı bir kâğıt gizliydi. Bankada yüklü bir hesabı vardı, sakın bir yaşam sürüyordu ve haklı olarak çok yakında baba olacağı umudunu taşıyordu içinde. Baldabiou bakışlarını ondan yana çevirdiğinde söylediği tek şey şu oldu.

— Sen karar ver, Baldabiou.

31.

Hervé Joncour Ekim başında Japonya'ya gitmek üzere yola çıktı. Metz yakınlarında Fransız sınırını aştı, Württemberg ve Bavyera'dan geçerek Avusturya'ya girdi, trenle ilkönce Viyana'ya, sonra Budapeşte'ye, oradan da Kiev'e ulaştı. At sırtında iki bin kilometre giderek Rus bozkırlarından geçti, Ural'ları aştı, Sibirya'ya girdi, kırk gün daha yol gittikten sonra Baykal gölüne ulaştı. Orada yaşayanlar 'sonuncu' göl diyorlardı bu göle. Amur Irmağını izleyerek Okyanus'a ulaşana dek Çin sınırı boyunca ilerledi. Okyanus'a geldiğinde Sabirk limanında on gün bekledi, sonra Hollandalı bir kaçakçı gemisine binip, Japonya'nın Batı kıyısındaki Capo Teraya'ya ulaştı. Bir türlü patlamayan bir savaşın karmaşalı beklentisi içinde bir ülke buldu karşısında. Yaklaşan patlama tehlikesi karşısında güç noktaları da kontrol ağı da çoktan dağılmıştı, patlamadan sonra her şey yeniden düzenlenecekti, bu yüzden her zamanki gibi dikkatli olmaya gerek görmeden günlerce yol gitti. Şirakava'da onu Hara Kei'ye götürecek adamla buluştu. At sırtında, iki gün daha gittikten sonra köye vardılar. Hervé Joncour, geldiği haberi kendisinden önce ulaşsın diye yürüyerek girdi köye.

32.

Köyün, yukarıda ormanın kıyısında kalan son evlerinden birine götürdüler onu. Kapıda beş uşak bekliyordu. Bavullarını verip verandaya çıktı. Köyün öbür ucunda Hara Kei'nin evi görünüyordu, öteki evlerden biraz daha büyüktü, yalnızlığını koruyan dağ selvileriyle çevriliydi. Hervé Joncour uzun uzun seyretti evi, sanki oradan ufuk çizgisine kadar başka hiçbir şey yoktu. Böylece,

sonunda,

birdenbire,

evin bulunduğu noktada gökyüzünün yüzlerce kuşun havalanmasıyla lekелendiğini gördü, sanki topraktan fışkırmışlardı, binbir çeşit kuş şaşkın şaşkın kaçıyordu, çıldırmış gibiydiler, çığlık çığlığa öterek uçuyorlardı, renklerden ve korkulu ötüşlerden oluşan bir bulut ışığa geçmiş, kanatlar havai fişeklere benzemişti, kaçan bir müzik yayılmıştı gökyüzüne.

Hervé Joncour gülümsedi.

33.

Köy, karınca yuvası gibi kaynamaya başladı: insanlar koşuşuyor, bağrışıyor, gökyüzünde kuşların kaçışını izliyorlardı. Yıllardır efendilerinin övünç kaynağı olan kuşlar, şimdi gökyüzüne yükselerek dalga geçiyorlardı onunla. Hervé Joncour evden çıkıp ağır ağır köye doğru yürümeye başladı, büyük bir dinginlik içinde önüne bakıyordu. Ne kimse onu görüyor, ne de o bir şey görüyordu. Bir delinin dokuduğu bir halının dokumasında dümdüz ilerleyen altından bir iplikti. Nehrin üzerindeki köprüyü geçti, dağ selvilerine doğru ilerledi, gölgelerine bir girip bir çıkarak yürüyordu. Kapıları ardına dek açık, bomboş, kocaman kuş kafesi çıktı karşısına. Önünde bir kadın duruyordu. Hervé Joncour sağa sola bakınmadan ağır ağır yürümeye devam etti, kadının karşısına gelince durdu.

Kadının gözleri Uzakdoğulular gibi çekik değildi, yüzü küçük bir kız çocuğunun yüzüydü.

Hervé Joncour ona doğru bir adım attı, elini uzattı ve açtı. Dörde katlı küçük bir kâğıt parçası vardı avucunda. Kadın kâğıdı görünce yüzü bir gülümsemeyle aydınlandı. Elini Hervé Joncour'un elinin üzerine koydu ve yavaşça sıktı, bir an duraksadı, sonra dünya turu yapan o kâğıdı alarak, elini geri çekti. Kâ-

ğıdı giysisinin bir kıvrımına sokmuştu ki, Hara Kei'nin sesi duyuldu.

– Hoş geldiniz, Fransız dostum benim.

Birkaç adım ötedeydi. Sırtında koyu renk bir kimono vardı, siyah saçlarını düzgün bir biçimde ense-sinde toplamıştı. Yaklaştı. Kafesi seyretmeye koyuldu, ardına kadar açık kapılara tek tek baktı.

– Dönecekler. Dönme dürtüsüne karşı koymak her zaman zordur, öyle değil mi?

Hervé Joncour yanıt vermedi. Hara Kei gözlerinin içine bakarak yavaşça şöyle dedi.

– Gelin.

Hervé Joncour onu izledi. Birkaç adım attıktan sonra, kıza doğru döndü ve hafifçe eğilerek selam verdi.

– En yakın zamanda görüşmek umuduyla.

Hara Kei yürümeye devam etti.

– Sizin dilinizi bilmiyor.

Dedi.

– Gelin.

34.

O akşam Hara Kei, Hervé Joncour'u evine davet etti. Köyde yaşayan bazı adamlar ve yüzleri beyaz ve göz alıcı renklerde boyalı, çok şık giyinmiş kadınlar da vardı. Sake içiliyor, uzun ahşap pipolarda ekşi aromalı, insanı kendinden geçiren bir tütün tütürülüyordu. Sokak cambazları çağrılmıştı, bir adam insan ve hayvan taklitleri yaparak davetlileri güldürüyordu. Yüzlerinden gülümseme eksik olmayan, yaşı geçkin üç kadın telli çalgılar çalıyorlardı. Hara Kei, koyu renk giysileriyle, yalınayak baş köşede oturmuştu. Nefis, ipek bir elbise giymiş olan çocuk yüzlü kadın da yanındaydı. Hervé Joncour odanın öbür ucundaydı, kadınların tatlımsı parfüm kokuları sarmıştı çevresini, anlayamadığı öyküler anlatan adamlara çekinecek gülümsüyordu. Bin kez kadının gözlerini aradı, bin kez de kadın onun gözlerini buldu. Bir çeşit hüznü danstı bu bakışmalar, gizlice ve güçsüzce yapılan. Hervé Joncour gece geç saatlere kadar sürdürdü bu dansı, sonra ayağa kalktı, Fransızca birşeyler söyleyerek izin istedi, ona eşlik etmek isteyen bir kadından ne yapıp edip kurtuldu, duman bulutlarını ve o anlaşılmasız dillerinde ona laf anlatan erkekleri yararak kendini dışarı attı. Odadan çıkmadan önce, son bir

kez genç kadına baktı. O da ona bakıyordu, gözleri anlamsızdı, yüzyıllarca uzaktı.

Hervé Joncour serin gece havasını içine çekerek köyde dolaşmaya başladı, tepeye doğru giden dar sokaklarda kayboldu. Eve vardığında, kâğıt duvarın arkasında titreyen bir ışık gördü. İçeri girdi ve iki kadın buldu karşısında, ayakta bekliyorlardı. Biri, Uzakdoğulu genç bir kızdı, üzerinde sade beyaz bir kimono vardı. Diğerisi ise o idi. Gözleri coşkunun bir sevinçle parlıyordu. Bir şey yapmasına izin vermeden yanına yaklaştı, bir elini alıp yüzüne götürdü, dudaklarıyla dokundu ona, sonra sıkıca tutarak yanındaki kızın ellerinin üzerine koydu, kaçmasın diye elini bir an elinden ayırmadı. Sonunda elini çekti, geriye doğru iki adım atıp lambayı aldı, bir an Hervé Joncour'un gözlerinin içine baktı ve koşarak uzaklaştı oradan. Turuncu bir lambaydı. Gecenin karanlığında gözden kayboldu, o kaçan küçük ışık.

35.

Hervé Joncour o genç kızı daha önce hiç görmemişti, o gece de aslında tam olarak hiç görmedi. Işıksız odada bedeninin güzelliğini duydu, ellerini ve dudaklarını tanıdı yalnızca. O güne kadar hiç yapmadığı devinimlerle saatlerce sevdi onu, bilmediği bir yavaşlığı öğrendi. Karanlıkta, bu yavaşlığı sevmek, kızı sevmekten daha kolaydı.

Genç kız şafak sökmeden kalktı, beyaz kimonosunu giydi ve çıkıp gitti.

36.

Sabah olduğuunda Hervé Joncour, Hara Kei'nin bir adamının kapının önünde kendisini beklediğini gördü. Her yanı minicik, fildişi rengi yumurtalarla kaplı on beş dut ağacı kabuğu getirmişti. Hervé Joncour kabukları tek tek inceledi, pazarlık etti ve altınla ödedi. Gitmeden önce adama, Hara Kei'yi görmek istediğini anlatmaya çalıştı. Adam başını salladı. Hervé Joncour, onun el kol işaretlerinden Hara Kei'nin o sabah, adamlarını da alarak erkenden yola çıktığını ve ne zaman döneceğini kimsenin bilmediğini anladı.

Hervé Joncour, koşarak köyü geçti ve Hara Kei'nin evine gitti. Yalnızca uşaklar kalmıştı, her soruya başlarını iki yana sallayarak yanıt veriyorlardı. Ev bomboş gibiydi. En önemsiz şeylere bile dikkat ederek, ne kadar aradıysa da, ona bırakılmış bir mesaj anlamına gelen hiçbir şey bulamadı. Evden ayrılıp köye doğru giderken büyük kuş kafesinin önünden geçti. Kapıları kapalıydı. Gökyüzüne ulaşamadan yüzlerce kuş uçuyordu içinde.

37.

Hervé Joncour iki gün daha bir işaret gelir diye bekledi. Sonra yola çıktı.

Köyden yarım saat uzaklıkta bir ormanın yanından geçiyordu ki, kulağına garip, çın çın bir gürültü geldi. Yaprakların arasında dinlenmekte olan bir kuş sürüsünün binbir koyu gölgesi görülebiliyordu. Hervé Joncour kendisine eşlik eden iki adama hiçbir açıklamada bulunmadan atını durdurdu ve kemerinden tabancasını çıkarıp havaya altı el ateş etti. Sürü korkuyla, bir yangından çıkan duman bulutu gibi gökyüzüne doğru yükseldi. O kadar büyüktü ki, birkaç günlük yürüme mesafesinden bile kolayca görülebilirdi. Gökyüzündeki bu koyuluğun yitip gitmekten başka bir amacı yoktu.

38.

Altı gün sonra Hervé Joncour Takaoka'dan Hollandalı bir kaçakçı gemisine binip Sabirk'e gitti. Çin sınırını izleyerek Baykal gölüne ulaştı, Sibirya topraklarında dört bin kilometre yol gitti, Ural'ları aştı ve Kiev'e vardı. Trenle tüm Avrupa'yı doğudan batıya geçerek, üç ay süren bir yolculuktan sonra, Fransa'ya ulaştı. Nisan ayının ilk pazarı, Kudas Ayinine yetişecek biçimde Lavilledieu kapılarına geldi. Arabasını durdurdu ve birkaç dakika, hareketsiz, kapalı perdelerin arkasında öylece oturdu. Sonra inip yoluna yürüyerek ve her adımda sonsuz bir yorgunluk duyarak devam etti.

Baldabiou savaşı görüp görmediğini sordu ona.

— Göreceğimi sandığım savaşı görmedim, diye yanıt verdi.

Gece Hélène'nin yatağına girdi ve onu öyle ateşli sevdi ki, Hélène korktu ve gözyaşlarını tutamadı. Hervé Joncour ağladığını fark ettiğinde, Hélène gülümsemeye çalışarak

— Yalnızca mutluluktan ağlıyorum, dedi yavaşça.

39.

Hervé Joncour yumurtaları Lavilledieu'lü ipek-böceği yetiştiricilerine teslim etti. Sonra günlerce ortalarda görünmedi, Verdun'e her gün yaptığı ziyaretleri bile ihmal etti. Mayısın ilk günlerinde herkesi şaşırtarak Jean Berbeck'in, bir gün konuşmamaya karar verip, ölene kadar tek kelime etmeyen o adamın, terk edilmiş evini satın aldı. Herkes yeni bir laboratuvar açacağını düşündü. Ama o, evi boşaltmaya bile kalkışmadı. Ara sıra gidip yalnız başına oturuyordu o odalarda, kimse ne yaptığını bilmiyordu. Bir gün Baldabiou'yu götürdü eve.

— Sen Jean Berbeck'in neden konuşmamaya karar verdiğini biliyor musun? diye sordu.

— Hiçbir zaman söylemediği birçok şeyden bir tanesi de bu işte.

Aradan yıllar geçmişti ama hâlâ duvarlarda tablolar, lavabonun yanındaki kurutma bezinin üzerinde tencereler duruyordu. Hiç de iç açıcı bir yer değildi, Baldabiou'ya kalsa hemen çıkar giderdi oradan. Ama Hervé Joncour o küflü ve ölü duvarlara büyülenmiş gibi bakmayı sürdürüyordu. Gün gibi ortadaydı: o evde birşeyler arıyordu.

— Belki yaşam, bazen, öyle bir değişiyor ki, söyleyecek hiç ama hiçbir şey kalmıyor.

Dedi.

– Sonsuza dek söyleyecek hiçbir şey kalmıyor.

Baldabiou ciddi konulara fazla yatkın değildi. Gözünü hiç ayırmadan Jean Berbeck'in yatağına bakıyordu.

– Böyle korkunç bir evde kimin dili tutulmaz ki.

Hervé Joncour bu kapalı yaşamına günlerce devam etti, çevrede fazla görünmeyip zamanını er geç bir gün yaptırmayı düşündüğü park projesi üzerinde çalışarak geçiriyordu. Sayfalar dolusu, makineleri andıran garip resimler çiziyordu. Bir akşam Hélène ona şöyle sordu.

– Nedir bunlar?

– Kuş kafesi.

– Kuş kafesi mi?

– Evet.

– Ne işe yarar peki?

Hervé Joncour gözlerini resimlerden hiç ayırmadı.

– İçini alabildiğince kuşla doldurursun, sonra bir gün seni mutlu eden bir olay olduğunda kapısını açar, kuşların uçup gidişini seyredersin.

40.

Temmuz sonunda, Hervé Joncour karısıyla Ni-ce'e gitti. Deniz kıyısında bir villaya yerleştiler. Hélène, herkesten uzakta bir yere sığınmanın getireceği huzurun, kocasının üzerine çöken hüznü dağıtacağından emindi. Üstelik, kurnazlık edip bunu kişisel bir kapris gibi gösterdi ve sevdiği adamı bağışlayarak onu sevindirdi.

Birlikte üç hafta küçük, ama kolay kolay ele geçmeyen bir mutluluk yaşadılar. Sıcakın daha dayanılır olduğu günlerde araba kiralıyor ve denizin uzaktan renkli kâğıttan bir fon gibi görüldüğü tepelere gizlenmiş köyleri keşfederek eğleniyorlardı. Bir konser izlemek ya da toplumsal bir olaya katılmak için ara sıra kente gidiyorlardı. Bir akşam, altmışıncı yaşını görkemli bir yemekle Hotel Suisse’de kutlayan bir İtalyan baronun davetine gittiler. Sıra tatlıya gelmişti ki, Hérve Joncour bakışlarını Hélène’e doğru çevirdi. Hélène, masanın karşı tarafında, çekici bir İngiliz centilmenin yanında oturuyordu. İşin ilginç yanı, İngilizin ceketinin yakasında, koyu mavi küçük çiçeklerden halka biçiminde bir süs vardı. Hérve Joncour, adamın Hélène’e doğru eğilerek, kulağına birşeyler fısıldadığını gördü. Hélène nefis bir biçimde gülmeye başlamıştı, gülerken de hafifçe İngiliz centilmene doğ-

ru eğilmiş, saçları adamın omzuna değmişti, hareketinde çekingenlik değil, şaşırtıcı bir özen seziliyordu. Hérve Joncour bakışlarını tabağına indirdi. Küçük gümüş bir kaşığı kavrayan elinin açıkça titrediğini görmeden edemedi.

Hervé Joncour daha geç saatlerde, sigara salonunda, bir masada yalnız başına oturan, yüzünde hafif şaşkın bir ifadeyle önüne bakan bir adamın yanına gitti, fazla alkolden sendeliyordu. Kulağına eğilerek, yavaşça şöyle söyledi ona.

– Size önemli bir şey bildirmem gerekiyor, *Mösyö*. Hepimiz iğrenciz. Hepimiz olağanüstüyüz ve hepimiz iğrenciz.

Adam Dresden'den geliyordu. Dana ticareti yapıyordu ve pek iyi Fransızca bilmiyordu. Katıla katıla gülmeye başladı, bir yandan da başıyla sürekli evet işareti yapıyordu; hiç susmayacak gibiydi.

Hérve Joncour ve karısı Eylül başına kadar Riviera'da kaldılar. Küçük villadan istemeye istemeye ayrıldılar, çünkü o duvarların arasında birbirlerini sevmenin mutluluğunu belli belirsiz hissetmişlerdi.

41.

Baldabiou sabah erkenden Hérve Joncour'un evine gitti. Birlikte sundurmada oturdular.

– Park olarak burası pek bir şeye benzemiyor.

– Daha düzenlemeye başlamadım, Baldabiou.

– Ah, anladım.

Baldabiou aslında sabahları hiç pipo içmezdi. Piposunu çıkarıp doldurdu ve yaktı.

– Şu Pasteur denen adamı tanıdım. Akıllı biri. Bana her şeyi gösterdi. Sağlıklı yumurtalarla hastalıklıların birbirinden ayırabiliyor. Onları iyileştirmesini bilmiyor tabii ki. Ama, sağlıklı olanları hasta olanlardan ayırabiliyor. Ürettiğimiz yumurtaların yüzde otuzunun büyük bir olasılıkla sağlıklı olduğunu söylüyor.

Kısa bir ara.

– Bu kez Japonya'da savaşın gerçekten koptuğunu söylüyorlar. İngilizler hükümete, Hollandalılar asilere silah veriyormuş. Aralarında anlaştıkları söyleniyor. Japonları iyice birbirlerine düşürüp, her şeyi ellerinden alacaklar ve aralarında paylaşacaklar. Fransız konsolosluğu hiçbir şey yapmadan olanları seyreliyor, zaten onlar her zaman, her şeye seyirci kalırlar. Yabancıların koyunlar gibi boğazları kesilerek öl-

dürüldükleri ya da kıyım haberlerini yollamaktan başka bir şey bilmezler.

Kısa bir ara.

– Biraz daha kahve var mı?

Hervé Joncour ona biraz daha kahve koydu.

Kısa bir ara.

– O iki İtalyan var ya, Ferreri ve öbürü, hani şu geçen yıl Çin’e gidenler... on beş bin ons yumurtayla geri döndüler, iyi mal, Bollet’liler de aldılar, birinci sınıf mal olduğunu söylüyorlar. Bir ay sonra yeniden gidecekler... iyi bir iş önerisinde bulundular, fiyatları da uygun, onsu on bir frank, hem de garantili. Ciddi çalışan insanlar, arkalarında bir örgüt var, Avrupa’nın yarısına yumurta satıyorlar. Dediğim gibi ciddi insanlar.

Kısa bir ara.

– Bilmiyorum. Ama belki bu işin üstesinden gelebiliriz. Yumurtalarımızla, Pasteur’ün çalışmalarıyla, bir de iki İtalyandan alacağımız yumurtalarla... becerebiliriz bu işi belki. Kasabalılar seni yeniden oraya yollamanın bir çılgınlık olduğunu söylüyorlar... üstelik pahalıya da patlıyor... çok riskli olduğunu söylüyorlar, haklılar da, önceki yolculuklar farklıydı, ama şimdi... şimdi oradan ölmeden dönmek zor.

Kısa bir ara.

– Olay şu, onlar yumurtaları kaybetmek istemiyorlar, ben de seni kaybetmek istemiyorum.

Hervé Joncour bakışlarını olmayan parka dikiyerek öylece kaldı bir süre. Sonra daha önce hiç yapmadığı bir şey yaptı.

– Ben Japonya’ya gideceğim, Baldabiou.

Dedi.

– Bu yumurtaları alacağım, gerekirse kendi paramla yapacağım bunu. Sen yalnızca size mi, yoksa başkasına mı satmam gerektiğine karar ver.

Baldabiou bunu beklemiyordu. Çolağın son vuruşta, inanılmaz bir geometriyle, topu dört banttı sektirip oyunu almasını izlemek gibi bir şeydi.

42.

Baldabiou, Lavilledieu'lü ipek böceği yetiştiricilerine Pasteur'e güvenilemeyeceğini, o iki İtalyanın Avrupa'nın yarısını dolandırdığını, Japonya'da savaşın kıştan önce biteceğini ve Azize Agnese'nin rüyasına girip, ona hepsinin ödleklere ordusu olduğunu söylediğini anlattı. Yalnızca Hélène'e yalan söyleyemedi.

– Gitmesi şart mı, Baldabiou?

– Hayır.

– Neden gidiyor öyleyse?

– Ben durduramam onu. Gitmek istiyorsa, geri dönmesi için bir gerekçe daha gösterebilirim yalnızca.

Lavilledieu'lü ipekböceği yetiştiricileri bu iş için gerekli olan paradan paylarına düşeni ister istemez verdiler. Hervé Joncour hazırlıklara başladı, ekim ayı geldiğinde yola çıkmaya hazırdı. Hélène, her yıl olduğu gibi, hiçbir şey sormadan, en ufak bir kaygısını bile belli etmeden ona yardım etti. Yalnızca son akşam, lambayı söndürdükten sonra, ona şunu söyleme gücünü buldu kendinde.

– Geri döneceğine söz ver.

Sesi yumuşak değil kararlıydı.

– Geri döneceğine söz ver.

Karanlıkta Hervé Joncour şöyle dedi.

– Söz veriyorum.

43.

10 Ekim 1864'te, Hérvè Joncour dördüncü Japonya yolculuğuna çıktı. Metz yakınlarında Fransız sınırını aştı, Württemberg ve Bavyera'dan geçerek Avusturya'ya girdi, trenle ilkönce Viyana'ya, sonra Budapeşte'ye, oradan da Kiev'e ulaştı. At sırtında iki bin kilometre giderek Rus bozkırlarından geçti, Ural'ları aştı, Sibirya'ya girdi, kırk gün daha yol gittikten sonra Baykal gölüne ulaştı. Orada yaşayanlar 'ermiş' diyorlardı bu göle. Amur Irmağını izleyerek Okyanus'a ulaşana dek Çin sınırı boyunca ilerledi. Okyanus'a geldiğinde Sabirk limanında sekiz gün bekledi, sonra Hollandalı bir kaçakçı gemisine binip, Japonya'nın Batı kıyısındaki Capo Teraya'ya ulaştı. At sırtında, dolambaçlı yollar izleyerek, İşikava, Toyama, Niigata'dan geçti ve Fukuşima'ya gitti. Şirakava'ya vardığında kentin yarısının yıkılmış olduğunu fark etti, hükümetin askerlerinden oluşan bir garnizon yıkıntıların arasına yerleşmişti. Kentin çevresinden dolanıp doğuya gitti, beş gün boş yere Hara Kei'nin bir adamını bekledi. Altıncı gün, şafak sökerken, kuzeye, tepelere doğru yola çıktı. Elinde üç beş tane yarım yamalak harita, aklında şöyle böyle anımsadığı bazı yerler vardı. Günlerce başıboş gezindi durdu, sonunda bir nehri, sonra bir ormanı, ardından da

bir yolu tanıdı. Yolun sonunda Hara Kei'nin köyünü buldu; baştan aşağı yanmıştı: evler, ağaçlar, her şey.

Geriye hiçbir şey kalmamıştı.

Bir tek canlı bile yoktu.

Hervé Joncour orada durup o sönmüş kocaman mangala bakakaldı. Sekiz bin kilometrelik yolu geride bırakmıştı. Önünde ise hiçbir şey yoktu. Birdenbire, görülmez olduğunu sandığı şeyi gördü.

Dünyanın sonunu.

Hervé Joncour köyün yıkıntısı içinde saatler geçirdi. Boşa geçen her saatin kendisi ve tüm Lavilledieu için felaket anlamına gelebileceğini bile bile bir türlü ayrılamıyordu oradan: ipekböceği yumurtası bulamamıştı, bulsa bile dünyayı bir baştan bir başa aşıp Lavilledieu'ye ulaşmak için az zamanı kalmıştı, oraya varmadan yumurtalar yolda açılıp yararsız tırtıllara dönüşebilirlerdi. Bir günlük gecikme bile işin sonu anlamına gelebilirdi. Bunu bilse de ayrılamıyordu oradan. Böylece, şaşırtıcı ve tuhaf bir şey olana kadar kaldı orada; ansızın küçük bir çocuk çıkıverdi ortaya. Paçavralar içindeki çocuk yavaşça yaklaşıyor, bir yandan da korkulu gözlerle yabancıyı inceliyordu. Hervé Joncour olduğu yerde kaldı. Çocuk öne doğru birkaç adım daha atıp durdu. Birbirlerinden birkaç metre uzakta, bakışmaya başladılar. Sonra çocuk yırtık pırtık giysisinin altından bir şey çıkarıp korkudan titreyerek Hervé Joncour'a yaklaştı ve elindekini ona uzattı. Bir eldivendi bu. Hervé Joncour'un gözlerinin önüne bir göl kıyısı, yere bırakılmış turuncu bir giysi ve göl suyunu, sanki uzaklardan geliyormuş gibi kıyıya sürükleyen küçük dalgalar geldi. Eldiveni alıp, çocuğa gülümsedi.

– Benim, o Fransız... ipekçi adam, Fransız adam, beni anlıyor musun?... Ben'im.

Çocuğun titremesi geçti.

– Fransız...

Gözleri yaşlıydı, ama gülüyordu. Hızla, neredeyse bağırarak konuşmaya ve Hervé Joncour'a kendisini izlemesini işaret ederek koşmaya başladı. Ormana girerek, dağlara doğru giden bir patıkada gözden kayboldu.

Hervé Joncour olduğu yerde kaldı. Yitip giden bir dünyadan ona kalan tek şeymiş gibi eldiveni elinde evirip çeviriyordu. Artık çok geç olduğunu ve başka seçeneği olmadığını biliyordu.

Ayağa kalktı. Yavaşça atına yaklaştı. Bindi. Sonra garip bir şey yaptı. Topuklarıyla hayvanın karnına sertçe vurdu. Ve yola çıktı. Ormana doğru, çocuğun arkasından, dünyanın sonunun ötesine doğru ilerledi.

45.

Dağlarda günlerce, kuzeye doğru yol aldılar. Hervé Joncour nereye gittiklerini bilmiyordu: ama hiçbir şey sormadan çocuğun ona rehberlik etmesine izin verdi. Yollarının üzerinde iki köy vardı. İnsanlar evlerine saklanıyordu. Kadınlar hızla uzaklaşıyorlardı. Çocuk arkalarından anlaşılmaz şeyler bağırarak deliler gibi eğleniyordu. Yaşı on dörtten fazla değildi. Durmaksızın, kamıştan bir flütü üfleyerek, dünyadaki bütün kuşların ötüşlerini taklit ediyordu. Sanki yaşamının en güzel şeyini yapar gibiydi.

Beşinci gün bir tepenin doruğuna vardılar. Çocuk vadiye doğru inen yolda, önlerindeki bir noktayı işaret etti. Hervé Joncour dürbününü alıp baktı ve bir kalabalık gördü: silahlı adamlar, kadınlar ve çocuklar, atlı arabalar, hayvanlar. Bütün bir köy yola koyulmuştu. Hervé Joncour atının üzerinde, siyah giysileriyle Hara Kei'yi gördü. Arkasında da, dört yanı göz alıcı renklerde kumaşlarla örtülü, sallana sallana ilerleyen bir tahtirevan vardı.

46.

Çocuk attan indi, birşeyler söyleyip hızla uzaklaştı oradan. Ağaçların arasında gözden kaybolmadan önce arkasını döndü ve bir an öylece kaldı, yolculuğun çok güzel geçmiş olduğunu ifade edecek bir işaret arıyordu.

— Çok güzel bir yolculuktu, diye seslendi Hervé Joncour.

Hervé Joncour bütün gün, uzaktan, kervanı izledi. Kervanın geceleme için durduğunu görünce durmayıp yoluna devam etti. Sonunda iki silahlı adam gelip, atını ve bavullarını alarak onu bir çadıra götürdü. Uzun süre bekledikten sonra Hara Kei geldi. Ama selam bile vermedi. Oturmadı da.

— Hey Fransız, buraya nasıl geldiniz?

Hervé Joncour ona yanıt vermedi.

— Sizi buraya kimin getirdiğini sordum.

Sessizlik.

— Burada işinize yarayacak bir şey yok. Yalnızca savaş var. Ve bu sizin savaşınız değil. Çekip gidin buralardan.

Hervé Joncour küçük bir deri kese çıkarıp açtı ve içindekileri yere boşalttı. Altın paraları.

– Savaş pahalı bir oyundur. Sizin bana ihtiyacınız var. Benim de size.

Hara Kei yere saçılan altınlara bakmadı bile. Arkasını dönüp gitti.

47.

Hervé Joncour geceyi kampın yakınında geçirdi. Kimse onunla konuşmadı, kimse onu görmüyor gibiydi. Herkes yerde, ateşlerin yanında uyuyordu. Yalnızca iki çadır vardı. Hervé Joncour bir tanesinin yanında boş tahtırevanı gördü: dört köşesine küçük kafesler asılmıştı: kuşlar. Kafeslerin tellerinden küçük küçük altın çingiraklar sarkıyordu. Gecenin melteminde hafifçe çınlıyorlardı.

48.

Uyandığında köy halkının yola koyulmak üzere olduğunu gördü. Çadırlar kaldırılmıştı. Tahtirevan hâlâ orada, açık duruyordu. İnsanlar sessizce arabalara biniyorlardı. Kalkıp uzun uzun çevresine bakındı, ama gözlerine takılan Uzakdoğulu gözlerdi yalnızca, insanlar hemen kaçırıyorlardı bakışlarını. Silahlı adamlar ve ağlamayan çocuklar gördü. Kaçmakta olan insanlara özgü sessiz yüzler gördü. Ve yolun kenarında bir ağaç gördü. Ve bir dalında da, onu oraya kadar getiren küçük çocuğu gördü, asılmıştı.

Hervé Joncour yaklaştı ve hipnotize olmuş gibi bir süre bakakaldı. Sonra ağaca bağlanmış ipi çözdü, küçük çocuğun bedenini kucaklayıp yere koydu ve yanına çömeldi. Gözlerini o yüzden ayıramıyordu. Böylece köy halkının yola koyulduğunu görmedi, ama yalnızca duydu, yolda ilerleyen o kalabalığın uğultusu ulaştı kulaklarına. Bir adım ötesinde Hara Kei'nin sesini duyduğunda da kaldırmadı bakışlarını yerden, şöyle diyordu ona.

– Japonya eski kafalı bir ülkedir, biliyor musunuz? Yasaları da eski kafalıdır: ölüm cezasını gerektiren on iki suç vardır derler. Bu suçlardan bir tanesi de hizmetinde çalıştığın kişinin aşk mektubunu götürmektir.

Hervé Joncour gözlerini öldürülen o küçük çocuktan alamıyordu.

– Aşk mektubu yoktu onun yanında.

– Aşk mektubu *kendisiydi*.

Hervé Joncour başına bir şeyin dayandığını ve onu yere doğru ittiğini hissetti.

– Bir Fransız tüfeği bu. Bakışlarınızı yerden kaldırmayın lütfen!

Hervé Joncour ne olup bittiğini hemen anlamadı. Sonra uzaklaşmakta olan o kalabalığın hışırtıları arasında binlerce küçük çingırağın gitgide yaklaşan, yolda adım adım ona doğru gelen altın sesini duydu; gözlerinin önünde yalnızca kara toprak olduğu halde, bir sarkaç gibi iki yana sallanan o tahtırevanı sezebiliyordu, hatta onun yolda ağır ağır ilerlediğini, yavaşça ama inatla yaklaştığını neredeyse görebiliyordu; gitgide yükselen, dayanılmaz derecede yükselen, yaklaşan, kendisine degecek kadar yaklaşan o çınlamayla birlikte geliyordu; o altın gürültü tam önündeydi, şimdi, tam önünde – o anda – o kadın – önünde duruyordu.

Hervé Joncour başını kaldırdı.

Tahtırevanın her yerinde nefis kumaşlar, ipekler, turuncu, beyaz, sarı kızıl, gümüşü binbir renk vardı, o görkemli yuvada bir tek açık yer bile yoktu. Havada yalnızca hiçlikten daha hafif, erişilmez renklerin hışırtısı duyuluyordu.

Hervé Joncour yaşamını paramparça edecek bir patlama duymadı. O çınlamanın uzaklaştığını, tüfek namlusunun başından çekildiğini ve Hara Kei'nin alçak bir sesle şöyle dediğini duydu.

– Çekip gidin burdan, Fransız. Ve bir daha geri dönmeyin.

49.

Yol boyunca yalnızca sessizlik. Yerde küçük bir çocuk bedeni. Diz çökmüş bir adam. Günün son ışıklarına kadar.

50.

Hervé Joncour Yokohama'ya on bir günde ulaştı. Bir Japon görevliye para yedirip, adanın güneyinden gelen on altı kutu ipek böceği yumurtası aldı. İpek kumaşlara sarıp, dört yuvarlak tahta kutuya yerleştirdi yumurtaları ve kutuları tek tek mühürledi. Anakaraya giden bir gemi bulup mart başında Rusya kıyısına ulaştı. Olabildiğince kuzeyde bir yol seçti kendine; soğğun, yumurtaların gelişmesini geciktireceğini ve açılacakları zamanı erteleyebileceğini umuyordu. Sibirya topraklarında güçlkle ilerleyerek dört bin kilometre yol gitti, Ural'ları aştı ve Sen Petersburg'a vardı. Altın fiyatına kilolarca buz satın aldı ve Hamburg'a giden bir ticaret gemisinin ambarına yumurtalarla birlikte yükledi. Altı günde Hamburg'a vardı. Dört yuvarlak tahta kutuyu yanına alıp, güneye giden bir trene bindi. On bir saat süren bir yolculuktan sonra, Eberfeld adında bir kasabadan ayrılır ayrılmaz tren su takviyesi yapmak için durdu. Hervé Joncour çevresine bakındı. Buğday tarlalarına ve tüm dünyaya yaz güneşi vuruyordu. Karşısında bir Rus tüccar oturuyordu: ayakkabılarını çıkarmış, Almanca bir gazetenin son sayfasıyla yelpazeleniyordu. Hervé Joncour adamı incelemeye koyuldu. Gömleğinin üzerindeki ter lekelerini ve alnına ve boynuna tane tane

inen damlaları gördü. Rus, gülerek birşeyler söyledi. Hervé Joncour gülümsedi, ayağa kalkıp bavullarını aldı ve trenden indi. Son vagona, buzlar içinde korunan balık ve etlerin bulunduğu yük vagonuna kadar gitti. Sular binlerce kurşunun delik deşik ettiği bir leğenden akar gibi akıyordu. Kapıyı açıp vagona girdi, yuvarlak tahta kutuları tek tek dışarı çıkardı ve rayların yanına, yere koydu. Sonra kapıyı kapatıp beklemeye başladı. Tren yola çıkmak üzere hazır olduğunda, acele edip trene bin diye bağurdılar ona. Başını sallayıp, selam vererek yanıtladı onları. Gözden kaybolana kadar trenin arkasından baktı. Gürültüsü bütünüyle kesilene dek bekledi. Sonra tahta kutulardan birine eğildi, mühürü söktü ve kutuyu açtı. Öteki kutuları da açtı. Ağır ağır, özenle.

Milyonlarca tırtıl. Ölmüşlerdi.

Tarih, 6 Mayıs 1865 idi.

51.

Hervé Joncour dokuz günlük bir gecikmeyle vardı Lavilledieu'ye. Hélène, arabayı uzaktan, villanın ağaçlıklı yolunu çıkarken gördü. Kendi kendine, ağlamaması ve kaçmaması gerektiğini söyledi.

Giriş kapısına kadar gitti, kapıyı açtı ve eşikte durdu.

Hervé Joncour yanına geldiğinde gülümsedi. O, karısına sarılarak yavaşça şöyle dedi

– Benimle kal, yalvarırım.

Gece geç saatlere kadar, uyumadan evin önündeki çimlerde, yan yana oturdular. H  l  ne Lavilledieu'y  , beklemekle geçen o ayları ve son korkunç günleri anlattı ona.

— Sen ölmüştün.

Dedi.

– Ve dünyada güzel hiçbir şey kalmamıştı.

52.

Lavilledieu'deki çiftliklerde halk, dalları yaprak-tan geçilmeyen dut ağaçlarına bakıp kendi felaketini görüyordu. Baldabiou birkaç parti yumurta bulmuştu, ama tırtıllar gün ışığına çıkar çıkmaz ölüyorlardı. Ayakta kalanlarla elde edilebilen ham ipek de ancak kasabadaki yedi iplikhaneden ikisini çalıştırmaya yetiyordu.

— Bir fikrin var mı? diye sordu Baldabiou.

— Evet, var, dedi Hervé Joncour.

Ertesi gün, yaz aylarında villasının çevresine bir park yaptıracığı haberini yaydı. Onlarca erkek ve kadını işe aldı. Ağaçları seyrelterek tepenin profilini düzleştirdiler, böylece vadiye doğru inen eğime daha yumuşak bir görünüm kazandırdılar. Düzlükte ağaçlar ve çitlerle yumuşak hatlı, saydam dolambaçlar çizdiler. Küçük kayın ormanlarının ortasına, ansızın karşılaşılan düzlükler gibi insanı şaşırtan, çeşitli çiçeklerin oluşturduğu bahçeler yaptılar. Irmağın suyunu alıp çeşmeden çeşmeye geçirdiler, parkın batı sınırına kadar getirdiler; orada su, çevresini kuşatan çimenlerin ortasında küçük bir göl oluşturdu. Güneydeki limon ve zeytin ağaçlarının ortasına tahta ve demirden, havada asılı bir nakış gibi duran büyük bir kuş kafesi yaptılar.

Dört ay çalıştılar. Eylül sonunda park bitti. Lavilledieu'de kimse o güne dek böyle bir şey görmemişti. Hervé Joncour'un bu işe tüm servetini harcadığını söylüyorlardı. Bu kez Japonya'dan değişmiş olarak döndüğünü, hasta olabileceğini söylüyorlardı. Yumurtaları İtalyanlara sattığını ve Paris bankalarında altın cinsinden büyük bir servetin kendisini beklediğini söylüyorlardı. Park işi olmasa o yıl açlıktan ölmüş olacaklarını söylüyorlardı. Dolandırıcı olduğunu söylüyorlardı. Bir aziz olduğunu söylüyorlardı. Bazıları ise şöyle diyordu: Bir tuhaflık var onda, mutsuzluk gibi bir şey.

53.

Hervé Joncour yolculuğu ile ilgili olarak, yumurtaların Köln'e yakın bir kasabada açıldığından ve kasabanın adının da Eberfeld olduğundan başka bir şey söylememiştir.

Döndükten dört ay on üç gün sonra Baldabiau, parkın batı yakasındaki gölün kıyısında, Hervé Joncour'un karşısına oturdu ve ona şöyle dedi.

– Nasıl olsa, er geç birilerine anlatacaksın gerçeği.

Güçlkle, yavaş yavaş söyledi bunları, çünkü gerçeğin bir işe yaradığına hiçbir zaman inanmamıştı.

Hervé Joncour bakışlarını parka doğru çevirdi.

Sonbahardı ve yalancı bir ışık sarmıştı her yanı.

– Hara Kei'yi ilk gördüğümde üzerinde koyu renk bir tunik vardı, bağdaş kurmuş, hareketsiz, odanın bir köşesinde oturuyordu. Yanında, başını onun kucağına koymuş bir kadın vardı. Gözleri Uzakdoğulular gibi çekik değildi ve yüzü küçük bir kız çocuğunun yüzüydü.

Baldabiau, Hervé Joncour'un anlattıklarını sonuna kadar, Eberfeld trenine kadar, hiç ses çıkarmadan dinledi.

Hiçbir şey düşünmüyordu.

Dinliyordu.

Sonunda, Hervé Joncour'un yavaşça şöyle söylediğini duymak onu üzdü.

– Sesini bile duymadım.

Bir süre sonra:

– Tuhaf bir acı bu.

Yavaşça.

– Hiçbir zaman yaşayamayacağın bir şey için özlemenden ölmek.

Yan yana parkta geri yürüdüler. Baldabiou'nun söylediği tek şey şu sözler oldu.

– Bu lanet olası soğuk da nereden çıktı?

Durup dururken söylemişti bunu.

54.

Yeni yılın başında –1866– Japonya ipekböceği yumurtası ihracatını resmen serbest bıraktı.

On yıl sonra Fransa, tek başına, on milyon frank tutarında Japon yumurtası ithal edecekti.

Süveyş kanalının açılmasıyla, 1869’dan sonra, Japonya’ya yolculuk yirmi günden fazla sürmeyecekti. Geriye dönüşse yirmi günden de az.

1884 yılında Chardonnet adlı bir Fransız suni ipeğin patentini aldı.

55.

Lavilledieu'ye döndükten altı ay sonra, Hervé Joncour'a postayla hardal rengi bir zarf geldi. Zarfı açtığıında, içinde sık ve geometrik yazılarla dolu yedi sayfa buldu: siyah mürekkep; Japon harfleri. Zarfın üzerindeki ad ve adresten başka, batı harfleriyle yazılmış tek sözcük yoktu. Üzerindeki damgaya bakılacak olursa Ostende'den geliyordu.

Hervé Joncour sayfaları karıştırarak, uzun uzadıya inceledi mektubu. Titizlikle hazırlanmış, küçük kuşların pençe izlerini içeren bir kataloğa benziyordu bu. Bunların gerçekte yazı işaretleri, yani yanan bir sesin külleri olduklarını düşünmek inanılmaz bir şeydi.

56.

Hervé Joncour mektubu ikiye katlayıp cebine koydu ve günlerce yanında taşıdı. Üstünü değiştirdiğinde çıkarıp, giyeceği giysisinin cebine koyuyordu. Bakmak için bir daha açmadı. Ara sıra, bir çiftçiyle konuşurken ya da verandada akşam yemeği saatini beklerken elinde evirip çeviriyordu yalnızca. Bir akşam çalışma odasında, lambanın ışığında incelemeye koyuldu yazıyı. Işığa karşı tutunca, küçücük kuşların pençe izleri bulanık bir sesle konuşur gibiydiler. Kesinlikle anlamsız şeyler de söylüyor olabilirlerdi, bir yaşamı temelinden sarsacak bir şey de; bunu bilmek olanaksızdı, bu da Hervé Joncour'un hoşuna gidiyordu. Héléne'in geldiğini duydu. Mektubu masanın üzerine koydu. Héléne, yaklaşıp her akşam odasına çekilmeden önce yaptığı gibi öpmek istedi onu. Eğilince, geceliğinin önü açıldı birden. Hervé Joncour, onun içine bir şey giymemiş olduğunu ve göğüslerinin bir kız çocuğununki gibi küçük ve kusursuz olduklarını gördü.

Dört gün boyunca günlük yaşamını, alışkanlıklarını hiç değiştirmeden sürdürdü. Beşinci günün sabahı, gri ılık bir takım elbise giyerek Nimes'e gitti. Akşam olmadan döneceğini söyledi.

57.

Rue Moscat 12 numarada her şey üç yıl öncesinde olduğu gibiydi. Parti hâlâ bitmemişti. Kızların hepsi genç ve Fransızdı. Piyanist, Rusya'yı anımsatan yumuşak ezgiler çalıyordu. Yaşlılıktan ya da kalles bir acıdan olacak her parçanın sonunda sağ eliyle saçlarını düzeltmiyor ve alçak sesle *Voila* diye mırıldanmıyordu.

Sesini çıkartmadan durdu ve şaşkın şaşkın ellerine baktı.

58.

Madam Blanche hiçbir şey söylemeden onu içeri buyur etti. Siyah, parlak saçları, Uzakdoğulu yüz çizgileriyle kusursuzdu. Parmaklarına yüzük gibi koyu mavi küçük çiçekler takmıştı. Sirtında beyaz ve şeffaf uzun bir giysi vardı. Ayakları çıplaktı.

Hervé Joncour karşısına oturdu. Cebinden mektubu çıkardı.

— Beni hatırlıyor musunuz?

Madam Blanche, başını belli belirsiz evet anlamında salladı.

— Size yeniden ihtiyacım var.

Mektubu uzattı. Madam Blanche mektubu aldı ve açtı, bunu yapması için hiçbir neden yoktu aslında. Yedi sayfayı da tek tek inceledi, sonra bakışlarını Hervé Joncour'a çevirdi.

— Ben bu dilden hoşlanmam, *Mösyö*. Bu mektubu unutmak istiyorum, o toprakları, oradaki yaşamımı, her şeyi unutmak istiyorum.

Hervé Joncour kıpırdamadı, sıkıca koltuğun koluna tutunmuştu.

— Ama sizin için okuyacağım bu mektubu. Evet bunu yapacağım. Karşılığında para da istemiyorum. Ama bir söz istiyorum sizden: bir daha benden böyle bir şey istemeyin.

– Söz veriyorum, *madam*.

Kadın onun gözlerinin içine dik dik baktı. Sonra bakışlarını mektubun birinci sayfasına çevirdi, piring kâğıt, siyah mürekkep kullanılmıştı.

– *Sevdiğim efendim*

Dedi.

– *korkma, hareket etme, hiçbir Şey söyleme, kimse görmeyecek bizi.*

59.

Öylece kal, sana bakmak istiyorum, sana çok baktım ben, ama benim için değildin, şimdi benim içinsin, yaklaşma, yalvarırım, olduğun yerde kal, uzun bir gece var önümüzde, sana bakmak istiyorum, seni hiç böyle görmemiştim, bedenini, tenini benim, kapat gözlerini, ve okşa kendini, yalvarırım,

dedi Madam Blanche, Hervé Joncour onu dinliyordu,

mümkünse açma gözlerini, ve okşa kendini, ellerin o kadar güzel ki, düşlerini süslediler hep, şimdi yakından görmek istiyorum onları, teninin üzerinde gezinirken görmek ne güzel onları, evet böyle, yalvarırım devam et, açma gözlerini, buradayım ben, kimse göremez bizi, yanı başındayım, okşa kendini sevdiğim efendim, erkekliğini okşa, yalvarırım, yavaş yavaş,

Madam Blanche durdu, Devam edin, yalvarırım, dedi Hervé Joncour,

erkekliğinin üzerinde duran elin güzel, durma, eline, sana bakmak hoşuma gidiyor, sevdiğim efendim, açma gözlerini, henüz açma, korkmamalısın yanımdayım ben, beni hissediyor musun? Buradayım, sana hafifçe dokunabilirim, bak bu ipek, hissediyor musun onu? Giysimin ipeği o, açma gözlerini, tenim senin olacak,

dedi Madam Blanche, yavaş yavaş, çocuksu bir sesle okuyordu mektubu,

dudaklarım senin olacak, sana ilk dokunuşum dudaklarımla olacak, nereye değdiklerini bilemeyeceksin, birden dudaklarımın sıcaklığını hissedeceksin, gözlerini açmazsan nereye dokunduklarını bilemeyeceksin, açma gözlerini, bilemeyeceğin bir yerde dudaklarımı hissedeceksin, ansızın,

Hérve Joncour hareketsiz dinliyordu, takım elbisesinin göğüs cebinden beyaz, tertemiz bir mendil sarkıyordu,

belki gözlerine, göz kapaklarına ve kirpiklerine dokunacaklar, sıcaklığımın başının içine, dudaklarımın gözlerine, gözlerinin içine işlediğini hissedeceksin, ya da belki de erkeklğine değdireceğim dudaklarımı, yavaş yavaş derine kayarken aralayacağım dudaklarımı,

dedi Madam Blanche, başını öne, kâğıtlara eğmişti, bir eliyle de boynunu okşuyordu, yavaşça,

erkeklğinin ağzımı yavaşça doldurmasını bekleyeceğim, dudaklarımın arasına girip dilime dayanacak, tükürüğüm teninde eline kadar akacak, öpücüğüm ve elin, iç içe, erkeklğinde,

Hervé Joncour dinliyordu, gözlerini duvarda asılı içi boş, gümüş çerçeveye dikmişti.

sonra, sonunda seni yüreğinden öpeceğim, çünkü seni istiyorum, yüreğinin üzerinde atan tenini ısıracağım, çünkü seni istiyorum, ve yüreğin dudaklarımın arasındayken sen gerçekten benim olacaksın, dudaklarım yüreğindeyken sen benim olacaksın, sonsuza dek, bana inanmıyorsan, sevdiğim efendim, aç gözlerini ve bak bana, ben'im, yaşanmakta olan bu ânı kim silebilir ki, ve artık ipeksiz olan bedenimi, ona dokunan ellerini, ona bakan gözlerini,

dedi Madam Blanche, lambaya doğru eğilmişti, ışık kâğıtlara vurup şeffaf giysisinde yansıyordu,

parmakların kadınlığımda, dilin dudaklarımda, altına kayıyorsun, kalçalarımın tutup kaldırıyorsun beni, erkekliğinde kaydırıyorsun beni, yavaş yavaş, bunu kim silebilir ki, sen içimde ağır ağır hareket ediyorsun, ellerin yüziimde, parmakların ağzımda, gözlerindeki zevk, sesin, yavaş yavaş, ama canımı acıtana kadar hareket ediyorsun, duyduğum haz, sesim,

Hervé Joncour dinliyordu, bir ara dönüp kadına baktı, bakışlarını öne eğmek istedi ama beceremedi,

Bedenim bedeninin üzerine, beni yukarı kaldıran sırtın, gitmeme izin vermeyen kolların, içimdeki darbeler, tatlı bir şiddet, gözlerinin gözlerimde birşeyler aradığını görüyorum, nereye kadar canımı acıtabileceğini öğrenmek istiyorlar, nereye kadar istersen, sevdiğim efendim, son yok, bitmeyecek, görüyor musun? Bu yaşamakta olan ânı kimse silemeyecek, sonsuza dek başını arkaya atacak ve bağıracaksın, sonsuza dek gözlerimi kapatacağım ve gözyaşlarımı kirpiklerimden ayıracağım, sesim sesinde, şiddetin beni sarıp sarmalıyor, kaçacak zaman ve dayanacak güç kalmadı, bu an gelecekti, ve bu an var, inan bana, sevdiğim efendim, bu an olacak, bundan sonra olacak, sonsuza kadar,

dedi Madam Blanche, ince bir sesle, sonra durdu.

Elindeki kâğıtta başka bir yazı yoktu: sonuncu sayfaydı bu. Ama yerine koymak için çevirdiğinde, arkasında birkaç satır daha olduğunu gördü, beyaz sayfanın ortasına siyah mürekkeple, düzgün bir biçimde yazılmıştı. Bakışlarını Hervé Joncour'a çevirdi. O da gözlerini hiç ayırmadan ona bakıyordu, Madam Blanche o gözlerin çok güzel olduğunu gördü. Bakışlarını yeniden kâğıda çevirdi.

– *Bir daha görüşmeyeceğiz, Mösyö.*

Dedi.

– *Bizim için mümkün olanı yaptık, ve siz bunu biliyorsunuz. İnanın bana; sonsuza kadar yaptık. Yaşamınızı benden uzak tutun. Ve, mutluluğunuz için yararlı olacaksa, size şu anda, üzüntü duymadan elveda diyen bu kadını unutmakta kararsızlık çekmeyin.*

Bir süre öylece kâğıda baktı, sonra yanındaki açık renk ahşap sehpanın üzerine, ötekilerin üzerine koydu. Hervé Joncour yerinden kıpırdamadı. Yalnızca başını çevirip bakışlarını öne eğdi. Sağ bacağını, kasiğinden dizine pantolonunun belli belirsiz ama kusursuz, hiç bozulmamış ütü çizgisini izlemeye koyuldu.

Madam Blanche ayağa kalktı, eğilip lambayı söndürdü. Odada, salondan pencereye yansıyan hafif bir ışık kalmıştı. Hervé Joncour'a yaklaştı, parmağından, koyu mavi küçücük çiçeklerden yapılmış bir yüzük çıkarıp onun yanına koydu. Sonra odayı baştan başa geçti, duvara gömülü, üzeri resimli küçük bir kapıyı açtı ve aralık bırakarak gözden kayboldu.

Hervé Joncour, koyu mavi küçücük çiçeklerden yapılmış yüzüğü elinde evirip çevirerek o garip ışıktaki uzun bir süre daha kaldı. Salondan yorgun bir piyanonun notaları geliyordu; notalar zamanı eritip, neredeyse tanınmaz yapıyorlardı.

Sonunda ayağa kalktı, açık renk ahşap sehpayı yaklaştı ve piriç kâğıttan yedi sayfayı toparlayıp aldı. Odayı bir baştan öteki başa geçti, aralık duran küçük kapıya bakmadan evden çıkıp gitti.

Hervé Joncour geri kalan yıllarında, hayatta artık hiçbir gereksinimi kalmamış insanlar gibi, duru bir yaşam biçimini yeğledi. Günlerini ölçülü zevkler tadarak geçiriyordu. Lavilledieu'lüler ona yeniden hayranlık duymaya başlamışlardı, çünkü dünyada kalmanın *doğru* bir biçimini görüyorlardı onun yaşam tarzında. Gençken, Japonya'dan önce de onun böyle olduğunu söylüyorlardı.

Karısı Hélène ile, düzenli olarak her yıl, küçük bir yolculuk yapma alışkanlığı edinmişlerdi. Napoli'yi, Roma'yı, Madrid'i, Münih'i, Londra'yı gördüler birlikte. Her şeyin insana tiyatro gibi geldiği Prag'a kadar gittiler. Yolculuklarını belli bir tarihe ve programa bağlı kalmadan yapıyorlardı. Her şey şaşırtıyordu onları: laf aramızda mutlulukları da. Sessizliği özlediklerinde de Lavilledieu'ye dönüyorlardı.

Hervé Joncour'a sorsalardı, sonsuza dek böyle yaşayacaklarını söylerdi. Doğru yerde olduğunu hissedilen insanların sarsılmaz sakinliği vardı üzerinde. Ara sıra, rüzgârlı günlerde, parkta dolaşıp göle kadar gidiyor ve saatlerce kıyısında durup dalgaların su yüzeyinde oluşturduğu, her yönde, gelişigüzel parıltıyan inanılmaz şekilleri seyrediyordu. Rüzgâr tekti;

ama suyun yüzeyinde sanki binlercesi esiyordu. Her yönden. Müthiş bir gösteri. Ağırlicsız ve anlaşılmaz.

Ara sıra, rüzgârlı günlerde Hervé Joncour göle kadar gidip saatlerce suyu seyrediyordu, çünkü suyun yüzünde anlaşılmaz ama hoş bir gösteri gibi geçip giden yaşamını görür gibi oluyordu.

61.

16 Haziran 1871'de, Verdun'ün kahvesinin arka tarafında, öğlen saat on ikiden önce, çolak, topu dört banda da vurdurup deliğe soktu. Baldabiou, bir eli arkasında, bir eli istekada, masaya eğilmişti, öylece kalakaldı, gözlerine inanamıyordu.

– Olamaz.

Doğruldu, istekayı yerine koyup kimseye selam vermeden dışarı çıktı. Üç gün sonra kentten ayrıldı. Sahibi olduğu iki iplikhaneyi de Hervé Joncour'a armağan etti.

– Baldabiou, biliyorsun ipekle ilgili hiçbir şey duymak istemiyorum artık.

– Sat o zaman, aptal.

Hangi cehenneme gitmek istediği ile ilgili ağzından kimse laf alamadı. Üstelik gittiği yerde ne yapabileceğini de düşünemiyorlardı. O yalnızca Azize Agnese ile ilgili birşeyler söyledi, ama kimse pek bir şey anlamadı söylediklerinden.

Yola çıkacağı sabah Hervé Joncour, Hélène ile birlikte onu Avignon tren istasyonuna kadar götürdü. Elinde tek bir bavul vardı, nedeni pek iyi anlaşılmayan şeylerden bir tanesi de buydu. Peronda duran treni görünce bavulunu yere bıraktı.

62.

Üç yıl sonra, 1874 kışında, H    ne hiç bir doktorun açıklayamadığı ve iyileştiremediği bir beyin hastalığına yakalandı. Mart ayının başlarında, yağmurlu bir günde öldü.

Tüm Lavilledieu mezarlığa giden yolda sessizce eşlik etti ona:        çevresine kötülük etmemiş, mutlu olmuş bir kadındı o.

Herv  Joncour mezarına bir tek sözcük yazdırdı.

Heyhat!

Herkese teşekkür etti, hiçbir şeye ihtiya ı olmadığını defalarca söyledi ve evine döndü. Evi hiç bu kadar büyük gelmemişti ona; yazgısı da bu kadar akıl dışı.

Umutsuzluk ona ters gelen bir ağırlık olduğundan, yaşamının geri kalan bölümünü düşünmeye başladı, ve fırtınadan sonraki sabah yıkılmaz bir dirençle kolları sıvayıp içine koyulan bir bahçıvan gibi yeniden dört elle sarıldı hayata.

63.

Hervé Joncour, Hélène'in ölümünden iki ay on bir gün sonra mezarlığa gittiğinde, her hafta karısının mezarına bıraktığı güllerin yanında koyu mavi küçücük çiçeklerden halka biçiminde bir süs buldu. Eğilip incelemeye başladı onu ve uzun süre o konumda kaldı, uzaktan bakan olası tanıkların gözüne garip, hatta gülünç gelebilecek bir durumdu bu. Eve dönünce, her zaman yaptığı gibi dışarı çıkıp bahçede çalışmadı, çalışma odasına çekilerek düşünmeye başladı. Günlerce başka hiçbir şey yapmadı. Yalnızca düşündü durdu.

64.

Rue Moscat 12 numarada bir terzi atölyesi çıktı karşısına. Ona, Madam Blanche'ın yıllardır orada yaşamadığını söylediler. Paris'e gittiğini, çok önemli bir adamın, belki de bir politikacının metresi olduğunu öğrenebildi sonunda.

Hervé Joncour Paris'e gitti.

Altı gün uğraştıktan sonra Madam Blanche'ın nerede yaşadığını öğrendi. Bir not yazarak, kendisiyle görüşmek istediğini belirtti. Madam Blanche ertesi gün saat dörtte bir randevu verdi ona. Hervé Joncour saat tam dörtte, Boulevard des Capucines'deki şık bir binanın ikinci katına çıktı. Kapıyı bir hizmetçi açtı. Onu salona buyur etti. Madam Blanche, üzerinde çok şık ve tam Fransız tarzı bir giysiyle içeri girdi. Son Paris modasına uyarak saçlarını omuzlarına dökmüştü. Parmaklarında koyu mavi çiçeklerden yüzükler yoktu. Tek kelime etmeden Hervé Joncour'un karşısına oturdu. Ve beklemeye başladı.

Hervé Joncuor gözlerinin içine baktı Madam Blanche'ın. Bir çocuk gibi bakıyordu.

— O mektubu siz yazmıştınız değil mi?

Dedi.

— Hélène sizden yazmanızı rica etti, siz de yazdınız.

65.

Hervé Joncour yirmi üç yıl daha yaşadı, bu yılların büyük bölümünü de huzurlu ve sağlıklı geçirdi. Ne Lavilledieu'den ayrıldı, ne de evinden. Servetini akıllıca kullandı, bu da parkıyla ilgilenmekten başka bir işle uğraşmamasına olanak sağladı. Zamanla, kendini hep yoksun bıraktığı bir zevki tatmaya başladı: ziyaretine gelenlere yolculuklarını anlatıyordu. Lavilledieu'lüler onu dinleyerek dünyayı öğreniyorlar, çocuklar da mucizenin ne olduğunu keşfediyorlardı. Öykülerini yavaş yavaş anlatıyor, havada başkalarının göremediği şeyleri görüyordu.

Pazar günleri, Kudas Ayini için kasabaya iniyordu. Yılda bir kez, yeni üretilmiş ipeği ellemek için iplikhaneleri dolaşıyordu. Yalnızlık yüreğini daralttığında, Hélène ile konuşmak üzere mezarlığa gidiyordu. Zamanının geri kalan bölümünü, onu mutsuzluktan koruyan alışkanlıklarıyla uğraşarak geçiriyordu. Bazen, rüzgârlı günlerde göle iniyor ve saatlerce suyu izliyordu, çünkü suyun yüzünde, anlaşılmaz ama hoş bir gösteri gibi geçip gitmiş olan yaşamını görür gibi oluyordu.

ÇAĞDAŞ DRAMA DİZİSİ

ÇAVUŞ MUSGRAVE'İN DANSI / John Arden
GODOT'YU BEKLERKEN / Samuel Beckett
KAHRAMANLAR ALANI / Thomas Bernhard
SON GÜNLER (PUŞKİN) / Bulgakov
ECİNNİLER / Albert Camus
ÖLÜM VE KIZ / Ariel Dorfman
BİYOGRAFİ / Max Frisch
BİZ AŞAĞIDA İMZASI OLANLAR / Aleksander Gelman
PIYANO (Çehov'dan Esintiler) / Trevor Griffiths
AH, HOLLYWOOD / Christopher Hampton
TEHLİKELİ İLİŞKİLER / Christopher Hampton
ŞEYTAN ÇELMESİ / Václav Havel
LARGO DESOLATO (BURUK EZGİ) / Václav Havel
BİLDİRİM / Václav Havel
M. BUTTERFLY / David Henry Hwang
JACQUES İLE EFENDİSİ / Milan Kundera
DON KİŞOT / Lunaçarski
ALTI ÇAĞDAŞ NO OYUNU / Yukio Mişima
SİĞİNTİLER / Slawomir Mrozek
SİLÂHŞÖRÜN GÖLGESİ / Sean O'Casey
ALLAHIN AYISI / Eugene O'Neill
ÖRÜMCEK KADININ ÖPÜCÜĞÜ / Manuel Puig
MARİA İÇİN PARA / Valentin Rasputin
ATEŞLİ SABIR / Antonio Skarmeta
AY, CARMELA / José Sanchis Sinistera
GETTO / Joshua Sobol
KAVGAM / George Tabori
GOYA - YA SANAT YA ÖLÜM / Antonio Buero Vallejo
İGUANANIN GECEİ / Tennessee Williams

DÜNYA KLASİKLERİ

BASEL'İN ÇANLARI / Aragon
KİBAR SEMTLER / Aragon
VADİDEKİ ZAMBAK / Balzac
GÜNEŞ ÜLKESİ / Tomasso Campanella
BESLEME / Çehov
AMCANIN DÜŞÜ / Dostoyevski
DELİKANLI / Dostoyevski
KARAMAZOV KARDEŞLER / Dostoyevski
DUMAN / William Faulkner
KÖY / William Faulkner
BİLİRBİLMEZLER / Gustave Flaubert
KIRMIZI ZAMBAK / Anatole France
BATAK / André Gide
DÜNYA NİMETLERİ ve YENİ NİMETLER / André Gide
KALPAZANLAR / André Gide
VATİKAN'IN ZİNDANLARI / André Gide
YAŞANMIŞ HİKÂYELER / Maksim Gorki
PAN / Knut Hamsun
VICTORIA / Knut Hamsun
ÇILGIN KALABALIKTAN UZAK / Thomas Hardy
MASALLAR / Hermann Hesse
SIDDHARTHA / Hermann Hesse
İLYADA / Homeros (Azra Erhat-A.Kadir)
ODYSSEİA / Homeros (Azra Erhat-A.Kadir)
BİR İDAM MAHKÛMUNUN SON GÜNÜ / Victor Hugo
DÖNÜŞÜM / Franz Kafka
KAPTAN MİHALİS / Kazancakis
ZORBA / Kazancakis
ATLILAR / Joseph Kessel
LOCARNO DİLENCİSİ / Kleist
TEHLİKELİ İLİŞKİLER / Chaderlos de Laclos
GÖKKUŞAĞI / D. H. Lawrence
ADEM'DEN ÖNCE / Jack London
BUDDENBROOK AİLESİ / Thomas Mann
BİN DOKUZ YÜZ SEKSEN DÖRT / George Orwell
DOKTOR JİVAGO / Boris Pasternak
SWANN'IN BİR AŞKI / Marcel Proust
İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN / Raymond Radiguet

ORGEL KONTUNUN BALOSU / Raymond Radiguet
KIZIL İLE KARA / Stendhal
PARMA MANASTIRI / Stendhal
ADEM'LE HAVVA'NIN GÜNCESİ / Marx Twain
DE PROFUNDİS / Oscar Wilde
DENİZ FENERİ / Virginia Woolf
FLUSH / Virginia Woolf
PERDE ARASI / Virginia Woolf
AMOK KOŞUCUSU / Stefan Zweig
DÜNÜN DÜNYASI / Stefan Zweig
FOUCHE (BİR POLİTİKACININ PORTRESİ) / Stefan Zweig
GÜNLÜKLER / Stefan Zweig
LYON'DA DÜĞÜN / Stefan Zweig
SATRANÇ / Stefan Zweig
YARININ TARİHİ / Stefan Zweig
YILDIZIN PARLADIĞI ANLAR / Stefan Zweig

İPEK

İpek, genç İtalyan yazar Alessandro Baricco'nun Türkçedeki ilk kitabı. Yıl 1861; Güney Fransa'nın Lavilledieu kasabasından Herve Joncour, karısı Hélène ile mutlu bir yaşam sürmekte, geçimini de ipekböceği alım satımıyla sağlamaktadır. Günün birinde hastaliksız ipekböceği satın almak için uzaklara, dünyanın öbür ucuna, Japonya'ya gitmesi gerekir. Bu yolculukta Joncour için asıl tehlike haydutlar ya da Japonya'da süren iç savaş değil, Japon ipek kralının gözdesi olan müthiş güzel bir çocuk-kadına tutulmak olur. Kız, onunla hiç konuşmasa da, bakışlarıyla, davranışlarıyla genç adamı baştan çıkarır. Bir aşk öyküsü olan *İpek*, klasik bir masal üslubunda anlatılmış. Laytmotifler ve yinelemelerde ayrıntılara kaçılmamış, bunlar tıpkı porselene vurulan hafif fırça darbeleri gibi süslemişler anlatımı. *İpek*, arzunun karanlık doğasının hüznünlü bir incelemesi. Joncour genç kadının egzotik cazibesıyla karısının bencillikten uzak aşkı arasında bocalar. Bu iki niteliğin aynı anda, aynı kişide var olabileceğini anladığında ise artık hayatı eskisi gibi değildir. İtalya'da bir buçuk yıl içinde 250.000'den fazla satılan, 17 dile çevrilen *İpek*, şiirimsi bir anlatımla insanın en büyük sorunlarından birini de irdeleyor, mutluluk arayışını.

ISBN 975-510-762-2

9||789755||107622||>

Kapaktaki resim: KI

KDV İÇİNDEDİR